

Historie van mejuffrouw Cornelia Wildschut. Deel 1

Betje Wolff en Aagje Deken

bron

Betje Wolff en Aagje Deken, *Historie van mejuffrouw Cornelia Wildschut*. Deel 1. Isaac van Cleef,
Den Haag 1793

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/wolf016corn01_01/colofon.htm

© 2004 dbnl

Voorrede.

Ik meen dat het DEMOCRITUS was, die tegen den Keizer ANTONINUS zeide: 'Hij die gerust wil leven moet weinig doen:' zie hier het antwoord van deezen goeden Vorst: 'Ik voor mij vind méér behaagen in alles te doen wat ik tot nut mijner medemenschen doen kan: het vergenoegen wordt geboren uit weldoen: niets te doen is werkeloosheid, geen deugd.'

Meermaalen herinnerde ik mij deeze woorden; maar nimmer met meerder levendigheid dan toen mijne vriendin en ik de schetzen en charakters bijéén bragten, om daaruit dit geheel nieuw werk tot een, zo wij hoopen wèl verbonden, geheel te maaken: de groote en ernstige vraag was deeze: 'Zullen wij, dit boek in 't licht geevende, ook dat oogmerk bij onze meeste Lezers bereiken? zullen wij hen nuttig zijn?'

Het scheen ons toe dat wij daar geen vaster proef van konden neemen, dan door ons

IV

in de plaats der jonge lieden, voor wie dit werk meer bijzonder geschikt is, te stellen: wij herinnerden ons hoe wij, *zagen, gevoelâen*, en des over de dingen die buiten ons waren, en in betrekking met ons stonden, *oordeelden*, toen wij zestien tot twintig jaar telden: daar wij nu beiden een tamelijk vast geheugen hebben, en ons dit gevolgljik zeer wèl en zeer levendig konden herinneren, lazen wij in die geestgesteldheid het geheele werk achter elkander, en met alle ons mogelijke aandacht door: het besluit was: ‘Ja! onze jonge lieden kunnen met nut leezen:’ misschien zal er hier of daar ook nog wel een meer bejaard mensch gevonden worden, die zig het leezen van dit werk niet beklaagt; men zal er mogelijk eenige goede gedachten in vinden, die, wèl uitgewerkt zijnde, ook een meer gevorderden leeftijd niet geheel ongevallig zijn zullen.

Om echter dit ons oogmerk des te zekerder te bereiken, hebben wij éénheid met verscheidenheid, boert en scherts met ernst verbonden: wij wisten dat alles waarin men geen of weinig belang stelt, ons niet of flauwlijjk aandoet; om die reden poogden wij het ook belangrijk te maaken.

Zeer zijn wij aangemoedigd om in dit vak der litterature nogmaals onze krachten te beproeven, door ons te herinneren met hoeveel goedkeuring onze twee voorige werken, in deezen smaak uitgevoerd, ontvangen zijn: de Heer uitgeever schijnt daarvan zo wèl overtuigd, dat hij geene de minste zwaarigheid vindt om nogmaals zo een stuk ter perse te leggen: dat onze eigenliefde ons op dit stuk niet verblindt blijkt uit menigvuldige brieven, die wij daarover, zo wel in als buiten ons Vaderland geschreven, ontvingen, van lieden wier goedkeuring een wezenlijke lofspraak is; te meer daar verre de meesten ons in persoon niet kenden, en die alleen bij ons bekend zijn door hunne zonderlinge verdiensten, en geoefend verstand.

De meeste jonge lieden hebben eenen gerzeten smaak voor schriften van deezen aart: zo nu deeze schriften ingericht zijn om hun hart te verbeteren, hun verstand goede denkbeelden te geeven, hun oordeel te leeren oefenen, indien zij zo wel de gezonde blijmoedigheid als den noodzaakelijken ernst begunstigen; indien zij de wereld, (buiten alle gevaar,) leeren kennen, zo als die in de daad is; indien zij de eigenaartige gevolgen onzer

eigene vrije daaden levendig, treffend, aandoenlijk afmaalen, dan dunkt mij dat die smaak nog wel wat is inteschikken: hij die daarover anders mogt denken, betwisten wij dit niet: wij zijn groote vijandinnen van harrewarren, met wie, of waarover het zij: ons dunkt dat dit ook nooit den weg zijn kan om waarheid te vinden.

Het is ten onzen oogmerke voldoende, dat wij onze jonge lieden neemen zo als wij die vinden, en zo als zij denklijk wel altijd min of meer blijven zullen: de groote zaak is nu maar, dat wij hun zulke boeken geeven, die zij met eenig nut leezen kunnen: de verbeelding speelt bij jonge levendige menschen altoos de hoofdrol: wee die schrijvers die haar ontvlammen, verbijsteren en dus geduurig al verder het gezond verstand en de weegende reden onttrekken! de gevolgen daarvan zijn onberekenbaar nadeelig, zo wel voor het vernuft als voor de deugd: zou er wel iet gevaarlijker - onverantwoordelijker zijn kunnen, dan het bedrijf dier schrijvers, die geen ander oogmerk hebben dan de verbeelding te verbijsteren, en te verhitten, door verhaalen en voorbeelden, die, naar maate zij eenigen zweem van bescheidenheid hebben, te gevaar-

VII

lijker zijn? hierin ligt zeer zeker de oorzaak dat veelen wier oogmerk beter is dan hun doorzicht of oordeel, alles wat den naam draagt van *Roman* ongelezen veroordeelen, als behoorende tot het legio der nutlooze of schadelijke boeken, die ons, uit verscheidene oorden, met geheele baalen worden toegezonden.

Men zal ook lieden vinden die, hoewel zij hunne bezigheid maaken van schrijven, deeze boeken, allen, zonder uitzondering, met den naam van beuzelachtig bestempelen: zo oordeelen zij ook over zulke Romans die zij zelven buiten staat zijn optestellen, bij gebrek van vinding en karakterkunde: deeze schrijvers maaken echter nog al een tamelijken opgang in het rijk der letteren, en hunne uitspraak heeft bij veelen gewigts genoeg om daarin te berusten.

Maar, wie zal echter, indien hij zonder partijdigheid, en onbevooroordeeld, leest, zulke werken niet met genoeg inzien, waarin het menschlijk hart wordt afgebeeld; waarin men de fijnste voersels en verborgendste springveeren ontdekt; waarin men eenen schat van wereldkennis vindt; waarin men eene rijke verscheidenheid van altoos werkende welgetroffene

VIII

charaktens leert kennen; waarin men ons voorvallen afmaakt die volmaakt binnen den kring van het mogelijke blijven; die wel niet zijn gebeurd, maar gebeuren kunnen? geeft ons dit alles geen stof tot denken, tot nuttig denken? oefent men des den geest zo wel dan niet als wanneer men den jonge lieden ijskoude Dramas, of verveelende lange kruipende Heldenzangen, dragelijke Treurspelen, of zeer gemeene Blijspelen in de handen geeft? of bundels van Prijs- en Lof-verzen?

Waarom oordeelen dan veele menschen die het met onze jonge lieden van harte wèl menen dat de meeste Romans voor hen nadeelig zijn? *Hierom*, en *hierom alleen*: zij weeten, (want zij hebben zig eene geliefde en ernstige bezigheid gemaakt van jonge lieden wèl te leeren kennen,) zij weeten dat hunnen geest doorgaands te weinig wordt bezig gehouden, en dat die met des te meer ijver en drift zulke versierde verhalen opspoort, ja als verslindt, welken juist die driften vleien en verhitten, die der jeugd meer bijzonder eigen zijn: zij weeten dat de jonge lieden in zulke boeken al de bouwstoffen vinden die zij noodig hebben om hun iedele luchtkasteelen opterichten; dat zij dit met te meer vermaaks doen,

naar maate men de meisjes geduurig voorzegt, dat zij behaagen moeten, dat zij altoos en aan ieder behaagen moeten! zij weeten dat er veelmaals slechts eene kleine huislijke verdrietelijkheid behoeft te ontstaan, om het reeds zwak hoofd te doen zwijmelen, om te maaken dat een meisje zig inbeeldt de heldin haars meest geliefden Romans te zijn; dat zij weldra den eersten zot of bedrieger die haar zijn hof maakt voor haaren WERTHER, of SIEGWARD houden zal.

Daar is nog eene soort van boeken, die wel een geheel en al strijdige bedoeling, doch echter, naar het inzien van verstandigen, even nadeelige gevolgen hebben, op het zwakke hart, en ongeleid oordeel van zekere soort van jonge lieden, welke alleen voor het *uiterlijke* van de voorige zeer verschillen.

Ik doel op zeker slag van zo genaamde boeken van Devotie, geschreven door menschen wier verhitte inbeelding alles overweldigt en alles, mag ik het zo eens noemen, aansteekt, en besmet: meermaals gelukte het zulke schrijvers hunne jonge lezeressen dermaate te vervoeren, dat die ter goeder trouwe overtuigd waren hemelsche gezichten te zien, welken met de Engelen verkeerden en er geheele gesprek-

ken mede voerden: ieder die de verbazende kracht eener verhitte inbeelding eenigzins kent, en weet aan welke vreemde ziekten een verward zenuwgestel het bestaan geeft, zal zig daarover niet kunnen verwonderen: waarop dit nu intusschen moet uitkomen is niet moejelijk te raaden: hoe wenschlijk ware het des ook, om die reden, dat lieden van gezond verstand, in zo verre der jeugd gadesloegen, dat zij *ongemerkt*, haare lectuur wijslijk regelden! hoe veelen zouden er ook als dan voor den invloed van het altoos, maar voor al voor de sexe, hoogst gevaarlijk ongelooft, bij de ontwaaking der reden zijn bewaard gebleeven! de ondervinding heeft mij geleerd dat men nergens zo veel, ik zeg niet eens *Deïsten* - neen, *Asheïsten* vind, dan in die landen daar een zot Bijgeloof is aangesteld, om de jeugd met den Godsdienst van JEZUS bekend te maaken! doch dit zoude mij te verre van mijn tegenwoordig oogmerk afleiden, en ieder die denkt is er buiten dat van overtuigd - om dan tot onzen Roman wedertekeeren.

Wij durven ons vleien tusschen deeze twee even gevaarlijke klippen te hebben heen gestuurd: wij hebben gezonde begrippen gegeven van deugd en pligt, en even zorgvuldig

vermijd sluimerende driften optewekken, als eene nutlooze droefgeestigheid voedzel te geeven.

Boeken, met dit oogmerk geschreeven, indien zij wèl zijn uitgevoerd, houden *in een uur van uitspanning* de jonge lieden nuttig bezig, ook dan als zij alleen vermaak bedoelen: dus gewent men de aandacht om zig op iet te bepaalen, en hoe veel daar aan gelegen ligt zal niemand onbekend zijn, die gewoon is over den aart onzer ziele te denken: hij die zijn aandacht niet kan bepaalen, blijft altoos zodanig in de magt van alles wat buiten hem is, dat hij behalven dit noch waarheid noch deugd in eigendom heeft; maar indien men zig meester maakt van de aandacht dan houdt men hem volgens onzen wensch werkzaam; dan beschikt de ziel over zig zelve, en krijgt denkbeelden die zij aan zig zelve te danken heeft; dan verrijkt zij zig met de voordbrengzels van haaren eigen wèl bebouwden grond: dit is het niet al: hij die zijn aandacht beheerscht, beschikt over zijne eigene bevattingen, even als of hij de magt hadde om voordtebrengen en te vernietigen: zo veel heeft men gewonnen indien de jonge lieden beginnen te denken! het komt er nu maar op aan, om dit heerlijk vermogen, (aandacht,) wel bezig te

houden: goede gesprekken, en leerzaame boeken zullen aan dit oogmerk het meest toebrengen.

Eéne der hoofdgebreken in de jonge lieden is ligtzinnige losheid, die alles en alles te gelijk bekijkt, maar eigenlijk niets ziet: hoe algemeener dit gebrek ook zij, dan *domheid* - vooral in de sexe, die nooit op eenigen afstand of in zeker verband zien kan - zo is echter de uitkomst van beiden - onkunde; al vereere men het eerste met den naam van vernuft, en al beschimpe men het laatste met den tijtel van botheid en lompe ongeschiktheid tot alles: het heeft mij dikwijls toegescheenen dat veele gebreken die men natuurlijke gebreken der jonge lieden noemt, allen behoorden tot de stoute kinderen eener dwaaze of verkeerde gewoonte: gewen des een jong meisje aan alles wat haaren geestigen en zedelijken smaak kan verbeteren en verhoogen, en zij zal, bijnaar wiskundig zeker, ook nog vóór gij haare opvoeding voltooid hebt, een deugzaam beminnelijk karakter hebben; alles wat daar tegen strijdt zal haar zodanig stooten, en strijden met haaren *smaak*, dat zij weinig zal behoeven te redeneeren, om dit met al haar hart en vermogen te ontwijken.

XIII

Ieder die het allergeewigtigst werk dat er ooit is uittedenken op zig neemt - *de opvoeding*, behoorde bij de eerste ontwaking der redenen, de kinderen niets voortehouden dan het goede, het voortreffelijke, het deugdzaam schoone; dan zullen zij weldra zien, dat alles wat daar tegen strijdt innig zelf kwaad zij, en gevolglijk geen voorwerp zijn moet van hunne begeerte: en als wij den smaak aan onze zijde gewonnen hebben, zullen wij met eene tedere verwondering zien welke groote voordgangen zo een meisje maakt, in alles waardoor zij eene nuttige beminnelijke vrouw worden zal.

Hiervan hebben wij een voorbeeld willen geeven in Juffrouw BETJE STAMHORST, die wij vertrouwen dat niet minder de *mignon* zijn zal van de meeste Lezers, dan weleer haare oudste Zuster SAARTJE BURGERHART, hoewel haar karakter geheel anders gemodificeerd zij, zo als de opmerkende lezer zal toestemmen.

Wij vertrouwen dat wij in Juffrouw WILDSCHUT de natuurlijke gevolgen eener verwaarloosde opvoeding hebben aangetoond: het groote oogmerk der opvoeding bestaat hierin: 'De kinderen eene vaste gezondheid, een opgehel-

derd verstand, en een deugdzaam hart te helpen verkrijgen:’ hier over verschilt men in de bespiegeling ook geenzins: jammer is het maar dat de middelen die men daartoe aanwendt zo dikwijls volmaakt zijn ingericht om juist het tegendeel uittewerken, ook dan, als onkundige welmeenendheid het best der kinderen waarlijk bedoelt! - meermaals hadden wij ook gelegenheid om, in veele burgerlijke geschikte huishoudingen, optemerken, dat men den kinderen even zo zeker door eene laffe toegeevendheid als door eene bittere strengheid in hun ongeluk dreef: hoe veele vaders hebben niet door eene stuursche hardheid het verstand hunner kinderen verlamd, hen kwaadaartig, ja onverbeterlijk gemaakt! hoe veele moeders hebben met heete traanen haare gevaarlijke toegeevelijkheid betreurd, toen zij de bittere vruchten daarvan in een losbandigen zoon zo welig zagen opgroejen! Strengheid is tirannij; maar goedheid, die noch op reden rust, noch het meest mogelijk geluk van anderen bedoelt, is niets dan eene verachtelijke, den mensch geheel onwaardige zwakheid; zij onttrekt ons zelfs dat medelijden 't welk wij anders in onze rampen altoos bij gevoelige zielen verwekken; zo eene goedheid vloeit uit laffe karakterloos-

heid, uit zucht tot rust en gemak voord, en ik weet niet waarom men deeze ondeugd zulk eenen edelen naam geeft, daar men tog met recht aanmerkt, dat grootheid van ziel en verre gevorderde deugd ons het meest voorbereiden tot goedheid, inschikkelijkheid en beminnelijke toegeevendheid, daar de ondervinding toont, dat de uitmuntendste menschen, indien zij ten minsten niet ziekelijk zijn; de meeste goedaartigheid oefenen; ja zelfs daar men, van het opperste Wezen stamelende, gewoon is te zeggen: ‘De hoogste wijsheid is noodzaakelijk de hoogste goedheid.’ dit behoort tot die misbruiken waarvan het in de zamenleving krielt, en die zo veel toebrengen tot de groote algemeene verwarring in gesprekken en redeneeren.

Hoewel wij het niet ééns zijn met die Philosophen die stellen dat de opvoeding alles doet; zo gelooven wij voor als nog, dat verre het grootste getal der kinderen worden, moeten worden, 't geen men wil dat ze eens zijn zullen.

Er zijn, 't is waar, NAATJE'S HOFMAN, wij zelven hebben die gekend; meisjes die zig zelven opvoedden, en haar gezond verstand als een schat hebben weeten te bewaaren; doch

zij zullen altoos uitzonderingen op den algemeenen grooten regel blijven, waaruit men niet kan redeneeren.

Er zijn WALTER'S die, schoon van hunne eerste jeugd, midden in de wereld en aan hun eigen bestuur geheel en al overgelaten, vast oordeel genoeg bezitten om het beste te zien en te kiezen; om den schaars bewandelden weg der deugd inteslaan; den Godsdienst met bedaardheid in zijne eerste bronnen optespooren, zijne wetten te toetzen aan onze menschlijke Natuur, den uitgespaarden tijd naarstig besteden om zulke kundigheden en hoedanigheden te verkrijgen die een verstandig man eere aandoen, en hem beminnelijk maaken in de oogen van dat gedeelte der sexe, 't welk liefde en achting verdient.

Ik zal nog meer toegeeven: men vindt jonge lieden die een zo gezetten afkeer hebben van sommige gebreken en ondeugden hunner ouders, dat zij van hunne vroegste jeugd zig daar door onderscheiden: de zoon van een' dronkaart, zal zelden, zo ooit, zijns vaders voetspoor volgen; vóór dat zijnen smaak nog konde bedorven zijn, zag hij te sterk al het verfoejelijke, het lastige en verwoestende deezer ondeugd, om er ooit dan met de grootste af-

XVII

keer en walging aan te gedenken, doch zo is het niet met alle andere gebreken: eene *coquette* moeder, bij voorbeeld, zal hoogst waarschijnlijk eene *coquette* dochter aan de maatschappij leveren: er zijn ondeugden, die, mag ik het zo noemen, een onschuldiger, ja zelfs veel natuurlijker voorkomen hebben, en die schieten te gereeder wortelen in het hart der jeugd, dan wel anderen van een afzichtiger gelaat, en die meer van de Natuur afwijken, immer instaat zijn te doen.

De meeste jonge lieden zullen denk ik Juffrouw BETJE gelijk moeten geeven, als die dus aan haaren Broeder schrijft:

‘Maar, PIETER - baas! wat zoudt gij met alle uwe aangeborene en bijéén geschraapte wijsheid, wat zoude ik met alle mijne goede neigingen, evenwel ellendige zedelijke figuren geworden zijn, indien wij eene moeder gehad hadden als onze Tante WILDSCHUT! - gij zoudt zeker met uw haastig hoofd reeds wie weet hoe veele moorden en doodslagen begaan hebben! en ik? och wie weet of ik niet, met zulk een romanesq bolletjen al lang op den tril ware, zo al niet met eenen VAN ARKEL, ten minste met een WHERTER, SIEGWARD, of een

XVIII

dergelijk sentimenteel schepzel! want ieder wandelt hier naar het goeddunken van zijn hart, en naar den lust zijner oogen, zo men maar geen kwaad doet; en Tante heeft geen denkbeeld dan van daadlijk kwaad, noch erkent daar in graaden of oogmerk, enz.'

In Mevrouw LENTING hebben wij eene dier gevaarlijke vrouwen geschilderd, die haare talenten, en kunstige beminnelijkheid des voorkomens op de snoodste wijs misbruiken, ter verleidinge van jonge onbedachtzaame meisjens; zij leiden deeze beklagenswaardigen af van den weg der deugd, onder het voorwenden eener deelneemende vriendschap en vleierij, die te schroomelijker gevolgen hebben, wijl zij de gedaante der natuurlijkste oprechtheid weeten aanteneemen: wij hebben getoond dat eene vrouw van slechte beginsels en bedorven zeden altoos wraakzuchtig is, en niets ontzien zal om een ontvangen hoon op de strengste wijs te wreeken; doch dat haar list haar niet altoos kan bewaaren voor de gevolgen haarer eigene redeloosheid, maar dat zij wel eens verstrikt wordt door iemand die weinig verstands bezit, doch, op zijn zwakke zijde geraakt wordende, moeds genoeg erlangt om haar het loon haarer ondeugd toetellen.

Ik zoude nog zeer veele onzer charakters kunnen doen kennen en het zedelijke oogmerk daar van aantoonen; doch ik vertrouw dat onze jonge lieden die liefst zelve in het werk zullen leeren opspooren, en de reden daarvan uitvinden.

Allen te voldoen behoort onder de harsenschimmen, waarmede een schrijver zig nooit behoorde te vleien; wij vleien er ons ook geenzins mede; wij kennen onze beoordeelaars van nabij; wij weten dat het niet altoos nijd of kwaadwilligheid is, die hen onheus omtrent ons maakt; dit is ons genoeg: indien bevoegde Beoordeelaars zulker schriften alleen getuigen, dat wij een goed werk hebben gemeen gemaakt, dan zullen wij wonder wèl te vreden zijn, en behooren te zijn.

Voor 't overige zal de Leezer zien, dat wij deeze Roman in den zelfden smaak geschreven hebben, als onze twee voorigen; doch dat daar tusschen de grootste verscheidenheid is in acht genomen: misschien ontdekt men hier en daar wel een familietrek, met SAARTJE, met Mevrouw RIJZIG, met Mevrouw HELDER, enz. doch de charakters zelve zijn geheel anders, en werken in geheel andere kringen en omstandigheden.

Wij hebben hier eenige gebreken en zotternijen afgebeeld, waarvan in de voorige werken geen schaduw te vinden is: zekere vreemde verkiezingen en zonderlinge eigenzinnigheden, en een paar voorbeelden hoe veel ongeloof op de zeden vermag: nooit schilderden wij nog een' SAMUEL DE GROOT, bijgenaamd de Joodsche; eene Mevrouw WILDSCHUT, eene Mevrouw RICHTERS, eene Mevrouw KLINKERT; nooit een vriend WILLIAMS, kwaker; nooit een raazend zot Poëet, sijstema maaker: deeze charakters zijn nieuw, en zo zij wèl zijn uitgevoerd zullen zij het oogmerk 't welk wij ons voorstelden bereiken: wij verzekeren, met de grootste oprechtheid, dat wij geene bijzondere personen bedoeld hebben, ten minsten geene dan die navolging waardig zijn, en die het ons een eere strekt aftebeelden, hoe gewijzigd het ook zijn mogen: sommige geestige schrijvers hebben bij het menschdom hun hof gemaakt door personeel beledigend schrijven; en dit gelukt altoos dies te beter naar maate de ijdelheid en eigen waan geveleid worden: welk goedaartig mensch zoude echter een scherpen BOULEAU verkiezen boven (*le bon homme!*) LA FONTAINE, indien hij niet door partijdigheid omtrent de mishandelden

verblind wierd? er is nog een soort van schrijvers die door de gaaf van alles bespottelijk te kunnen maaken veel roems verwierven: men vindt overal grijnende huilebalken en bijtende JUVENALEN; doch zij hebben meer gelijkheid met elkander dan men in den eersten opslag ontdekt: beiden vergruisen de menschlijke zwakheden.

Mij is door een scherpzinnig *Italiaan* verzekerd, dat zijn landaart aan de treurigheid zo wel als aan de melancholi den naam geeven van knorrige *boosaartigheid*: hij beweerde dat zij dit met recht deed; en dat als iemand opstuift tegen zijne natuurgenoeten, of hen allerlei bitterheden zegt, zulks uit de zelfde bron voordvloed - de bespotting, die geen grooter vermaak kent dan hen te vernederen, of zijne diepe verachting voor hen te doen blijken.

HOBBS ging misschien wat te ver toen hij stelde 'dat hoogmoed de oorzaak van 't lachgen is:' beter hadde hij geoordeeld, indien hij gezegd hadde, 'dat de hoogmoed de moeder is van den bespottenden satiricquen lach; en nergens zo zeer gegrond is dan in een bedorven hart:' men kan bij eenig onderzoek zig verzekerd houden, dat die lach en de opge-

noemde melancholi, ontstaan uit zeker ongenoegen 't welk wij in ons zelve, (hoe verborgen voor anderen,) gevoelen.

Wie is gelukkiger, wie is blijmoediger dan een waar verstandig, oprecht, deugdzaam mensch? ja, hij lacht en schertst, maar hij kwelt, hij beledigt daardoor niemand in persoon: volgt hier niet uit dat boosaartige belagchers, en die zig ten koste van alles poogen te vervrolijken, veel overeenkomst hebben met die altoos verdrietige schepzels, die het misnoegen verteert, en hen tegen het weerlooze deel der menschen in de wapens jaagt? men moest zig nog veel meer in acht neemen omtrent de eersten dan omtrent de laatsten: hunne kwaadaartigheid is dezelfde, doch de eene braakt zijn gal uit met geheele stroomen over het menschedom in 't algemeen, de andere scherpt zijne gehaakte pijlen om den een' na den anderen te grieven.

Men beklagt nog wel eens een' man die altoos misnoegd en vinnig is; maar men vliedt van eenen die onder het voorkomen van vrolijkheid en scherts zijn vergift uitdeelt, en zig wel eens van lofspraak bedient om meermaals te zekerer slag toetebrenge: indien zij doen lagchen, het ontstaat hier uit: de meeste men-

XXIII

schen voeden eene soort van kwaadwilligheid, dat hen vermaak doet vinden in te zien dat men anderen vernedert, dewijl zij zig op die puinhoopen verheffen.

Mag men daaruit niet opmaaken dat de bespotting bijna nooit met nut kan besteed worden? behoort men ook niet zeer veel en van het beste vernuft te hebben om op eene geestige wijs te berispen?

Lieden, doordrongen van deeze waarheden, kunnen bij geene mogelijkheid zig bedaard tot schrijven nederzetten om hunne medemenschen zonder nut te bedroeven, te verongelijken, te vernederen; te meer nog als zij hunne eigene onvolmaaktheden beter kennen dan iemand.

Hier zoude ik deeze voorrede kunnen fluiten indien ik niet goed vond het volgende als nog intevoegen: hoe verre ook thans van ons altoos dierbaar vaderland levende, blijft het altoos het edel belangrijk voorwerp onzer vuurigste liefde, en der uitgebreidste wenschen van ons hart: onze pen wijdden wij al vroeg dat vaderland, en die vrijheid waardoor het uit zijne laage moerassen is opgestegen, tot die hoogheid, dat aanzien, dien welvaart, waarvan wij nog de schemerachtige bliken in onze

jeugd gezien hebben: iet tot nut onzer jonge landgenooten toetebrengen gaf ons moed en kracht om een werk van deezen omtrek te ontwerpen en uittewerken - hoe het zal aangenomen worden moet de tijd leeren.

ELIZABETH BEKKER, *Wed.* WOLFF.

Geschreven in het Departement de l'Ain, XXIV July, MDCCXCII.

Cornelia Wildschut; of, de gevolgen der opvoeding.

Eerste brief.

Juffrouw CORNELIA WILDSCHUT, *aan Juffrouw* ANNA HOFMAN.

LIEVE NAATJE!

Mijn moeder is deezen ochtend heel vroeg uitgereden, om den geheelen dag buiten bij haare goede vriendin doortebrengen: ik houd niet van buiten; dat is een smaak: Mama ook niet, maar zij doet veel om andere lui te plaisieren; en ook men speelt daar sterk, maar ik mag de kaarten luchten noch zien; ik speel alleen om zo wat te lagchen en te stoejen, weet gij? ik zei des aan Mama dat ik verkoos t'huis te blijven, en dewijl zij, zo als ook billijk is, mij altoos mijn' zin geeft, was dat afgedaan: mijn vader geeft een groote partij aan zijne buitenlandsche Correspondenten in den Haarlemmer Hout; zo dat, ik ben maar met mijn' knecht en onze oude GRIET alleen

in huis; dit vooruitzicht - eens geheel en al alleen te zijn, kwam mij gisteren heel aangenaam voor: maar hoe of het komt, of hoe het is, ik vind er niets in: het is nog maar tien uren, (want ik stond te zevenen reeds op,) en de tijd verveelt mij zo geweldig, dat ik niet weet wat te beginnen: dit maakt mij heel gramstorig, en dingsig: ik ben te woelig om stil te zitten, en heb ook niets te doen; al mijn borduur- en brei-werk ligt in een' hoek, en ik zie er tegen aan om het te gaan zoeken: ik heb ook al een heelen stapel Romans en Comediën doorbladerd; niets bevalt mij; sommigen vond ik te zot, sommigen te wijs voor mij; gij zeidet mij wel dat er eenige zeer goede onder waren; ik vind dat in 't geheel niet; althans die langwijlige *Sophia's Reizen*, en die treurige *Clarissa* moet gij mij niet vergen te doorlezen; dat is onbegonnen: het schrijven verveelt mij ook al; en het is geen mooi weêr, anders kon ik eens uit pampelen: ei lieve NAATJE kom bij mij, wij zullen dan den dag wel omkrijgen; gij zijt vrolijk en weet wel wat nieuws; zo uw moeder wat pruttelt, breng dan tien el van dat superbe geborduurd neteldoek mede, ik heb het wel niet noodig, want ik heb stapels van japonnen en chemises, doch het eet geen brood, en kan te pas komen: nu, te twaalf uren zal GERRIT met een slêe bij u zijn, ik denk dat gij vast komen zult bij uwe vriendin,

WILDSCHUT.

Tweede brief.

De Heer ABRAHAM BLONDEL, aan den Heere HENDRIK VAN ARKEL.

Is het een los gerucht, een Coffijhuispraatjen, of is het indedaad zo - gaat gij trouwen? vertrekt gij uit den *Haag* om te *Amsteldam* jagt te gaan maaken op een mooi schatrijk meisjen? Anderen meenen dat gij geen ander oogmerk hebt dan om haar op uwe groote lijst te kunnen aantekenen: zeg mij, VAN ARKEL, wat moet ik gelooven? hebt gij geoordeeld dat het tijd met u wierd uw losbandig leven in een goed voordeelig huwelijk te doen eindigen? ik ben zo zeer uw vriend, dat ik niets liever wensch dan deeze verzekering van u te erlangen.

JAN SNEL is de overbrenger deezer tijding; hij hield zig om zijne zaaken eenige dagen te *Amsteldam* op; en lees hier wat hij ons verhaald heeft: gij zult zelf best weeten in hoe verre ons bericht al of niet met de waarheid overeenstemt: ‘Juffrouw WILDSCHUT,’ zeide men hem, ‘is zeer fraai; agttien of twintig jaar, schat rijk, een eenig kind, heeft geen groot verstand, en is zo slecht opgevoed dat de ordinaire meisjens in dit opzicht *juweelen van volkomenheid zijn.*’ (Dit is JAN zijne uitdrukking, niet de mijne.) ‘Haar vader is een geacht Koop-

man, maar leeft buiten zijn negotie alleen voor zijn plaisier: haar moeder is het geen wij *Hollanders* eene malle moeder noemen, en heeft met het beste oogmerk haar dochter buiten staat gesteld, om ooit nuttig voor anderen of gelukkig voor zig zelve te kunnen worden. De Heer WILDSCHUT is een dier laffe, logge, zogenaamde goede mannen; die aan eene uiterlijke huislijke rust, niet alleen geringe zaaken, maar ook groote pligten met onverschilligheid opöfferen.’

Indien dit alles waar is, dan dunkt mij, dat gij zeer gemakkelijk dien buit kunt meester worden: de Natuur, en de allerbeschaafde, (ik zeg niet de beste,) opvoeding hebben u in staat gesteld om zo eene verövering spoedig te volvoeren; wat ook uw oogmerk zij, gij hebt weinig reden om triumph te zingen: de partij is te ongelijk.

Ik weet niet recht hoe het is, maar ik vleie mij nog altoos dat gij zo een ondeugend schepzel niet zijt, als gij de zeldzaame vrolijkheid hebt, om ons te willen doen gelooven: gij hebt veel verstands, veel geleerdheid; er zijn zulke gezonde punten in uw hart; gij zijt goedaartig, mild, ja zelfs medelijdend; gij kent de vermaaken van een deugzaam oefenend leven zo wèl! - huichelt gij niet in de ondeugd? is uw sterke zucht tot het spel en allerlei losbandige zeden, niet maar geveinsd? wilt gij u niet slechts onderscheiden van dagelijksche ligtmissen? ik beken dat deeze trotschheid grillig is; doch zij kan echter het voedzel uwer daaden zijn: dit spijt mij te meer,

om dat gij op den schoonen weg der Deugd en der allerfreaaiste begaafdheden zoudet kunnen uitmunten: ik vlei u niet, HEIN! maar waarachtig gij zijt een ongemeen schepzel; en mogelijk doet gij alleen onder voor uwe zuster, die zeker nog veel méér geest heeft dan gij, doch die te veele onvrouwlijke gebreken koestert, om veel belang bij een rechtschapen man te kunnen inboezemen: zij heeft reeds groote vorderingen gemaakt; lof en laster zijn voor haar even onbeduidend; en daar zij een' man trouwde die zo weinig deelt in haar hart als in haare achting, zal zij met zo veele schatten verrijkt wanorde en ondeugd overal ingang kunnen doen verwerven: zij is te gevaarlijker, om dat zij eene der beminnelijkste vrouwen *schijnt* die het keurig oog zig kan voorstellen; ik schrijf zo vrij over uwe zuster als gij gewoon zijt met mij over haar te spreken; dit zal des geen verschooning behoeven.

Evenwel, het artikel der vrouwen uitgezonderd, wat hebt gij toch tot nu toe ook al veel bijzonders in den dienst der ondeugd verricht? indien ik ware, het geen gij voorwend te zijn, dan zoude ik u onder mijn vendel niet eens voor Corporaal willen hebben: gij zijt vijf en twintig jaar en hebt nog geen één huis door het spel bedorven, geen één meisjen van *voornaamen* huize gedebaucheerd: en het geval met JANSJE - ô spreek daar niet van! de eer die gij behaald mogt hebben in haar te bederven en daar na te verlaaten, de eer daarvan komt Mevrouw LENTING, uwe zuster, zo niet geheel, immers voornaam-

lijk toe. Gij hebt, hoe fiks met den degen, nog maar een eenig jong loskop een por in de huid gegeven: in plaats van door het najaagen van een amt in *Oost-* of *West-Indiën*, u in staat te stellen om binnen weinige jaaren schatten, ten kosten uwer verdoemenis, en in spijt van uw geweten te verkrijgen, sluipt gij van de eene speeltafel na de andere; uw hart popelt terwijl gij de kaarten vervalscht, of de kunstige, u altoos gunstige dobbelsteenen, in den hoorn verhanselt: gij slentert als een arme klaplooper van het eene in het andere fatsoenlijke huis van de Mode; gij kunt zelfs niet eens verdacht worden van de allergeeringste galante ziekte, wanneer men uw schoon gezond gelaat, en welgedaane gestalte beschouwt: wat beduidt gij des nog weinig!

Als ik aan u denk, en dit is zeer dikwijls mijn geval, weet ik somwijlen niet, of ik u waarlijk wel voor een man van verstand houden kan. Er is zo veel strijdigs; daar zijn zo veele wanklanken in uw gedrag; gij zijt grootsch op den lof der zulken die gij diep veracht; gij laat u vrij wat voorstaan op uwe schoone gestalte, uwe fraaje trekken, en weet echter hoe weinig gij tot deeze uitmuntende gestalte hebt toegebragt: somwijlen wensch ik dat ik uw vriend niet ware; somwijlen verheugt mij dit, om dat ik mij vlei u nog eens van eenig nut te kunnen zijn: het schijnt ook dat onze vriendschap, die met onze eerste jeugd haaren aanvang nam, (immers van mijnen kant,) dieper wortelen schoot dan wij vermoedden: daar gij mij nu altoos de vrijheid laat om u onbe-

wimpeld mijne gedachten te zeggen, heb ik mij al wederom van dat voorrecht bediend.

Een uwer tijdverdrijven is spotten met alles wat bij redelijke menschen heilig is: weet gij nog wel, HEIN! dat gij, een knaapjen zijnde, in 't hoofd kreeg, om, op een toen ter tijd zeer berucht spook los te gaan? dat uwe kaaken verbleekten en uwe beenen knikten, hoewel gij gelukkig aan de eer der onvertzaagdheid bleeft, daar men u belettete deeze proef van uwen moed te vertoonen? maak de toepassing: dit en alle uwe bewijzen voor het atheïsme vind ik in uw geheugen; geene in uw verstand: oordeel als of ik heele breede gedachten heb van uw ongeloof! uw verstand sukkelt ook nog somwijlen aan twijfelingen; uwe opvoeding, de voorbeelden uwer ouders, de omstandigheden, het leezen van sommige schriften, en wat al meer, hebben zeer veel toegebracht om u niet in den laagen kring der dagelijksche ligtmissen te plaatzen: ik zie niet dat *gij* daar eigenlijk zelf veel toe deedt.

Hoe herinner ik mij nog altoos met aandoening onze eerste verkeering, die, welke met ons agtste jaar begon en met ons zestiende meer en meer verflaauwde! toen waart gij zulk een lieve HEIN! gij bemindet mij zo, met uw geheel hart, en iederen dag getuigde van de vorderingen die wij in onze jeugdige letteroefeningen maakten; doch toen ontwaakten uwe driften met zulk eene woede, dat zelfs eene betere opvoeding, en een deugdzaamer vader, u naauwlijks zouden hebben kunnen dwingen, om den weg

der deugd, of de betamelijkheid niet zo vroeg te verlaten, en u zelf ten prooi te geeven aan uwe lusten.

Is het u echter ernst voorttegaan in uw losbandig ondeugend leven, dan beken ik dat gij veel aanmoediging hebt: het grootste deel der wereld staat aan uw kant: als men bekend wordt voor een' man van de mode, en uwe aangename talenten, uwe beschaafdheid, uw geest, uwe vrijmoedigheid bezit, zal men overal welkom zijn, en men mag zich gerust overgeeven, (zonder haar te ergeren,) aan alles wat ongelooft wettigt, of de goede zeden vernietigt.

Nu nog een woord over mij zelven: ik bevind mij zo keurlijk wèl bij het opvolgen van alles wat men mij door lessen en voorbeelden geleerd heeft, bij het beöfenen van Godsdienstige en Burgerlijke pligten, dat ik om al de schatten van den grooten Mogol, daarvan niet zoude willen afwijken: ik word dagelijks in dat goede voorneemen gesterkt, en aangemoedigd, door het geluk 't welk ik geniet, en nog verwacht: ik aanbid, 'een Wezen dat door zig zelf bestaat, alles vermag, en alles wil met eene oneindige wijsheid.' Ik zie de betrekking tusschen dat aanbiddelijk Wezen, en den met verstand begunstigden mensch; ik zie dat dit leven alleen de aanvang is eener oneindige voordduuring, een staat van aanvangelijke ontwikkeling, van zulke vermogens die ten kenmerke de volmaakbaarheid hebben: ei lieve denk hier nog eens bedaard over: is dit dweperij? - a propos, van dweperij! onze

vriend PIET houdt nog staande dat gij gemakkelijk van een atheïst een dweper worden kunt: vernedert dit uwe trotschheid niet geweldig? - adieu, ik verlang naar bericht van u! meld mij eens omstandig het geen u betreft, zo wel opzigtlijk uw huwelijk als anderzins. Ik ben

Uw getrouwe vriend

BLONDEL.

PS. Mijn zuster heeft zig zeer naar u geïnformeerd, groet u, en hoopt, zo als ik, dat gij beter zijt dan gij schijnen wilt: vreemde verkiezing! slechter te willen schijnen dan men is!

Derde brief.

De Heer HENDRIK VAN ARKEL, ten antwoorde.

‘Zijt gij hier gekomen om mij te pijnigen vóór mijnen tijd?’ staat dit niet in dat Boek, waarvan gij met zo veele domkoppen als er zig het air geeven om het te beoordeelen, zo veel geschreeuw maakt? zeg, BRAM! indien gij gelooft dat ik nog niet geheel en al boven alle wroegingen ben, en die evenwel niet sterk genoeg acht om mij van batterij te kunnen doen veranderen, waarom zet gij die dan zo weinig gewigt bij? indien gij gelooft dat ik de deugd niet meer kan beminnen of verkiezen, om dat haare genoegens smaakloos voor mij geworden zijn, en ondertusschen de giften der ondeugd niet recht weet te genieten, zonder een bitter innengzel, dan vraag ik u, is het niet wreed in u, mij in dat schraale onvoldoende vermaak nog te kunnen stooren?

Maar, BRAMMETJE, kent gij mij al wèl genoeg om zo stout over mij te kunnen vonnissen? waarop rust uwe onderstelling dat ik zo een talm, zo een broddelaar in het kwaade ben? wilt gij uwen wettig verkregen rang van een verstandig man handhaven, ei lieve, redeneer dan niet zo met horten en stooten: neem beter axiomatas, en leg er logischer gevolgen uit af: zie, ik zorg voor uwe eer; want ik ben

grootsch op mijnen eertijds zo geliefden als nu nog geachten BLONDEL.

Alle uwe stemmigkijkende zedenmeesters beweeren immers: 'dat deugd strijd is;' bestig! hij die des de voor hem grootste zwarigheden, hevigste verzoeking, brandendste driften, overwint, is de grootste held in het rijk der Deugd: stemt gij dit toe? goed! nu voord: is dit nu omgekeerd niet hetzelfde? dit moet *ik* bewijzen: hoor mij des, met al dien aandacht die u, vindt gij zulks goed, altoos ten dienste staat.

Hij, die, in spijt zijner beginsels, in spijt van zekere neiging tot zedelijke orde; in spijt van zijn snaterend geweten; in spijt van alles wat hem tot braafheid poogt aantespooren, zig met woorden en daaden voor de ondeugd verklaart, is die, dunkt u, een verachtelijk *bloodaart*? neen, BRAMMETJE, neen! hij is een held; en veel grooter held dan hij, die in dit alles alleen zijn eigen snooden inborst had te volgen: hoe smaakt u dit bewijs? staat het niet vast? is 't niet in orde?

De ondervinding is de beste, de eenigste leermeestresse; zij alleen toont ons wat wij zijn, en wat wij al of niet doen kunnen; alle redeneeringen, hoe wijsgeerig, hoe christelijk zij er ook mogen uitzien, bewijzen niets, en evenwel, op het bewijs komt het alles aan; 't zijn en blijven gissingen, mogelijkheden, misschienen; en wat die onder denkende menschen waardig zijn, weet niemand beter dan mijn vriend: zij, de Ondervinding, heeft mij geleerd,

wat ik ben; zo al geen CAESAR, ten minste een ALEXANDER in den dienst der ondeugd.

Of noemt gij zelf een krijgsman geen held, als hij in 't gevecht niet bezwijkt, al gudst zijn bloed uit verscheidene wonden? en gij zoudt mij geen held noemen om dat ik in den dienst der zonden meermaal strijdt met een gekwetst geweten? verhef vrij Mevrouw LENTING! de vorst der duisternis kent mij beter, en zal mij ook beter recht doen; hij weet wel dat dit mij alles oneindig meer moeite kostte dan haar. Wat hadden wij gelijk, dan de opvoeding? en ook daaromtrent stonden de voordeelen niet eens gelijk: was het mijns vaders glorie dan niet eene dochter te hebben die zijne atheïstische gevoelens konde dóórzien, en omhelzen? las zij niet onder zijn oog *l'Homme Machine*, van LA METTRIE? en *Systeme de la Nature*? dit weet gij zo wel als ik het u zeggen kan.

Gaf hij haar met dat zelfde edel oogmerk niet eene eenigzins geleerde en, om uw woord (dat ik zeer goed, zeer veel beduidend houde,) te gebruiken, geheel en al onvrouwlijke opvoeding? stelde hij haar des niet in staat om reden te kunnen geeven van haar ongelooft? tintelden zijne oogen niet door het levendigst genoeg zo dikwijls zij eenige onbetamelijke spotternij uitsloeg, over uw als de beruchte Professor... het noemde, *onzen lieven Heers boek*? 'hij maakte haar des tot eene proselite der Natuur;' hij wilde zeker niet dat zijne dochter der familie, volgens de wel zotte doch echter algemene vooroordeelen der

wereld, schande zoude aandoen door eene te groote onvoorzichtigheid, door een geheel redeloos gedrag, maar hij leerde haar zig daaromtrent schadeloos te stellen: *Candide* was haare Catechismus: zij begon des al vroeg te spotten met de Voorzienigheid. Zie daar zo veel deed dees liefderijke vader voor zijn juweeltjen!

Wat deed hij toch voor mij? lessen gaf hij mij nooit opzettelijk: al wat ik profiteerde was de vrucht mijner eigene oplettendheid: hij gaf mijne opvoeding over aan lieden die meest altoos meer hebzucht of iever hebben, dan talenten en geschiktheden bezitten, voor de plaats waarin zij zig drongen: dit is het niet al: hij bragt mij in gevaar om zulke vooroordeelen te ontvangen die hij zelf voor dwaas, en ongegrond hield: waagde ik het eens iet geestigs uitteslaan, men juichte mij geenzins toe: een losse wilde jonge, indien hij geen domkop was, moest ten minsten een meisje kunnen overtreffen. Zelden sloeg hij genoeg acht op mij om mij zelfs slecht en schraal recht te doen. En gij, gij zelf, BLONDEL, gij hebt mij den weg der ondeugd maar al te doornig en moejelijk gemaakt: gij wist twijfelingen en bedenkingen in mijn' geest optewekken, die mij somwijlen al heel lastig vielen.

Het staat u des fraai mij te durven vraagen: 'wat hebt gij toch tot nu veel bijzonders uitgevoerd? mij voor een bloodaart te houden die, vijf- en- twintig jaaren bereikt hebbende, nog geen een berucht schelmstuk heeft durven uitvoeren!'

Zie eens, zo onnaauwkeurig redeneert gij over dingen die gij weet; en met het geen gij niet weet gaat het nog erger: uw oordeel, anders zo helder, zo vast, is des, in deezen opzichte, geen duit waardig; weet *gij* hoeveel ik gevorderd ben, sedert wij niet meer vertrouwelijk met elkander omgingen? heb ik *u* wel ooit gezegd hoe veele goede neigingen ik tegenstond? *wat* ik al moest doen om het geweten te doen zwijgen? weet *gij* zo net hoe veele onnozelen ik aan mijne lusten heb opgeöfferd? één geval uitgezonderd is u dit volmaakt onbekend: de steek die gij mij daar over in 't voorbijgaan geeft, voel ik wèl: doch, indien ik zelf het meisjes niet wel had mogen slijten, gelooft gij dan dat mijne zuster mij daartoe zoude hebben kunnen brengen? zij strooide alleen haar zaad in eenen reeds wel bereiden grond: dit is het al.

Heb ik u wel ooit toegestaan dat ik het zwakke, het sophistische der tegenwerpingen tegen dien God dien gij aanbidt even goed doorzag als gij? dat als gij met mij redeneerde, deugd iet zeer wezenlijks bij mij was? dat ik u alleen tegensprak uit zucht om tegentespreken? en dat, al wilde noch konde ik u ooit overhaalen om aan mijne zijde te komen?

Gelooft gij misschien dat het mij niets kostte u uit mijne vriendschap te verwijderen? denkt gij dat daar toe niet veel moeds in mij verëischt wierd? hoe weinig kendet gij dan uwen geliefdsten vriend, de vriend uwer eerste jeugd! ik scheurde mij met geweld van u: ik kon anders niet van u ontslagen geraakt zijn: uw deugd is zo eenpaarig, zo redelijk, uw ommegang

zo verbindend, dat niemand dan VAN ARKEL die zoude afzweeren; en waarom? om dat mij uwe vermaaningen die ik toch niet volgen wilde, verveelden: sedert dien tijd heb ik voorgangen gemaakt die u zouden verstommen; die ik u zoude kunnen, maar niet verkies medetedeelen.

Gij zoudet dan welligt voor den vriend uwer jeugd beeven! en dien angst wil ik u bespaaren: ik heb, 't is waar, niet van belang geduelleerd, doch was het bij gebrek aan moed? een speeler van mijne soort, zegt gij, kan daar echter niet altoos buiten; dat weet ik nog zo niet, BRAM. Men vindt al ruim zo veel bloodaarts als bedriegers, ja die liever hun beurs te prooi laten, dan zij met een stouten knevel den degen meeten. Wie weet niet dat ik VOLTAIRE in booze en laffe spotternijen niets toegeef, wanneer ik, president der Broederschap, zulks goedvind? hij schreef, ik predik; zie daar het grootste onderscheid: 't is waar, ik behield mijne gezondheid geheel en al ongekrenkt; maar alles is een kunst. Weet ook, dat mijn smaak goed is, en mijne voorzichtigheid de wet geeft, ook in mijne buitenspoorigst schijnende vermaaken; ik heb alles tot een sijstema gebragt.... maar wat behoef ik *alles* ook te zeggen? ik ontken geenzins, dat ik in dit stuk bij de galante wereld geene aanprijzing verdien.

Het geen men, zo in 't algemeen, over mijn huwelijk vertelt, is de waarheid: maar het geen gij niet kondet hooren, was dit: dat het huwelijk, zedert men de vooroordeelen, met opzicht tot hetzelve,

verbannen heeft, niet langer de wrijfpaal der ligtmissen is. Het huwelijk en de losbandigheid gaan meer dan ooit in de groote wereld zeer gemeenzaam, zeer inschikkelijk denzelfden weg. Wij lieden van fatsoen, hebben ter bereikinge onzer oogmerken elkanders inschikkelijkheid noodig: wij weten den staat der Natuur met de rechten der Maatschappij te doen instemmen: hoe zoude ik des, in een gegeven geval, iet tegen zo eene christelijke verbintenis kunnen inbrengen? ik hoop ook wel dra in het volst genot haarer weldaaden te zijn! de ceremonie is geen bullebak voor mij; zij zal alle mijne uitzichten bekroonen, mijne behoeften vervullen. Indien ik door drie *ja*, en drie diepe buigingen mijn doel kan beschieten, zou ik immers grooter gek zijn dan gij zelf gelooft dat ik ben; al twijfelt gij nog somwijlen of gij mij wel voor een verstandig man houden moet; waarlijk, BRAM! gij hebt dikwijls al heele grappige twijfelingen, is het niet omtrent uw' Godsdienst dan ten minsten omtrent uw' vriend. ô Hoe gelukkig zal mijne vrouw zijn! zij zal zo vrij weezen als ik zelf; en dat kunnen alle vrouwen van ligtmissen zig nog niet eens beloven; en ik, ik zal zo veele kinderen aan de maatschappij leveren als nu, nu ik een eenlopend gezel ben. Niemand zal bij mijn huwelijk verliezen.

Zie hier haar afbeeldzel: zij is jong, zeer fraai, zeer wèlgemaakt, keurlijk gezond, doch wat log zoude ik zeggen, indien zij niet een bijster groot inmengzel van woeligheid bezate; zij is eene recht

mooje malloot, slecht opgevoed, en in wie ik tot nu geen een enig talent heb kunnen onderscheiden: wat raakt mij dit ook? wijs of dom, geestig of stomp, mooi of lelijk, dit alles is mij, in een schepzel dat *mijne* vrouw zijn zal, volkomen onverschillig: goed of slecht van humeur; ô zie, dit is ook geheel haare zaak: het gaat mij als haar man niet aan: ik heb haar geld noodig, en het overige, gelijk ik zeg, is in mijne vrouw mij geheel en al onverschillig: heeft zij kuuren, dies te erger voor haar: ook, de wereld is groot genoeg voor ons beiden om elkander uit den weg te loopen: zij zal ten minsten geene mal verliefde vrouw zijn; immers indien zij haar moeders voorbeeld volgt - Nu eens over wat degelijks, want dit alles zijn loutere wisjewasjens, ik schrijf u dit ook alleen om uwer nieuwsgierigheid te voldoen.

‘Dewijl de ongeloovigen en vrijleeveren de eenige waare vrienden der menschen zijn,’ spijt het hen geweldig dat veele hunner natuurgenoeten - dit woord behelst wat meer dan geloofsgenoeten - nog zeer onder elkander verdeeld zijn: zij doch willen niet twisten, geen geweld maaken; hunne verdraagzaamheid is onbepaald, de naamen van kerk, of christen schrikken hen niet af; zij willen wel halfwind zeilen, vooral sedert dat de laatsten zo veele Buitenwerken hebben verlaaten om zig binnen hunne hoofd-fortes optehouden, en de overige posten laten beschermen door den verlooren hoop die zij tog als niets rekenen: ontken het eens, durft

gij, dat men Duitsche Godgeleerden vindt, die al vrij verstandig beginnen te denken, over u-lieder opstanding, en de wonderwerken eens mans wiens navolgers zij met duivels geweld willen heeten; ja de Voorzienigheid ontslaan van haare bijzondere zorg voor beuzelende schepzels, wier oorsprong van gisteren en wier duur een punt is: die het gebed onnut en de dankzegging een onnoodig werk noemen; met één woord, sedert het christendom weinig meer behelst dan een blooten naam, en alleen van nut is in de Geographische leerboeken, om te weeten in wat land men zig bevindt; sedert men, hoe wel een christen zig niet onthoudt van alles wat de God deezer eeuwe de menschen aanbiedt, en toont dat men het met de ongeloovigen in een zeer wezenlijk punt ééns is; dat is naamlijk: ‘laat ons eeten, laat ons drinken, want morgen sterven wij.’ Als men 't, weet gij, op het stuk der betrachtting ééns is, dan gelden bespiegelende begrippen weinig of niet; zij zijn het ook, dank hebbe de *Philosophie moderne*, tamelijk ééns over de liefde des vaderlands en de staatigste pligten der zamenleving. In de vriendschap zelfs denken wij ook eensgezind. Het *Egoïsme* heeft vaderland, staatige pligten, en vriendschap, al haar crediet doen verliezen: onverschillig of men zig bij de belijders van JESUS, of van CONFUSIUS, van MAHOMET of MOZES voege - er moet nog een partij oude stijfkoppen ten grave zijn, dan zullen er nog wel vaster, wel ouder paalen verzet worden: help toezien;

het zal zo gebeuren; dan zal al het *abracadabra* verdwijnen, en wij zullen allen vrij zijn. Ik houde mij verzekerd, BRAM, dat gij dit mijn gebabbel aandachtig hebbende aangehoord, niet meer twijfelen zult of ik ook grooter vorderingen maakte dan gij schijnt te willen gelooven, ja dat ik mijne begrippen niet bepaalde binnen eene dorre, doodsche bespiegeling: voor 't overige herinner ik mij dat een uwer heilige mannen ergens zegt: 'Die kwaad doet haat het licht.' ja, dat is waarachtig waar; doch hij schuwt het licht niet uit gebrek aan moed; maar om dat hij in u en uws gelijken, geene lastige boedpredikers, of - berispers wil hebben.

Het is zo verbaasd lang geleden dat ik geen een regel aan u schreef; maar nu ik er tog aan ben, zal ik maar voordrabbelen: er is iet aantrekkelijks in aan u te schrijven; ik verbeeld mij thans met u te praaten, en gij weet nog wel dat als gij mij eens aan 't praaten wist te krijgen, ik nooit van uitscheiden wist? kom aan, ik zal des uwe beschuldigingen eens tegen u omkeeren, en u toonen dat gij, en de meesten uwer geloofsgenooten grooter *lace's* zijn, dan wij die den bebloemden weg die ter helle, (ten grave - dat verstaat zig,) afdaalt, bewandelen. Ho, ho! ik heb in mijn wild en woest leven u niet onaangemerkt laten voorbij slenteren: om u daar van eens een proefjen te geeven, zal ik u toonen hoe het bij u en het gros der christenen gesteld is.

Naauwlijks loopt gij met een vlugtig oog de ze-

delijke wetten uws meesters eens door; naauwlijks beschouwt gij zijn voorbeeld; (zijn geheele leven was niets dan voorbeeld; dit erken ik,) of gij schudt als een waterhond, op het zien wat zijne strenge bevelen van u eischen - traagheid en laauwheid - laauwheid die uw lieve Heer zelf uit zijn' mond spuwen zal - verheffen haare piepende stemmen, en gillen uit: 'Wie is tot dit alles bekwaam?' Het antwoord op zo eene vraag is wel te voorzien - 'Wel niemand!' daar blijft men dan staan als een bok voor een hek; bij gebrek aan moed om den ouden mensch het hachjen te doen opgeeven: dit is 't niet al! om uw geweten een bal in den mond te stoppen, roept gij het looze vernuft te hulp; 't vernuft, die vijand der denkende reden! en dat gij knaapjen zo brood noodig hebt als wij zelf, om er u doorteredden: 't vernuft zou wel dom zijn indien het u niet een menigte drogredenen en magtspreuken wist optescharrelen: maar waarachtig zij zijn meest allen geen opraapens waardig, en die past het zo hamers zot toe, dat het der peine waard is! - om het vernuft zulk een gewigtigen dienst betaald te zetten, geeft gij het een heelen boël eerampten en bedieningen: het wordt uw godgeleerde, uw casuist, uw advocaat - uw huisbezorger: weldra springt het zo rampzalig om met uwe heilige boeken, dat ik, ik zelf, mij duizendmaal daar over, voor u en uwe soort, dood geschaamd, zo al niet geërgerd heb; want hoe wel ik die boeken niet voor heilig houde, vond ik daarin echter

altoos zulke schoone trekken eener oostersche welspreekendheid en litteratuur, dat ik meermaal verder voord las dan mijn oogmerk was. Het vernuft (en gij wilt wel zo Broêrtjen lief!) maakt u des wijs: 'Dat de Euangelische wetten, voor een groot gedeelte,' en dat gedeelte betreft juist zulke wetten daartegen gij het meest achteruitschopt - 'Alleen plaats hadden in de tijden der Apostelen:' dit kort intusschen mooi op: de leer der zelfverzaaking - en zij is evenwel de basis van uwen Godsdienst - het lijden om der gerechtigheids wille, raaken, zegt het vernuft, thans zo weinig den christen, als het bevel om, als men hem zijn' mantel ontnemt, den rok nog er bij te schenken; of als men hem op de eene wang slaat ook de andere toetekeeren: hij behoeft zig niet eens om het betrachten eens pligts bloottestellen aan de zotte bespottung der ligtzinnigen. Het vernuft maakt u wijs, dat gij den hongerigen spijst, indien gij 's jaars uit uwen overvloed hem een hand vol drie-guldens toemakt; dat gij den dorstigen laaft, als gij hem in ziekte en elende een douzijn flesschen gemenen wijn laat toedienen; gij kleedt den naakten indien gij hem uwe oude versletene voden, daar een smous u niets voor geeven wil, en een ballast in uw kleerkas zijn, toegooit. Zieken en kranken die bezoekt gij in 't geheel niet! en zo het al gebeurt dat gij in een verlegen uur eens in het gevangenhuis treedt, dan is het uit nieuwsgierigheid, om misschien den een' of ander' beruchten booswicht te zien; geenzins om

nuttig te zijn; zo dat, ik voor mij zie niet hoe gij het in den dag des oordeels maaken zult: ik althans zou bedanken om uw advocaat te zijn. Ik vrees dus BRAMTJE, dat gij bij de bokken aan de slinkerhand zult geplaatst worden, om te vertrekken naar het eeuwig helsche vuur 't welk den duivelen en zijnen engelen bereid is. Wat de vertroosting uwer Broederen en Geloofsgenooten betreft; daar voor betaalt gij Dominés en Ziekentroosters, die hun ook dikwijls troosten dat God er zig over erbarme! De deugd der herbergzaamheid is geheel en al uit de mode; ja al kwam de apostel PAULUS, hij zou niemand t'huis vinden; of gij stoptet den man welligt op een meid of knechts kamertjen, wijl alle uwe prachtige vertrekken bezet, of te fraai zouden zijn om een' tapijtwerker te logeeren.

Nu is het vernuft op zijn comptoir! 'O,' zegt het, 'dat was goed toen er geene herbergen noch heerenlogementen waren, maar 't zoude nu even *ridicul* zijn als de voetwasschingen^(*).' Ontken eens dat het zo niet is! wel nu, vraag ik, *wat* doet gij dan toch meerder dan wij? (en *doen* is evenwel de zaak!) bezwijkt eens een uwer bende, als hij door zijne zotte dweeperijen en ergerlijke leeringen, de straffende magt in handen viel, wat doet gij? troost

(*) Indien men de zogenoemde *Chef d'Ouvres* des zig zelven roemenden Filosooph kent, zal men overtugd zijn, dat de Heer BLONDEL te recht zijn vriend een' tamelijk goed geheugen toeschrijft.

gij dien armen schelm dan in zijnen druk? neen, neen! het vernuft zegt u: de vent is een slechthoofd: een *oproerprediker*, en zeker geen discipel van JESUS - hij raakt u des niet.

Wat staat het derhalven u en uws gelijken fraai, van moed te spreken! vergelijk u eens bij de Spartaansche Burgers! zij verdroegen om, (zo als uw Apostel wonderlijk fraai zegt) eene verdervelijke kroon, pijn, smaad, smart, honger, dorst, en wat al meer den ouden mensch schrikkelijk lastig valt: zij bragten zelfs alle hunne have, al hun geld in de algemene schatkist; vernietigden de schulden, en gaven ieder een juist aandeel in den algemenen schatkist; en dit was geen stuip van enthousiasterij! vijfhonderd achtereen opvolgende jaaren bleven de wetten van LYCURGUS in volle kracht, en zo al gesterkt door de Delfossche Priesters, ten minsten niet aangemoedigd door de belofte van honderdvoud te zullen ontvangen en door alle eeuwicheden gelukkig te zijn!

Uwe Apostelen ondernamen wél LYCURGUS natekrumelen, zij lieten ook have en erf verkoopen, en begeerden dat de christenen, als broeders en erfgenaamen des hemels, broederlijk zouden deelen; maar hoe deerlijk viel het uit! nog in hun leven, ja in hun bijzijn worden zij reeds gefopt! eenigen laten er zig wel toe bewegen, maar de meesten bedankten er hartlijk voor: ja ANANIAS en SAPHIRA zijn wijf, bedienden zig reeds in de gouden eeuw der Christenen van logens en bedrog; ontken het

eens! ‘en wat moet men denken van dat dood ter aarde vallen^(*).’

Hoe staat het nu met uwen moed om zielen te winnen? om zondaars te bekeeren? ja! als dit te verrichten ware door raazen, verwijten, veroordeelen! o, dan zou zelfs PAULUS, bij u lieden te vergelijken, weinig of niets gedaan hebben. Maar heeft een van u wel den moed om, zo als uw braave meester, het leven te stellen voor uwe broeders? wie poogt nuttig te zijn aan jonge losse schepzels, die doorgaans verdrinken vóór zij water kennen? dankt gij lieden niet veel meer met den pronkenden huichelaar, God, dat gij niet zijt als andere menschen, voor al niet als deezen of dien, die u dan in dat zwetzend oogenblik door het kranke hoofd zweeft? ik zou u kunnen nagaan - vooral de kooplieden, in de uitöefening van pligten en wetten die gij zelf hebt aangenomen, en die gij wilt dat anderen omtrent u uitvoeren en betrachten - ik zal het laten en alleen nog aanmerken: ‘Men sluikt, men breekt zijn eed, *om* dat men anders niet bestaan kan:’ men wordt menschenkoopers en verkoopers, om dat men suiker, coffij, en zo voords, hebben moet en wil - een schoone reden! niets betoont grooter lafheid dan dat men een dief, een eedbreker, een menschenverkooper word om in een aanzienlijken rang te kunnen leeven, en figuur te maaken.

(*) LESSING, *over de opstanding*.

Alle de buitensporigheden der weelde, der pracht, der dartelheid, der ijdele vermaaken, worden even sterk bemind, gepleegd en bijgewoond door u die zig Christenen, als door ons, die gij ongelovigen noemt: toen wij jongens waren, werd, ten minsten bij u, nog alles ‘geheiligd door gebed en dankzegging;’ doch dit is reeds uit de mode, ten minsten in de groote wereld: en wat is er toch al veel deegs van uwe godzaligheid overgebleven? - uwe kerken - een paar plechtigheden - het hooren van eenige stichtelijke predicatiën, en hier en daar een oefening? kom aan, ik voeg er ten overvloede nog bij - een groote bijbel die ergens in een donkere kamer in een hoek geplaatst en nooit opengeslagen wordt; een beroekt morsig psalmboek in de keuken, een MEL of HAVERMAN - Van huisgodsdienst! - o daar komt niets meer van in, dan van zedelijkheid en deugd in een speelhuis.

Laage laffe kruipers op eenen weg die uwen meester met zulk een bedaard, standvastig, met zulk een edelen moed, en manhaftigheid betrad.... genoeg; mijn brief wierd een dissertatie, indien ik u dus met looden schoenen naging: smaalt echter niet zo op ons, indien gij het zelf zo slecht laat liggen. ‘Wat zou de wereld daarvan zeggen, indien ik zo naauwgezet leefde?’ Wel BRAM! ik schaam mij waarachtig om uwen wil! wat heeft een christen, bid ik u, met de wereld toch te doen? is zij uw rechter? heeft zij uw geluk in handen, en moet gij haar daarom zo wat honig om den mond smeerden?

misschien dacht gij dat ik het Euangelie glad en al vergeten ware, of de moeite niet zou willen neemen om u eens op de vingers te kloppen!

Zie nu eens hoe veel aanmoediging gij had om den weg, door uwen meester afgebaand, te bewandelen! uwe omstandigheden veel gelukkiger dan de mijnen; uwe driften veel gehoorzaamer dan uwe reden; uw eerst onderwijs gewigt bijgezet door het ouderlijk voorbeeld; en hebt gij het echter, op den weg der vroomheid, véél verder gebragt dan ik op dien der ondeugd? hoe zorgvuldig voorbereidde men u om de wereld intetreden! toen wij losse jongens al een snor weg hadden, waart gij nog even zedig en onbedorven als uwe zuster - uwe zuster die wel wat meer met de wereld plagt omtezwalken, echter, ik houde mij des verzekerd, haar hart op denzelfden toon gestemd gevoelde als gij het uwe: in 't voorbijgaan, zo gij aan haar schrijft, groet haar eens voor HEINTJE, en verzeker haar, dat ik de grootste achting voor haar heb; ook als ligtmis van beroep; en gij weet dat ik niet veel reden heb om heele groote achting voor haare sexe te koesteren.

Gij BLONDEL waart ook te wèl *overtuigd* dat deugd orde, en orde gelukzaligheid is, om sterke aanlokzels tot buitenspoorigheden te hebben.

Ik zonder gaarne eenigen uit, als ik op deezen trant oordeel, doch dat zijn dood ouderwetsche Christenen; en zij staan dikwijls al zo zeer bloot aan de bespotting hunner zogenaamde broederen, als aan die der ligtzinnigen. Dikwijls noemt gij deeze goe-

de zielen dweepers of schijnheiligen; want de les van uwen meester: ‘Oordeel niet op dat gij niet geoordeeld wordt,’ betracht gij even slecht, als alle zijne overige bevelen: zij zijn eenvoudig, ongeleerd - dom, zo gij wilt, en kwaadsappig: gij zijt geofende Christenen, ja, ik ken zelfs wijsgeeren onder de uwen; denkers van den eersten rang: zij zijn zwak; gij sterk: reden te meer om hen te onderwijzen, bijtestaan, te troosten in hunne dubbingen. Werkt des de Godsdienst bij u niet wonderen uit? ik ten minsten geef mij het *air* niet van hem te willen volgen: ik leefde niet slechts voor en om mij zelve, alëer ik hoogstwaarschijnlijk zeker was, dat na dit beuselend leven alles zal wederkeeren tot dat *niet*, waar uit wij geroepen zijn: ik ben niet bang voor uwe voorzeggingen: die, zo als ik, met overleg zondigt, en tot zijn' driften zegt: ‘tot hier toe en niet verder;’ zijne lusten niet koelt onder de heffe des volks, kan lang gezond leeven: als speeler steel ik niet; ik bedrieg slechts schurken of domkoppen.

Hier zoude ik u groeten, maar mijn oog valt juist op dat zeggen van onze maat PIET, ‘dat ik nog gemaklijk van een' atheïst een dweeper kan worden:’ groet hem, en zeg uit mijn' naam, dat ik voor het onmogelijk in 't geheel niet zou willen instaan; indien ik ten minsten zo veel genie had als mijne zuster: genie heeft altoos een snor weg van, of overhelling tot, dweeperij: lees HELVETIUS, en ik zal de moeite niet behoeven te neemen om u dit te beduiden: doch vermids ik meer koel oordeel bezit

dan wel schitterenden geest, zal ik voor die zotheid denkelijk bewaard blijven! dit is echter maar een misschien; want ik weet niet welke eene verandering er in mijn gestel zal kunnen vóórvallen; en uit welke oogpunten, en in welke betrekkingen ik als dan de dingen zal beschouwen. Uw groote vriend CHARLES BONNET, zal u de mogelijkheid daar van, in zijne door en door-dachte schriften, zo duidelijk aantonen, dat ik er niets behoef bijtevoegen: dit verzeker ik u, dat indien ik van batterij verander, ik een moedig werkzaam Christen zijn zal; en zo veel goeds als nu nadeeligs verrichten: het kon zelfs zijn dat ik tot de kwakers overging: niet om mijn hof te maaken, aan WILLIAMS, de rijke Londonsche kwaker, mijn oom - neen, ter goeder trouw.

Zie daar, BRAM! mijn antwoord; ik voeg er nog bij, dat gij en uw slag zo weinig gelijkt naar uwen meester, als de hedendaagsche atheïsten, gelijken naar PLATO, MARCUS AURELIUS, of EPICTETUS; en ik beweer dat de hoofdman, ook nog vóór hij door PETRUS bekeerd werd, veel meer euangelische deugden bezat dan gij met een paar millioenen haarer zogenaamde belijders: zo uw meester zig verwaardigde om u te vraagen: ‘Wat doet gij toch meer dan anderen die in mij niet geloven?’ hoe benaauwd zou het er voor u uitzien! - Adieu, BLONDEL! ik denk met onderscheiding aan u, en blijf uw

Vriend.

VAN ARKEL.

Vierde brief.

Antwoord op den voorgaanden.

Nooit, VAN ARKEL, was ik zo droefgeestig! uw brief heeft mij in mijn ziel getroffen! gij hebt mij overtuigd, niet door uw gezwets en geschreeuw, 't welk gif redeneeren noemt, maar door den geest waarin gij schreeft, dat gij in de daad meer bedorven zijt dan ik mij voorstelde dat gij waart: gij spant alle uwe krachten in, om tegen uwe overtuigingen aantewerken? gij wilt volstrekt ondeugend zijn? hoe ijs ik op dat denkbeeld! lach mij uit, spot met mij; dit verandert niets ten uwen opzichte. Uwe moeder was gelijk aan veele vrouwen, noch deïste, noch Christinne; zij leefde, zonder er veel bij te denken, voor de wereld: naauwlijks had zij geest genoeg om de spotternijen haars mans te verstaan, of zelf die te gissen: zij was coquet, een speelster, maar meer voor of tegen haar te zeggen is niet mogelijk.

Uw vader had, naar 't oordeel zijner vrienden, nog meer geest dan VOLTAIRE, en deed voor hem niet onder in de gaaf om alles belagchelijk voortestellen: hij schreef geen *Pucelle*, maar hij zou die hebben kunnen schrijven, indien hij een dichter geweest ware: hij was een losbandig dienaar der wellust, der overdaad, en gaf u het voorbeeld van zeer

veele en onderscheidene ondeugden; al ware het dan al niet, zo als gij voorgeeft, opzettelijk: sommige zedelijke ziekten zijn even besmettelijk als de kinderziekte, die niet altoos met oogmerk wordt voortgeplant door de inënting: dit maakt u ook veel verschoonelijker dan uwe trotschheid, (vreemd is hij waarlijk!) wil toestaan.

Om uw' brief naar behooren te antwoorden, zal ik eenigen tijd moeten besteden, en uw geduld op de proef zetten: laat ik maar terstond beginnen.

Uwe beschuldigingen tegen het hedendaagsche christendom, hebben zo veel schijns, dat ik mij, ter liefde van u, zal verledigen, om daarover eenige weinige aanmerkingen ter neder te stellen: in het geen gij schreeft, zie ik een nog al kunstig samenweefzel van waarheid en valsheid: wie zal daaraan twifelen, of het verval des christendoms verre is voordgekroopen? ik niet, en ook niemand die ooit zijn aandacht vestte op dit gewichtig stuk: gelovigen, indien zij niet door dwaaze en domme vooroordeelen geheel en al blind zijn, zullen geredelijk toestaan, dat verstandige kwakers, over het geheel genomen, de beste Christenen zijn, wijl zij zig wel het naast houden bij de leerstukken die het christendom zo treffelijk karakteriseeren, en dezelve ook naauwkeurigst betrachten: maar het is aan den anderen kant onwaar, dat de toestemming, het belijden der Euangelische leer, waare Christenen maakt: het is even onwaar, dat zij die de leer der zelfverzaking verachten, dien naam verdienen: het zijn, op

zijn best, alleen onbedachten of onkundigen, die de wereld beminnen: zulke lieden, hoop ik ten minsten, hebben nooit ernstig aan dien Godsdienst gedacht: zij kunnen even weinig reden geven waarom zij Christenen, dan waarom zij zedelijke wezens heeten: het is ook valsch, dat zij, die de eeuwige wetten der deugd verwarren met plaatselijke pligten, dien naam verdienen: eene gemoedelijke overweging moest hun getoond hebben, dat er tusschen die beiden een altoos duurend onderscheid stand houdt, en, volgens eene gezonde redeneering, stand houden moet; de waare uitlegkunde zoude hun geleerd hebben, dat alle Oostersche, alle verbloemde uitdrukkingen, gebragt moeten worden tot die eenvoudige natuurlijke betekenissen, waarbij het gezond menschenverstand berusten kan.

Het is een eeuwige pligt, God en de naasten liefdehebben; den vijanden te vergeeven en wèltdoen; kwaad met goed te vergelden; met blijmoedigheid aan allen wèltdoen; armen en ongelukkigen bijtestaan: maar het is geenzins een blijvende pligt, alles wat men heeft te verkoopen, en den behoeftigen medetedeelen: en waarom? om dat hij de vastgestelde maatschappij, zo al niet zoude verwoesten, ten minsten in groote belemmering en verwarring storten: deeze pligt behoort des tot dien tijd en die omstandigheden, waarin de Apostelen hem afeischten.

De Christenen mogen in geruster en gelukkiger dagen deelen in zulke uitspanningen, en verlustigin-

gen, die den vermoeiden geest verlevendigen, en de gezelligheid bevorderen; zij hebben alleenlijk toetezien dat hun hart daardoor niet verleid worde, en zij zullen veiligst doen, indien zij zig niet te veel daaraan overgeeven: doch dit kunnen en moeten zij zelve bepalen. Voor 't overige: PAULUS (dien gij nog al eenige achtung toedraagt,) heeft zeer veelbeduidend gezegd: 'Die zwak is eete moes-kruiden.' Indien een Christen voords in 't oog houdt wat de bekende wetten der maatschappij, die van de rechtvaardigheid en den Godsdienst, eischen, zal hij al vrij veilig voortleeven, ook ofschoon hij niet als een kluizenaar, maar als een fatsoenlijk man - een lid der zamenleving, blijve leeven: euangelische deugd onderscheidt zig ook vooräl door de bron waaruit zij vloeit, en het oogmerk dat zij zig voorstelt: zij werkt uit zucht om den aanbiddelijken Schepper aangenaam te worden, en zo veel nuts te doen als mogelijk zij: 'God wil het' - zie daar de grond der christelijke gehoorzaamheid: JESUS CHRISTUS gaf mij het voorbeeld; indien ik zijn dicipel zijn wil, moet ik zijne geboden houden.

Hoe zeer men spotte met de uitdrukking, 'van hemelsche gezindheid,' zij blijft het kenmerk eens waar Christen: maar de Christen heeft ook redelijke, met den zedelijken aart zijns wezens instemmende begrippen, van dien staat dien hij hemel noemt: zijn hemel is geen verblijf van vadzige luiheid en werkeloos aanschouwen; van mijmeringen, van bloote bespiegelingen - van muziek, en gast-

maalen! alle zulke figuurlijke omschrijvingen brengt hij tot de eerste eenvoudige betekenissen: beter doorzicht in de heerlijke werken van Gods zedelijke en natuurlijke wereld; volmaking zijner natuur, uitbreiding zijner denkende vermogens, geduurige toeneeming in wijsheid en goedheid; zo een hemel is het die de Christen verwacht, waar naar hij heen reist, en hoopt eeuwig gelukkig te zullen leeven.

Wat dunkt u, kan iemand, recht doordrongen van dit heerlijk vooruitzicht, wel sterk aan de aarde gehecht zijn? Alles wat vergaat, onder welke bekooringen het hem ook moge verleiden, hoe dikwijls hij onbedacht daar door overmeesterd worde, en dit geschied maar te dikwijls, zijn hart blijft tog daar zijn schat is.

Zo men nu hemelschgezindheid in dit schriftmatig licht beschouwt, dan is het ontwijfelbaar, dat er nog een zeer groot getal waare Christenen bestaat, in weêrwil des grooten vervals dier leer, en haarer belijderen: het is den Christen niet te wijten, dat gij die hemelschgezindheid bespot; of u die afbeeldt als zijnde eene geheel altoos standhoudende onverschilligheid voor dit leven en alle deszelfs voor- en tegen-heden, smarten en vermaaken - gij die *nu* een dommen zwartgalligen woesten monnik in de middeneeuw, als hij zig in een doodlijke krankzinnigheid vermoordt, een hemelschgezinde noemt, zult als een dwaas bespot worden, want dees ellendige gaf wel blijken van krankzinnigheid, maar niet van

hemelschgezindheid: hij is niet slechts geen Christen, maar hij toont zelfs dat hij ontzet was van zijne verstandige vermogens: hoe wèl hebt gij intusschen met de lessen van VOLTAIRE en BOLINGBROKE uw voordeel gedaan! gij zaagt al vroeg den eersten de kunst af om alles, niet slechts belagchelijk, maar ook valsch voortestellen: gij legt, even als zij beiden, den grojoten insteller van deezen Godsdienst, geboden te last die hij nimmer gaf; en dat alleen om de beste de grootste der menschen ten voorwerp uwer spotternij te maaken; hoewel gij in uwen brief met veel betamelijkheid van hem spreekt; iet dat mij onbegrijpelijk zoude voorkomen, zage ik uw boos oogmerk, ten opzichte der Christenen, niet zeer wel dóór: hoe dikwijls moet men het herhaalen? - de euangelische zedeleer is zo ingericht naar de zwakheid en de verhevenheid onzer natuur, dat niemand dan hij die ons kent zo als God zelf ons kent, ons die konde hebben voorgeschreven: zij bedoelt de grootste maate van geluk, waarvoor wezens als wij, hier en hier namaals vatbaar zijn kunnen: en leidt ons op om dus op het schoonst te voldoen aan onze bestemming.

Nu vraag ik u nogmaals, (want het is de eerste keer niet dat wij hier over handelen!) wat hebben wij toch te doen met de uitleggingen, onoordeelkundige uitleggingen, der geenen die gij om die dwaasheid beschimpt? ik beroep mij in deezen op uw eigen verstand; laat het ook de vrijheid om eens bedaard nategaan, wat toch de waardij zijn kan van zulke

baldaadige, ergerlijke - ik zou wel haast zeggen, Godslasterlijke spotternijen, die er altoos uit uwen hoek, bij gebrek, denk ik, aan goede redeneeringen, worden aangesleept! mij dunkt dat indien ik tot de uwen behoorde, mijn goede smaak, mijn goede opvoeding, ja zelfs mijn hart zouden mij verbieden met zulke armhartige wapens te strijden: doch wij hebben zo dikwijls over dit stuk gesproken, het zou mij verveelen hier daarover iet meer bijtevoegen.

Nu een paar aanmerkingen over LYCURGUS: eerst nog; wat is toch de oorzaak dat gij en uws gelijken, de onnatuurlijke - de onmenselijke wetten diens wijsgeers, (dien ik in de daad hoog acht en met verwondering beschouw,) zo ten hemel toe opvijzelt, en de wetten van den wijzen JESUS, zo volmaakt geschikt naar onze geartheid en behoeften, wetten wier heilzaame strengheid zelf ons waarachtig geluk bevorderen, wetten die niets overdreeven behelzen, wèl beschouwd zijnde; dat gij lieden deeze wetten beschimpt, ja voor zo onnavolgbaar houdt, dat geen gezond verstand zig daaraan immer zal onderwerpen, wijl zij het onmogelijke vorderen? de leer der onthouding, door JESUS figuurlijk voorgesteld, vergeleeken met de barbaarsche eischen van LYCURGUS, moesten u van zelve voorinneemen: hij dwong de tedere jeugd, de *aandoenlijke* vrouw, (en is dit niet de grondtrek haars zachten characters!) de zuiverste, de sterkste uitspraaken der Natuur te verdooven; hij wilde dat vrouwen, dat moeders,

haare mannen en zonen, voor het vaderland gestorven, niet zouden beweenen, maar zig, en elkanderen geluk wenschen: gij zijt echter zo gewoon ter kwaader trouwe te handelen, dat ik mij in dit geval daar over minder behoorde te verwonderen! PETRUS is een barbaar, om dat hij in eenen dringenden nood, eene armenkas oprecht, om daar uit ongelukkigen te ondersteunen: LYCURGUS is een groot man om dat hij alle rijken en alle overweldigers noodzaakt, hunne, ten onrechte bijeengeschraapte schatten, zamentebrenge, en onrechtvaardig bezetene landerijen in den boezem van den Staat te doen wederkeeren; om dat hij instellingen maakt die alle huislijk geluk, alle gezelligheid uitroejen; om dat hij een braaf man, vader des huisgezins verbiedt, ook maar ééne keer met zijne vrouw en kinderen in zijn eigen huis een maaltijd te nuttigen! PAULUS is een vijand van het gezond verstand, hij roeit alle reden, alle kunsten en wetenschappen uit, om dat hij als een man van verstand, ijvert tegen de *schoolsche wijsbegeerte*; tegen dezelfde sophistische strecken, waartegen de groote SOCRATES meer dan drie eeuwen vroeger gestreden heeft! ja waardoor hij in den rang der martelaaren gesteld wordt: LYCURGUS is een wijsgeer om dat hij in zijn republicq alle nuttige en beschaavende kunsten en weetenschappen verbiedt; om dat hij de jeugd niets leerde dan als beesten zig te laten doodgeesselen, zonder een eenigen traan of zucht te flaaken of te storten; om dat hij van mannen woeste vijan-

den en rechters maakte; *op* dat zij de omliggende landen onder het hard Lacedemonisch-juk zouden brengen: hunne onmenselijke behandeling der *Iloes* roer ik niet eens aan: JESUS was, op zijn best beschouwd, een goedhartig dweeper, wyl hij den moed bezat om zijne voor het menschedom zo hoognoodzakelijke leer, met een ijsselijken, smadelijken, geweldigen dood te bevestigen: LYCURGUS is een groot man om dat hij zig voor altoos uit zijn vaderland bande, na hij het volk met eeden verbonden had niets in zijne wetten te veranderen voor zijne wederkomst uit Delfos.

‘Zijne wetten bleeven vijfhonderd jaar in volle kracht:’ en kunt gij, gij VAN ARKEL, u daar over verwonderen! als gij nadenkt dat zij de twee heerschende volksdriften zo krachtdaadig in de hand werkten? - hoogmoed, en de zucht tot vertooning: weet gij dan bij eigen ondervinding niet, dat als de heerschende driften voldaan worden, de ondergeschikten zig gemakkelijk onderwerpen? hij stelde hen ten doel - ‘alles voor zig te doen bukken;’ zij moesten meesters worden van alle volken die zij onrechtvaardig beoorloogden: deeze wetten begunstigten dit doel: zij vonden dan in die wetten zelve hun loon.

Ziet men nu nog niet dagelijks dat men alle vermaaken, geneuchtens, alle gemak en weelde opoffert aan, bijvoorbeeld, de overheerschende drift voor de jagt? en welk een leven is toch harder, gevaarlijker, ja aan meer ongelukken blootgesteld dan

het leven eens geweldigen woesten vossenjager? om nu niet van grooter jagten te spreken. LYCURGUS zelf vleidde zig nooit dat, indien het volk zijne keuze vrij hadt, die wetten lang stand zouden houden: daarom verbond hij het door den altoos heilig beschouwden eed: indien dit al geen loosheid zij is het echter een blijk van zijne menschkennis. Alles wat men immers in de dronkenschap eener geestvervoering belooft, moet vervallen, zo de vrijheid om daarvan aftewijken niet ontnomen wordt: deeze zelfde *Spartaanen*, kreegen ook zo dra geen kennis aan, en smaak in de weelde van het prachtig *Persiën*, of zij keerden weder tot hunne oorspronkelijke bedorvenheid: beschouw dan hier den gewoonen loop der menschlijke zaaken; en van het, niet door deugd en reden getuchtigd hart.

Geheel anders is het gelegen met de wetten van JESUS: zij bedoelen de verbetering des harten, en dat wel in deszelfs innerlijkste en verborgenste springveêren; zij eischen dat wij goede en nuttige burgers der maatschappij zijn; dat wij een matig gebruik maaken van alle de voordeelen die de Natuur ons aanbiedt, en den overvloed ons verwerven; zij waarschuwen ons te gelijk daarin ons hoogste genoegen niet te zoeken; want zij willen ons voor treurige teleurstellingen bewaaren: zij leeren ons *hoe* wij uit liefde tot God ook de moeijelijkste pligten met volständigkeit en blijmoedigheid kunnen opvolgen; zij beveelen ons, ook in de sterkste aanleidingen, allen verboden wellust; zij verbieden ons zelfs

ook maar iet te begeeren, *met een gezetten wil*, van alles wat strijd tegen ons geluk en de rechten der maatschappij: kortlijk, zij beveelen zuiverheid in onze beginzels, bedachtzaamheid in ons doen en denken, en plaatzen de genadige vergelding voor het volbrengen onzer pligten, in de bewustheid, dat God een gunstig welgevallen in ons heeft, en dat Hij ons eeuwig de gevolgen zal laten toekomen van een deugdzaam leeven.

Als men dit alles met behoorelijke aandacht overweegt, moet men zig dan niet meer verwonderen dat zulke wetten nu bijna agttienhonderd jaaren hebben standgehouden, dan dat het getal van waare Christenen niet grooter is, dan men oppervlakkig gelooft? en dat niet slechts in de hitte der vervolgingen; neen, maar in de verleidingen der aardsche grootheid der rijkdommen en wellusten.

Er is ook nog veel meer waare deugd, er zijn nog veel meer oprechte Christenen dan men doorgaands schijnt te gissen: maar het is in het wezen der deugd gelegen, meer nuttig dan schitterend te zijn: gij hebt daar geen denkbeeld van; gij kent ook zulke menschen niet.

Zie daar eenige bedenkingen over uwen brief: ik heb den tijd niet dien breeder te beantwoorden; en wat nut zoude het doen? gij hebt uw partij gekoozen!

Over uw huwelijk geen enkel woord: ik beklaag alleen het dwaas meisjes, dat zig door u zal verstrikt vinden als het misschien te laat zijn zal: on-

gelukkig zult gij haar maaken; of gij echter wel al de belooning daarvoor ontvangen zult is twijfelachtig - vaarwel, mijn eertijds zo geliefde vriend! Ik ben onveranderlijk uw, alles goeds toewenschende,

Vriend en dienaar.

BLONDEL.

Vijfde brief.

***Mevrouw* CHRISTINA LENTING, *aan den Heere* HENDRIK VAN ARKEL.**

Alle uwe bekommeringen over mij en mijne omstandigheden zijn geheel en al onnoodig, en hoewel ik er uwe genegenheid voor mij in gewaar worde, verzoek ik u, mijn, lieve HEIN! dat gij u daarmee voortaan niet vermoeit: ik behoef ook deeze bewijzen geenzins van uwe genegenheid: de Natuur, onze beginzels - voor zo verre wij dan ons met beginzels mogen ophouden - vormden ons reeds in onze eerste jeugd tot vrienden; en dat in spijt van deftige moralisten, die verzekeren, 'dat er wèl zamenspanning, maar nooit vriendschap plaats kan hebben, tusschen lieden die elkander te veel kennen, om ook maar eenigen zweem van ach-

ting voor elkander te kunnen voeden.' Trarara! laat hen wat aan praat: zij hebben zo weinig invloed op het zot en bedorven menschlijk geslacht, dat zij, (onbeschaamd genoeg!) redelijke wezens noemt, dat het der peine niet waardig is hen tegentespreken.

Ik zal, om uw hart gerust te stellen; of liever om uwe nieuwsgierigheid te voldoen - waarom zouden *wij* de dingen niet noemen zo als zij zijn? - u aantonen dat ik in het volst bezit van *mijn hoogste goed ben*, en dat met de grootste vervoering geniet: hoogste goed, HEINTJE, waar over zo wel de weelderige zonen van EPICURUS als het overig Legio van wijzen, en geleerden, geheele boeken volgeklad hebben; boeken die evenweinig gelezen worden als de *Comentarien van COCCEUS*, of *de godlijke zending van MOSES door den beruchten WARBURTON*; hoogste goed, waarover zig nog veele openbaare redenaars ons doof, en zig zelven heesch schreeuwen.

Die uilen! weten zij dan niet, dat alle de zonen des stofs, dat alle de dochters van de moeder aller levendigen, voor zig zelven een eigen goed kiezen en najaagen, zonder zig een hair breed aan hunne definitien te stooren? 't schaadt niet dat dit verkiezen zodanig uit elkander loopt, als geduurig aanhort en indringt op dat van anderen; ieder heeft het recht om voor zig te kiezen; het overige mag gaan zo dat wil: dit is *de toereikende grond* waarop mijn en uw oom WILLIAMS, koopman en kwaker

van beroep, zig een geheel ander hoogste goed heeft eigen gemaakt, dan dat groote licht, 't welk ik mijn broeder noem en met wien ik mij thans onderhoude: beiden zijn zij even lijdelijk, al smeert de eigenliefde den stemmigen *vriend*, en den onbeschaamden ligtmis honig om den mond, door hen te verzekeren dat zij zelven de vrijwerkende verkiezers daar van zijn: mijn luim van schrijven overvalt mij zo geweldig, dat ik der moeite niet neemen wil (al konde ik schoon) dien tegentegaan: ik zal dien waarneemen om u een veel langer brief te schrijven dan gij nog ooit van mij ontvingt: ten minste indien die luim mij bijblijft.

Gaarne beken ik, dat ordinaire vrouwen, vrouwen zo als men in alle cirkels en standen, bij geheele ritzen ontmoet - onder dit mijn hoogste goed zouden bezwijken, gek, of ten minsten fijn worden: wat zouden zij! zij hebben geen handvol^(*) wederstandbiedende kracht in haar heele gestel: haar ongeoefende geest blijft altoos in den kreunenden hulpeloozen staat der zwakke kindschheid: de ondervinding zelve maakt haar geen hair wijzer; want zij hebben het vermogen des aandachts, noch dat der opmerking: spreek mij des niet, bid ik u, van zulke karakterlooze mallooten.

(*) Dat Mevrouw LENTING nu eens van wederstandbiedende bedaardheid, en dan weêr van volmaakte werktuigelijkheid spreekt, zal den lezer niet vreemd voorkomen, indien hij zulke ongelovigen kent, of hunne schriften las.

Leeve *la Philosophie moderne!* zij gaf mij door haaren waardigen tolk haare lessen; zij nam mij ook al vroeg onder haare bescherming; zij wist wel dat haar zaad niet in de doornen maar in eene welbereide aarde viel, dank hebbe de vaderlijke onderrichtingen, dank hebbe zijn voorbeeld! zij leerde mij altoos het beste kiezen, en die keuze nooit te laten belemmeren, door wat, of wie dit ook zoude ondernomen worden - zij leerde mij al wat met die keuze stootte, als onnuttige ballast over boord te smakken; een werk waarin de ligtzinnigheid mij altoos getrouw de hand bood, ja zonder wie ik misschien dit nooit zoude geklaard hebben: mogelijk zoude alles bij eene doodsche bespiegeling gebleven en nooit betrachtiging geworden zijn.

Oordeel nu, of ik het balstuurig noodlot, noodlot zo onverbiddelijk als dat lelijk spook, de dood, vermoei met nutlooze klagten, ofschoon het met een ijzeren griffie op diamanten tafelen, vóór den aanvang der stofjes der aarde schreef: 'dat CHRISJE VAN ARKEL, haaren zwaaren hals zoude krommen onder het zelfde huwelijks-juk als de Weledelgestrenge grootachtbaare Schout, Raad en Burgemeester Mr. JACOB LENTING,' en ter woonplaatse krijgen, een naar akelijk klein stadjen daar men naauwlijks weet wat de Haagsche meridiaan betekent! JACOB LENTING, een woelig, klossig, naauwgezet domoor, die zig verbeeldt een man van gewigt, en een stut des vaderlands te zijn.

Zijn mijne snoeren dan niet in eene liefelijke

plaatze gevallen, mij echter is een rijk erfdeel aangebragt. Daar ik nu eene alles overheerschende neiging heb voor alles wat weelde en rijkdom haaren bezitters kunnen schenken, alles wat jeugd, eene tamelijke gezondheid, aan eene *mooje* vrouw kunnen uitdeelen, en ik nu in het ruimst genot van dit alles ben, zal zeker uw ongeloof ten dien opzichte aan het wankelen, en uwe bekommring met een aan het verdwijnen gebragt worden: ter meerdere opheldering voeg ik hier bij, dat onze Burgemeester nog veel meerder schatten bezit dan wij uit mijn weduwgoed konden opmaaken: hij heeft het gewoekerd, bijeengeschraapt beschimmeld geld van vier Oomen ingeoogst; vrekken, nog verachtelijker, is dat mogelijk, dan dien van MOLIERE. Hij is veel meer onkundig dan afkeerig om die schatten op eene *figuurmakende wijs* uittestroojen: kort gezegd, hij is de rijkste man uit het geheele oord, een oord daar evenwel veele lieden groote en schoone landerijen bezitten, waarvan zij in hunne oude vervallene, hier en daar wat a la mode opgelapte kasteelen, leeven, en, als geweldige jagers dat halsbrekend werk bij de hand hebben: nu kunt gij u niet verwonderen, als ik u zeg, dat de *rijkste* man ook door eenpaarigheid der stemmen is uitgeroepen voor de *wijsste*, de *vroomste*, de *gewichtigste* man die hier sedert veele geslachten den Raad versierde! ja, zijne wederhelft, zweeft in den weêrschijn zijnes lichts: is hij niet de zon? ontleen ik, zijne maan, niet mijnen luister van hem? Deeze leenspreuk is geene

proeve van eigen vinding; ik heb die aan onzen Rector, of liever aan zijn Bruilofstgedicht ontleend; daar in bezingt hij zijnen Mecena's, als de zon van dit oord: en nu zou er de drommel evenwel m $\acute{e}$ e spelen, indien ik mij niet als de tweede persoon in dit steedjen en deszelfs rechtsgebied konde beschouwen. Dit is het niet al. Ben ik niet de Representante van deeze mijne Hoogheid, zo dikwijls mijn zon om de dierbaare belangen onzes Vaderlands deezen horison ontduikt, en de stralen zijner wijsheid elders gaat uitschieten? jammer dat ik geen zier ambitie heb! want nu is die eer mij ten laste; mijn hoogste goed staat in geene de minste betrekking met de eierzucht of heerschzucht; hoe moet ik het ding noemen? evenwel, eer is bij veelen ook nog al een blinkend wisjewasjen, in eene zotte beuzelachtige wereld, waar in geen mensch van gezonde harssen zeker iet dat wat *deegs is* zoeken zal!

Ik beken dat ik meest altoos alle voorwerpen in andere betrekkingen, en een geheel tegenstrijdig licht zie, dan zijn Wel Ed. Groot Achtbaare: bij voorbeeld: hij wil het brood opzetten, en ik wil het minder stellen; hij wil het vleesch duurder, ik beter koop geeven: ik iever, zo al niet met een iever Godes ten minsten met een menschlievenden iever, op zonen feestdagen voor het volksken, en hij voor die ellendige kroeghouders, die men hier ook zo wel als elders castelijns noemt: ik wil dat als deeze arme schelmen hun Misjen geknapt, of hun Sermoen gehoord hebben, vrijheid gegeven worde, om een paar

stuivers te mogen verdienen: maar hij is zo ijsselijk Voetsiaansch, dat hij dit houdt voor sabbathschenderij, en liever heeft dat zij de winst van een geheele week door de keel gieten: ik wil, dat onze boeren, vooral onze wevers, (die hier in groote getale zijn) stoejen, kaatzen, kolven, dansen, en, komt het zo te pas, oorvijgen uitdeelen, in die uren van rust; maar hij wil dat, voor al zijne gereformeerde kudde, vier, ja wel eens vijf uren achter een, op zon- en feest-dagen in eene duistere vochtige stikvolle kerk, een tijd dóórgeweuen, of kan het niet anders, in een zeer ongerusten zeer benaauwdten slaap doorbrengen - ik ken de kerk alleen uit zijne beschrijving: want ik kan nu nog even weinig tegen de beslotene lucht dan toen ik in den *Haag* woonde - hij wil straffen, en ik wil vergeeven: hij volgt CAJAFAS en ik GAMALIËL! gij kent immers, hoop ik, dien braaven man nog wel? denk nu echter niet dat JACOB LENTING een Nero is: niets minder, maar het is óók waar dat hij Schout en Burgemeester is; het is des *ex officio*: hij draagt ook het zwaard niet te vergeefs - een magtig lange degen met een louter gouden versierd gevest, ten minsten des zondags en als hij op zijn paaschpronk is uitgestreken, aan een breeden ouwerwetzen draagband. Wordt hij eens boos over mijn zachtmoedigheid, dan is het: "T is goed CHRISJE dat gij geen Burgemeester zijt; gij zoudt weldra de heele stad - (over die stad nog wel een woord,) tot een Vianen of Kuilenburg maaken, en ten schuilhoek geeven aan *joului* rijkge-

stoolen hollandsche Bankroetiers, die weduwen en weezen verarmden en dan als heeren leeven.' Ja, JACOBUS kan ook schimpen, als hij maar recht op zijn comptoir is: men weet niet waar somwijlen de menschen hunne talenten hebben, zo zij niet in de gelegenheid zijn om die te ontwikkelen: zou hij bij ons niet voor een logge lomper hebben doorgedaan, indien ik hem niet nu en dan eens had tegengesproken?

Vreest gij nu echter niet een weinig dat dit verschil in denkbeelden - of liever in woorden; want ik ben gerust dat er in dat

'Brein gespitt om 't roer der Staaten te regeeren,'

niets, geen brok of brijzel te vinden is van zo iet als wij denkbeelden noemen - nu en dan eenige huivering in onze huwelijksliefde zal verwekken? vrees niets: ik weet altoos hoe verre ik gaan kan: en heb ik niet altoos het wierookvat bij der hand, om dat den Afgod dezes oords onder den neus te stooten? trekt hij in zijn versuft voorhoofd eenige rimpels, dan vlei ik zijne eigenliefde door mijne minderheid te erkennen; ik doe meer, ik help hem zijne meerderheid bewijzen: ik zeg dan met neêrgeslagene oogen, (uit vrees of hij daar in ook mogt lezen dat ik niet goed vond,) 'Burgemeester! ik doe u hulde; gij zijt heer en hoofd des wijfs; want gij ADAM, zijt eerst gemaakt, en daarna, ik, EVA uwe hulpe - gij zijt vier en dertig en ik ben naauwlijks vier

en twintig; des meerderheid van jaaren! gij zijt van de schouderen opwaards hooger dan uwe Beminde; meerderheid in lengte! gij hebt meer kracht in uw pink dan ik in mijne geheele stoffelijke aanwezigheid, des meerderheid van magt! uw gewigt is ruim twee honderd en het mijne geen vijf en negentig; hier is meerderheid van zwaarte! gij zijt des, naar de wet des sterksten (en zij is de algemeenste,) meerder dan ik,' en, zeg ik dan vriendelijk, 'dit was het, mijn waarde Burgemeester! wat er moest bewezen worden.'

Voor 't overige laat ik hem, om met BERKHEI te spreken, *betijen*, met alles wat het staats en stadsbewind betreft; ja als er justitie gedaan wordt, dat hier om de ligging des lands dikwijls voorvalt, wil ik het niet eens weeten: doch ik begeer ook geen Stadhouders in mijne vrije landen: in het huisbestuur heeft hij zelf niet eens eene adviseerende stem: als Schout, Raad enz., moge hij uitgaan, uitblijven, wederkomen; dat is zijne zaak alleen; hij mag alle zijne vrienden, zo kerkelijke als wereldlijke verzoeken, ik ben te vreden, ja zelfs ontvang ik die goede zielen met een *air de protection* (en welke zij voor beleefdheid en hoffelijkheid aannemen!) maar ieder zijn dag! ik ontvang in mijne vertrekken, (en zij zijn verre de schoonste) mijn gezelschap, bestaande uit den omliggenden adel en de families van een paar rijke leêgloopers, die hun in Oostindië gestolen geld, hier opeeten: dan is alles op den Haagschen *bon ton* gestemd, en vertoon ik mij in allen mijnen

luister: ik heb juist wel aan alle deeze figuren niet veel bijzonders, doch zij zijn altoos goed genoeg om partijen te sluiten, en de speeltafels te vermeerderen; hier is niets anders, en ook de naamen van Graaf, Baron, Ridder en Jonker, hebben (gij weet, het *volk* is overal even gek!) tog zo iet dat eerbied inboezemt, en hen die met deeze *naamen* verkeeren, zeer onderscheidt: de meesten deezes adels bestaan uit een potsig zamenknoezel van vooroordeelen en tegenstrijdigheden; zij lappen hunne verslenste denkbeelden zo ongevallig zamen, als zij met onze ouderwetze modes hun toilet maaken: maar men moet zekere voorwerpen zien om die wèl te beoordeelen; de beschrijving blijft altoos beneden het onderwerp: zo dat, zeide ABRAHAM BLANKAART, zo dat ik alleen maar zeggen wilde, dat LENTING en ik in de grootste harmonie leeven, en ik geloof dat hij zijnen lieven Heer hartlijk dankt voor de mooje vrouw die voor hem bestemd was.

‘Ja,’ zegt gij misschien, ‘die man is evenwel veel t’huis, en dat moet u krachtig belemmeren!’ Dat raadt gij niet: hij kan een geheelen dag in zijn huis gaan, staan, leunen, zitten, drentelen, oreeren, zingen, schrijven, leezen, enz., zonder dat hij mij of ik hem ontwaar: wij zien elkander als twee verschijnzels; en loopen zonder aantebotzen beleefd voorbij: ik heb mijn hoofd vol plannen die al mijn aandacht trekken, allen loopen of over zinnelijke genoegens, modes, het spel, déjeunés, goutez, *Partisfines*; op Haagsche vrienden en bezoeken: de man

is geheel en al omwonden in fijne staatkundige spinnenwebberijen, allen gemaakt ten nutte des vaderlands: hij is een ijsselijke patriot; iet, dat met mijn *egoïsme* al grappig contrasteert: nu zinkt hij eens weg in de staatkundige afgronden; dan verliest hij zig in haare doolhoven, en in de schuilhoeken der vreemde cabinetten: dan weêr smeedt hij ontzagchelijke ontwerpen, allen ingericht om de Russische SEMIRAMIS tegen de ongelovigen ter hulp te snellen: nu weêr, poogt hij met onze natuurlijke vrienden, broeders en geloofsgenooten anti-cromwelliaansche tractaten te sluiten: ja ik bemerk dat hij sedert eenigen tijd zijn hoofd breekt hoede schulden van Frankrijk te betaalen: en ik voorzie, dat hij met den Heere NECKER daar over zal poogen in brief wisseling te treden; of is het CALONE die thans dien verwarden boedel zal redden? zo als ik zeg, ik bemoei mij niet met Staatszaken of geschillen. Onze zucht om elkander te believeen gaat zelfs zo verre, dat hij, als wij eens te hooi en te gras zamen eeten, mij somwijl vraagen doet, die in mijn trant vallen, en die ik dan zo beantwoord als hem meest gevalt. Ik vraag in vergelding: Of de Keizer groote voortgangen maakt tegen den *Turk?* of *America* de eenige waare Republicq zij die thans in wezen is? en als ik eens in een heel goed humeur ben, vraag ik wel of het er in den Raad dóór is, dat alle jongens des zomers moeten leeren zwemmen en des winters schaatsrijden? ja ik geef hem zelfs gelegenheid om van zijn *ophaalbrug* te spreken, (maar gij, HEIN,

weet niet van die ophaalbrug, en dus is dit abracadabra voor u.)

Hier zijn magtig veel Fijnen: wat daar de voldoende reden van is weet ik nog niet: of het ontstaat uit de lucht, uit de zelfverveeling, uit gebrek aan de minste publicque vermaaken; en het is mij der moeite niet waard' dit te onderzoeken: dit is zeker, dat de evenredigheid der inwooneren in 't oog gehouden zijnde, er in Holland zo veele zuurkijkende, bleekgeele, miezerige malle uitkijken niet gevonden worden, als in dit nest en zijne vrijheden.

Maar ik heb mij zo lang met mijn geluk beziggehouden, dat het wel tijd wordt mij met het uwe te bemoejen: biegt echter eens eerlijk op; van mijne absolutie kunt gij u verzekeren: hebt gij het groot artikel in der guiten credo afgezworen? 'Ik bekenne en belijde, dat het huwelijk eene den mensche onwaardige slavernij, en het graf der liefde is.' Wie bespote ooit sterker dien staat! gaaft gij JUVENAAL - gaaft gij zijn grimmig nabauwer BOILEAU, wel iets toe? evenwel daar een ter goeder naam en faam staande BOILEAU zig daarin verliep, zonder dat zulks zijne achting krenkte, is het natuurlijk dat een ligtmis die zelfde vrijheid mag gebruiken, vooral als hij met woorden van eigen vinding, en niet dan met gegaasde beelden voor den dag kwam.

Hoe dikwijls zeidet gij: 'CHRISJE! dit is een juk dat noch wij, noch onze vaders hebben kunnen draagen.' Wel, wat onze vaders betreft, HEINTJE, die hebben zelden hunne harde nekken daar bestendig

onder gekromd; zij waren overtuigd dat men tot het onmogelijke niet kan verplicht worden: evenwel, wijl hunne harten minder steenrotsig waren dan die der oude Smousen, gaven zij juist wel geene scheibrieven; dat zou gestreden hebben tegen de Hollandsche deunheid; zij vormden liever van hunne versmaade vrouwen, voedsters, huishoudsters, en ziekenoppassters; dit was alle jaar zo veel uitgewonnen: dus keerden zij tot hunne oude vrijheid weder, en genooten met hunne bedriegelijke bijwijven, vermaaken, veel minder in de Natuur gegrond dan wel door de ligtmissierij uitgedacht. Ik heb sedert gij mij uwe vertrouwde maaktet, dikwijls uitgeroepen: (par maniere de dire.) ‘SAUL onder de propheten; HEIN VAN ARKEL onder de minnaaren!’ hij, nog in een alles overmeesterenden bloei der mannelijke jeugd; in het genot eener engelsch-staale gezondheid; hij trouwen! 't is mij toch wat heel vreemd. Het is wel waar dat nood wet breekt, en geen geld geen zwitser: smaak in kostbaare vermaaken, en geen sous dan het spel; belast denk ik met een half douzijn maitressen die u zeker niet beminnen om uwe schoone oogen, zeggen de Franschen...

Gij zult dan uw vrijheid zo al niet in fluweele banden, ten minsten in gouden ketens boejen! uwe beminde, indien gij haar geen onrecht doet, zal zeker gemakkelijk in 't net raaken, en de zorgvuldigheid haarer moeder is ook wel in slaap te sussen: uit het geen gij mij van den Heer des huizes gezegd hebt, maak ik op, dat hij een man is:

‘Die waakt, en peinst, en zorgt, en zwoegt, en tobt en zweet,
 Ter oorbaar voor 't gezin zijn levenstijd besteedt,
 Maar ver van vrouw of kind naauwhartig te bedillen,
 Zijn waar genoeg vinden in juist als zij te willen.’

Het meisje zegt gij heeft niets mijner aandacht waardig, behalven haar geld, dan een fraaje gestalte en een meer dan middenmatig fraai gelaat; als het uw oogmerk blijft haar te trouwen is dit ook genoeg: Gij zult ook onder uwe maitressen niet ligt een JANSJE ... vinden, voor zo verre een begaafden geest en uitmuntende beschaafde opvoeding betreft; doch dewijl uwe behoeften allen dierlijk zijn, kunt gij het ook wel wat minder stellen: heugt u nog HEIN, hoe smoorelijk gij op haar verzot waart? heugt het u nog wel dat gij zonder mijne hulp de huwlijksstrik nooit zoudt ontkomen hebben?... gij waart toe nog een vlasbaard, en dat helpt er vrij wat aan om u uwe onvoorzichtigheid te vergeeven: ik verwijt het u ook niet, het is maar onder veele duizende ééne zotternij te meer! ik heb mijn oogmerk bereikt; en u bewaard voor een vrouw zonder middelen, en zonder eenige familie (gij verstaat den kunstterm?) die gij zeker buiten mij zoudt getrouwd hebben: weet gij niet waar zij beland is? vóór ik den *Haag* verliet was zij reeds verdweenen.

Zet uw zaak ieverig voort; schrijf mij hoe het gaat; schrijf mij veele der omstandigheden, opdat ik u te beter zoude kunnen dienen met mijnen wijzen raad: wie komt er zo al veel? wat doet zij meest?

leest zij? en welke boeken? heeft zij, zo als de nufjes het noemen, niet eene hartvriendin? bestudeer die vooral, ja nog meer dan het voorwerp uwer begeerte: komen daar veele jonge Heeren? vooral maak haast, en denk dat eene mooie rijke zottin alle mans gading is. Indien gij mij in persoon mogt noodig hebben, spreek, en ik kom. Adieu HEINTJE! ik blijf

Uwe genegen zuster

C. LENTING.

PS. Over het amt eens, als ik er meer van weet.

Zesde brief.

De Heer JAN DE GROOT, aan zijnen Broeder, de Heer SAMUEL DE GROOT.

Waarde broeder!

Hoe komt het dat gij in veertien dagen geen voet aan mijn huis gezet hebt? ik kan immers niet denken dat de haspelerij die wij over mijn KEES hadden, daarvan de oorzaak zij? mijn MIETJE geeft op haare zoetaartige doch vaste wijs van spreken, te kennen, dat gij gelijk had: wat zal ik zeggen, SAMUEL! ik

zit den geheelen dag op het comptoir te werken, dat het somwijl geel en groen voor mijne oogen wordt; want hoe ook onze baas voor zijn plaisier leeven, hij werkt zonder verpoozing alle die uren die hij naast mij zit, en ook, mijn belang, dat met het zijne in veele deelen overeenkomt, zet er mij toe aan, om aan mijn' pligt van een' eerlijk' Boekhouder te beantwoorden; hier uit ontstaat het wel eens dat ik niet altoos in een goed humeur ben, als mij iet onaangenaams binnen mijn deur ontmoet: MIETJE heeft, tusschen ons gezegd, geen ongelijk, als zij mij wel eens voor een zuinig man houdt, die veel beter is dan hij zig vertoont; maar ik kan het, ik wil het niet verdraagen, dat mijn jongen het heertjen speelt, en, het geen nog erger is, al zijn' tijd verbruut met dat dit-en-datse verzenmaaken; hoor Broêr, het dient hem als een vuist in zijn oog: hij is nu, zegt zijn moeder, agttien jaar, en heeft nog nergens zin in, waardoor een braaf burgerkind kan door de wereld geraaken.

Ik heb al eens bij mij zelven gedacht, en er zijne moeder ook min of meer van laten blijken, om hem, vermits hij tog op de studie gevallen is, tot dominé te laten studeeren: de jonge is ordentelijk en geschikt van gedrag, zie, ik moet zeggen zo als het is, dan kon er misschien nog wat deegs van komen! het is een goed beroep, en hoewel hij zig veel eerder zalig dan rijk zal preêken, dat komt er niet op aan, als hij 's jaars zes honderd guldens winnen kan, en ik hem er zo veel bij geef, is hij geborgen, en

wij hebben altoos braave Leeraars nodig; zo dat, indien hij dit wilde, ik zou hem laten begaan: doch mijn vrouw had daar geen' zin in; zij wilde mij de reden wel zeggen, maar 't was mij te onverschillig, en ik liet het aan haar over: ik ben juist wel geen groot menschkenner, maar ik kan echter ook wel zien, dat hij daar niet veel aanleg toe heeft: want ik hoor de jongen nooit spreken van God of zijn gebod, en des zondags moet ik hem met duivels geweld naar de kerk sleepen, of hij gaat er in 't geheel maar niet; en dat niet om met andere jonge gastjens te gaan rijden en rotsen, visschen of jaagen; neen! dat kan ik ook niet zeggen, maar om lui en leêg t'huis te zitten kladden en leezen: dwing ik hem des avonds na den maaltijd een capittel uit de schrift te leezen, dan gaat dat zo rabbelachtig en zo fotzig, ja zo onaandachtig, dat ik mij satans meen te maaken, en dat zijne vroomme moeder zuchtend haar hoofd schudt, en dus liever had dat hij het Woord nooit in de handen nam: zo dat, in spijt van zijn menist bakkes, zie ik wel dat hij niet veel respect heeft voor dat boek: hem voor Doctor of Advocaat te laten studeeren, dat kost geld, en die zig niet weet nodig te maaken zoekt men zo weinig in qualiteit van Doctor, als van Advocaat: ik wil ook geen Heer van hem maaken, ik ben maar een burger man, en zal hem niet boven zijn' staat opbrengen, er zijn kwakzalvers en straatslijpers genoeg: onderwijl verloopt de tijd, en de hamersche jongen heeft niets omhanden dat noemens waardig is: ik heb al eens

voorgesteld om hem bij onzen vriend den Apothecar in den winkel te plaatzen, maar, zoudt gij 't wel gelooven? daar is die snoeshaan te grootsch toe! hij meent tot veel hooger dingen gemaakt te zijn dan tot het kooiken van zalven en geleien, of het smeeren van pleisters: ten einde raad zijnde, dacht ik: KEES is een rechte zoetekaauw, ik zal hem bij een' Banketbakker bestellen: 'Vader,' zeide hij, met eene pedanterie die voor mij onverdraagelijk is: 'Vader, uw zoon, kan zig niet genoeg verlaagen om snoeperijen te maaken, of suikere poppetjens te schilderen, mijn talent ligt daar niet.' - Uw talent ligt daar niet! gaf ik hem ten antwoord, het ligt in lui en leêg het brood opteëten, dat uw vader met zo veel moeite wint: doch mijn talent ligt niet in dat langer aantezien; kies des uw partij - hij zweeg.

Alle deeze wisjewasjes maaken mij 't hoofd wel eens warm; en dat te meer, om dat ik zo een grooten afkeer heb van een' leêglooper, als gij hebben kunt van ieder die niet met u gelooft dat de volheid der *Heidenen* zal ingaan, en geheel *Israël* zalig worden: ja dat God alles eens zal herstellen: ik spreek juist wel niet veel over zulke dingen, maar als gij met MIETJE daar over redeneert, luister ik toe, en mag het wel eens hooren.

Hem naar *Oost* of *West* te zenden, daar toe zal zijne moeder nooit besluiten, niet om dat het hier is mal moêrtjen mal kindjen, maar om dat haar geweten dat verbiedt; en ik sta verbaasd als ik merk hoe zij

dat weet te bepraaten, en hoe veele pijlen haar geweten op zijn koker heeft: waarachtig Broêr, het is zo als gij wèl zegt, een verstandig wijfjen; en 't is goed dat zij eene braave vrouw is, want zij zou mij om en stom kunnen praaten, hoe weinig woorden zij ook gebruike: hoor, buiten ons comptoir zijn wij kooplieden tog meest al zeer onkundig: ik zeg dat niet om te doen begrijpen, dat er geene uitzonderingen zijn op den algemeenen regel, maar zo als het doorgaands uitkomt; want gij, bij voorbeeld, SAMPTJEN, waart een gaauw koopman, en heel de wereld zegt van u, dat gij niet alleen een kundig, maar ook een verstandig man zijt, het geen ik ook gaarn geloof en toestem.

Maar om weêr tot mijn sinjeur te komen: mijn geduld is ten einde, en MIETJE heeft alle haare wijsheid en zoetaartigheid nodig om ons nog zo wat bij het walletjen heen te sturen; en man en zoon in orde te houden.

Sedert een maand of wat, babbelt hij veel van het fortuin dat bekwaame lieden, als Autheurs, maaken; hoe dat zit weet ik niet, ik ga zo met die bekwaame lieden niet om, Broertjen! maar dat weet ik zo veel te beter, dat ik voor al zijn rijmerij geen paar dubbeltjens geef: en ik mag evenwel te hooi en te gras nog wel eens een gedichtjen of rijmtjen hooren leezen, zo als uit VOET of SCHUTTE, daar MIETJE veel van houdt: doch de voden van KEES hebben kop noch staart: hij heeft onlangs een verjaardicht op zijn moeder gemaakt, waarvan ik geen een eeni-

ge regel verstond, hoewel ik hem er nog een rijer voor gaf, om dat de jonge zo krachtig veel van zijne moeder houdt: daar kwamen zo veele misselijke naamen in van Heidensche Wijsgeeren, geloof ik, dat het zo weinig naar een verjaardicht geleek als mijn hoed naar een wafelkraam, of de geschiedenis van *Amsteldam* naar de historie van DAVID: nu ik zal het u wel eens laten leezen; hoorje!

Sedert voorleden week sprak hij van Boekverkooper te worden, en zig door het drukken van zijn *Eigen werk* als een tweede Hollandsche RICHARD DOD, of RICHARDSON schatten en roem te verwerven: *nu weet onze lieve Heer wie die RICHARD DOD of RICHARDSON is!* en misschien ook gij en MIETJE; ik ken hem niet, en weet al zo min waar hij ergens in de Kalverstraat of op den Nieuwendijk (daar het krielt van Boekwurmen) woont; doch zijne moeder die zo zeer met haar oordeel als met haar geweten raadpleegt, en wat beter dan ik weet hoe zwaar zoontjen weegt, had daar de grootste gedachte niet van; zei zeide zelfs, terwijl zij bedaard voordbreide: 'Ik weet niet, KEESJE, of gij dáárin wel zult uitmunten; ja of gij de zwakste plaatzen in PAMELA wel zult overtreffen: men eischt thans origineele werken, en sedert vijftig jaar heeft de goede smaak veld gewonnen, in welk een opzicht wij dan ook minder zijn dan onze naerstige voorouders.'

Nu is 't weêr wat anders! ja, ik zeg u, JOB'S geduld heb ik met dat knaapjen nodig: goed, zeide ik, word Boekverkooper; een braaf Boekverkooper is

een nuttig man: maar hij is alweêr veranderd - 'Neen vader,' zei hij, zijn baardeloze kin met zijn hand (as kax) strijkende: 'Ik heb mij bedacht, ik zou dan geen huwelijk kunnen doen dat mij lijkt' - Ik was zo kwaad op hem, dat, zo zijn moeder er niet ware tusschen gekomen, ik had hem, en dat is nooit gebeurd, weet gij, een konkel om de ooren gegeven: jonge, zei ik, gij zijt te mal om lostelopen: een loeris van nog geen agttien jaar, die geen duit wint en nergens goed toe is, praat mij daar van een huwelijk! van een huwelijk dat hem lijkt! ik zou de dochter van HEIN de kruier met zo een zotskap beklagen - 'Een rijk meisje, dient mij ook veel beter dan een gemeen meisje, ik zal nooit beneden mijn staat trouwen, daar kan vader gerust op zijn:' daar op ging hij naar boven, en ik stond te kijken als een Jan de wasscher.

Zie Broêr, zo zitten nu de pieren: en wat zal ik toch met den jongen aanvangen? u zie ik in 't geheel niet, en zonder u kan ik den mast niet overeind krijgen: alle daag hebben wij ondertusschen een geweld van jonge vernuften, en dewijl KEES zijn kamer boven zijn moeders eetzaaltjen is, heeft de goede stille vrouw al dat geschreeuw en gehargueer boven haar hoofd, en ik voor mij weet niet hoe zij haar eigen gedachten volgen kan; zij brommen en schreeuwen als halve gekken, tegen dat die de verandering van 't weêr gevoelen. Onze buuren, indien zij niet wisten dat wij ons met zulk volkjen niet ophielden,

zouden moeten denken dat wij Comedianten logeerden, en dat die alle namiddag zig oefenden in het declameeren: ik zou daar ook al lang een schotjen voor geschooten, en al die koningen en prinsen mijn huis uitgeboend hebben, maar onze MIETJE vreest dat CORNELIS dan misschien een vlasbaarde collegie zoude oprechten, op de gemene beurs, en dat kon nog gekker uitkomen.

De eenigste toejuiching die zijne zotte verwaandheid ontvangt, bestaat in de *bravo's! bravo's!* deezer uilskuikens, en dat hij veel gezocht wordt door knaapjens boven zijn staat en middelen, allen kinderen van zeer fatsoenlijke lui: mijn vrouw laat dit zo alles passeeren, om dat zij nog liever heeft dat de schreeuwlelijken hier comedietjens speelen, dan dat zij KEES elders mêesleepen, misschien wel in eene dier liefhebberijcomediën, die ergens, en ik weet niet in welk een hoek van de stad, hunne gaven toonen: daar een half douzijn ligte kwanten, betere of onnozeler rijke jongens de kop vullen, op dat die hunne ligtmispartijen en armzalige tooneelsieraadjen betaalen: ik zie zelf wel, dat het einde doorgaands hier op uitloopt, zij worden of zelf Comedianten, of raaken naar den duivel, want niets geleerd hebbende, dat wat deegs is, moeten zij overal voor onbekwaam worden weggezonden.

Ei lieve, Broêr, kom des aanstaanden zondag bij ons, dan heb ik niets op het comptoir te doen, en dan zullen wij met MIETJE alles eens overleggen; want zo kan dat niet langer. Ik zal niet uitvaaren

dat beloof ik u; ik zal uw' raad geduldig aanhooren, en al vond gij goed om hem eens eenige maanden in een zotthuis te plaatzen, zo ben ik er meê te vreden.

Ik verzoek dan ook dat gij al zijn lettergeknoei eens doorziet; ik zou gaarne weeten of het nog goed zijn zoude voor coffij- en comenijswinkeltjens, daar men toch altoos verlegen is om scheurpapier: zo niet, dan gaat alles in den bakkers oven: zie SAMTJEN, ik zou niet willen dat het een of 't ander nieuwsgierig leesachtig schaapshoofd, daar in iet vond, het welk het tot losse gedachte zoude kunnen vervoeren: gij zijt de eenige man, voor zo veel ik weet, waarvoor hij veel eerbieds heeft: nu, de duivel zou den jongen haalen zo hij dat anders begreep - 'Mijn oom' zeide hij onlangs, 'is een verstandig, belezen man, 't is jammer dat hij zijn' mond niet kan opdoen, zonder over de bekeering der *Jooden* en der algemene herstelling aller dingen te spreken.' Ja Broêr, de jonge is met al zijn beleefdheid, tog een ondraagelijke wijsneus! een zot, een aap.

Ik zou u zelf wel hebben komen zien, maar ik ben wat verkouden, en MIETJE heeft mij wat ingepreât, 't welk mij het huis doet houden: zij spaart mij menigen kerkgang uit, door mij als dan uit een goed stichtelijk boek wat voortelezen, 't welk ik gaarne hooren mag: nu, wij groeten u beiden hartlijk, en ik ben uw vriend, Broeder en dienaar

JAN DE GROOT.

Zevende brief.***Antwoord op den voorgaanden.***

Wel *Jan-baas!* uw brief heeft mij recht smaaklijk doen lagchen! zult gij dan uw' broeder nooit wèl kennen? hoe komt dat, daar ik tog altoos met open deuren wandel? ik, ik misnoegd om dat gij anders denkt dan ik! bemin ik dan de jabroers? hebt gij afstand gedaan van de vrijheid die gij hebt om voor u zelven te denken? geloof toch, nooit behaagt gij mij zo zeer, dan als gij mij, hoe hollebollig ook, uw gevoelen zegt, en mij ter goeder trouwe uit uw eerlijk oprecht hart wakker tegenspreekt: ik weet, JAN-Broêr, zo ten naasten bij, hoe u de dingen toeschijnen, en hoe gij dus moet denken; want daar van, beste maar! hangt alles af: voor 't overige hebt gij even veel recht om met mij als ik om met u te verschillen: het is niet dan billijk dat wij beiden ons advis bij de reden haalen; zij, en geen menschlijk gezach, heeft de beslissende stem: ik wensch alleen maar, dat gij u de moeite spaardet om eerst in drift zo verre van mij afteloopen, want gij komt tog altoos bij slot van rekening, nog al in mijn schuitjen: onze MIETJE bekleedt meestentijds de plaats der reden, en zou heel wel ten modél kunnen dienen, indien een onzer bekwame schilders haar daar voor wilde gebruiken:

nu, dat dáár gelaten: altoos was ik de grootste vriend der vrijheid, indien men haar maar onderscheidt van losbandigheid: niet alleen CASPER mijn knecht, maar *Snel* mijn hond, laat ik eene betamelijke vrijheid in alles, waarin ik, als meester van beiden, geen recht altoos heb om hunne daaden te regelen: alles wat CASPER voor mij doet, moet hij doen, dan en zo als het mij bevalt; hier voor betaal ik CASPER, maar met beleefdheid mag hij mij zijne gevoelens heel wel mededeelen.

Wat *Snel* betreft, daar had ik voorleden maandag ook een historietjen meê: bij mijn vriend STUIRING op zijn Buitenplaats gelogeed zijnde, alwaar ik mij nog bevind, (en dit, eer ik het u vergeet te zeggen, is ook de reden dat gij mij in zo veele dagen niet gezien hebt, want ik ben buiten *Haarlem* gebleven,) wat wil het geval? uitgelokt door den schoonen avond, en het stille heldere weêr, was ik wat verder voorgewandeld dan ik wist; geheel opgetogen in de overdenking der Godlijke goedheid, die wil dat niemand verlooren ga en alles tot herstelling kome, overviel mij de duisterheid: ik sloeg daarop den naasten binnenweg door het bosch van .... in, om dies te eerder t'huis te zijn: *Snel*, die nog jong is en heel gezellig, bleef aan den ingang staan; ik riep hem, maar hij bleef daar hij was: kom, dacht ik, dat zijn kuuren van *Snel*, en ging voort: toen rende hij mij na, blafte, sprong, trok mij aan mijn rok, ging den breeden weg op, en kwam weêr bij mij met al de gebaarden van een goed vriend, die ons wil bewee-

gen om hem te volgen: ‘Dat is tog raar,’ zeide ik: ‘de hond gaat altoos met mij waar ik ga; hij moet zeker reden hebben voor zijne onwilligheid om mij thans te volgen! kom, kom, ik zal zijn' zin eens doen’ - zo kwamen wij in huis, en ik dacht niet meer aan het gebeurde met *Snel*; maar, wat wil het geval? den volgenden dag werden hier twee landloopers die de lui geld hadden afgenomen, wèl gekneveld, voorbij het tuinhuis gebragt, en zij hadden hun misdrijf juist daar gepleegd, daar *Snel* mij niet had toegestaan een voet te zetten: ik was eerlijk genoeg om den hond al de eer te geeven die zijne fijner zinnen verdiende, en besloot meermaals te doen zo als hij best oordeelde: MIETJE zal mij wel verstaan.

Over CORNELIS zullen wij eens in 't lang en breed spreken, zodra ik maar in de stad kom: kom JAN-Broêr! gij hebt zo lang geduld gehad, laat u aan een dag of zes niet kennen: alles zal wel te recht komen; alles zal hersteld worden; niets gaat verlooren, geloof gij mij! loop maar in drift niet te verre: gij hebt buiten dit zaaken genoeg: MIETJE zal het zeker met mij ééns zijn: en gij moogt zo eens wat bulderen en er wat duiveltjens onder roeren, (dat ik evenwel liefst niet hoor, om dat het onnodige moeite is,) maar gij behoort niet onder die rekels van mannen, welke hunne vrouwen haaten om dat die wijzer en beter zijn dan zij - goeden dag des tot wederziens, van uw liefhebbenden Broeder en Vriend

SAMUEL DE GROOT.

PS. Als ik u spreek, zal ik u wat nieuws van KEES vertellen: wees gerust, het is niets kwaads.

Agtste brief.

De Heer HENDRIK VAN ARKEL, aan zijne Zuster.

Ik heb, waardste CHRISJE! deelen laatsten nacht zo ongelukkig gespeeld, dat ik niet veel anders te doen heb dan ter mijner vertroosting wat te gaan zitten schrijven: ik dien ook wel eens een paar dagen stil in huis te koekeloeren, om wat uitterusten van alle de ligchaams- en geestvermoejingen die een weinig te overdreven waren, zelfs voor mijne gezondheid - gezondheid! mijn grootste, mijn eenigste schat! zonder u is de jeugd niets, zonder u is het leven een ondragelijke last; die u ontbeert, kruipt slechts als een kwijnend gewas langs den kouden grond, ongevoelig voort: en hier vinde ik, als nog, geenzins mijne bestemming.

Hoe dwaas zijn des niet onze meeste Heeren van plaisier; onze lieden van de wereld, zij leeven even roekeloos met hunne gezondheid als met huns vaders geld, en hun eigen nieuwbakken credit; en dat ofschoon de Natuur hen niet zo mild met deelen haaren besten zegen bedeeld hebbe, dan uw Broeder zig mag beroemen: losse zielen! zij drinken sterk vóór hun dertigste jaar, en om een handvol zwak

vermaak vóór den tijd te genieten, werken zij zig voor altoos, en ook hun rampzalig nageslacht, in den grond: zij kunnen niets bedaard uitvoeren: zij kunnen zelfs niet vloeken zonder zig dol te maaken, noch raazen zonder daar door geschokt te worden: VAN ARKEL is wel wijzer! ik speel sterk, maar koelzinnig; ik nachtbraak, maar drink noch wijn noch liqueurs: water is mijn levensbalsem, en matiger man zat er nooit aan een heerlijk toegerichte tafel: mijne Maitresjens zelf zijn dienstbaar aan mijne gezondheid: mijn beurs lijdt meer door haar dan mijne ziels of ligchaamskrachten - hier in zult gij zeggen ligt vrij wat grootspraak: gij bedriegt u CHRISJE! ik heb zo eenige vaste regels, en die volg ik; om dat ik genot van dit kort, ijdel, onzeker beuzelachtig leven hebben wil: een dier regels zegt: 'Geef aan woedende driften, van wat aart ook, uwe gezondheid niet ten prooje.' Maar hier van eens op een' ander' tijd: misschien hebt gij nodig dat ik u in deezen ook uwen pligt herinnere.

Het staat mij nog voor, dat ik, in den bijbel leerende leezen, daar in las: 'Dat alles om onzent wil is;' en dit moet waarheid zijn, want de ondervinding heeft mij al lang geleerd, dat alle de zogenaamde redelijke vrijwerkende wezens, waar zij dan ook door het geval zijn neêrgegooid, of, waar zij zig ook door list en geweld verplaatst hebben, door het groote beweegrad worden voorgestooten: door eigenliefde komt en blijft alles in beweging: 'De menschlijke natuur is,' zegt FIELDING, 'de-

zelfde schotel, de saucen alleen maaken er eenig onderscheid in.' Dit onderscheid maakt dat veele gulzige slokoppen (laat ik dit hierbij mogen voegen,) geheel iet anders doorzwelgen, dan zij geloofden voor hen te zien opgedischt: maak de toepassing: gij wist zeer wel, dat dit groote rad u in beweging stelde, toen gij besloot JACOB LENTING te overtuigen dat hij een plaats in den keten der wezens besloeg, om geene andere reden, dan om aan u al dat genot, en al dien overvloed te bezorgen, die gij nodig had.

Hij moge zig ook, zo veel hem goeddunkt, airs geeven op zijne waardigheden, en op de magt, om, zo al niet te kunnen spelen met het leven, ten minsten dan met de ruggen zijner onderhoorigen: doch hierin lag echter de genoegzaame grond zijns overmaatigen rijksdoms geenzins: een streng domkop, zo arm als de drommel zelf, zou dit met evenveel glans hebben geklaard: neen, de genoegzaame reden lag geheel en al in - u gelukkig te maaken, naar uwe eigene wijze: hij moest u schadeloos stellen van wegen uws vaders verkwistingen, en uws moeders zorgelooze spilzucht.

Onze ouders waanden wonderwel hunnen pligt gedaan te hebben, toen zij twee zulke waardige wezens als wij zijn der maatschappij hadden ten geschenke gegeven, uitgerust met alles wat ons in staat stelt om hunne voetspooren te volgen: hoe wèl hebben zij geslaagd in ons boven allerlei vooroordeelen te verheffen! hoe getrouw blijven wij aan de eerste

richting die men ons gaf; reeds is hebbelijkheid de tweede natuur bij ons.

Ik moet het nogmaals herhaalen: ja, ik vreesde dat alles tegen u zoude zamenspannen, om u uwe blijgeestigheid, of moet ik toomelooze drift tot sterke vermaaken, zeggen? geheel te knakken: de plaats, de lieden, alles even treurig, even naargeestig! zo verre van den *Haag* en alle beschaafde verkeering! maar uw gezond oordeel doet alles voor u ten beste keeren; uw vernuft ziet overal verlichte uitkomsten: ach! zeide ik, wat heeft CHRISJE aan al de schatten van LENTING! zij zal tweemaal des zondaags met haaren dommen vent naar de kerk moeten slenteren; had zij een gesloten gestoelte, zij kon daar een slaapjen neemen, of zulke boeken leezen als haar bevallen: maar neen, Burgemeestersche als zij is, haar stoel staat bij de overige: nooit zal zij ééne vrouw zien die draagelijk voor haar zijn kan: geen één man die waardig is dat zij een oog op hem sla; er zal niet dan klein spel gespeeld, en nooit gedanst worden; zij zal in haar nest omringd zijn van kwezelachtige kwaadspreeksters, die zig naauwgezette Christinnen noemen: zulke fijnen die geen ander geluk kennen, dan lasteren, kousenbreiën, en theedrinken; en die des avonds wèl vergenoegd naar hunne huizen sleepen, om dat zij zulk een stichtelijk gemoedelijk avondjen gehad hebben: CHRISJE zal stijve Edelgrootachtbaarens, en pedante Eerwaardens moeten ontvangen; zij zal in een ouderwetsche koets van het eene morsig steedjen naar het ander, naast

haaren Burgermeester gezeten, bedaard voord moeten: zie daar dat aanbiddelijk CHRISJE VAN ARKEL, verlooren voor haar zelve, en voor de wereld! alle haare groote talenten zullen haar tot bestraffing strekken: welk eene sterkte van geest hebt gij! gij bezwijkt niet; neen, gij overwint; en dat met luister.

Praat mij niet van uwe adelijke lomperds: uit eenigen die ik zelf van den huid heb helpen ligten, en als zij de breteur wilden speelen, wakker om de ooren sloeg, kan ik wel opmaaken hoe de heele boël, voetstoots genomen, zijn moet: ruwe Dames worden te ver buiten de fatsoenlijke wereld gehouden, om presentabel te kunnen zijn: zij moeten zeker alle de zotte gebreken, al de belagchelijke trotschheid van den kleinen adel in alle landen hebben, zonder ons daar voor vergoeding te doen, door eenige aangename hoewel beuzelachtige begaafdheden: als het mij eens in 't hoofd komt, zal ik u bezoeken om te jaagen, de eenige fatsoenlijke uitspanning die in uwen hoek te vinden is: hierin, CHRISJE, kunt gij ten minsten deelen, want uw drift voor alle geweldige tijdkortingen is zeker nog in volle kracht?

In 't voorbijgaan: hoe ik mij ook verwondere over uw sterkte van geest, hoe ik ook, als uw Broeder, alle uwe verkiezingen goedkeure, zo zoude ik echter om alle de schatten van *Peru*, geene Dame van uw trant tot mijne vrouw willen hebben, ook nu niet, nu ik alleen en geheel uit belang en verlegenheid eene keuze doe: ligtmis als ik ben, kan ik geene

vrouw dulden die haare sex verzaakt: ik bemin de vrouw die de stem der Natuur hoort: een vrouw moet niet boven alle vooroordeelen zijn; zij moet altoos een groote eerbied hebben voor die wisjewasjens, welke haar kindermeid en een half snees catechiseermeesteressen, haar hebben voorgehouden, als pligten: zij moet gevoelig; zij moet een weinig zwak zijn: zij moet zedige oogen, een lieflijke stem, en meer leenigheid dan kracht hebben: het was uit deeze kiesche beginsels, dat ik nooit jagt maakte op onze amazonen; ook niet als zij schoon en tamelijk verstandig waren.

Nooit zal ik eene vrouwelijke *Esprit fort* de mijne maaken; ook niet al hadde ik brood gebrek: de Natuur zal mijne leidsvrouw blijven.

Wij zijn zeker niet te tellen onder het onkundig grauw der ongelovigen: wij hebben veel gelezen en nog meer gedacht: wat vindt men bij hen doorgaands? wat anecdotevernuft, wat flikkerende geest, en wat oppervlakkige kundigheden: maar wij verwerpen eenen Godsdienst die op matigheid en billijkheid gegrond is, en zig niet aangenaam kan maaken bij lieden die hunne driften tot Goden gemaakt hebben: onze reden zelve pleit reeds voor haar; hoe! daar geluk deugd is, en daar wij in de voldoening onzer driften ons geluk vinden, besluit de reden dat wij de waare wijzen zijn, die recht toe recht aan, ons oogmerk bereiken: al ware ik des tot mijmerens toe verliefd op een vrouw, zo schoon als Juffrouw WILDSCHUT, en zo vol van allerlei

talenten als Mevrouw LENTING, dan nog zou die betoovering wegvallen, zodra de *Esprit fort* zig vertoonde: in een denkend man kan de deïsterij voor de zamenleving nooit nadeelige gevolgen hebben: maar een vrouw vervalt altoos tot uitersten; zij wordt weggesleept ook tegen haaren wil, wanneer haar hart levendig geroerd is voor iet het welk haar begeerelijk voorkomt: een lief zachtaartig fijntjen, ja zelfs een misticq meisjen, zou mij verre verkiezelijker zijn - Ik ga mij eens door het neemen van een wandeling wat verfrisschen, en zal morgen een anderen brief beginnen, indien mijn drift tot het spel mij niet machinaal dien weg doet inslaat, alwaar het befaamd huis staat, daar ik gisteren nacht, tot op mijn laatsten gulden geruineerd ben.

Negende brief.

Ten vervolge.

Ik gaf dien laatsten gulden aan een armen duivel die mij om een aalmoes bad, en ik kon mij niet weêrhouden in mij zelven te zeggen:

Daar blinde Blix....; dát was beter dan een oortjen:

gij kent ongetwijfeld het grapjen dat voor eenige jaaren om zijn naïviteit zeker nog al eenigen opgang maakte, onder lieden van een vrolijk vernuft?

en nu heb ik geen enkele koperen rooijen duit, maar gij zult mij wel, om mijn kas te herstellen, eenige ducaaten zenden? gij weet, mijn Bibliotheek is er goed voor, want ik zweer u, dat ik nog nooit, in den dringendsten nood, kon besluiten, die te verminderen: er komen somwijl uren dat onze geest zo moede is van alles; en waarheen zal een man van verstand zig dan begeeven dan bij zijne boeken? ik geloof ten minsten dat, indien ik geen levendigen smaak behield voor het leezen, ik mij voor lang uit zelfverveeling een kogel door den kop zou gejaagd hebben: vooral zedert ik dat liefwaardig schepzel door mijn eigen schuld verloor, en haar, wat ik deed nooit kon wedervinden: ik beminde haar wel niet meer; dat beken ik, maar waarachtig CHRISJEN, ik gevoel somwijlen voor haar iet, hetwelk geheel is zamengesteld uit tederheid en hoogachting - ja lach mij uit, noem mij een CELADON; wat ik doe of niet, dat JANSJE vergeet ik nooit: zij beminde mij zo ter goeder trouwe... maar kom aan, al genoeg daar van, gij hebt in mijne ontrouwheid al zo veel deel, als mijne eigen verzaading, en mijn, lang aan niets gehecht, hart: nu ga ik eens wat omstandiger uwe nieuwsgierigheid voldoen omtrent de *Belle*; ik ken haar nu wat nader, door het huisgezin: KEETJE WILDSCHUT is een zeer mooi meisjen; zij belooft eens eene schoone vrouw te worden; maar zij is geheel en al verwaarloosd; zij heeft, voor zo veel ik kan nagaan, alle de gebreken van een bedorven kind: leezen? ha! zij kan geloof ik zig zo wei-

nig daar mede bezig houden, als onze meeste *petite maitresses*: of zij meer dom dan wel onkundig is, kan ik nog niet bepaalen; ik geloof dat zij van beiden eene goede portie heeft: zo een meisjen kan onmogelijk zo wèl gemanierd zijn als men in het afgetrokkene zoude verwachten; er straalt in alles wat zij snapt en doet ook zo iet door, 't welk aanduidt, dat zij niet op haar rechte plaats is: zij is aan niets lang gehecht: zij is lobbesachtig goed, uit traagheid en losheid; en oplopend, om dat zij altoos gewoon is alles naar haar' zin te hebben: voor 't overige kinderachtig aanvallig, en de luidruchtigste vreugd bevalt haar, zo zeer als aan alle zottinnen, het meest: de moeder schijnt gehaald te zijn uit een classe, die zelden uitmunt door de voorde len eener waarlijk beschaafde opvoeding: zij weet niets van dat kiesche, 't welk eene vrouw voor de wereld opgevoed, zo verleidend maakt, ook dan, als zij meer ondeugden dan goede hoedanigheden bezit: zij heeft alleen iet met zulke vrouwen gelijk: zij bemint het spel, en de pracht: in haar veertigste jaar heeft zij nog al de frischheid eener gezonde zorgelooze vrouw: zij ontvangt liefst, jonge, dartele, vrolijke knaapen; en men zoude uit haar gedrag omtrent KEETJEN opmaaken, (te meer dewijl die zeer sterk op haar gelijkt,) dat zij haare zuster is; doch eene zuster geheel niet in staat om haar te leiden: zij is even weinig coquette, als galante vrouw: goed en goedhartig; haar te bedriegen is der peine niet waardig: ik heb reeds groote vorderingen in haare gunst gemaakt:

ik speel hoog met haar, en doe haar lagchen: meer is dáártoe niet nodig: altoos was ik bedacht om mij te schikken naar de denkwijze van ieder die ik winnen moest; die buigzaamheid bewaart mij voor onbetaamelijkheid: dit is zo zeker, dat de Dominé, die ik hier ook wel eens ontmoet, mij altoos met onderscheiding behandelt: KEETJE zegt, dat hij haar gedoopt heeft, en een vriend van het huis is: hij schijnt een waarlijk braaf man; hij zal des, volgens zijn eigene beginzels, zulk een verstandig beleefd jong Heer niet ligtlijk veroordeelen.

De Heer WILDSCHUT ken ik het minst van allen: hij is of uit, of in zijn zaaken: dit weet ik van goeder hand, dat hij schatten verzameld heeft, en voordgaat met die te verzamelen; maar gierigheid schijnt geen innengzel in zijn karakter: of hij veel dan of hij weinig menschenverstand heeft, zo als ik zeg, ik ken hem nog niet: hij schijnt veel meer in zijn huis gelogeerd te zijn, dan er te wonen.

Of zij vriendinnen heeft weet ik ook niet; maar zo een beuzelaarster kan, dunkt mij, de vriendschap niet nodig hebben: hier verkeert ook aan huis eene Juffrouw HOFMAN; de dochter van een Linnenwinkelier: zij heeft bijna zo veel verstand en waar vernuft als gij zelve: zij ziet er zeer wèl uit, is keurlijk welgemaakt, zeer vrolijk; zij heeft een paar oogen die zo schalkachtig en zo alles overmeesterend fraai zijn, dat ik nog niet weet of zij niet wel een weinigjen van de onzen is: het scheen mij somwijlen toe, als of zij mij *waarnam*; maar welke over-

eenkomst kan er zijn tusschen twee zulke meisjens? ik begrijp ook niet, hoe Juffrouw HOFMAN in eene familie als deeze zo veel kan verkeeren, want zij is noch rijk, noch met dezelve gelijk: dit weet ik, dat KEETJE zo veel minnaars heeft als hier jonge losbollen verkeeren; dit kan niet anders: geen hunner maakt mij ongerust, één eenige uitgezonderd: hij is reeds zeer rijk, en een geacht koopman: maar ik houde het voor onmogelijk dat KEETJE meer smaak in hem zoude hebben, dan haare vrolijke moeder: 't is geen houten klaas! 't is geen wijsneus; neen, maar hij is van die jonges die bij een oude Tante, of misschien wel Grootmoeder, zijn opgevoed: hij is met de losse bevalligheid van de meeste jonge gekken niet zeer bekend, hij berispt niet, maar glimplagcht, en neemt geen deel in een gesprek dat hem niet bevalt: men moet mijne diepe, en verre doorziende oogen hebben, om te weten dat zijne hartstocht voor haar hevig, doch onder het bekleedzel van koele bescheidenheid bedekt is; want hij gedraagt zig voor gemeene toekijkers meer als een *oudste* broeder, dan als een vurig minnaar; hij houdt zig meer met mij bezig, dan met alle de overigen: zo hij in deezen een slecht oogmerk heeft, zal ik met hem onder vier oogen wel eens afrekenen: of nu zo een man, en zulke eene liefde in haaren kinderachtigen smaak vallen kan, dit denk ik in 't geheel niet: maar haar vader zal misschien anders daar over denken: dit is ondertusschen zeker, dat ik grond moet zien te winnen.

Zet uw' man toch aan, om mij een amt te geeven, ik kan het immers altoos voor een prijsjen laten waarneemen? zend mij ten minsten vijftig ducaaten: mijn briefjen gaat in voorraad hier nevens: zo gij thans niet kunt dat zou schrikkelijk voor mij zijn, maar mij niet beletten dat ik mij noem

Uw liefhebbende broeder

VAN ARKEL.

Tiende brief.

***Juffrouw* PETRONELLA AALDERS, *aan Juffrouw*, CORNELIA WILDSCHUT.**

LIEVE JUFFROUW KEETJE!

Wat denk ik duizend en duizendmaal aan al het plaisier dat ik wel aan uw huis plagt te hebben, toen wij kinderen waren! ik ging dikwijls met traanen in mijn oogen naar huis: ik zag wel KEETJE! hoe klein ik ware, dat uw Mama veel meer van u hield dan mijn Mama van mij: wat had gij een wil! wat had gij altoos een tijd om te speelen! hoe mooi waart gij altijd gekleed! en nooit bekeef men u, als gij u morsig maaktet, of uw goed scheurdet; en gij mogt

met het mooiste porcelein speelen, even of het tinnen speelgoed ware: gij had meer poppen, en de eene nog kostelijker dan de andere, dan er in een heele kraam te koop zijn: gij had altijd zo veel geld in uw beursjen, en kreeg zo veel lekkers, als gij maar wildet: ik mogt nooit een brokjen snoepen, om dat Mama zeide dat dit de maag bedierf, en lelijk stond voor eene jonge Juffrouw: ik kreeg niets van het desert dan een onnozele krakeling, of een paar amandelen: toen ik agt jaar was, had ik maar zes witte jurken en geen negen stuivertjens in mijn zak; en daar moest ik nog arme menschen van geeven; dat ik ook gaarn doen wilde, als ik het maar weêrkreeg: gij mogt zo lang slaapen als gij wildet, en dan kreeg gij allerlei gebakjens en chocolade er nog bij; zo als ik met mijn eigen oogen zag, als ik wat vroeg bij u kwam om te speelen; maar ik, ik moest met Mama altijd vroeg op; ook als ik wel een van mijne bezem-stuivertjens had willen geeven om nog wat te bed te mogen blijven; maar ja! ik moest op, en dan aan 't leeren, en niet zo als gij, bij een' meester die gij kondet wegzenden, maar bij Mama zelve; of ten minsten in haar bijzijn: ik moest leezen, schrijven, tekenen, op het clavier speelen, zingen, en vervolgens dansen, (dat mij nog al het meest aanstond) en tot mijn ontbijt kreeg ik een glaasjen water en melk, en een goed stuk brood, met wat kers of zo, na dat de tijd meêbragt, daar moest ik mij meê vergenoegen: ik had maar vier poppen, en daar onder twee oude lelijke iezegrimmen; ik had maar twee

uuren op een heelen dag om daar meê te spelen: zodra ik een beetjen breien of een zoomtjen naajen kon, dan moest ik altoos wandelen met Mama, en ik had nooit het hart om te zeggen, zo als gij, dat de koets moest voorkomen, als ik zin had om iet moois te gaan koopen; nu, ik had ook geen geld; want toen ik twaalf jaar was, moest ik van mijn zakgeld schoenen en handschoenen, en spelden en naalden en al wat ik nodig had, koopen, en alles netjes in een boekjen opschrijven en Mama laten leezen: Mama kijft nooit, dat moet ik zeggen, en ik hou krachtig van Mama; maar uw moeder hield tog meer van u, en gij had zo veel plaisier, en gij deed al wat gij wildet: toen ik zestien jaar was, dacht ik, nu zal 't beteren; maar daar komt die lelijke stijve Doctor S... en raadt mijn' vader om naar *Leiden* te gaan wonen, dewijl de lucht voor zijne benaauwde borst misschien beter zijn zou dan de *Amsteldamsche*: verstaat gij KEETJE lief, daar iet van? de lucht is immers de lucht, die wij zien, en die, ik verzeke het, net dezelfde hier is als te *Amsteldam*: maar nu moet gij evenwel niet denken dat ik mijn' vader niet lief heb; o hé! ik zou alles willen geeven om hem gezond te zien; 't is maar om dat ik nu, nu ik hoopte wat meer te zullen uitgaan, wat boos ben op Doctor S...., daar zit ik nu in dat doodsche langwerpige *Leiden* te koekeloeren! denk eens aan, er is niet eens een Comedie of Oudemannehuis; zo dat, ik ben heel neêrslachtig; wij hebben wel een kostelijk huis, en een mooje tuin,

doch dat is mij heel onverschillig: zie meisjes! wij zijn op eene zo doodsche gracht, dat er, ('t is waarlijk zo,) pas alle half uur een mensch voorbij komt: en mijne ouders verkeerden niet dan met heele stille rijke burger-lui, en met Menisten, die zo houtig en stemmig zijn als uw Oom en Tante STAMHORST: uw Nicht, dat vrolijke BETJE, beklag ik ook heel zeer, zij is niet gelukkiger dan ik.

Ik moest allerlei handwerkjens leeren, en moeder helpen in het bestuuren der huishouding, altoos vroeg gekapt en gekleed zijn, en dan bij haar zitten naajen, breiën, of voor haar leezen; en och Heer wat heb ik aan al de oude historiën! 't scheelt mij geen zier, wat de *Grieken* en *Romeinen* al hebben uitgevoerd! zomers gaan wij buiten op onze Plaats, maar dat is nog erger; daar moet ik dan theeschenken en hooren spreken over dingen die ik niet versta, en die mij ook niet nieuwsgierig maaken.

Dikwijls wensch ik dat ik ook een boeren meisje ware, dan zou ik ook schoppen, touwetjespringen, vaaren en ravotten, op alle kermissen gaan, en altijd vrolijk zijn: ik heb hier geene de minste uitspanning, naar mijn' zin, want of ik de visschen al eens brood breng, en de kippen bezorg, dat is niet aartig: ik heb nu wel veel geld, maar wat doe ik er meê? ik mag tog niets koopen dat ik niet nodig heb, en veel geld kost: nu komt daar ook nog bij, dat mijne ouders niet heel voldaan over mij zijn: Mama bedroeft zig, zegt zij, dat haar eenig kind, geen' smaak heeft in iet het welk den tijd zo aangenaam

helpt doorbrengen, en zo veele eer doet aan eene goede opvoeding: zij zegt: 'PIETJE! gij let nergens op; gij schrijft slecht, uwe tekeningen zijn zeer schraal, enz;’ en dat spijt mij krachtig, want ik zou gaarne Mama wèl te vreden zien! indien ik wierd opgevoed als gij KEETJE, daar zou geen zachtaartiger, vrolijker meisjes in de wereld zijn dan ik.

Zo dat, ik heb wel zo veel bij die kostelijke *Leidsche* lucht verlooren, als mijn Vader er bij winnen kan: ik hoopte nog al dat zodra hij beter wierd wij weêr naar ons lief *Amsteldam* zouden vertrekken; maar het bevalt Mama hier zo wèl, dat zij al zo eens spreekt om ons huis te verkoopen en hier altijd te blijven: en dan die gesprekken van Mama! altoos is het; 'Mijn kind! nu is 't uw tijd om den grondslag te leggen tot een nuttig en aangenaam leven: gij zijt nu zeventien jaar, ik wenschte dat gij eens nu en dan dacht waarom God u hier geschapen heeft, en welke pligten meer bijzonder voor u te voltrekken zijn' - en dan van de dood ook nog, en ik hou niet van zulke akeligheden: houdt gij er van KEETJE?

Voorleden week ben ik evenwel te *Delft* geweest: o dat is nog tien percent naarder dan *Leiden*! Vader liet mij de grafsteden van den Prins en van andere zeehelden zien; wat heb ik daar toch aan? den volgenden dag gingen wij naar den *Haag*; maar KEETJE! nu wilde ik om een lief ding, dat gij den *Haag* eens zaagt! o wat is het daar mooi en ruim!

ja! wat zijn daar al paleizen! en wandelingen, en het bosch is allerliefst: ik heb ook op de parade geweest, en zien exerceeren, dat men er geen oog op kon houden; ik heb den Prins gezien en de jonge Prinses; ik stond heel dicht bij hen, en hoorde zelfs dat zij aan hunnen Gouverneur iet vroegen: en het krielt er van menschen, allen even beleefd en wèl opgeschikt; dat is wat anders dan die beroemde *Leijerdorper* weg, en het studentenlaantjen! gij kunt geen twee huizen gaan, of er komen u Officieren en andere jonge Heeren tegen; of Dames van het hof in haare mooje koetzen, en allen naar de eerste mode gekleed KEETJE; en aan bals en comediën is er geen gebrek: ik ben in de Fransche Comedie geweest; dat is wat anders dan de Amsteldamsche! en ook alle fatsoenlijke lieden gaan daar, want ik hoor dat het hier even *ridicul* is in de Hollandsche Kerk, als in de Hollandsche Comedie te gaan: Mama wilde er echter heen, maar er waren geen dertig menschen, en allen maar burger-luidjens; en dan is er geen raar aan.

Ik zou wel altijd in den *Haag* hebben willen blijven, en ik hoop dat als ik trouw, het met een Haagsch Heer zijn zal: je zou niet geloven, KEETJE, welk een onderscheid er is tusschen onze Amsteldamsche jonge Kooplieden, en die Haagsche Heeren; o zij weeten zo wèl te leeven! men zou somwijlen zeggen dat men in 't midden van *Frankrijk* waar'; ieder spreekt Fransch: en ik ben nu nog recht blij dat Mama mij niet in rust liet, voor ik het *Fransch*

verstond en wèl sprak; maar wat doe ik met het *Engelsch*? ik zal toch nooit naar *Engeland* gaan; en van leezen hou ik in 't geheel niet; als ik eens getrouwd ben zal ik nooit meer een boek in mijn handen neemen, dan misschien een Opera of Comedie: maar ook, ik zal dan wel wat anders te doen hebben, en mijn man zal mij zeker overal brengen daar ik gaarne zijn wil; en dan bleef ik ook dicht bij mijne Ouders, die ik heel lief heb; het is maar jammer dat onze verkeeringen zo verschillen! het is mij t'huis veel te stil en te deftig; hoewel ik geen zier trek heb tot onbetamelijkheden; neen, KEETJE, dat moogt gij wel vast gelooven, het is maar om dat ik van de vreugd houde.

Wat zijt gij gelukkig! uw Moeder is een vrouw van de wereld, en uw Vader bemoeit zig niet dan met zijn comptoir; zo dat, gij hebt heerlijke dagen! sedert ik in den *Haag* was, heb ik het gewaagd om rood te leggen; maar mijn Moeder heeft mij dat zo streng verboden, dat ik het potjen wel in de graft mag smijten: en ook als ik het wèl bedenk, alle groote Dames in den *Haag* hebben een bleeke kleur, dat vertroost mij nog zo wat: wat ben ik geprezen over mijn schoone witte tanden! Mama had des gelijk, dat zij mij daar zo veel zorg voor liet draagen, want ik hoorde dat onzuiverheid en het snoepen die in den grond bederven.

Op een' morgen dat ik wat vroeg op was, zag ik onze Nicht, bij wier ouders wij logeerden, aan haar toilet: wel KEETJE, ik verzeker u, dat geen Chi-

urgijn meer potjens en sleschjens en watertjens en kleurtjens heeft in zijn heelen winkel, dan ik daar zag: het eene was voor de tanden, het andere voor het vel, het derde bestond in een pomade om de handen zacht te houden; er was ook roode poeder zo wel als witte; en er lagen allerliefste fijne kleine kammetjens om de wenkbrauwen te kammen; en het rook er zo lekker als bij een' parfumeur: nu zou ik heel gaarne zo een toilet gekocht hebben, maar ik durfde niet; want ik weet dat Mama het niet verstaat: Mama zegt dat schoon water, en een weinig zeep, allerbest geschikt is om ons te wasschen; dat het rood het vel geheel en onherstelbaar bederft; dat alle die sterke odeurs voor jonge meisjes hoogst nadeelig zijn, hoofdpijn en andere toevallen verwekken: mijn Nicht liet mij eenige Fransche boekjens leezen, die haar Coëffeur haar bezorgde, maar ik begreep er niet veel van, en ik geloof dat zij niet veel bijzonders zijn; want een Paruikemaaker kan daar niet over oordeelen: zij zei mij dat haare Ouders daar niets van wisten: neen, zo ben ik nu weêr niet; ik doe niets buiten Mama's weeten - wij zijn in de Vauxhall en op het Bal geweest; men vond dat ik zeer wèl danste, en er was een zekere jonge Heer, een Officier, die mij heel beleefd behandelde, en veele aartige dingen zeide: hoewel Mama bij ons was, wist hij dat zo behendig te schikken, dat zij, dacht ik, daar niets van gemerkt had; doch des anderen daags vroeg zij mij alles af; ik zei haar ook alles schoon op: hij kwam ook alle dag daar aan

huis; of het om mij dan om Nicht was, weet ik niet, dit weet ik, dat hij wel heel aartig en beleefd is: Mama spreekt niet meer van hem als of hij niet in de wereld ware, en ik heb hem ook niet te *Leiden* ontmoet.

Zie daar dit is nu de eerste brief die ik buiten Mama's kennis schrijf; maar daar steekt niets in denk ik, om dat ik aan eene jonge Juffrouw schrijf: als hij weg is zal ik zeggen dat ik aan u geschreven heb: ik hoop dat gij mij eens zult antwoorden, doch schrijf toch niet dat ik u geklaagd heb, gij kunt mij buiten dat wel antwoorden - ik ben uwe vriendin

P. AALDERS.

Elfde brief.

***De Heer* CORNELIS DE GROOT, *aan den Heere* REINIER WALTER.**

MIJN PYLADES!

Het belge u niet, dat ik mijne missive met eene axioma aanvange! zij is deeze: 'De Lecture is de waare bezigheid voor denkende wezens:' maar hoe lastig is het voor Wijsgeeren, als wij, zo weinig nieuws aantetreffen in die groote boekerijen,

welken, ook in onze stad, zo vlijtig verzameld als schaars doorsnuffeld worden: hoe weinig doorwerkt, doordacht, is alles voor ons, die tot de Waarheid in haaren diepen put willen afklimmen! hoe weinig hebben wij bij de meest beroemde Werken te denken! als ik dit overweeg, dan wordt mijn geest bedroefd, en mijn ijver tot onderzoek neemt wel eens een weinig af.

Hoe dikwijls benijd ik mijne Ouders! mijn Vader weet van zulke onaangename aandoeningen niet; hij, goede, eerlijke man, leest zijn Capittel en Psalm, en houdt dat dan voor afgedaan: mijn Moeder is eene leezende matrone, maar ik zie niet dat veel lezens voor haar vermoelijngen des geestes is: zij sluit het boek, en haar gerust blijmoedig oog toont wel dat zij niet in de rust van haar gemoed lijdt.

Daar is nu NIEUWMEIJER, (die lief-keuzelende man!) hij heeft, zegt zij, over het Woord veel lichts verspreid; voor mij is hij naauwlijks leesenswaardig; en dat niet om dat hij niet veel nieuws heeft, maar om dat hij niet mathematischer betoogt, het geen hij over alle deeze oude vrienden beweert: voorleden zondag tegen de avondschemering t'huis komende, vond ik mijn Moeder leezende; het was NIEUWMEIJER; mijn Vader luisterde heel aandachtig, terwijl hij zijn pijp rookte: nu betuig ik u, dat indien ik de zachte stem der Lezeresse niet gekend hadde, ik zoude geloofd hebben eene oude baker te hooren vertellen van zekeren JOSEPH, die een moojen

veelverwigen rok gekregen hebbende, in den haat zijner broederen was gevallen: of dat zij een historietjen vertelde voor veele jaaren overkomen aan een paar oude burger-luidjens, waar onder zij lang haar brood gewonnen had: ik luisterde, edoch naar de voorstellingen van mijn eigen verstand, en ontwierp het schoonste vers dat ik nog immer u en onze kunstvrienden heb voorgelezen, en luisterde nog toen het boek gesloten en den disch bereid werd.

Gij weet, mijn vriend! dat niets zo zeer mijne denkbeelden kenmerkt als het oorspronkelijke, en dat zij zig aanprijzen door hunne vreemdigheid: ik denk voor u, voor mij en voor de nakomelingschap, dat is, voor de onsterfelijkheid: zulke groote oogmerken moeten noodwendig mijn' geest tot eene hoogte verheffen, waarin maar zeer weinigen mij kunnen in 't oog houden; maar niets kan hem in dien vaart beteugelen: liefde, liefde zelfs, het zwak der groote mannen, is daar niet in staat toe.

Hoor des het verhaal eener door mij gedaane ontdekking: gij betwist mij zeker niet dat het geval ons onze loopbaan in het letterperk afbaant, ja ons den tempel der eere aanwijst? het levert ons ook invallen, maar het is 't werk der Wijsgeeren deeze invallen te verzamelen, te vormen, te bewijzen, te staaven, en tot een welverbonden geheel en nieuw sijstema optebouwen.

Gisteren avond in mijn boekvertrek zittende, viel mijn oog op eene bijzonder groote vlieg; hij worstelde in de kille armen des doods; ik zag hoe zig eene

menigte zijner Natuurgenooten om hem legerden, de eene, dacht mij, voelde zijn stuiptrekkenden pols; de andere huiverde, door vriendschap overstelpt, terug, van zijnen zieltoogenden vriend; nog een ander poogde hem de stervende oogen te sluiten: in mij zelven verdiept, dacht ik dus voord, en ontdekte, van het hoofdtooneel verwijderd, een rei dichterlijke vliegen, bezig aan het opstellen van treur- klaag- en lijkdichten: zij waren zo in hunnen poëtischen luim verzonken, dat zij elkander niet scheenen te zien, maar hortten meermaalen tegen elkander aan: is deeze vlieg, dacht ik, als een held gestorven, in een wreed gevecht met de cannibaal-spinnekop, zie daar, welk een heerlijk onderwerp voor een helden-treurdicht! is hij alleenlijk bekend door stille burgerlijke vliegendeugden, dan zal men hem vereeuwigen in een klaagdicht.... maar hoe gaarne ik u alles wilde mededeelen, ik kan niet; mijne gedachten zijn te menigvuldig, mijne aandoeningen te sterk: als ik deezen brief geëindigd heb, zal ik een bijzonder geschrift opstellen, en hier insluiten; het zal eene bijdraage zijn tot de leere der wijsgeerige invallen, uwe aandacht dubbeld waardig: gij kent BUFFON, LA METTRIE, HELVETIUS, SPINOSA? meer dan hen zult gij hooren: wat jammer dat mijn ouders geenzins geschikt zijn om hunn' zoon in alle zijne waarde te zien, om zijne lettervruchten te smaaken! wat dunkt u WALTER, dat ik deeze Methaphisische Verhandeling, met al de bevalligheid der poëzij uitwerkte, om dus een weêrgaê te bezorgen van de proeve over den

mensch, waardoor de Dichter POPE zig onsterfelijk gemaakt heeft?

Hoe treft het mij, mijn vriend, dat gij uit overdreeven mistrouwen op uwe talenten, zo geheel en al verslaafd blijft aan de gewoone bezigheden der stervelingen! dat gij u buigt voor den koophandel! hij zal u waarschijnlijk groote schatten geeven; doch roem, eer - waar zult gij die in zijnen dienst verwerven? verlaat hem! volg mij naar den tempel der onsterfelijkheid! hier, hier ligt uwe bestemming! denken is ons werk; laat laagere zielen arbeiden, voor ons arbeiden - weg des met *Mercurius!* volg *Minerva!* besnaar uw ijvoiren lier! mij dunkt ik zie de altoos jeugdige *Phebus*; mij dunkt ik zie de negen schoone Zusters van den berg afdaalen om onzer beider schedels met eeuwige lauwrieren te overschaduwten: dan, de Godin der kuische liefde, (*Venus Urania*) maak ik wel een weinig mijn hof, doch de wijsbegeerte staat op het hoogste altaar - dit eens onder vier oogen; want hoewel gij mij nooit iet hebt aanbetrouwd, schrijf ik dit geheel en al toe aan uw eenzelvig leven, waarin niets aanvertrouwelyks voorvalt, en geenzins uit gebrek aan vriendschap, noch om dat gij mijne jongheid veracht - vale, vale!

Orestes DE GROOT.

Twaalfde brief.

Antwoord op den voorgaanden.

Wel DE GROOT! brengt gij mij niet in gevaar om trotsch te worden? welk een prachtige oudheidkundige naam hebt gij mij daar gegeven! en waaraan ben ik dien verschuldigd? waar vindt gij die naauwe overeenkomst tusschen ons? wij verschillen immers in alles wat buiten pligt en deugd omgaat? en ook in deezen wijken wij, in de bespiegeling, geweldig van elkander! welk een onafmeetbaare afstand is er niet tusschen uwe talenten en oogmerken, en de mijnen! uw vlugt is zo hoog, dat ik met mijn dagelijks verstand u geduurig uit het oog verlies! geloof mij, ik heb zulk een bekrompen geest, dat ik veelal niet in staat ben zo maar tamelijk te gissen, wat gij mij toch wildet voorstellen: evenwel, ik ben uw oprechte vriend, dit is zeker, en ik neem derhalven een waar belang in alles wat uw duurzaam geluk betreft; maar ik ben met mijn eenvoudigen burgernaam zo wèl te vreden, dat ik die liefst zoude behouden, ook als gij mij schrijft.

Ik zal u met mijne gewoone oprechtheid antwoorden, schoon gij in de gedachte zult versterkt worden, dat ik zo veel van u in begrippen verschil als tusschen twee waare vrienden mogelijk zijn kan:

‘Dat het leezen de waare bezigheid der menschen is,’ is niets minder bij mij dan eene onbetwistbaare waarheid: de waare bezigheid der menschen moet bestaan in zig door een nuttig, werkzaam leven, gelukkig, en der maatschappije voordeelig te worden: het leezen is ook maar voor het zeer kleinste gedeelte eene uitspanning; en dit is goed, ja noodzaakelijk: hoe weinige menschen zijn in de omstandigheid om hunne uitspanning daarvan te kunnen maaken, om dat zij te bekrompen zijn opgevoed, en de weinige uren die hen mogten overschieten van zwaaren of eenzelvigen arbeid, behoorden te besteden aan ligchaams oefeningen, die de gezondheid bevorderen en de krachten herstellen.

De Hemel plaatste mij, wel is waar, niet in die nuttige classe; doch ik heb echter zo weinig tijd voor mij zelven, dat, indien ik niet naarstig en geregeld leefde, ik weinig meer tijds zoude overhouden dan de daglooner: ik heb niet veel, maar ik heb met orde geleezen, en ik heb mij altoos toegelegd, om te denken bij het geen ik las: ik zoek altoos het bijzijn van lieden, wier gesprekken, leerzaam zijnde, allernuttigst zijn voor jongelingen, die smaak hebben in aangenaame kundigheden: gij leest naauwlijks eenige bladzijden, of gij kent het geheele boek; en ik ben zo dof, dat ik doorgaands het boek meer dan ééns geheel moet doorleezen, aler ik er al het nut van trek, dat er in gelegen is: niettegenstaande ik vijf jaaren ouder ben dan gij, is er voor mij nog een onoverzienbaaren berg van kundigheden, en zo veel

nieuws, dat alles mijn aandacht prikkelt; maar voor u, voor u zegt gij is alles oud, alles is u bekend; niets voldoet u: bij voorbeeld, gij geeuwt bij NIEUWMEIJER; ik lees hem met genoegen! het is voor mij de historie der menschheid; daar zie ik de langzaame doch echter merkbare vorderingen der reden; en voor mij is dit des een zeer leesenswaardig boek; al geloof ik voor mij, dat veele dingen gewaagd, en niets minder dan wèl bewezen zijn.

Uw sijstema van invallen is zo pik donker voor mij, dat ik mij daar niet over kan inlaaten: maar, gij Wijsgeeren, zijt een zeldzaam slag van wezens! tegenstrijdigheden bewijzen niets tegen de waarheid; onmagt en vrijheid, noodlot en hoogste regeering, hier stoort gij u niet aan, ja beweert, als uw voorganger, VOLTAIRE, het voor en tegen meermaals op eene en dezelfde bladzijde: gij erkent niet met mij en soortgelijke eenvoudige lieden, dat de grenspaal van het menschlijk verstand dáár staat, alwaar het geen voor ons tegenstrijdig schijnt niet kan opgelost worden; en dat tweemaal drie zo wel twintig als zes of vier zijn kan: ik beken dat indien men zig niet kreunt aan zulke kleinigheden, men met reuzenschreden in het rijk der verbeelding kan voordstappen.

Het is voor 't overige de waare kennis die ik heb aan mijne geringe begaafdheden, welken mij houdt daar ik mij bevind; maar ik ben wèl verzekerd dat ik die voor mij nuttig kan aanleggen, ook door te blijven in dat werk dat er voor mij te doen is: hier

zal ik even veilig zijn voor een zotten hoogmoed als voor eene grievende vernedering.

Uwe bekentenis dat gij verliefd zijt is meer onverwacht dan onnatuurlijk: ik dacht evenwel dat uwe weinige verkeerung met de meisjes, en uwe diepe studiën, uw hart beter voor *Cupido* zouden beveiligd hebben: wie u aan haare zegekoets klonk, (om in uw' stijl te spreken,) kan ik zelf niet gissen; besef alleenlijk dat gij nog wat jong zijt om aan trouwen te denken, en dat eene *Amsteldamsche Sijlvia* nog iets meer begeert dan een rijken voorraad van sijstemata van invallen, ja dat zelfs een handvol vliegen een schraal huwelijksgoed uitmaakt: over alles nader; doch niets meer over het inliggend geschrift, zo gij mij bemint.

Uw vaders ongenoegen is maar al te gegrond; de braave man heeft reden om geheel iet anders van zijn' zoon te verwachten, dan verzen en leerstelzels van invallen - vertrouw voor 't overige op uw' vriend

R. WALTER.

Dertiende brief.***De Heer* REINIER WALTER, *aan Juffrouw* ANNA HOFMAN.****LIEVE NAATJE!**

Dit bijwoordjen bezig ik altoos omtrent alle zoete meisjens, twee soorten uitgezonderd, de *Malloten* en de *Prudes*; want een mooi aartig kerks fijntjen, is er wel degelijk onder begrepen: praat ik met de eerste, dan is het altoos (naar eenvoudig de doopnaam; met de laatste, Meijuffrouw, zonder meer: ontmoet ik de derde soort, dan is het Juffrouwtjen: ik heb opgemerkt dat de zoete schaapjens krachtig zijn ingenomen met alle verkleinwoordjens; het schijnt dat die haar zachte smeltende tooneeltjens afbeelden, van sommige dingetjens die zij gissenderwijze kennen.

Praat, zeide ik, want het is nog nooit, en ik ben evenwel twee-en-twintig jaar, in mijn hart opgekomen, om ooit aan een van allen te schrijven: dit is zeer natuurlijk; want noch mijn geest noch mijn hart had haar ooit iet inteluisteren.

Onlangs praatte men in ons bijzijn over de verschillende soorten van liefde; en men beweerde, zonder dat wij ons in dit kiesch onderwerp inlieten, dat er drieërleie soorten waren; de liefde des mede-

lijdens, die des welgevallens, en die der begeerte: zie, als men aandachtig toeluistert, zo als veelal mijne gewoonte is, kan men te hooi en te gras nog wat kundigheden opdoen, en daar een' brief mede aanvullen: met de liefde des medelijdens bemin ik onzen armen schelm, mijn' buurvrijer; op deeze liefde heeft hij sedert eenigen tijd een zo gegrond recht, dat hij, zo ik hem die weigerde, mij een proces zoude kunnen aandoen, voor de rechtbank der menschenliefde, en de reden zou mij veroordeelen, zonder apél: de brief en verhandeling die ik hier insluit, om u daarvan te overtuigen, zullen zeker die uitwerking op u hebben; daar ik nu weet dat gij hem niet ten toon zult stellen als een geleerde, pik donker denkende zotskap, neem ik deeze vrijheid, hoe wel hij mijn vriend is; ik verzoek u zelfs om hem eenig aandeel aan hem in die zelfde liefde te geeven.

De liefde des welgevallens - o die bezielt mij tot in de toppen mijner vingeren, als ik schrijf, *lieve NAATJE!* dit welgevallen rust op veele goede en beminnelijke hoedanigheden; maar ook op vernuft en op dwaasheid, overeenkomsten en strijdigheden, op fouten en op deugden: indien nu alles natuurlijk tusschen u en mij voordloopt, moet de liefde ons brengen in dat gewest, daar de liefde van begeerte den scepter voert, en daar zullen wij nader kennis maaken met de liefde der volmaaktste vereeniging.

Met hoe veel vermaak liet ik hier mijne verbeelding den lossen teugel, indien mijne oogen helder genoeg waren, om u te kunnen ontdekken of in het

boek des noodlots stond aangetekend, dat wij zo wel voor elkander geboren, als voor het uiterlijke voor elkander berekend zijn!

Ik heb KEES veel hooren snakken van het *Delphische Orakel*, maar indien de gewijde drievoet in ons land geplaatst ware, of indien wij ergens in *Amsteldam* een nanicht van LODIPPE, (zo meesterlijk door onzen vader CATS geschilderd, dat de toveres van *Endor*, in een onzer beste gedichten, daar geen handwater bij heeft,) konden opzoeken, ik zou ook dan nog den moed niet hebben die te raadplegen: de reden daarvan is klaar; ik zou trillen en beeven dat ik een ongunstig antwoord zoude erlangen: daar nu de beminnelijke hoop, in spijt haarer ontrouwheden, toch het leven met ons doorsukkelt; de groote vriendin der liefde is, en mij tot nu toe veilig langs het *Y* en den *Amstel* doet wandelen; mij, onder het jaagen, voor een stuip van raadeloosheid bewaart; ja mij met volle ruimte, opium en arsenicum mag aanbetrouwen, zonder dat de droes mij in de minste verzoeking kan brengen, om mij zelve aantetasten, moet ik in de onzekerheid mijn hoop gronden: echter is Joost ook zulk een slimme gaauwdief, dat hij wel weet, hoe een mensch alles wat hij heeft zal geeven voor zijn leven; *alles!* gevolglijk ook zijn meisjes: ik denk des dat hij het niet waagen zal bij mij zo een verweerden langen neus te haalen.

Het gevolg van al dit geschrijf is derhalven, dat gij mij van klinkklaare droefheid zoudt doen sterven, zo gij aan mijne liefde twijfeldet, zo lang ik mij niet capot

maakte, want dit bewijs kan ik u onmogelijk geeven, ook niet om u te behaagen, al ware het maar om deeze reden, dat ik dan met u nooit in het gebied der laatste liefde zoude aankomen, wijl ik u dan wis voor altoos kwijt ware.

Zie, NAATJEN lief, aan de vereeniging onzer assche, en dat onraakbaar aanraaken der zielen, waarvan sommigen ons zulke fraaje dingetjens verhaalen, zouden wij beiden bedroefd weinig hebben; ik begrijp er zelfs zo weinig van, als van de leer der invallen.

Ik ben, wel is waar, nog niet verlicht genoeg om te kunnen gelooven dat onze geheele bestemming ligt binnen den omtrek van dit onbestendig oogenblik: dit akelig denkbeeld wil maar niet voord in mijn bedaard vergenoegd gemoed; maar ik wil echter gaarne toegeeven, dat onze baazen, de sterke geesten, geen ongelijk hebben, wijl zij van deeze elendige waarheid zeggen overtuigd te zijn, dat zij zig hier niets weigeren van alles wat hunne driften vleit; en dat zij hun aandeel aan een ander leven, waaraan zij zo weinig gelooven als wij aan het *poudre de sympathie*, aan de liefhebbers van bestaan, overlaaten.

Daar ik u mijne mening gezegd heb, moet ik u nog een oogenblik over *Orestes* DE GROOT onderhouden: hij is met veele, hoewel wat in elkander gewarde kundigheden, schoone talenten, veel geschiktheid om iet te worden, de ondraagelijkste pedant, de grootste zotskap, de belagchelijkste jonge die men zig met mogelijkheid kan voorstellen, in

weêrwil van zijne schoone gestalte, fraaje gelaatstrekken, zijn goed hart, zijn beminnelijke inborst, en zijn volmaakt goed gedrag: het ware, denk ik, zijner kroon te na, zeventien jaar te zijn, en nog geen intimen vriend te hebben: hij heeft mij geheel en al uit zig zelve tot dien rang verheven; waarom? dit is zijn zaak, ik betuig u dat ik er niets van begrijp: dit eischt echter mijne erkentenis, en verdubbelt het belang dat ik in hem neem; ik vlei mij ook, dat ik hem van eenig nut zal kunnen worden; maar ik zal geduld moeten hebben en hem zijne kuuren laten uitspeelen: ik heb ook zo veel achting voor zijne ouders, dat ik hem gaarne hield uit de handen dier domme jongens, die hem ter goeder trouw bewonderen, en uit die der spreeuwen, die zijne ziekte verergeren.

Gij weet wel, NAATJE! dat ik niets minder ben dan een zamenstelzel van alle mogelijke volmaaktheden? maar indien gij uwe gedachten eens wilt laten gaan over mijne voorstelling, en of gij met er tijd denkt te zullen kunnen besluiten een christelijk en wettig huwelijk aantegaan, zult gij mij vriendschap doen.

ORESTES spreekt, ziet gij, van *Venus Urania*, (ik weet wel dat hij met *Venus Lichtekooi*, niets te maaken heeft,) doch hij is voorzichtig in dit stuk; dat wil in de dagelijksche taal der menschen zeggen, dat hij een meiske heeft: zijt gij nu zijne SYLVIA? ei lieve zeg het mij! ik zou mijn goeden buurvrijer niet gaarn in den weg staan, vooral indien gij tot hem mogt overhellen: nu kan ik mijne liefde voor u nog

beteugelen; maar ik weet niet of dat zo zal blijven, want het is met haar, geeft gij mij de vinger dan neem ik de heele hand: gij kunt de zinne- en minnebeelden van den Ridder CATS daar over nazien: KEES is zeker veel moojer jonge dan ik ben; en is ook oneindig geleerder dan ik ooit wensch te worden; daar gij nu de fraaje letteren bemint, en de gezelligheid boven alles hoogacht, zoudt gij in deezen beter strooken met zo een' man dan met mij: gij zult uw huis opgevuld zien met Geleerden, Philosophen en Dichters: van zulke vermaaken kan ik u niets belooven: voor 't overige, gij hebt nog tijd, want ik denk niet dat gij uw woord zoudt kunnen houden: (gij zult het des ook niet geeven:) dat gij een vlasbaard zoudt eeren, vreezen, en *beminnen* anders dan met de liefde der ontferming; doch de jonkheid is een fout waarvan men zig dagelijks verbetert.

Vaar wel! denk eens aan uwen oprechten vriend en dienaar

R. WALTER.

Veertiende brief.

***De Heer* CORNELIS DE GROOT, *aan Juffrouw* ANNA HOFMAN.**

Voorwerp mijner verfijnste zieleliefde! SAPPHO, CORINNA, SCHUURMANS, LES CAILLE, echte doch-

ter van HOMERUS, de Vader der Poëeten; tiende Zanggodin, vierde Bevalligheid, kort gezegd - ANNA HOFMAN! waarom werd gij in eene eeuw geboren waarin de fraaje konsten sluimerden? waarom moest de gouden zon u het eerst bestralen in een land daar de slaafsche koophandel de meest aanbeden Godheid is? onder een volk dat even weinig smaak als verhevenheid van geest bezit? Druif in *Siberiën!* Phenix onder de vogelen! ô beleefden wij die schoone dagen waarin de CORINNA'S en de PYNDARUSSEN om strijd zongen, en - mogt ik uw PYNDARUS en gij mijne CORINNA zijn! maar helaas! gij woont in een oord alwaar men de schoone sexe als nuttige huismoeder en braave vrouw oneindig meer waardeert, dan als fraai vernuft: laage zielen! mijne kunstvriendin (ach waart gij ook mijne zielsvriendin!) gij zijt niet in dien kring waarin gij al den oogverblindenden glans uwer genie kunt ten toon spreiden: *Engeland* moest uw wieg, *Frankrijk* uw bakermat, en *Duitschland* uw leerschool geweest zijn - troost u DE GROOT! gij hebt het zelfde lot; wie kent wie bewondert u, dan dat keurig klein getal kunstvrienden, die gij in staat stelt om over u en uwe talenten verrukt te staan? troost u ook tiende Zanggodin! *ik ken, ik eerbiedig u.*

Wel is waar dat ik nog nooit uw keurig letteroogst gesmaakt, noch de klanken uwer ijvoiren dichtlier, mijn op zang verlekkerd gehoor gestreeld hebben, maar uit de weinige woorden, die ik als de noeste beiën uit uwen mond heb bijééngedra-

gen, hebben mij uit de klaauw den leeuw doen kennen:

Uw naam, uw naam zelf ontgloeit mijn dichtvuur:

O *Hofmans druppels!* uwe kracht,
 Die menig schoone maagd bewaarde voor 't verstikken,
 Zijn overal bekend, en in gebruik gebragt,
 Maar ANNA HOFMAN! uwe kracht,
 Daar mijne ziel van liefde smacht,
 Een drupjen van uw gunst, wen 't in uwe oogen lacht,
 Wanneer mijn ziel van liefde smacht,
 Kan mij oneindig meer verkwikken.
 Men roem des *Hofmans druppels* vrij,
 Mijn *Hofmans druppels* dat zijt gij.

Sla een gunstig oog op deeze letterlauwrieren: ik maak echter geenzins mijne hoofdstudie van de dichtkunde: ik gelijk ook in deezen den onvergelykelijken LEIBNITZ, die, vóór hij de Leermeester der eeuwen wierd, nu en dan een geestig galant dichtstukjen schreef, zo als bij voorbeeld het mijne op uwen naam: hij die geboren werd om het verlies eens NEWTON'S, eens PASCAL'S, eens MALLEBRANCHE'S te vergoeden, kan wel eens in een afgesloofd uur, zig verlustigen in den arm der Poëzije, maar streeft voort in de gloriebaan der Bovennatuurkunde, en ziet daar de eerste bronnen van het waare en het schoone: hoe zou zo een man zig kunnen ophouden met de laage bezigheden der dagelijksche menschen? dit is een onmogelijkheid der onmogelijkheden! zo een man kan zig niet bemoejen met de

slaafsche bezigheden der Maatschappij! en echter wie heeft meerder recht op haaren overvloed?

De dichtkunde eischt een' geest van angstig zorgen vrij,
De wijsgeerte insgelijks; dit blijkt ten klaarste aan mij.

Ik ben een wezen, zamengesteld uit geest en stof; ik heb des een gelukkigen overvloed noodig, een schoon huis, een schaduwrijk buiten, keurig voedsel, prachtige huissieraadjen, en ook eene stoffelijke vrouw om de wereld te helpen bevolken: maar mijn geest heeft óók behoeften; hij eischt de kunstliefde van een vrouw niet beneden hem in waardigheid, en gij zijt het, o Nederlandsche SAPPHO! voor wie mijn geest in sentimenteele overnatuurkundige allerfijnste Platonische liefde ontgloeid is: dit, geleerde ANNA! noemt men een huwelijk der zielen, even zo als dat bestaan zal in den Hemel, alwaar men noch trouwt noch ten huwelijk geeft, om dat wij daar den Engelen zullen gelijk zijn: laten wij dien Engelenstaat vervroegen, zo eene tweevrouwerij... (duld dit woord eens zo, bid ik u!) is bestaanbaar met de zuiverste wetten der zedeleer: Q.E.D. zeggen wij geleerden - welaan ik zal het betoogen.

Toen de groote Historieschrijver, Drost van *Muiden*, HOOFT, PIETER CORNELISZOOM HOOFT, dat hoofd van Neêrlands Dichterdom; man van erentfeste aêloude deugd, en onbesproken zeden; man, tot stervens toe verlieft op zijne HELEONORE, den roem onzes Vaderlands in breeden bloei hielp, had hij zo eene

zielsvriendin: als hij aan haar schreef, was het niet zo als de Ridder CONSTANTYN HUIGENS:

Komt TESSEL uit de MIS en uit het misverstand;

neen het was TESSELTJEN; TESSELTJENS oogjens, TESSELTJENS handjens, TESSELTJENS mondjen, en dit was echter, in die eeuw, de beroemde TESSELSCHADE, vrouwe van AARNOLD KROMBALG! wie is zo zeer aan den duivel overgegeven, dat hij in deeze dimunitiva iet anders zien zoude, dan die fentimenteele liefde waarbij de schoone HELEONORE geen nadeel leed? ik vind in zulk een tweevrouwerij ook zelfs een bewijs van oud Nederlandsche zuinigheid: gij zult des mijn geestlijke, en de beminnenswaardige WILDSCHUT mijn vleeschlijke vrouw zijn: zij zal kinderen voor den Staat teelen, en gij zult die door eene geleerde opvoeding tot nuttige en beroemde menschen vormen:

Waarin zo wel des vaders beeld,
 Als smaak voor al de kunstrei speelt,
 Die toonen dat zij 't licht ontvingen
 Om in der Dichtren choor te dringen,
 En, dat geen arend duiven teelt.

Indien mijn ontwerp u eenigzins mogt behaagen, waaraan ik, gemerkt uwe zucht tot de geleerdheid, niet twijfel, ei lieve! geef het mij te kennen, op dat ik mij insgelijks aan mijne voor het dierlijk deel geschikte Minnares mijne liefde kan openbaaren.

Vaar wel, Goddesse mijner ziel! vrouwlijke helfte mijns sterken geesten! enkelvoudig deeltjen mijner eigene ondeelbaare zelfstandigheid! *ik* mijner *ikheid!* of hoe zal ik u best noemen om u te overtuigen dat ik nier behoor tot de zwijnen van EPICURUS, en de eerbaarheid nooit doe bloozen: beschouw deeze missive als mijne huwelijksgaaf - ik omhels u met de armen van mijn' geest, en noem mij uw

CORNELIUS DE GROOT.

Vijftiende brief.
Antwoord op den voorgaanden.

In de bladen van een roosjen,
Vindt gij, o mijn zoetste troosjen,
Kleine gift; waar' zij zo groot
Als de gunst, al te eng een doosjen
Waar' de gantsche wereldkloot.

Lees in de brieven van den beroemden HOOFT, de gelegenheid, Mijnheer, waarbij dit versjen gemaakt werd, en gun mij, dat ik, na ik uwe dissertatie geleezen heb, het dus navolg:

In dit kleine pilledoosjen,
Vindt gij aller meisjens troosjen,

Kleine gift, maar ruim zo groot
 Als de gunst, want in dit doosjen
 Is beslooten, meisjens troosjen,
 Een gansch nieuwe wereldkloot.

Zie daar mijn antwoord op uw' brief: ik heb zo veel tijds besteed aan het opvangen deezer vliegen, dat mij geen oogenblik meer overschiet dan om u te wenschen, dat gij uw bestendig geluk lange in niets ergers moogt zoeken dan in uwe vliegenwereld: de Heer WALTER zal u deezen ter hand stellen, als komende van zijne vriendin

A. HOFMAN.

Zestiende brief.

De Heer SAMUEL DE GROOT, aan den Heere NICOLAAS HUIZING.

MIJN WAARDE VRIEND!

In mijn geheele leven, 't welk echter, Gode zij dank, geenzins van het verdrietigste was, sleet ik nimmer aangenaamer uren, dan in uw huis en op uw buiten: gij weet wel dat ik niet gemaakt ben om te vleiën; maar wie is dáár toe ook gemaakt? niemand! als ik des bij voorbeeld over de volheid der

Heidenen, de bekeering der *Jooden*, en over de herstelling aller dingen spreek, geschiedt dit geenzins om *Heidenen*, *Jooden* en zondaaren te vleiën, maar om dat mijn hart mij overtuigt dat niemand tot een eeuwige verwerping geschapen werd: zo dat, vleiërij is mijne ondeugd niet, hoewel ik echter onder die stoute onbeschaafde menschen niet behoor, die uit hoogmoed, of ruwheid, ieder op de stootendste wijs onaangenaamheid zonder het minste nut, toegrommen: nooit, (want ik ben zeer gezond en vergenoegd,) zie ik overal zwart, overal ondeugende lieden, en verfoejelijke oogmerken: welk een dwaasheid is het om de volmaaktheid te eischen van zulke zamengestelde wezens als de menschen, en die daar en boven in onze wereld hunne plaats verkregen! ik wensch alleen dat wij en allen nooit vergaten dat het groote kenmerk onzes geestes ligt in volmaakbaarheid: en met dit alles het gaat in de wereld al te gebrekkig toe: dit is zo klaar, dat de grootste vriend van deugd en orde, dit niet kan ontveinzen: hier over zal ik mij in dezen brief een weinig uitlaten.

Ieder loopt van zijne post: zie daar de oorzaak van al dat onvoegzaame, van al dat malle, verkeerde, gebrekkige: toen God menschen schiep, was zeker eene zijner oogmerken hen in maatschappijen te doen leeven, op dat zij hun eigen geluk en dat van hunne natuurgenoeten zouden vergrooten: maar hier uit volgt dat binnen weinige eeuwen ieder daar zijn bijzonder werk zoude vinden, 't welk hij verpligt is zelf en op de beste wijze te volbrengen: de aanzien-

lijken, de rijken bij voorbeeld, hebben bezigheden die uit hunnen stand zelf voortvloeien; zo is het ook met de geringen en de onvermogenen; zo is het ook met de beide sexen, met de onderscheidene leeftijden; kort gezegd, ieder heeft algemeene en bijzondere pligten te vervullen: laten wij ons nu eens bepalen op de gesteldheid der dingen, en binnen ons eigen Vaderland blijven: de rijken en vermogenden hebben, dit is klaar, niet te zorgen voor de noodzaakelijkheden deezes levens; zij kunnen gekleed zijn als SALOMON in alle zijne heerlijkheid, en behoeven niet te arbeiden noch te spinnen; zij scheppen alle bronnen van zinlijk vermaak spoedig ledig; en wat volgt daarop? de alles ondraagelijkste zelfverveeling; zij gaan van de eene dwaasheid tot de andere buitenspoorigheid naarstig over, en als zij beseffen dat alles iedeleid is, zien zij grommig en worden zo lastig als onnut voor zig en voor anderen: anderen weten zo weinig weg met hun geld als met hunnen tijd, en zijn nog beklagelijker: ik spreek in 't algemeen; want er is geen regel zonder uitzondering: nu zijn echter deezee de lieden die zig nog het allermeest op het nut van anderen moesten toeleegen: indien ik iet te zeggen hadde, dan zoude ik in deezee classe mannen kiezen, die tijd en geld genoeg hebben om zig op het algemeene welzijn toeteleggen, daaraan ook hun verstand en geleerdheid moesten besteden; ik zou hen in staat stellen om geen luie honoraire, maar werkzame leden der maatschappij te maaken: een enkel loeris uitgezonderd, houde ik

mij verzekerd dat men, door eene voor hen gepaste opvoeding, daar zeer uitmuntende leden vinden zoude: verstand is wel geen erfdeel, maar de rijken en aanzienlijken zijn er even weinig van uitgesloten, als de geringen en armen: uit deeze classe wilde ik des mijne Wetgeevers, Wijsgeeren, Dichters, Redenaars en Historieschrijvers kiezen, zo wel als mijne Magistraaten en Staatkundigen: ik zou ook in die classe mijne bestuurderen van liefdaadige gestichten, mijne Kerkbestuurders, Ouderlingen, ja zelfs Diacons zoeken: hunne vrouwen moesten door wijsheid, huishoudkunde, door geduld in tegenheden, door gematigdheid in voorspoeden, zig zulker mannen waardig betoonen, en daarvan de sterkste blijken geeven in het opvoeden der kinderen en de geheele huislijke inrichting: behoef ik nu voor u aantewijzen hoe verre deezen van hunne posten afloopen? of hoe groot de verwarring is die daaruit ontstaan moet?

De classe die op hen volgt, maakt het niet veel beter; en zij die op deezen volgen, blijven niet getrouwer; ieder wil vertooning maaken, ieder wil de plaats inneemen die boven de zijne is: men maakt comedies, treurspellen, dramas; men schrijft geheele boeken, men doet niets dan leezen, en men verzuimt ondertusschen door zijne liefhebberijen het huisgezin van brood te bezorgen: de kleine winkelier wordt Diacon, om dat de Koopman het even weinig zijn wil als de rijke ledigloopende Rentenier, en raakt in gevaar om zig daardoor en door de inge-

slopene plaisier-partijën, in den grond te bederven, of van de striktste wetten van eer aftewijken, zal hij zijne buitenspoorige uitgaven goed maaken.

Ik merk dat het leezen sedert eenige jaaren krachtig in de mode is: lieden die geroepen zijn om met hunne handen te arbeiden, geeven zig daaraan over; zij verzuimen hun beroep; en waar zal dit eindelijk heen? ik ben een vriend van onderzoek, ik bedank uit grond van mijn hart ieder die deeze neigingen mij helpt voldoen; maar ik zeg te gelijk dat ieder niet leezen moet: hij die daar toe vrijheid heeft moet niets nodiger te verzuimen hebben, en zijn eigen brood in rust kunnen eeten; maar bij de overigen moet het alleen eene uitspanning zijn in de uren die zij voor zig zelven kunnen uitspaaren, zonder op hunne pligten intedringen; en dan zeker is het iet lofwaardigs; want het betaamt den menschlijken geest zig in staat te stellen rekenschap te kunnen geeven van alle zijne bedrijven: ontmoet men intusschen in deeze rangen jonge lieden, door de Natuur geschapen om grooter vorderingen in geleerdheid, en wijsbegeerte, en in de schoone kunsten te maaken, dan in het ankersmeeden, enz. volg de Natuur, en breng haare gunstelingen daar zij kunnen uitmunten; het getal zal nooit zo groot zijn dat zij een ledig in hunne classe maaken: want er is naast een volmaakt deugdzaam man niets zeldzaam als eene oorspronkelijke genie: en hoe gelukkig is dat voor de zamenleving! zij moeten ten algemeenen nutte zeer raêr blijven: de reden daarvan is zo klaar, dat ik u

het vermaak niet wil beneemen door u die aantewijzen.

Evenwel in 't land der blinden is één-oog koning; hier zit de dwaaling! daar uit volgt dat kreupel wil voordansen: hier vandaan die overgrootte menigte koude, niets beduidende, zo middenmatige boeken, gedichten enz.: men deelt veel te veel medailles uit; en waarom? - om dat er onmogelijk alle jaaren in eene kleine Republicq, waarin geen drie millioenen menschen wonen, zo veele meesterstukken kunnen te voorschijn komen: om dat dit de zotte hoogmoed van middenmatig bekwame lieden vleit en hen voor altoos bederft; ten minsten dit is zo de gewoone loop der dingen, en ik heb er in mijn geleerden Neef DE GROOT een allernaangenaamst bewijs van: die zotte jongen heeft zig daar immers in 't hoofd gezet, dat hij ten minsten een NEWTON, een VIRGILIUS, en ROUSSEAU worden zal? ja wie weet of hij nu niet reeds op zulke groote mannen uit zijn armhartig luchtkasteeltjen neêrziet! zijn vader is de eerlijkste, de naarstigste, ja de kundigste boekhouder die ooit een groot comptoir in orde hield - heeft noch tijd noch bekwaamheid voor iet anders: mijn schoonzuster kent gij; zij is eene dier vrouwen die door eene stille waardigheid en geregeld bestuur haarer zaaken, zo verdienstlijk in het huislijke leven zijn: dikwijls ga ik haar bezoeken, en dan spreken wij over het geen ons het meest behaagt en van het meeste belang schijnt: als ik over de herstelling aller dingen in 't bijzijn van mijn ge-

leerden Neef, zo met al den ijver mijner overtuiging spreek, dan toont hij door het ophaalen zijner schouders, of door een pedant tegengesnap, dat hij zijn' Oom voor een' man van weinig verstand en zijne Moeder voor een toegevende Christinne houdt: zijne geleerdheid heeft hem zo zot gemaakt als een nië - zo morsig als een Fransch paruikemaaker: hij vreest mij, ik doe hem nooit de eere aan om hem anders dan al gekscheerend tegentespreken; 't welk een groote oorvijg is voor zijne eigenliefde: die zelfde jonge heeft zelf meer dan dagelijksche bekwaamheden, ik zie dat zelf wel, doch zijne inbeelding is zo buitenspoorig, dat zij zig ter goeder trouwe laat voorstaan eene epoque te zullen maaken, in de Philosophie, de Godgeleerdheid, en waar niet al in?

Ondertusschen gaat zijn tijd verlooren; hij is zeventien jaar, en niet bruikbaar in de negotie dan uw kleine PIET; die kan ten minsten nog copiëeren, maar die hamersche jonge acht dit ook beneden zig: dit alles valt niet zeer in den smaak van een' man als mijn broeder, en brengt CORNELIS zelf af van dien weg dien hij voor zig in den burgerstaat vond afgetekend: nu schrijft hij een drama, in navolging van een Hoogduitsch vod, en zo ik niet belet dat het eens word aangenomen en draagelijk uitgevoerd, zal hij zeker in een zottehuis moeten geplaatst worden; zo veel eer kan zijn zwak hoofd niet meer verdraagen.

Dit is het niet al, maar hij word ook ongezond - van een schoone frissche jongen knaap, zo als hij

was, toen hij twaalf jaar bereikt had, is hij een mizerige, geele, lange, magere scharminkel geworden, die wel altoos in een oude schrijfjapon met de slaapmuts op, zoude willen zetten, indien zijne moeder niet verstond dat hij gekleed aan tafel kwam: daar heb je dan 't gegooi in de glazen, en de poppen aan het dansen: mijn broêr gromt en mort om dat CORNELIS zijn' tijd zo gruwelijk verkwest; hij noemt hem een luiën ezel, een malle pedant, dreigt hem de deur te zullen uitjaagen, indien hij niet een beroep verkiest en al zijn geklad verscheurt: zoon hoort alles aan met eene stoïsche onverschilligheid, en ziet zijn' vader aan met het oog van iemand die zegt: 'En die man is *mijn* vader! geduld! hij is niet wijzer!' zijn moeder heeft al haar verstand en zachtmoedigheid nodig, om haar' man te bedaaren, en haar' zoon te vermaanen: wij zullen eerstdaags zamenkomen, om met hem te spreken: zo er iet beslist wordt, zal ik het u mededeelen, want gij zijt mijn vriend, en ik weet hoe veel belang gij neemt in mij en mijne familie: duizend groeten aan alle de uwen, van uw' vriend en dienaar,

SAMUEL DE GROOT.

Zeventiende brief.***Mejuffrouw* JACOBA BLONDEL, *aan Mevrouw* CHRISTINA LENTING.****MEVROUW!**

Mij is niet vergeten dat gij altoos een schrikkelijken hekel had aan het woord *vriendin*; dit klonk u veel te flauw in de ooren; het was voor u te kwezelachtig en laf; ja gij bloosdet tegen uwe manhafte Natuur aan, als men u dus noemde.

Om u thans met uw' doopnaam aantespreken zou er niet door kunnen; dit zoude strijden tegen uw hoogen rang van Burgemeesters vrouw: zie daar de rede waarom ik u met deezen fatsoenlijken tijtel aanspreek.

Heugt het u nog, hoe smaaklijk wij, uwe *Salet*-vrienden en vriendinnen, (laat het bijvoegelijk woord het zelfstandige een pas verleenen,) uw broeder niet uitgezonderd, lachten, toen gij ons uw grappig besluit mededeeldet van u uit den kring der dartele en geruchtmaakende vermaaken te zullen begeeven; en overtegaan in het streng gebied des gedwongen treurigen huwlijksstaat? wat was het ons bijster vreemd, CHRISJE VAN ARKEL dus te hooren spreken! zij die de ziel van alle bijeenkomsten der mode, de aanlegster van

alle conserten, bals en partijen was: CHRISJE VAN ARKEL, dat licht in de galante wereld, die aan alles scheen te twijfelen, uitgenomen daar aan, of zij gevormd was voor alle de vermaaken en verstroojingen die eene hoofsche stad, jeugd, fatsoenlijke afkomst, schoonheid, geest en eene voor de wereld volmaakt berekende opvoeding immer kunnen uitdeelen! CHRISJE VAN ARKEL, die het der Natuur zeer kwalijk nam, dat zij haar geene onuitputbaare krachten gegeven had, en haar niet altoos behoedde voor die zatheid die van alles walgt; om dat zij haar den slaap had nodig gemaakt, te meer daar haare droomen nooit *divertisant* genoeg waren om haar schadeloos te stellen.

Dat zulk een CHRISJE haaren kring zoude verlaaten - ik herhaal het, niets was ons zo ongelovelijk! dat zij zoude trouwen! en met wien? met een *homme comme il faut*, een rijk galant hofbediende, wèl gehuisd en wèl gezien; in het hart van den *Haag* - in den *Haag!* waarin de mode thans veel volstreker heerscht dan de heilige Vader te *Rome*, om dat zij volkomen magt heeft om te binden en te ontbinden; waar gij uw geliefd stelzel van gewrocht zonder oorzaak bevestigd vond - inschikkelijkheid zonder achtung of liefde: 'Neen wij waren geheel mis: het was een ander man:' wel dan een schatrijk *Amsteldammer*, verliefd op den *Haagschen ton*, en die uit zijne zaaken even als uit zijne kerk stapt zonder eenige andere bedoeling te hebben dan ook eens wat te willen betekenen, (in wat zin ver-

staat zig zelf:) ‘Ook niet?’ wel dan met een Militair, een Major ten minsten; met wien gij uw trek tot zwerven en omwandelen zult kunnen voldoen, en die u zo al niet groote schatten, ten minsten een grooter rang kan bezorgen dan in het burgerlijke leven plaats heeft: ‘Niet geraden!’ een *Fransch Acteur* of *Duitsch Muzikant*... ‘Weg, weg! dit lijkt er niets na!’ - Na dus onze wijze hoofden te vergeefsch moede gedacht te hebben, zeydet gij ons: ‘Neen; met een’ Burgemeester in de Provincie .... en wel woonachtig te ....’ dewijl er nu onder alle uwe loflijke hoedanigheden geene sterker doorstraalt dan de kunst om ons allen voor den gek te houden, en ons met meer vernuft dan eerlijkheid te misleiden, hielden wij zulks voor een fabel - een proef uwer eigen vinding, die dienen moest om ons een paar uren te doen lagchen! doch toen gij ons op uw woord van eer, en dat woord beduidt in uw bevalligen mond nog alzo iet, verzekerdet dat gij nu eens de waarheid zeydet en er geen hairbreed bijnoch af-deed, was het: ‘CHRISJE VAN ARKEL zal naar zo een nest vertrekken! naar zo eene Provincie!’ want, ofschoon wij tusschen ons de netste kennis niet hebben van zulke dingen, en de geographische kundigheden bij ons niet zeer uitgebreid zijn, hadden wij toch oordeel genoeg dat een land, zo verre van den beschaafden *Haag* gelegen, volstrekt moest bewoond worden door halve Wilden van *Europa* - dit is klaar! ‘Zo een nest! dat zig den eernaam van een stad toeëigent, om dat het een

paar in ruïne gevallen poorten en een Rechthuis heeft! zo een nest, daar zeker een man van fatzoen zoude weigeren zijn verblijf te neemen, al moest hij om gepleegde schelmstukken anders den kop verliezen; daar een mensch puur opmontert als hij eens een hond hoort baffen of een kat uit een gootgat hoor krollen!' gij weet dat onze vriend PIET er die beschrijving van gaf? hoe spotteden wij allen om uwe keuze; hoe maakte wij ons beschrijvingen van huis, meubelen, gezelschappen, vooral van de kleding uwer Dames! hoe het u zoude aanstaan als de fraaje Heeren, (die zeker allen paruiken droegen - en wat is toch bespottelijker in onze oogen?) u hunne complimenten enz. enz. kwamen maaken: als men u op de thee bezoeken een groot schenkblad met dunne gesneden koek en ijzerharde beschuiten zoude aanbieden, en gij bijnaar in bedwelming zoudet vallen door den ondraagelijken walm der tabakspijpen! als men u met den naam van Tantelief met geweld alles wilde inproppen! hoe voerspelden wij u dat gij duizend zotte en tienduizend kwaadaartige aanmerkingen over u zelve zoudt moeten hooren!

Intusschen was er nog geen sterveling in onze vrolijke bende, die in den man welken gij met uw hand, (een hart wisten wij allen dat gij niet rijk waart,) zoudet vereeren, mij niet alles verbeeldde wat aangenaam, beminnelijk, met één woord een *homme comme il faut*, zo voordeelig onderscheidt: dit woord bevat zo veel, dat ik er niets behoef bij te voegen.

Maar toen wij het figuur zelf zagen! ieder onzer was terstond eene NIOBÉ! een wezen dat der snijkamer ontlopen en de plunjen scheen medegenomen te hebben; wij konden niets zeggen; wij zagen hem alleenlijk met groote geheel verwijderde oogen: dit was het al.

Ware hij uw Heer en Meester niet, ik zou u daar meer over zeggen: gelukkig dat BRAM ons verhaalde dat dewijl LENTING schatrijk en een zeer onbeledigende gek was, wiens staatkundig hoofd zig nooit bemoeide met iet 't welk alleen huizelijk was, alles wel lukken zoude: 'Schat rijk en een onbeledigende gek!' daar ging een licht voor ons op: nu begrepen wij alles klaar; en uw huwelijk had aller approbatie: vermits wij nu met tamelijke zekerheid konden vooruitzien wat het gevolg van zo een huwelijk zijn moest, begrepen wij duidelijk dat gij zeer wèl deed door ons daar ook geen het minste verhaal van te doen, na dat gij dáár met uwen man waart gehuist en gehooft: alle de berichten, ons overgewaaid, beantwoordden wij, met onze schilders baas, (dien gij u wel herinnert?) 'dat kon ik wel denken.'

Daar gij geen grooter gedachte van vriendschap vormdet, dan uw leermeester HELVETIUS, verwonderde het ons even weinig, ofschoon gij nooit ten haarer genoegen een letter op het papier steldet, ook niet om onze nieuwsgierigheid te voldoen.

Doch vermids gij misschien in een uur van zelfverveeling, (u zo van nabij bekend!) of in een uur van zotheid, en verzadiging, waarin alles niets dan

iedelheid toeschijnt, den inval zoudt kunnen krijgen om eens te weeten hoe wij het naar uw vertrek al maaken, zoude ik u gaarne daar eenig verhaal van doen: maar, ik kan u een veel gevoeliger vermaak bezorgen; ik ga u des verhaalen hoe alle onze spotternijen u wreeken! - Om maar met mij zelve te beginnen, want: meê gezondigd meê geboet; dit is redelijk: ik ga óók trouwen! 'Wat scheelt mij dat KOOTJE? en wist ik niet dat gij zo wel een rijken gek nodig had als ik?' Ja maar met wien? - nu komt de klucht eerst voor den dag, en de aap uit de mouw: indien uwe ziel of uwe fijne stof in staat ware zig eenig denkbeeld te vormen van deelneming in het lot eener uwer vrienden - houd! ik verspreek mij - goede bekenden, hoe zoudt gij mij beklagen! wat zoudt gij mij dit huwelijk afraaden! welk eene langwijlige predikatie.... sus, ik zou door dat woord zelf u meer zeggen dan nu nog mijn oogmerk is.... 'Met een zó, zó!' wel nu ja met een Dominé, Mevrouw LENTING!... hier geef ik u eenige oogenblikken tijd om u te amuseeren, en in voorraad het genoeg te hebben van mijn ongeluk te voorzien - kunt gij nu weêr voordleezen? 'Misschien met een aartig coquet jong luchtig Fransch Predikantjen, een geliefd Acteurtjen, dat...' gij raadt het niet! juist in alles het tegendeel, met een Zeeuwsch Dominé, tien jaaren ouder dan ik, een verstandig, geleerd man, die eere doet aan zijn waardig amt; een weduwnaar... een vader van twee kinderen, en die niet alleen van eene fatsoen-

lijke familie is, maar ook buiten zijn tractement aanzienlijker leven kan dan hij om zijn amts wille wijslijk verkiest: 'Waar brengen hoogmoed en behoefte een meisjen niet al toe, tot hoe veele zotheden!' ozeer verre! en tot duizenderleie; doch de eene heeft eigenlijk niet meer mijne keuze geregeld dan de andere; en ten bewijze daar van heb ik zeker Heer afgeslagen, die en hoogmoed en bekrompenheid van middelen konde voldaan hebben: 'En gij zit nog niet in de *Beverwyk* of te *Delft*?' wat zoude ik daar doen? ik verliep mij nooit in liqueurs, was nooit gek van hovaardij, nooit fijn en vooral nooit verliefd: indien gij kinderen dulden kondet, ik zou u die twee kindertjens eens beschrijven; rijke-lui wensch, een meisken en een jonksken; doch dewijl uw rijpaard en uw lelijke groote jagthond in uw oog veel liever schepzels zijn, en gij u wel met een paar ondeugende aapen, maar niet met kinderen kunt bezighouden, laat ik dat na: ik wil u ook uwen smaak niet betwisten, maar het is en blijft mijn woord, dat lieve welopgevoed wordende kinderen de zichtbaare engeltjens in de schepping zijn: 'Die engeltjens misgun ik u niet, en indien ik ooit met zulk een klein monstertjen belast worde, zal ik er mij zo rasch van ontslaan als de Natuur zulks toestaat, en er een dikke gezonde min voor zoeken die ik rijklijk meen te betaalen voor den dienst dien zij mij doen zal, ten minsten tot zij mij een uur kunnen amuseeren.'

Gij zijt nog dat zelfde CHRISJE VAN ARKEL.... gij

raad het mij dan, zo het nog tijd is, af? 'Ik! ik bemoei mij met niemand, ik geef en ik eisch ook nooit raad: al trouwdet gij met een' man die zeven dochters en zeven zoonen had, wat scheelt dat mij als het uw keuze is? en dit zou mij maar een pretjen te meer geeven in het vooruitzicht; evenwel ik geloof dat gij mij een knapuil vertelt; KOOTJE BLONDEL is gemaakt voor het huwelijk, met een' Dominé, als CESAR tot wafelenbakken;' nu, geloof wat gij wilt, aanstaande zondag heb ik mijne eerste huwlijksvoorstelling; en binnen een maand, ten langsten, vertrekken wij - 'Maar wat zeggen onze oude kennissen wel van dit zotte stukjen?' mijne vrienden geeven mij groot gelijk, en verheugen zig in mijne keuze; onze oude kennissen? gij kent hen, hunne denkwijze, en manier van spreken; gij kunt dit des wel denken: maar toen zij den man zagen, toen zij bemerkten dat hij al fatsoenlijk man, en al gezellig mensch was; dat hij zig niet door vieze bijzonderheid onderscheidde; dat hij zonder zig ooit meester van het gesprek te maaken ieders opmerking trok, als hij, ook over dagelijksche voorwerpen sprak, verklaarden zij allen dat er met zo een' Dominé heel wèl was omtegaan, en dat hij gantsch geen onaartig man was - 'Wel KOOTJE! ik geloof dat gij reeds Hebreuws van uw aanstaanden man geleerd hebt; dat is zeker, dat ik u niet versta; evenwel, gij behoeft het mij niet uitleggen, ik ben er niet nieuwsgierig naar' - goed! doch daar ik nu aan 't schrijven ben zal ik u nog wat anders verhaalen.

Mijn broêr, die met mijn huwelijk zeer vergenoegd is en ook zeer gelukkig getrouwd is met Juffrouw MAAS, heeft mij gezegd dat onze befaamde HEINTJE VAN ARKEL, uw waardige broeder, druk vrijt te *Amsteldam*; en dat uw broeder dit niet ontkent: kent gij het meisje? ei lieve schrijf mij eens over dit huwelijk; VAN ARKEL heeft als een jonge zo veel in ons huis met BLONDEL verkeerd, dat ik altoos nog belang in hem blijf neemen: ik kan niet gelooven dat hij zo slecht is als men van hem getuigt! hij was, zo als BLONDEL dit noemt, eens zulk een lieve verstandige jonge! zo gaat er al nu en dan eens een uit onzen vrolijken kring, en het kleine ventjen,

Dat vast in 't honderd pijltjens schiet,

en met wien wij altoos den gek staken, komt er heel boven op, en betrapt zo de eene voor en de andere na: het kereltjen is alles behalven oud menist, en hij geeft de meeste onzer zulke misselijke potentaten, dat men heel ligt zien kan hoe de snaak hem bevalt: wij gaan, meest alle de jongens, zo wel als de meisjes, met onzen spot naar bed: wat mij betreft, ik had veel eerder gedacht met een... ja met wie?... met een *Cosak* in het eerbaar huwlijk te treden dan met een Dominé! en u veel meer uitgetrouwd aan den een of ander hoogduitschen pofhans (zegt de dichter DATHEEN,) dan met dien langen, geelen miezerigen Burgemeester: en het zal mij, nu alles zo dwars tegen onze gedachten afloopt, ook minder verwonderen,

indien onze geestige vrolijke CAROLINE nog eens één been, en één vleesch word met een Quaker of Hernhutter: de laatste vooral zoeken groote zondaars of zondaressen, op dat zij die tot het lammetjen vergaderen.

Ik zal u niet verhaalen welke praatjens hier al van u omwandelen: vooreerst om dat ik er de helft slechts van geloof, ten anderen om dat gij voor jaar en dag het *que dirait-on?* ontgroeid zijt: gij bewindt u wel niet in uwe onschuld maar in uwe onverschilligheid als in een kleed, en misschien verdacht gij mij wel van vóór mijn tijd de rol van Eerwaardens vrouw te spelen.

Het doet mij recht nieuw hoe mij dat moederschap zal aanzichten! de overledene moeder was zulk eene uitmuntende vrouw, en stierf in het kinderbed, maar dit durf ik u beloven ik zal mijne dwaasheden uitwisschen, door oplettendheid, en zorgvuldigheid, en is 't mogelijk, mij zelve overtuigen dat ik nog ergens goed toe ben, zo niet in de wereld, in mijn huis en met mijne kinderen.

Ik kan tog nog wat huishouden, en gij zelf noemdet mij Juffrouw Assenpoester; ik had toch altijd zin aan vrouwlijke handwerken, waardoor ik menigmaal tot spot en schimp en iedel gelach in onzen kring strekte: zo dat, dit kan ook nog gezegd, ik was nooit zeer wild en vliegachtig, ten minsten gij beschuldiget mij veelmaal van luiheid en loomheid, zeker om dat ik in dit stuk zo heel verre van u afweek, al hield ik bijzonder veel van een pretjen:

mijne opvoeding heeft mij verscheide fraaje kundigheden bezorgd, en dewijl ik altoos nieuwsgierig was, deed ik mijne meesters geen oneer aan: ik zing tamelijk, hoewel ik nooit veel in de kerkmuziek deed; dat beken ik; doch dit heb ik met alle meisjes die niet heel naauwgezet worden opgevoed ook al weêr gelijk: dewijl ik nooit aartigheid of vernuft ontdekken kon, in het spotten met eerwaardige voorwerpen - ik moest om alle dubbelzinnigheden voortekomen, zeggen met alle zulke voorwerpen die heilig zijn voor alle verstandige braave menschen - zal ik in dit stuk maar mijn wegjen te vervolgen hebben: niettemin ik zal onnoemelijk veel dwaasheden moeten afleeren, en veele goede zaaken aanleeren: indien ik niet veel hoop gegeven hadde om nog eens eene dagelijks goede vrouw en moeder te worden, dan geloof ik niet dat een Dominé WILHELMI mij immer zoude hebben kunnen verkiezen: voor één ding vrees ik echter: ik zal meermaals de speelkameraad van de kinderen dan haare gouvernante zijn; doch met de tijd kan dat ook nog beteren, maar mijn moeder placht te zeggen, op een goeden wil volgt zegen.

Gelukkig voor mij dat ik zo sterk op vermaaken ben gezet geweest, want nu reeds is er weinig nieuws meer te beleeven: de kring is afgelopen en alles is reeds herhaaling: en ik vond dikwijls dat alles ook geen goud was dat er blonk: nu had ik eens de geschiktheid niet om mij wèl te vermaken; dan weêr ontbrak zulks aan onze dagelijksche vrien-

den: ik vond overal zo veel ongelijkheid, zo veel grilligheden, dat ik besloot om al mijn vreugd ook niet van alles wat buiten mij was geheel te doen afhangen: ik nam des dikwijls toevlugt tot het leezen; en hoewel ik bij u even weinig in geest als in kundigheden te gelijken ben, is het echter waar dat de smaak mij voor zelfverveeling bewaarde.

Dikwijls begon ik een fraai handwerk en was zo dol nieuwsgierig hoe het uit zou vallen, dat ik zelf om pret buiten's huis te hebben, daar niet van afscheiden wilde; nu eens had ik de gril om mijn eigen kamer geheel en al te beredderen, en alle meubels en al het porcelein zelf schoon te maaken, commode en stoelen te wrijven tot zij blonken als spiegels, en zong even als onze MAGTELD wel eens helder uit de borst; somwijlen reciteerde ik voor mijn grooten spiegel, kortom ik wist mij bezig te houden, ook als ik geen vast bepaald oogmerk daar toe had: ik las ook wel eens in de Spreuken of een Euangelitjen uit de Schrift, en was eerlijk genoeg om te bekennen dat BLONDEL gelijk had, wanneer hij mij dit ten mijnen eigen nutte aanraadde.

Dit alles overwoogen hebbende, dunkt mij dat ik billijk mag besluiten, dat ik mij wel naar mijn nieuwen staat zal kunnen schikken; en dat ik met een braaf beminnelijk man van verstand, die in eenschoon oord woont, een uitmuntende bibliotheek, een goed huis, en twee lieve kinderen voor mij heeft, het wel stellen zal: al moet ik ten eenenmaale afstand doen van danspartijen en de comedie, al moet

ik mij verbinden om nooit kaart te speelen, en mij niet optetoojen als eene Dame *du premier ton*: ten minsten ik vlei mij daar zeer sterk mede.

Denk nu niet dat ik u wil wijsmaaken, dat ik gantsch geen' zin had aan dien maalstroom? het tegendeel was waar, doch ik ondervond dat alles zijn saisoen heeft, en dewijl ik heel vroeg heb medegedaan, kan het niet missen dat dit saisoen bijna ten einde loopt: waarlijk men denkt als men vier- entwintig jaar is, geheel anders dan als men vijftien of zestien telt.

Nu ik toch over mij zelve schrijf, zal ik 't, om het nooit weêr te hervatten, nog eens opneemen: mijn oogmerk was voor lang om in andere gezelschappen eens hoogte te neemen, en te zien of ik daar niet een vrouwlijk wezen zoude vinden die wat meer voor mij zijn zoude dan eene goede kennis en gezelschaps vriendin: ik wist wel dat dit veel al wild zoeken is, en dat er niets zo zeldzaams is dan eene waare vriendin, maar ik handelde in deezen zo als onze Buurjuffer, die een, mag ik zeggen *rage* heeft om in de loterij te waagen; en zegt zij, het hoogste lot is zo na voor mij als voor anderen; er bijvoegende, die niet waagt die niet wint: hoe dat zij, ik zocht mijn gading; maar, dewijl ik had opgemerkt dat de meeste vriendschappen zo onbestendig zijn als het weêr in een heten zomer, besloot ik dat men het werk verkeerd had opgenomen: ik wilde des den grond niet leggen in personeel behaagen, en nog minder met het geeven van mijn vertrouwen; want schoon

een edele ziel het vertrouwen, in haar gesteld, nooit zal misbruiken, kan de proef ons echter alleen verzekeren of wij wel met een ziel van dien rang te doen hadden: en ik denk dat ik niet ongelukkig slaagde toen ik Juffrouw R. verkoos: ik weet wel dat gij haar niet kunt uitstaan; haar een kwezel noemt: maar dit kan haar bij mij niet doen afvallen: zij schrijft, zegt men, een zeer goeden brief; en haare correspondentie zal mij des nuttig en aangenaam wezen.

Misschien leest gij deelen van dezen brief niet geheel door: misschien zult gij er niets op antwoorden: hoe dit zij zal de tijd leeren: ik heb u alleen mijn huwelijk willen bekend maaken, als aan eene mijner Saletvriendinnen, en laat al het overige geheel aan uwe verkiezing; zo gij schrijft, het zal mij aangenaam zijn; zo gij niet schrijft, ik zal er mij ook in getroosten.

Groet Mijnheer LENTING: niemand weet dat ik aan u schrijf, ik kan u des in waarheid geene groeten mededeelen, zo min van mijn aanstaanden man, als van mijn' broêr en zuster BLONDEL; die ik met droefheid zal verlaaten; wij leefden zo wèl met elkander, en zij valt mij alle daag al meer toe - Adieu Mevrouw, van uw oude kennis en saletvriendin

KOOSJE BLONDEL.

Agttiende brief.***De Heer* REINIER WALTER, *aan Juffrouw* ANNA HOFMAN.****ACHTINGWAARDIGE VRIENDIN!**

Uwe aanmerkingen op mijnen brief, mij gisteren avond door u medegedeeld, waren zo geheel de uwe, en zo volmaakt in uwen trant, dat ik, in spijt van al het luchtige - ja misschien wel *om* dat luchtige zelf, u nooit zo verregaande onderscheiden heb dan sedert gister avond: niemand uwer - zo als gij die noemt, uwer kruipende aanbidders en hoog opsnoevende bewonderaars, hebben u immer met zulke oogen beschouwd; noch met zulk een u beminnend hart, dan uw vriend WALTER.

Ik heb u dan moeten belooven u nader mijne gedachten over u medetedeelen: ik weet niet wat zonderlinger zij, eene minnares die haar' minnaar, wiens wijze van denken zij kent, op deezen proef van oprechtheid te stellen, of een minnaar die moeds genoeg heeft om die proef te willen ondergaan! u vleien? daar schat ik u te hoog toe! u berispen? zulks zou in mij hoogst laakbaar zijn, vermids ik uit geenen hoofde, daartoe eenig het geringste zweemfel van recht zoude kunnen voorwenden.

Er is wel wat op; (want ik wil u gehoorzaamen) ik zal de minnaar dáár laten, en alleen den getrouwen vriend die gij zo wèl kent, bij u inleiden: ik vraag u des: betaalt gij alle de loftuitingen uwer zogenaamde vrienden niet een weinig boven de waarde? - verkrijgt gij die niet ten koste van zo veele uren als gij op eene nuttiger en voor u waarlijk betere wijze kondet besteden? veelen dier vrienden zijn, wel is waar, geen slechte jongens, maar de meesten zijn echter los en weinig geschikt om lof uitteedeelen aan meisjes die men met u kan vergelijken; zij hebben vernuft, en eenige bekwaamheden, doch zij houden u af van uw voornaam werk; ik zoude mij gaarn hierover klaar en echter zo kiesch uitdrukken, dat gij daarin voor u niets stootends vindt: misluk ik in deeze pooging; beoordeel mij dan naar mijn oogmerk, en noem mij slechts een onhandig schepzel.

Lief meisjes! ik kan het niet uitstaan dat gij zo gemeenzaam zijt met zo veele jonge rijke snaaken! ik kan het niet uitstaan, dat anderen u verzoeken, uitlokken, aanhaalen, om u, zo als zij dat noemen, uwe kunsten te laten doen; en in uwe afwezigheid wel toonen dat zij u in geenen opzichte kennen: (om niet meer te zeggen:) zijt gij niet *maar*, zo als deeze harsenlooze poppen u zotlijk noemen, wijl zij in een Republicq onmogelijk iet meerder zijn kunnen, *maar* een burger meisjes uit een linnenwinkel, ja wier ouders door hun ook leven moeten!

Ziet uw schrander doorziend oog ook niet, dat veele aanzienlijken u bezoeken, met geen ander

oogmerk dan om dat zij met hun tijd verlegen zijn, en van u hebben hooren spreken als van eene jonge Juffrouw, begaafd met de schoonste en aangenaamste talenten, aangekweekt door eene opvoeding welke deezen volmaakt heeft? weet gij niet dat zulken, u gezegden, ja bedrijven te last leggen, die zo verre van de waarheid afwijken, als de zothed van de dwaasheid? kunt gij verdraagen, dat men u als in een rang plaatst met zulke vreemde dieren, die men uit nieuwsgierigheid alleen gaat beschouwen? en evenwel zo oordeelt men, of liever zo snapt men over een jonge Juffrouw van uw vernuft en *verstand*.

Gelooft gij waarlijk, dat allen die uwe geestige brieven en aartige versjens leezen, dezelve kunnen verstaan? zij bespeuren noch het gezonde, noch het fijne daarin doorstraalende! en vooral - zij zien daar niets in van het zedelijke, 't welke gij dikwijls zo allergelukkigst onder boert en scherts daarin verbergt: lieden, die geduurig in een grooven hardklinkenden, gillenden lagch uitgieren, zijn zelden fijne kenners van vrouwlijk vernuft: nog anderen gelijken die kinderen, die men te vroeg naar de kerk neemt, en daar naarstig lettende op alle de bewegingen van moeders waajer, dezelve naaraapen; zij hebben van u hooren spreken; men verhaalt hen dat gij de vreugd der bijeenkomsten zijt; en om dat zij zelve niets beduiden, voegen zij zig bij u; ja roemen met u zeer gemeenzaam te zijn, ook al hebben zij u nooit ontmoet; of u slechts een paar oogenblikken van verre gezien.

Daar is nog eene andere soort die u zoekt: het zijn lieden die uwe waarde kunnen beoordeelen: het zijn des bevoegde rechters over uwen geest; maar zij vernederen u nog meerder; zij verbeelden zig dat zij u eer aandoen indien zij u op een regenachtigen dag, of als zij niet uit willen gaan bij hen noodigen: hun eenige oogmerk is zig te vervrolijken, of eens iet wat te hooren dat niet zo laf, zo alledaagsch schraal zij, als zij anders voor lief moeten neemen: stellen die rijke lieden u des niet waarlijk in één rang met de Comedianten? 't is waar, zij betaalen u niet met geld, maar zij rekenen dat hun tafel en een beuzelachtig geschenk u rijklijk beloont.

Nu ik zo veel gezegd heb, krijg ik moeds genoeg om u nog al meer te zeggen, en ik vleië mij dat gij daar insgelijks belang bij hebt: onderstel, en hier toe is alle grond, dat gij een huwelijk zult kunnen doen boven uwen stand, en verre boven uwe bezittingen; dat gij in den ruimsten overvloed leeven zult; dat gij in staat zult zijn om zo veele bedienden, en zo veele onderwijzers voor uwe kinderen te hebben als gij zelve kunt wenschen: dan evenwel nog, zal uw man, indien hij iet meer beduidt dan een dagelijks aanzienlijk en rijk man beduiden moet, gaarne zien dat zijne vrouw alle zorg draagt voor de huishouding, en geen liever bezigheid heeft dan die eene moeder behoort te hebben omtrent alles wat de opvoeding haarer kinderen eischt: indien zo een man zig niet nader aan u verbondt dan door vriendschap, heeft hij niets te vorderen, dan dat gij blijft zo als

gij zijt - eene der aangenaamste, geoefendste, beschaafde meisjes die men zig kan voorstellen; doch als zijne vrouw, als de moeder zijner kinderen, heeft hij recht om nog iet meer van u te vorderen: dit alles is zo klaar dat, indien gij daar eens over nadenkt, gij het zult bekennen.

Nu gij mij kent voor een der geenen die u beminnen; nu gij weet wat mijn oogmerk is, mag ik mij aan een meisje van zo veel verstand openhartig verklaren: ik betuig u des, dat ik, indien gij mij niet afslaat, gaarne zoude zien dat gij u in deezem als dan een weinig meer wildet voegen naar mijne manier van denken, te meer, om dat wij anders in eene naauwer betrekking nooit zo gelukkig zouden worden als ik u en mij zelve wensch te maaken.

Ik weet wel, dat gij aan niets minder denkt dan om van staat te veranderen, en dat gij de uithuizige vermaaken te zeer bemint, om dit afteslaan; maar gelooft gij dat die trek nooit zal verminderen? dat gij er nooit van zult verzadigd zijn? dat gij altoos de gelegenheid zult hebben om dien trek te volgen? vrienden, die zig verbinden uit wederzijdsche achting, en veele overeenkomstigheden, blijven altoos dierbaar aan elkander; het hart is van de partij: doch zij, waarmede gij verkeert, en die ik u beschreven heb, kunnen u dat blijvend genoeg niet bezorgen: tot dus verre loopt alles nog zo tamelijk wèl af: maar naar maate gij wordt toegejuichd, gezocht en waarlijk nog al bemind ook, zult gij een' vijand ontmoeten in ieder die uwe aangename talenten niet

heeft, en u die benijdt: zulke laage zielen kunnen niet dulden dat zij overscheenen worden; dit kunnen zij niet beletten, maar zij vallen u van eenen anderen kant aan: men lastert, men verongelijkt u; men spreekt dubbelzinnig van de onschuldigste daaden of gezegden; ja men schrijft u zulken toe die geheel en al tegen uw karakter aanloopen: waan niet, dat uwe zogenaamde vrienden u zullen verdedigen; zij denken veel te onverschillig over het recht of onrecht dat men u doet: en is hunne nieuwsgierigheid voldaan, dan zullen zij onder de gekste voorwendzels zig van u verwijderen.

Ik meen dat men in onzen gelukkigen middenstand het meest gezond oordeel, geest en welbeoefende talenten aantreft; zij die verre boven of beneden ons geplaatst zijn, hebben noch tijd, noch lust om veel te denken: vermaaken en zorgen verwijderen hen even zeer: gij zijt des even slecht geplaatst bij de eerste classe als bij de laatste: dit doet mij wenschen dat gij u wat digter bij ons hield, want dan zoudt gij u veele onaangenaamheden spaaren.

Gij, mijne lieve, hebt eene goedaartigheid die zo wèl gegrond is in uw' aart als gesterkt door uwe reden; gij zult mij des de vrijheid, die ik gebruik, vergeeven: ook dan als gij u billijk gevoelig toont over eene belediging, is er niets bitter in; dit doet mij vertrouwen dat gij uw bestendigen vriend niet zult haaten, hoewel hij u op deeze trant durfde schrijven.

Onlangs sprak men in ons bijzijn over gebrek aan middelen, om fatsoenlijk in de wereld te leven, en

men voegde er bij, dat lieden van uwe bekwaamheden altoos een vasten toevlugt daarin hadden: het geheele gezelschap kwam hieromtrent overéén, dat gij, genomen uwe middelen waren niet toereikend, de fortuin altoos in uwe magt zoudet hebben: uw antwoord bestond in een aartig, luchtig woord, dat ons deed lagchen; doch het discours ging nog al op den zelfden voet voort.

Hieraan heb ik naderhand gedacht, en dewijl ik het grootste belang neem in uw geluk, verzoek ik de vrijheid om u daar over nog een weinig te onderhouden: bemint gij uwe rust? wel, mijne vriendin! schrijf dan nooit voor het publicq.

In het geene ik van u las, merkte ik dat er iet, ik weet niet recht wat, in uwe manier van beschouwen, denken en uitdrukking is, 't welk niet berekend schijnt voor den smaak onzer landgenooten: uw genie heeft iet eigens; en zo gij daar van moet afwijken, zult gij in het middenmaatige vallen: bedenk ook dat een Boekverkooper het best verkochte werk voor het beste werk houdt, en als Koopman houden moet; des zoudt gij den weg tot de fortuin gesloten vinden: zo gij wèl slaagt, zo men uw werk met drift zoekt en met vermaak leest en herleest, zeg dan vaarwel aan uwe rust; zij zal verwoest worden.

Maar wat zoudt gij dan toch schrijven? hekeldichten? gij zijt niet in staat om iemand te steeken; om iemand te vernederen, veel minder met gal en roet aftemaalen: denk dáár niet aan.

Een Heldendicht! waar is uw Mecenas? waar de cabaal die alles doet zwijgen, en het tot een misdaad maakt indien men niet alles prijst, niet alles even vol-schoon wil noemen? zo men niet voor hunnen afgod nedervalt om dien te aanbidden? - Godgeleerdheid? - wie leest thans Godgeleerdheid? alles heeft zijn' tijd: de mode beslist ook hierin onherroepelijk - losse gedichten? wij hebben er reeds een veel te grooten voorraad van - zult gij voor het tooneel arbeiden? die geen *Cinna*, of eene *Metromanie* (de twee grootste meesterstukken van het Fransche Tooneel,) kan schrijven, behoorde.... gij verstaat mij? - dit is mij genoeg: ik weet dat gij de onnavolgbare schoonheid deezer twee stukken kent en bewondert.

Zult gij u een' naam willen maaken door het onverbeterlijk vertaalen van de beste buitenlandsche werken? indien deeze beste werken in onze taal onverkocht blijven, wat dan? en dit is meer dan ooit het geval: daarbij komt ook, dat zij die zulke werken achten, dezelve meest al in het oorspronkelijke leezen; en zij doen zeer wèl; het kennen van verscheidene taalen is thans vrij algemeener dan voor twintig of dertig jaaren; gevolglijk ook hierin zoudt gij uw oogmerk niet bereiken.

Er is buiten dit alles nog iet het welk ik u moet herinneren: het schikt voor zeer weinige vrouwen als Auteurs bekend en beroemd te worden: hier toe moeten zeer veele dingen zamenloopen: zo gij getrouwd zijt, dient gij op een afgelegen buiten, zon-

der gezelschap, zonder afleiding, in ruime omstandigheden en - zonder kinderen te blijven: gij zoudt een' man dienen te hebben wiens smaak ook in deezen gelukkig met den uwen overeenstemde; zo eene vrouw moet alle uren die zij aan dat werk niet besteed, wijden aan allerlei vrouwlijke en huisbezigheden; geen trek altoos hebben tot het verdere spelen, of tot nutlooze lastige bezoeken van ceremonie; zij moet zig kunnen en willen apliceeren, en zij moet met gemak werken; doch hoe zelden kan men dit alles vereenigd vinden! en ook aan zo eene vrouw, zo zij mijne vriendin ware, zoude ik zeggen: schrijf niet voor het publicq! o zo gij ooit van de vruchten des lands als Auteur geproefd had, gij zoudt al uw papier verscheuren, uwe pennen verbranden, en uw inktkoker tot den laatsten druppel ledig gieten, veel eer dan u tot schrijven te begeeven.

Lieden die veel zitten, veel peinzen, veel leezen en veel schrijven, worden meest allen ziekelijk, zij krijgen zekere stroefheid, zekere onaartigheid, 't welk lieden van letteren zo kenlijk maakt; zij worden zo ongeschikt voor de stille genoegens der gezelligheid; alle blijde bijeenkomsten zijn voor hen gesloten, of zij sluiten er zig zelve van uit: om gezond en blijmoedig te kunnen blijven, moet men een gunsteling der Natuur zijn, zo wel naar ligchaam als naar geest; men moet een altoos levende bron van werkzaamheid in zig zelve behouden; alles roozenkleur zien; overal verlichte punten ontdek-

ken, en zekere luchthartigheid bezitten, die meer tot ons geluk toebrenge dan alle de oude en *hedendaagsche* Philosophen: men moet het wandelen, het zingen, het dansen beminnen, gaarne met goede vrienden praatē, en smaaklijk kunnen lagchen over beuzelingen en *betises*.

Men heeft, het is waar, groote geniën gehad die door het alles overwinnend vermogen van den geleigeest, van hunnen stillen weg, en uit hunnen duisteren stand zijn voordgerukt, en daar gebragt alwaar de Natuur hen wachtte: doch dewijl er niets zeldzamer is dan een *grootē genie*, kan men daaruit ook niet redeneeren.

Het moet goeheartige lieden, die gaarne gunstig over de menschlijke natuur denken, smartlijk vallen als de ondervinding hen leert, hoe weinig recht men doorgaans doet aan lieden die hunne talenten tot nut en vermaak van anderen beoefend hebben, en hun vaderland met waarlijk goede boeken verrijkten; en hoe vernederend is het, toegejuicht te worden, in een Land alwaar de best geschreven werken zelden zo wèl ontvangen worden, als veele boekskens, waar van men niets zeggen kan, dan dat zij en in vinding, en in uitvoering beneden eenige waarde zijn!

Er is nog eene verleiding voor u te ontwijken; zij ligt in de aanspooring uwer genegene vrienden: zij zullen u zeggen: ‘Men kent u reeds als eene jonge veel belovende dichteresse; toon dat gij niet stil blijft staan, maar onvermoeid den zangberg op-

klimt; stel de hoop uwer vrienden niet te leur! gij kunt, zo gij wilt:’ de eigenliefde dus geveid, is moejelijk te weêrhouden! men geeft nogmaals den teugel los; men begint te zien wat men is - niets; men heeft zig bekend gemaakt, men wil iet beters geeven; men geeft ook iet beters; en zo gaat men al voort, met het oogmerk om nu het laatste stukjen te geeven; men moet ditmaal nog toonen dat men vordert; en eindelijk is men zo verre gekomen, dat men moet voortgaan, zo men de voorige geringe stukjens wil doen vergeeten.

Ik bemin u met mijn geheele hart, ik bemin u zelfs om uwe talenten; maar ik beef voor uwe rust en uw geluk, zo gij die ernstig gaat beoefenen: eene zo beminnelijke, aangenaame, kundige, wèlopgeweode vrouw, als mijne vriendin, heeft uit dien hoofde, zo zij zig met roem bekend maakt, veel meer van laster en nijd te duchten, dan die logge, zuurkijkende, ongevallige, zotlijk naauwgezette, geheel buiten de beschaafde wereld heen sleepende wezens: een zo gaauw platjen als gij, zult dat wel begrijpen.

Ik heb in deezen brief mijn geheele hart voor u uitgestort: gij moet mij kennen zo als ik mij zelven ken, op dat gij zoudt overwegen, of gij met zo een schepzel als ik ben, de huwelijksreis eens zoudt durven waagen: kunt gij van uwen kant mij niet voor een' minnaar aanneemen, dan zullen wij, *voor eerst*, vrienden moeten blijven.

Mijne omstandigheden, mijne familie, mijne uitzichten zijn u bekend: ik heb mijne eigen zaaken

begonnen, en houde mij verzekerd dat ik in 't kort in staat zijn zal om eene vrouw te kunnen trouwen, naar wier huwelijksgoed ik geen onderzoek behoef te doen, en die ik alles zal kunnen bezorgen wat eene braave vrouw, in onze omstandigheden kan wenschen; maar er moet gewerkt worden, en ik moet door naarstigheit, en eerlijkheit mijn aanwassend credit doen toeneemen: binnen weinige weeken ga ik buiten 's lands, om voor den baas afterekenen, eenige zaaken voor hem te regelen, en ook voor mij zelven correspondenten te zoeken.

Gij zijt altoos zo omzet door jonge lieden, dat ik u naauwlijks ooit alleen spreek: dit moeit mij: zou ik een weinig jalours zijn? ik denk neen, ik denk ja - ik weet het niet! dit is zeker dat ik mij genoodzaakt vond, u in persoon niet kunnende spreken, zulk een schrikkelijk langen brief te zenden, waarop ik met verlangen een antwoord wacht, gunstig voor

Uwen getrouwen Vriend en Dienaar,

R. WALTER.

Negentiende brief.***Mejuffrouw ANNA HOFMAN, aan den Heere REINIER WALTER.*****ZEER DEFTIGE, EN DES TE WAARDIGER VRIEND!**

Met alle mijne gebreken, verkeerde neigingen en dwaasheden die ik waarlijk bezit, en wier getal, maate, diepte, breedte en gewigt mij veel zwaarder en grooter toescheen, toen men mij zo maar met mij zelve liet begaan, en aan mijne eigen overdenkingen overliet, hoe losjes ik dan daar ook over heen liep, en er ook wel eens wat de hand mede ligtte, dan sedert ik bij de wereld (dat is in den kring waarin ik omzweef) genoeg ben in aanmerking genomen, om anderen aantezetten zig met mijne zaaken te bemoejen, en mij de behulpzaame hand te bieden; wanneer ik mijn hartekamertjen doorkeek, ja sedert men mij een heele inventaris van huisraad heeft toegeschreven, die mij noch in 't minst, noch in 't meest toebehoort; mij zelfs gulhartig zulke daadlijke en pekelzonden ten geschenke gaf; hieruit heb ik gaan opmaaken, dat ik veel armer zondaresse moest zijn, dan men wenschte, immers wachtte: want, ware ik rijker in kwaade werken geweest, men had mij eene geheele

koornligter opgevuld met andere liedens gebreken, niet aan mijn wal gezonden: het spreekwoord leert immers, dat men geen water in de zee moet brengen? en voegt er bij dat:

Die zijn rijker geeft en zijn wijzer leert,
Doet ten eenemaal verkeerd.

Evenwel met alle mijne aangeborene, overgeërfde, en teder aangekweekte zotternijen en gebreken, heb ik ééns vooral, (roem nu mijne voorzichtigheid!) besloten, om nooit een letter of jota te schrijven aan, of te beantwoorden van iemand uwer - Juffrouw HOWE is mijn zegsman, of zegsvrouw - uwer *baldadige* sex, dan aan de heele verstandigen, of volstrekt zotten onder uw geslacht, aan WALTERSEN en DE GROOTEN.

De bedilzucht heeft het zo op mij geladen, dat zij mij met den stillen zedigen WALTER zoude of durven of willen in opspraak brengen, maar dewijl zij eene looze kwaadaartige hex is, schrijft zij mij te gelijk zo veel talenten toe, en zo veel verstand, (zij weet wel waarom!) dat het haar zelve belagchelijk voorkomt, zig te verbeelden, of ik ook eenigen roem stelle in de coquette te speelen, bij den grootsten zotskap van de geheele buurt, bij CORNELIUS DE GROOT, alias *Orestes*: in uw beider handen is des mijn goeden naam zo veilig, als het gekastijde ligchaam eener Carmelite achter haare dubbelde voile en klein getraalijd koorhek: en mijne grootste

deugd bestaat, (weet gij dit dan nog niet?) in aller zorgvuldigst voor een goeden naam te waaken, om dat een goede naam niet slechts beter is dan goede olij, maar zelfs dan de 'erentfeste deugd' in eigen persoon durft te denken: gij kunt hier over nazien, een schoon werk dat ik gisteren voor 't eerst begon te leezen, en met de post uit *Parijs* gekomen was, voor eene dier lieden die alles nieuws koopen, zonder echter het te leezen: nu, dat is goed, en wèl; ik koop niets, want ik heb geen geld, maar lees, en dit komt dan overeen uit; ten minsten tusschen goede vrienden - dat schoone werk is het boek van den Heere NECKER: 'over de algemeene gevoelens, enz.' Terwijl ik u hier op wijs, hebt gij te gelijk de vertroosting, dat ik ook zeer goede boeken lees; ja, dat meer zegt, die zeer knapjes op mij weet toetepassen.

Hoe zeer ik des aan mijn genomen besluit vasthoude, zal ik u doen zien: slapperloot! gij moest u niet gaan inbeelden, dat ik dit alleen bespiegelende uitvoerde; trouwens - eens voor al, WALTER! ik doe niet bijzonder sterk in bespiegelingen; waarlijk ik heb er op mijn woord geen tijd toe: ik ga des uw' brief, (of predicatie,) omstandig beantwoorden.

A propos van predicatien! weet gij wel, (zo al? dan ziet gij hier uit, dat ik het óók weet; en dat voldoet;) weet gij wel waarom men het kerkgaan ons zo aanprijst? 'om dat alle kinderen van vader en moeder ADAM en EVA, pligtsherinnering nodig

hebben:’ of nu *alle* predicatiën pligtsherinneringen zijn, en of allen die driemaal des zondaags tempelwaards treden, met dat goede oogmerk om zig driemaal binnen weinige uren hunne pligten te laten herinneren, is een onderzoek waarin ik mij, ter liefde mijner zwakke geloofsgenooten, niet zal begeeven: genoeg is het, dat ik uw geheelen brief, indien ik oprecht zal handelen alleen aanzie voor een waarheids *herinnering*: alle de *waaroms*, dat ik in de verkeering met aanzienlijken en rijken, in aanmerking kom, weet ik zo goed, en zo de ondervinding de beste leermeesteresse is, beter dan gij: hemelsche vrede! had gij mij voor zo een nufje dundoek aangezien? dat spijt mij om uwen wil.

Ik weet wel, dat de zelfverveeling mij op het *Diné* en de nieuwsgierigheid op het *Soupé* verzoekt; wel wie kon dit buiten deeze twee matroonen in het hoofd krijgen? ik weet ook, dat Babbelzucht en Bemoeial mij dikwijls een plaats naast haar in een balcon geeven, ja zelfs van mijn huis in haare engelsche zachte koetzen afhaalen; ik weet ook, dat Nijd op de schoonheid van eene jonge naastbestaande, mij op veele aanzienlijke bijeenkomsten medeneemt, om dat, zo ik er niet waar', alle welriekende *petits-maitres* uit de heele stad, dat lieve kind hun hof zouden gemaakt, ten minsten alle *lorngnettes* op zig getrokken hebben: ik weet het bij eigen ondervinding.

Maar, mijn waarheid herinnerende vriend! wat heb *ik* te doen met de oogmerken, de *waaroms* en de *daaroms* deezer *vrijwerkende* wezens? doen zij

kwelijk? dat is voor hunne eigen rekening! ik heb er mijn voordeel meê gedaan; ik heb het goede der aarde genooten; ik heb gedeeld in vermaaken, die gij zelf van tijd tot tijd bijwoont; gevolglijk niet afkeurt; en dit alles zonder dat het mij iet, wat ook, kostte: kort gezegd, ik geniet zo veel als of ik 's jaarlijks een millioen te verteeren hadde; want niet het bezit, maar het genot maakt dat men aan zo een sommetjen iet heeft: zo gij daar over uwe oogen een weinig verdonkert, zal ik u wel anders bijkomen: de *Engelsche Spectator*, die, in lang, zo als gij weet, geen rijk Sir zotskap was, is met mij van hetzelfde gevoelen: ‘Alle juweelen der schoone Ladij,’ zegt hij, ‘Zijn de mijnen; voor mij schikken zij zig op; alle koetzen die door *Londen* vliegen, zijn de mijnen, ik bedien er mij van zo dikwijls als ik wil, en laat den ingebeelden eigenaar de zorg over om zijne equipage te betaalen: de schoonste buitenplaatzen in geheel *Engeland* zijn de mijnen; de man die zig derzelve Heer noemt, en dikwijls veel te dom is om iet van al dit schoone te zien, of te weinig smaak heeft om zig daar met genoeg op te bevinden, is mijn hoevenaar; maar ik ben de waare eigenaar, ik heb er al het genot en hij al den last van;’ zo is het ook met mij, en indien deeze mijne vrienden de *dupes* zijn, of ik, dan is het zeker dat ik het niet ben, maar zij zelven.

Zijn peulvruchten, grutten, aardappelen, in zig zelven eene slechte spijs, om dat onze Epicuristen en Epicuristinnen, wanneer zij tot walgens toe zig ge-

mest hebben, met het edelste, fijnste, kostelijkste, dat een tafel van LUCULLUS kon aanbieden; als zij eens een smaaklijken maaltijd doen willen, zig daar op vergasten? wel waarom zoude het dan mij vernederen, indien ik in zekeren opzichte voor mij zó verkies voor mijn zedelijken smaak?

Wanneer deeze lieden, moede van hunne eeuwig eenzelvige vermaaken, van hun kaartspel, van hunne partijen, zig een uur door mijn gezelschap willen vervrolijken, zend *hunne* zelfverveeling mij een visitekaartjen; dan gaat *mijne* zelfverveeling de hunne een bezoek geeven, en zij doen mij even weinig eer aan, als ik haar aandoe: lagchen zij *met* mij, ik lagch *om* hen, als zij zo dom zijn, van dit, zelfs niet eens scheemerachtig, te vermoeden.

Somwijlen verzoeken zij mij om de eer hunner tafel optehouden, wanneer zij in de harde noodzaakelijkheid zijn om eens een' man van verstand of beschaafde geleerdheid te moeten ontvangen; en ik heb het genoeg van te zien, dat die man, terwijl hij hunne welgedekte tafel en keurlijken wijn prijst, zig meer door mijn gezelschap vereert acht, dan door de eer van bij een' Burgemeester, of ander hoog amtenaar gegeten te hebben: welk een genoeg voor mij, als die man, bij zijne vrienden wedergekeerd, zegt: 'Indien de jonge Juffrouw HOFMAN daar niet geweest ware, zoude ik mij ijskelijk verveeld hebben; dat schoone kind is waarlijk haar gezelschap waardig:' want, mijn goede WALTER! gij moet niet denken dat de Wijsgeeren ook geen kwaad spree-

ken van hunne gastheeren; vooral, als die zig laten voorstaan de Wijsgeeren door een goeden maaltijd te verpligten: het tegendeel is waar.

Maar ik maak onderscheid tusschen onze zotte domme geldzakken, en tusschen verstandige aanzienlijken, die een geoefend verstand, of die, ten minsten, geest hebben: de duiker neen! om met deezen te verkeerem, moet men eene bijzondere gaaf hebben; vooral niet laten vermoeden dat men zig verëert acht met hunne onderscheiding: zo men al te beschroomd is, zien zij dat aan voor een gebrek der opvoeding, en durven allerlei onbescheiden vraagen doen, alles onder het masker van deelneming in u; bij voorbeeld, zij vraagen naar familie omstandigheden; uwe afkomst; het inkomen uwer ouders; hoe lang zij in dien stand waren; hoe veel bedienden men houdt; hoe men gehuist en gemeubeld is; wie zo al bij ons komt; waarmede men zig dan bezig houdt? in 't kort, zij vraagen alles wat een meerder aan iemand die hij beneden zig ziet, al geeuwend en in 't rondkijkende vraagen kan: 'Of men een strikster heeft, dan N.B. of men alles zo zelf doet; of de muts die gij ophebt een present is, of door u zelve gekocht:' nog anderen onderwijzen u in de wellevenheid, (die gij zelve beter verstaat dan zij;) zij zeggen, wat voegt en niet voegt; wat in den smaak is en wat niet; hoe lieden *comme il faut* (en daardoor bedoelen zij zig zelven) zig uitdrukken; verspelden een lint, of een strik; zij recommandeeren u nieuwe boeken, die zij door u zelve

hebben leeren kennen; zij zoeken uwe vrienden voor u uit; zij noodigen mij, bij voorbeeld, om te toonen, dat zij de goedheid hebben van een winkeliers dochter, die zij zeggen dat verstand heeft, gaarne te willen protecteeren en voorthelpen: en nu zegt gij: 'Dit alles kunt gij u laten welgevallen, om de eer te hebben van met hun omtegaan?' zo haastig niet! ik doe net het tegendeel: zij kunnen dit bij mij nooit klaar krijgen: ik stel mij, zodra ik hunne onbescheidenheid zie, met hun op denzelfden toon; ik doe dezelfde vraagen, en op dezelfde wijs óók: of zo dit mij te laf en te verveelend is, geef ik hen een paar antwoordjens, die hen terug doen gaan; ik verspel óók een lint, verplaats óók een' hoed of een pluim; ik onderwijs en geef raad, hierdoor betaal ik alweêr alle de gunsten die zij mij doen: zo dat, ik geef ieder het zijne: met gekken lach ik, even als ik trotsche verstandige Grooten verneder, door de wijs waar op ik met hun verkeer: zijn zij te verbeteren dan verbeter ik hen hier door; zo niet! dan bezoek ik hen zo dikwijls als *ik* dat goedvind: ik weet wel dat allen dit niet even goed smaakt; dat men mij voor scherp, voor, wat weet ik al meer! uitkrijt, en zij worden ook wel eens boos: in zo eene groote stad is volks genoeg, en voor deeze al weêr anderen: maar, vraagt gij, waar toe geeft gij u al deeze moeite, en maakt gij u, zonder noodzaakelijkheid, vijanden? hebt gij zelve geen huis, en alles wat gij wenschen kunt? geene vrienden die u verstaan? geene gelegenheid om aandeel te hebben aan alle die ver-

maaken die de betaamelijkheid toestaat? is het des niet eene kwalijk geplaatste grootschheid in u, u de nederige ahangeling te maaken, (immers voor het uiterlijke!) van lieden die gij om hen zelven niet zoudet verkiezen? streelt het uwe iedeleid niet, als men zegt: ‘Juffrouw HOFMAN was met den Heer L. in de comedie, met de familie van M. op het concert, dagelijks is zij bij Mevrouw K. rijdt uit met Mevrouw W., en logeert heele weeken op het buiten van den Heer Y.’

Wat zal ik op zo *veele gemoeds*-vraagen antwoorden? dit, want ik wijk nooit af van mijne oprechtheid, als ik met mijne vrienden ernstig spreek: daar kan wel min of meer iet oogenblikkig oppervlakkig aan zijn: gij weet, een jong meisje is het eigendom der ijdelheid, en te meermaal bevind ik mij op haaren grond, maar (en dit *maar* zegt ook iet,) maar, nooit ga ik uit eeten om de maaltijd, want wij zelven hebben een goede keukenmeid, en dewijl ik dikwijls een hoope muizenesten in 't hoofd heb, ondervind ik dat praat die niets beduidt vrij meer goed doet dan kwaad, voor mij zelve; en die praat hoor ik voor mij dan nog liever in eene fraaje zaal dan in een treurige binnenkamer: ik rij in een koets - ‘dit doet gij ten minsten uit trotschheid, want gij wandelt liever?’ dat kan ik nog zo op een hairtjen niet bepaalen: men doet zo veel goeds en zo veel berispelijks uit trotschheid, dat het voor u een wild zoeken zijn zoude, om de beweegveer van alles wat gij in mij afkeurt optespooren: het komt mij echter

voor, dat gij, aler gij alle uwe vraagen en aanmerkingen mij had behooren medetedeelen, verplicht waart, eerst en vooral te onderzoeken, of ik in dien kring waarin gij mij zo ongaarne ziet, vrijwillig gegaan, dan of ik door omstandigheden buiten mij, daarin gevoerd ben.

Als, bij voorbeeld, de luie zelfverveeling bij mijn' vader om proefjens thee zendt, en laat verzoeken of de jonge Juffrouw, als zij daar eens voorbij komt, die gelieft medetebrengen, wijl zij van mij heeft hooren spreken als van een *aartig, geestig, mooi meisje*; dan vraag ik, zoude het geene grootschheid in mij geweest zijn, mijn' vader van den winst die hem zijne waaren geeven, te berooven, door die boodschap door den winkelknecht te laten doen? en prijst gij niet in mij dat ik mijns vaders negotie voorsta, ook als ik zesmaal meer aan mijne kleding bederf dan hij misschien op die eerste commissie winnen zal? is het mij te wijten, dat als ik aan dat verzoek voldoe, ik dan in een kamer gebragt wordt, opgepropt met domme gaapstokken, die zo onwellevend opgevoed zijn, dat zij hunne nieuwsgierigheid niet kunnen of niet willen beslueren: daar men mij dan vraagt: 'Heeft de Juffrouw niet iet onderhanden? heeft de Juffrouw op het laatste concert gezongen? zal de Juffrouw niet een kansjen waagen naar den prijs van het (bij voorbeeld) Haagsche Genootschap? zou de Juffrouw ons het stukjen daar wij zo veel van gehoord hebben, niet eens willen reciteeren? de Juffrouw zal mij hoop ik ook eens

de eere aandoen van mij te bezoeken: Mijnheer HOFMAN is, zegt de heele stad, zulk een eerlijk man, en heeft altoos de beste lijnwaten en thee: mijn eenig dochtertjen maakt een zoet versjen, en zei nog gisteren: hede Mama! ik zou zo gaarne Juffrouw HOFMAN eens zien!' een ander wendt zig tot een van het gezelschap, en zegt: 'De Juffrouws ouders zijn zulke braave menschen:' (terwijl zij mij toewenkt dat ik bij gelegenheid om de gunst moet verzoeken:) ik verzoek dan ook om de gunst, de eene spijt het weezelijk dat zij mij niet eerder gekend heeft; de tweede heeft een' knecht uitgetrouwd die in de zelfde waaren doet; de derde heeft juist een kistjen thee gekocht, bij de compagnie, maar men zal aan mijn' vader denken, vooral, al ware het maar om zijne beminnelijke dochter; en die beminnelijke dochter, komt zo al ongemerkt van het eene in het andere huis, terwijl zij waarlijk haar vader voordeel aanbrengt, door rijke welbetaalende lieden te bezorgen: nu wordt het bijna een dwang, en daar ik het wel degelijk mijn pligt acht alles voor mijne ouders te doen wat ik kan, laat ik mij dat wèlgevallen.

Voords vraag ik u op mijn beurt, of ik anders handelende niet voor een trotsch nufjen, voor een grootsch ding zou uitgemaakt, en mijn vader van veele voordeelen versteken worden? ik gevoel dit alles, maar stel er mij overheen: daar ik nu onder al dat volkjen te hooi en te gras geestige jonge lieden aantref, die mij recht smaaken, en mij met de openhartige vriendlijk-

heid van jonge vrolijke menschen behandelen, die ik waarlijk plaisir doe, door met hun omtegaan, (zo als zij mij indedaad ook doen,) vraag ik u, of ik in deezen zo te berispen ben, als ik van den eenen goejen jongen een *Huidekoper*, en van den anderen een Fransche Dictionaire present ontvang? of dat het een of ander jong vrouwtjen mij iet fraais maakt, en t'huis stuurt? dat nog een ander mij met den *Germanicus* verjaart? dus ziet gij, dat mijn proces tegen u zo hoopeloos niet eens is als gij u misschien (trotsch genoeg!) verbeeld hebt, en dat alle de gebreken die gij mij toeschrijft, niet in mijn hart, niet in mijn' smaak, niet in eene kinderachtige grootschheid, maar eenig en alleen in mijns vaders theewinkel te vinden zijn: of zult gij nu, nu ik dien breiberg heb doorgegeten, en zo veel zotte vernedering heb doorgestaan; nu ik smaak gekregen heb in die levenswijs, (voor een verlegen uur meen ik,) dat veld zal verlaten? nu ik alle die vernederingen met woeker betaal, en toon dat zij allen veel noodiger zijn voor mijn vermaak dan zij immer voor mijn geluk zijn kunnen: laagheid doe ik niet: die belet voor mij heeft, uit caprice, ziet mij tot den dag haars doods niet weder, en zo zij mij bezoekt, ik heb óók belet, en laat de bezoekerster met een langen neus in haar koets terug keeren: heb ik bij haar een opvolgster? goed, zij hebben die bij mij honderd tegen één gerekend.

Zie daar alles wat ik aan u heb te antwoorden op dit stuk; wat nu het huwelijk betreft, zo beken

ik, dat ik eene ellendige vrouw, en eene alzo ellendige moeder zijn zoude, en dat indien uw *Orestes*, die misschien eens allerlei soort van liefdens voor mij kan opvatten, mij als *Echtgenoot* poogde gelukkig te maaken, ons geheel huwelijk, en huislijk leven, een waar afbeeldzel zijn zoude van het *bedorven huishouden*: wat de overige kudde betreft, die uit joolen, snoeshaanen, petits-maitres en windbuilen bestaat, en mij narennen als een schuldeischer een armen berooiden drommel; ach! hen te kennen is overgenoeg om mij het denkbeeld van ooit met een van hun voor mijn leven opgescheept te zijn, te doen aanzien voor eene ingeving des duivels, die toch een menschenmoorder was van den beginne, en daarvoor te vlieden als voor de pest; ja al ging ik zeven volle jaaren ter school bij die vrouw daar SALOMON ons met zo veel lof van spreekt, dan zou ik nog niet naaldewijs zijn in de kunst *om met mijn hart mijnen Heere te verblijden*; genomen zelfs, dat die Heere aan den braaven, deugdzamen WALTER gelijk ware: ‘Maar zo gij uwe ouders eens kwaamt te verliezen?’ - zo gij mij bemint WALTER, breng mij dan dat ijsselijk denkbeeld nooit meer te binnen: daar bezwijk ik zo geheel voor, dat ik er niets bij kan denken: ‘Of ik als dan mijn bestaan zoude poogen te zoeken met schrijven?’ nooit, dit durf ik u op mijn woord beloven; veelen hebben dit gezocht, en wie heeft het gevonden? in ons vaderland meen ik! ‘Bij wie is wee? bij wie ach armen, bij wie kijvagie, bij wie het geklag? bij wie

wonden zonder oorzaaken? bij wie roodheid der oogen?’ bij hen die in de studeerkamers vertoeven, die Theologie schrijven, om hunne zielen te vullen, en zedeleer schrijven van wege den honger, die versen maaken om een weinig gelds, en om een weinig lofs.

Tot onze beste schrijvers kan men zeggen, gij hebt gezaaid, ziet! anderen zijn in uwen oogst ingegaan: wat dan? o ik ben nog jong; en dat zal nog zo wat voord moeten: de tijd die zo wel troost als verdedigt, zal mij niet in de pekkel laten: *vive le courage!* al mijn overleg zou misschien geen hair breed in mijn lot veranderen: één uitvlugt heb ik, ik ben, weet de heele buurt, handig, in allerlei vrouwlijken arbeit: zie vriend! mijne leermeesteres plagt te zeggen: al wat NAATJES oogen zien, kunnen NAATJES handen maaken; hoe dit zij, gij ziet mij immers voor zo iemand niet aan, om te geloven dat ik dan hulp zoude wachten of begeeren van de Mammonsche familie? mijn hart is daar te gezond en te welgeplaatst toe; mijne ouders hebben door buitenlandsche wanbetaaling, (of wat weet ik het!) van tijd tot tijd zo veel verlooren, dat er voor hen geen gerusten ouden dag op zat: doch die oude dag is nog verre, en ik geloof niet dat zo een paar stevige, gezonde, matige, Amsterdamsche burgers, nog in de eerste vijftig jaar aan verhuizen behoeven te denken: ten minsten dit bid ik zo van gantscher harte als onze keukenmeid bidt om een knappen vrijer; want of mijn vader eens een hard woordjen

zegt over mijn uitvliegen, en of mijne moeder het staande houd dat ik een verdrietig kind ben - o ho! de vroomen meenen dat zo erg niet, en wij zijn met ons drietjes de beste vrienden die ooit aan een tafel aten: mijne ouders! zij zijn mij zo lief en waardig, dat ik alles wat zij zeggen in de beste vouw sla: met één woord, ik denk even weinig aan het huwelijk, als aan het veranderen van mijn levenswijs; maar ik ben uwe

Oprechtlijk hoogachtende vriendin

A. HOFMAN.

PS. Lees den brief van KEES: duelleer niet bid ik u, ik houd er niet van.

Twintigste brief.

De Heer SAMUEL DE GROOT, aan den Heere NICOLAAS HUIZING.

MIJN WAARDE VRIEND!

Ik weet hoe gij het huisgezin mijns broeders genegen zijt; ik meldde u in mijnen laatsten het een en ander daar van, als ook dat wij eens over CORNELIS

zouden spreken, en zien wat met hem aantevangen; wij hebben die bijeenkomst gehouden, en ik zal u onze gesprekken overschrijven, doch vóór ik dit begin, zal ik u bij wijze van voorbereiding het volgende mededeelen.

Gij weet wel dat ik mij meermaal begeef naar die verplijfplaatsen alwaar men de menschheid in den diepsten en verwriktsten staat der vernedering beschouwt; in onze dolhuizen - daar zag ik de hoogmoedige als een andere NEBUCADNESOR, niet alleen van de reden, maar ook bijna van de menschlijke gedaante geheel beroofd; daar zag ik vrouwen met nog eenige zwakke overblijfsels haarer natuurlijke bevalligheden, verliefde oogen vestigen op het voorwerp haarer door dweeperij verbijsterde zielenliefde! op den - Zaligmaker, dien zij zig als haaren hemelbruidegom voorstelt; daar vond ik den eertijds schranderen koopman in een stoel gebonden, en bezig met het tellen van penningjens en andere beuzelingen, terwijl hij angstig omziet of men hem die ook poogt te ontnemen: o mijn vriend! als ik daar dichters hoor raaskallen, en wijsgeeren, verlooren in hunne boven de menschlijke krachten verdiepte overdenkingen, in rampzalige hokken zie opgeslooten, dan ontwaar ik aandoeningen van medelijden en verwondering, die mij oneindig nuttiger zijn dan de beste zedelessen en de gemoedelijkste leerreden; en ik zeg: 'O God waarop vertrouwt of verheft zig de mensch!'

Ik heb niet veel slags om de paradijshistorie te ver-

klaaren; maar ik kan evenwel begrijpen, dat, indien de slang in de gedaante van eenen gevallen Engel verschenen is, hij dan zijne eigenlijke straf ontving, als het gevolg zijns hoogmoeds: hoe! veroordeelt te zijn, om, zijn geheele leven door, op de aarde te kruipen, en stof te moeten eeten!

Nu kom ik natuurlijk bij mijn onderwerp, en niets kan mij troosten dan het geloof in de herstelling aller dingen: en indien de zotte geleerdheid van mijnen neef, hem bij geluk al niet tot razernij mogt vervoeren, zo zal echter zijn dwaaze verwaandheid hem tot een volkomen gek maaken.

Zie HUIZING, ik heb nu plannen, verhandelingen, wijsgeerige proeven en verzen gelezen, die men zoude geloven in een dolhuis geschreven te zijn; en uit welk een bron werkt hij? uit hoogmoed! hij wil met alle geweld bijzonder zijn: hij gelooft dat hij wèl bewezen leerstelzels vormt die in geen het minste verband staan met het Christendom en alle zijne secten, noch met het deïsme of atheïsme: Volgens hem denken de dieren, en zijn de menschen alleen werktuigen: hem uitgezonderd, want hij is alleen de denker: en alle zijne begrippen rusten op *'invallen!'* ZWANENBURG, als Dichter beschouwd, is bij hem vergeleken de Dichter der reden en der wijsheid, hoewel hij de hemelsche geesten meermaals liet dansen in het stargewelf op holsblokken van robijn; hij schimpt als een creticq op het heilig huwelijk, en maakt stapels van minnedichten, die inderdaad remedien tegen de liefde zijn.

Hoe gelukkig dat dit bengeltjen geen de minste neiging heeft tot buitenspoorigheden! waar zou anders een jongen van zeventien jaar niet toe kunnen weggesleept worden! hij beschouwt zijn' vader als zijn kostwinner, en zijne moeder als zijne weldoenster, die zig op eene onschuldige wijs bezig houdt met het leezen van goede boeken *voor de vrouwen*.

Hij heeft van de Natuur een ongemeen sterk geheugen ontvangen, en zijne verkregene kundigheden zijn verbazend veel; maar de hoogmoed heeft al zijn gezond oordeel verwoest, en hem wijsgemaakt dat hij de grootste man zijner eeuwe worden zal, indien hij blijft voordwerken - hij doet ook in alles wat de geest kan beoefenen; historie, wijsbegeerte, poëzij, fraaje letteren; hij legt zig ook toe op geestigheid en aartig vernuft; hoewel hij daarin nog het aller erbarmlijkste slaagt; hij is overtuigd dat ieder inval de rijpe vrucht is zijner diepdenkendheid en geleerdheid; hij verkeert niet dan met spotvogels en kleine uiltjens die hem even nadeelig zijn door den lof dien zij, (hoe onderscheiden ook in beweegrede,) hem toezwaajen; er is onder zijne zogenaamde vrienden evenwel één jongeling die geloof ik uit medelijden hem niet los laat: onze MIETJE zegt mij zo veel goeds van deezen Heer WALTER, dat ik hem voor dit medelijden niet genoeg kan bedanken: die zegt hem wel niet met ronde woorden dat hij een gek, een kwast, een nar is, maar hij toont op een veel betere wijs hoe hij denkt, en waarin hij iet voortreffelijks vond; zijn voorbeeld moet hem, (onzen CORNE-

LIS,) meer nuts doen dan verwijtingen of bespottingen; deeze brave jonge Heer is een jaar of zes ouder, en dit zelf geeft hem eenige meerderheid bij zijnen verdwaalden vriend; indien die geduld met hem heeft en zig zijner onderscheiding niet schaamt, zou ik nog eenige hoop hebben; doch wie weet dit?

Gij kent mijn' broeder, hij kan geen welgevat besluit doordrijven, of hij moet zeer vergramd en zeer boven zijn eigen peil zijn opgevoerd: hij is geen kwaad man, hij is zelf geen gek, dit blijkt wel anders als men hem op zijn comptoir hoort, en bezig ziet, maar hij is - een zwak knorrepot.

Gisteren ging ik volgens afspraak bij hem, om eens over zijn' zoon te handelen: Sinjeur zat op zijn kamer, geheel ongekleeed zo wat papier te bederven, en pennen te vermorsen: ik sprak met zuster, om alles toch bedaard en ernstig te bepraaten; zijn vader riep: 'CORNELIS kom af! uw oom is beneden!' hij liet zig door dat zeggen in zijne gewigtige bezigheden stooien, en kwam af: na mij gegroet te hebben, bleef hij diep in gepeinzen zitten: toen hadden wij dit gesprek dat ik, om het verveelend zeide hij, zeide ik, enz. te vermijden, dus afschrijf:

IK. Zijt gij ziek neef? gij ziet er niet wèl uit?

HIJ. Neen Oom, ik ben volmaakt gezond.

IK. En waarom ziet gij er dan uit als of gij uit uw bed opstond? zijt gij al reeds te lui om u te kleeden; of denkt gij dat het een' jongeling fraai staat, zo ongeschoeid in gezelschap van bejaarder lieden te

komen? zo ik u vader ware, gij zoudt nooit aan het ontbijt mogen verschijnen dan gekleed.

HIJ. Alle Studenten die zig der letteroefeninge ernstig toewijden, en alle Wijsgeeren hebben deeze onachtzaamheid in zig te kleeden: *wij* gunnen ons den tijd niet om de *petit-maître* te spelen.

IK. Als dit zo waar', dan doen Studenten en Wijsgeeren even dwaas: maar dat zij eens zo, wat hebt gij daar meê uitstaan? gij zijt immers noch het een noch het ander; zo dat, knaapjen! die wanhavenigheid past u in 't geheel niet; gij hebt er geen oogvol rechts op.

HIJ. Permitteer mij, Oom, u te mogen zeggen, dat noch gij, noch mijne ouders bevoegde rechters dáár over zijn kunnen: ik weet niet, of het zo laakbaar in mij zij, mij een weinig te verheffen op de eer die er ligt in, dat ik de eerste geleerde van mijnen stam zijn zal; zo wel als wanneer men de eerste edelman van zijn geslacht zijnde, zig....

VADER. Zeg liever de eerste gek in uwe braave familie, die altoos met een goed deel gezond menschenverstand beschonken was, en waarvan ieder in zijn vak blijken gegeven heeft, die dat onbetwistbaar maaken! maar gij! wat voert gij toch uit? den kop met gekheden breeken, die geen mensch op de wijde wereld verstaan kan, en die gij zelf niet verstaat; en die zo men ze al verstond zo veel niet aanbrengen als een *hand vol vliegen*.

HIJ. Niets is onnut voor den denker, ook geen *hand vol vliegen*.

Ik wist toen nog niet waar op hij doelde, en meende dat hij dit in dien zelfden zin sprak als zijn vader.

VADER. Al uw geknoei is zo onverstaanbaar voor een verstandig man, als mijn Grootboek voor een luien domöör: hoor jij eens hier; smijt de heelen boël op de vliering, en zo de ratten er een bek aan zetten willen, zal ik een ducaat in de armboos geeven.

HIJ: (*Zeer deftig.*) Mijne schriften zijn ook niet voor de ratten geschreven Vader: ik schrijf voor Geleerden.

VADER: (*Hem nabaauwende.*) *Niet voor de ratten geschreven vader!* voor wie dan? voor de vliegen? of denkt gij dat ik niet weet hoe gij uw kostelijken tijd verwaweld hebt, aan dat vod, waarin de vliegen verzen maaken en prijsverhandelingen opstellen, en wat weet ik al meer zotternijen uitvoeren? 't was vrij wat nutter dat gij eens een jaar of zes bij uw ooms beiën op zijn buiten ter school gingt, en zag hoe naarstig die braave dieren zwoegen en flaaven om hun brood als goede burgers van hunnen staat, met eeren te eeten.

HIJ. EUSOPUS heeft de dieren wel doen spreken...

VADER. Wat geef ik om EUSOPUS? EUSOPUS is mijn zoon niet: zijne gekheid is buiten mijne regeering; maar gij, dat is wat anders.

HIJ. In den Bijbel leest men, niet waar moeder? dat Engelen gesproken hebben.

VADER. En wat zegt dat ten uwen voordeele? of zijt gij ook een engel? ik weet wel dat er eens een

ezel gesproken heeft; in dat geval van BILIAM; maar wat is dit? zoud gij willen dat ik u bij dien ezel vergeleek? - de jonge is ondraagelijk! kijk hij daar eens zitten meesmuilen, Broêr.

MOEDER. CORNELIS! ik verzoek dat gij den Bijbel, dien gij niet verstaat, buiten uwe wisjewasjens laat, en uw' vader niet tergt; gij weet hij houdt niet van spotternijen, en daar heeft hij gelijk in.

IK. Wij zullen nu eens uwe tijdverkwistende geleerdheid daar laten: zeg ons eens, op welk een wijs, en door wat middelen denkt gij door de wereld te geraaken? gij weet dat men zonder geld niet leven kan; dat uwe ouders niet rijk zijn; dat zij niet verplicht zijn om u nog langer te onderhouden, indien gij weigert eenig nuttig bedrijf te aanvaarden: ja zelfs, dat zij dan tegen hunnen pligt handelen zouden, door u toetestaan een nutloos lid in de maatschappij en voor u zelven ondraagelijk te worden: zeg mij des hoe meent gij uw brood te winnen?

HIJ: (*Zeer verwaand.*) Oom, op dezelfde wijs als weleer HOMERUS en HORATIUS: of indien Oom die mannen niet mogt kennen, als een STEELE, een POPE, een DRYDEN, en zo veele dichters als ik zoude kunnen opnoemen, die door het fortuin niet tot gunstelingen gemaakt zijn; zij hebben zig niet alleen het noodige, maar ettelijken hebben zig nog daar en boven schatten verzameld: daar bij ben ik de eenige zoon, de *stamhouder* der familie; en mijne talenten kunnen mij een rijk meisje ten huwelijk verwerven.

VADER. Een meisjes! ha! ha! de meisjes zullen u zien komen! zulk een pedant sloddervos, die er uitziet als een morsige *Schot*: je bent een lief platjen voor een rijk meisjes! weet gij wat? zo gij zo toegetakeld voor haar venster stond, zoude zij u misschien een oortjen toegoojen, al zongt gij uw mooiste minneliedjen dat ooit bij de Erven van de Weduwe EGMOND gedrukt is.

IK. Neef, ik ontken niet dat gij van de Natuur wel *eenige* geschiktheden ontving, die, wèl geleid, u niet onnut worden kunnen; uwe ouders hebben niets verzuimd om u eene fatsoenlijke opvoeding te geeven, waardoor gij in staat gesteld zijt om met de beste burgers der stad omtegaan: gij hebt door eigen vlijt, verscheiden talen geleerd; ik herhaal het, voor een' jongeling in uwe omstandigheden weet gij veel.

VADER. Mag ik u bidden broêr, maak den jongen niet verwaander dan hij is.

MOEDER. Ik bid u, man, laat uw broeder uitspreken, hij heeft zig de moeite geeven om hier te komen, en dat wel op uw verzoek.

VADER: (*Tegen mij.*) Hij veel weeten! onze lieve Heer bewaare ons voor zulke Geleerden!

IK: (*Voordsprekende.*) Gij weet veel, en gij zoudt, indien gij u tot een beroep begeven en dat wel begonnen had waartenemen, zeer wel voor uitspanning hebben kunnen en mogen leezen, ja zelfs eens een gedichtjen maaken: dáár hebben wij niets tegen; een jongman moet iet hebben ter uitspanninge, 't zij

muziek, het zij tekenen: vond hij meer smaak in een goed boek? bestig! gij zoudt ondervonden hebben dat uw Oom geen onverschillig man hier omtrent ware: gij zoudt uw' vader vergenoegd hebben, mij ook, en uwe braave moeder zou niets meer hebben te wenschen: maar uwe eigenzinnigheid, uwe verwaandheid, uw ondraagelijke hoogmoed...

VADER. He! he! dat, *maar* doet de deur toe: ja daar zit het den jonker! ik heb dat altoos gezegd, broêr.

IK: (*Voordspreekende.*) Hebben uw natuurlijk goed verstand bedorven, en uw hart eene verkeerde neiging gegeven; en ik kan de lieden niet tegenspreeken, die zeggen, dat gij met alle uwe talenten en verkregene kundigheden, niet dan een belagchelijk gekjen zijt: uwe makkers, de domöoren niet uitgezonderd, lagchen u uit, als zij bij elkander zijn; gij zijt reeds de wrijfpaal der jongens-collegies; en die u het meest schijnt toetejuichen is de ondraagelijkste spotter met uwe schoone proeven en verhandelingen: zo ooit een jong Boekverkooper het waagt uwe schriften te drukken, hoop ik, dat met de uitgaaf daarvan uwe vernedering zal beginnen: de stad zal dan de kermis, uwe lezers de toekijkers, uw Boekverkooper de baas van de tent, en gij het vreemd schepzel zijn, dat hij voor geld alle leêgloopers, gekken en nieuwsgierigen zal vertoonen: o welk een heerlijke belooning voor uw studeeren! ten spot te strekken van de toekijkers, om uwe vreemde grimaces en kattensprongen; want gij moet u niet vleien,

dat men u met dezelfde oogen zal zien, waarmede men een' reus, of klein welgemaakt dwergjen beschouwt!

Ik wilde door zijn hoogmoed te kwetzen hem kwaad maaken: ware hij kwaad geworden, ik zou hoop op zijne herstelling gehad hebben; maar, tot mijn leedwezen, en zijns moeders droefheid, mislukte dit: hij bleef zo bedaard als een Stoïcijn die het podagra heeft, en niet wil bekennen dat pijn smartlijk is: hij antwoordde mij met eene overwinnende koelheid:

HIJ. Oom, als men strikt wil redeneeren, (en waartoe hebben wij anders ons redelijk vermogen, als om daardoor van ontwijfelbaare waarheden, juiste gevolgen afteleggen?) als men strikt wil redeneeren, zou uit uwe voorspelling, zo zij wáár bevonden werd, niets anders kunnen bewezen worden, dan dat ik boven mijn' tijd ben: denkt gij dat onze groote ERASMUS van ieder die hem las, verstaan werd? dat men, toen, al het fijne, het geestige begreep, 't welk hij in zijn *Lof der zothed* gezegd heeft? wat zeg ik! dat men hem nu nog volkomen recht doet? o neen! *ergo!* mijn verstand zal des ook van een te hooge vlugt voor deeze lieden zijn: maar dit is hun schuld niet; het zijn allen arenden die tegen de zon kunnen opzien: ik zal mij dan daarmede troosten, dat ik eene eeuw of drie te vroeg kom: de ontstervelijke MILTON had geen gunstiger lot; hij stierf zonder ook maar schemerachtig voor-uittezien dat hij eens de glorie der Engelschen zijn

zoude: (toen gaf hij ons een naauwkeurig verhaal van alles wat daarop betrekkelijk was, maar ik hier niet zal bijvoegen:) van hoe weinig groote geniën kan men zeggen, dat zij door hunne tijdgenooten dankbaar behandeld zijn? men moet genoeg wijsbegeerte zien te erlangen om dat zig te getroosten, en zijnen weg te vervolgen.

(Ziende dat ik van deezen kant meer gronds verloor dan won, wendde ik, en vroeg hem bedaard: Neef bemint gij uwe ouders?)

HIJ. Oom! wat ijsselijke vraag is dit! ik bemin beiden met al mijn hart, en indien mijn vader kwame te overlijden, ik zou, even als de onsterfelijke dichter POPE, mijne moeder bijblijven, en niets onbeproefd laten om haar het leven aangenaam, en overvloedig in allerlei genoegens te maaken.

(Zijn moeder was bewogen; hij kuschte haar; zijn vader gromde een weinig binnensmonds, maar zeide niets.)

IK. Wel Neef! zo gij dus billijk omtrent uwe ouders denkt; zo gij hen bemint met eene verstandige liefde, voldoe dan in zo verre aan hun oogmerk; begin iet in de wereld: is uw zucht tot onderzoek zo groot? wilt gij volstrekt studeeren? ik zelf zal u in staat stellen om voor Predikant te kunnen studeeren.

HIJ. Dat kan ik niet worden, Oom; maar dewijl mijne zwaarigheid mijne ouders bedroeven zoude, wil ik die voor mij bewaaren.

IK. Dwaas jongeling! uw hoogmoed stoot zig aan het kruis van CHRISTUS.

HII. Zo al niet mijn hoogmoed, zeer zeker mijne reden!

VADER. Jonge! indien gij nog eens dus spreekt, zal uw hoogmoed zig wel anders stooten aan een ouderwetze hababbel; snoeshaantjen van een blank! durft gij in mijn bijzijn dus van onzen kostelijken Godsdienst spreken? o dat zal ik om goed noch kwaad dulden: wees gewaarschuwd.

IK. Maak u niet driftig, broeder! zo een jongetjen kan noch vóór noch tegen den Godsdienst iet inbrengen, dat de aandacht zijner kundige belijderen een oogenblik zoude ophouden - kom, ga dan voor Advocaat studeeren: ik moet tog iet van u helpen maaken; hoewel ik niet gaarne zo een Heer en Meester in onze oud burgers familie zage, zal ik dat overstappen.

HII. Hemel! gelooft gij dan dat ik gemaakt ben, om mij met de beuzelachtige of schuldige verschillen der stervelingen bezig te houden? neen zeker; laten zij de zaaken onder elkander afdoen: mij lust het niet aan de *chicanes* mijn' geest te wijden.

IK. Zoudt gij ook liever eens een plaats hebben als Gouverneur in een voornaam wèlgeregeld huis?

VADER. Wat moogt gij vraagen, broêr? ik zou den man beklaagen die hem de opvoeding van zijn' hond aanbetrouwde!

HII. Ik beken, vader! dat ik geene geschiktheid altoos heb tot dien gewigtigen post: kinderen optevoeden! daar ligt mijn talent niet: O ROUSSEAU!...

IK. Wilt gij liever Taalmeester worden? dit is

een zeer fatsoenlijk, zeer nuttig, en voordeelig beroep; en gij kent nu reeds verscheiden taalen.

HIJ. O mijn waarde Oom! bedenk toch, dat *mannen* die in *zaaken* arbeiden, zig niet met *woorden* kunnen ophouden.

IK. Wel leg u dan toe op het wèl vertaalen der best geschrevene buitenlandsche werken: een goed vertaaler heeft het genoeg om zijn vaderland met een schat van wèl geschreven boeken te verrijken; en zo gij daar wat mede voorkomt, dan zal er ten minsten nog zo veel voor u te winnen zijn, dat er 's jaars een half douzijn witte slaapmutzen en een tamelijk goede nachtjapon voor u overschiet; ten ware men u van papier en pennen moest verzorgen; want een Boekverkoper geeft, zo als dat van zelf spreekt, niets om niets.

HIJ. Ik denk, Oom, dat ik mijn vaderland veel wezenlijker diensten doen zal, wen ik het verrijk met mijne eigen origineele werken, terwijl de buitenlanders zig gaarne der moeite zullen geeven om mijne geschriften in hunne taalen te vertolken.

VADER. Hebt gij al een' Boekverkoper voor die schoone stukken opgezocht?

HIJ. Neen, Vader, maar dat is onnoodig; ik ben gerust dat zij mij, zo zij hun belang verstaan, moeten opzoeken.

VADER. 'T is wèl, ik zal in de Couranten alle Boekverkopers laten waarschuwen, tegen uwe vodden, want ik heb wel gehoord dat de meesten door andere oogen zien moeten, en zo veel van een goed

boek verstaan als de makers van Heelmeesters instrumenten verstaan van de ontledkunde: zie, men moet zijn voordeel niet doen met de domheid van anderen.

HII. Mijn lieve vader! oordeel toch niet over dingen die gij niet verstaat: ik oordeel immers niet over uw Italiaansch Boekhouden.

VADER. Dat is schande genoeg voor u dat gij daar geen *a* noch *b* van verstaat; ik spreek niet van mij; ik ben niet dan een geschikt burger man, en sta bekend voor een eerst Boekhouder, en Redder van verwarde zaken, dat is wat nutter in een Land van Koophandel, dan al uw geklad en geschrijf over dingen die geen Christen mensch verstaat: ik heb altoos mijn huishouden in stand gesteld; uw moeder die zo veel verstand heeft, dat een paar millioenen uilskuikens als gij dat niet bevatten kunnen; uw moeder, die ik, ware ik Boekverkoper, veel liever voor een enkelden brief van haar, honderd ducaaten gaf, dan voor uw heele huishouding van kattengebrabbel een rooien duit; die wijze vrouw verstaat al zo min van uw geknoei, als ik.

HII. Maar vader, men zou in onze wijsgeerige eeuw voor een Godvruchtigen brief mijner moeder, geen speld willen geven.

IK. Neef heeft geen ongelijk, over 't algemeen is de smaak thans niet zo ernstig: men moet nu andere waar leveren: zulke schriften die deugd en blijde zedeleer prediken, zoekt men niet; men moet zotte sentimenteele romans, ergerlijke uitbreidingen over iet gewigtigs, spotschriften op de Voorzienigheid,

en zedenverwoestende verhandelingen voor 't venster hangen; mids dat de tijtel het vergif omwinde.

MOEDER. Gij hebt gelijk, Broeder; even zo, als men vervolgziekte met ijver voor den Allerhoogsten verwacht, verwacht men ook vrijgeesterij en losbandigheid met vrijheid en verdraagzaamheid.

VADER: (*Met den hoed onder den arm.*) Wel dat is lang genoeg: belieft mijn zoon dat ik hem op een Rentenierderij bestel; of voor Capiteins jongen op een Oostindiesch schip ga bezorgen?

HIJ. Ik belieft te schrijven, Vader; dáár liggen mijne talenten: men kan de alles overweldigende genie niet dwingen.

VADER. Willen wij eens beproeven of ik uwe zotte gekke genie dwingen kan? honger lijden zal hier wonderen doen: de Apostel PAULUS zegt: die niet werkt zal niet eeten.

HIJ. Niet werkt? wel vader ik werk nacht en dag.

MOEDER. Ik zie, kind, dat wij niets vorderen: bedien u eens een oogenblik van uw gezond oordeel, dat gij nog behouden hebt: zie eens in, dat een jongetjen van zeventien jaar, onmogelijk een voorwerp van verwondering zijn kan, door zijne werkelijke kundigheden; hij kan misschien meer weten dan domöoren, maar die lof is zo mager dat gij daar niet grootsch op zijn kunt, of gij hebt wel een laagen geest: kunt gij mij zo weinig geloof geeven, dat gij twijfelt, als ik u verzeker, dat ieder u den kop vult, dat men u bespot, met vingers nawijst, ja de

zotte Filosoof noemt? en gelooft gij dat dit alles uwe moeder niet verdrietelijk is?

HIJ. Zotte Filosoof! o Moeder, zo noemde men weleer de wijze DEMOCRITUS.

VADER. Mijn geduld is ten einde: binnen een maand jaag ik u de deur uit, dan kunt gij als DIOGENES op den Dam in een vat wonen, uit een houten nap drinken, terwijl gij het Jan rap uwe wonderbaare wijsheid mededeelt: maar ik zal u den kop zo niet vullen als ALEXANDER; neen, neen! ik zal dan wel anders voor u zorgen, en *Delft* zal een inwooner te meer hebben.

HIJ: (*Spottend lagchende.*) Heden, Vader! ik wist niet dat gij die historie gelezen had!

Zijn Vader was zo boos over dit andwoord, dat hij hem in haastigheid een goeden konkel gaf: wat mij betreft, de koelheid waarmede hij ook dit verdroeg, verstomde mij weinig minder, dan dit hoonend antwoord aan zijn' Vader, vooral, den lach waarmede hij het verzelde: ik nam een ernstigen toon aan en gebood hem uit het vertrek te gaan, er bijvoegende, dewijl gij geene keuze doen wilt, en er iet moet gedaan worden, om door de wereld te komen, zal ik en uwe ouders voor u kiezen moeten: hij gehoorzaamde, boog, en ging even bedaard weg, wèl in zijn schik, denk ik, dat hij van ons ontslagen was.

Nu zoude ik gaarne met u eens overleggen, wat met zo een knaapjen aantevangen? hij gelooft ter goeder trouw, dat hij iet groots is; hij is zo ver-

dwaasd, dat hij zig aanziet voor een zo uitmuntend denker als dichter: met hardheid is er niets te winnen; hij gelooft dat hij boven zijn' tijd is, en zijne inbeelding is gekrenkt als die van den grootsten geestdrijver die ooit de orde in kerk en maatschappij omverwierp, en alle banden die hem daar van zouden weêrhouden hebben, verscheurde: even, als de beruchte TOMAS TOX, hoon, smaad, spot, ja geseling en gevangenis met vreugd verdroeg, zo verdraagt hij ook alles wat hem overkomt om zijne geliefde hersenschim: ik heb mijn' broeder tot bedaaren gebragt, en met zuster afgesproken, hem voor eerst onopgemerkt te laten begaan, zo hij van zijne krankheid genezen werd, moet dat zijn door vernederingen, die zijne gekke geschriften hem verwekken zullen: zo zijne hoogmoed hier geen voedzel vindt; zo hij ziet dat niemand op hem let, en geen Boekverkoper iet voor hem drukken wil, dan zal hij, misschien beginnen natedenken; het ergst is maar dat de jonge klanten die hem bezoeken hem den kap vullen, 't zij om dat zij domöoren, of om dat het platjens zijn: maar dat moet zig redden.

Ik denk somwijlen wel eens, zo de jongen twintig jaar was, en op een braaf meisje verliefde, zou dat misschien meer uitwerken dan alle onze schikkingen en al ons overleg: hij ziet er wèl genoeg uit, heeft een goed hart, een goede inborst, en de eene drift word nooit beter en zekerder overwonnen dan door de andere; evenwel, indien zijn hoogmoed ook hier eene keuze doet, zal alles nog erger worden: ik heb

zijne ouders te kennen gegeven dat hij veel bij WILDSCHUT loopt, en dat zijne makkers vertellen dat hij verliefd is op de jonge Juffrouw: maar dit kwam beiden zo geheel buiten alle bedenking, dat zij er geen geloof aan konden geven, immers niet zijn vader: het spijt mij waarlijk, dat mijn broeder, die het zo wèl met zijn' zoon meent, en niets verzuimde om hem eene goede opvoeding te geven, zo verkeerd beloond wordt: gij kent zijne vrouw; zij is nergens van te beschuldigen, zij is eene zo verstandige moeder als braave vrouw; haar man bemint, en waarlijk tusschen ons, eerbiedigt zijne vrouw: zij hebbe geenerleie onaangenaamheden, geene tegenspoeden; alles gaat voordeelig, en haar huislijk leven is buiten deezen dwaazen zoon zo gelukkig, als men met zo veel verstand zulk een afkeer van pracht en weelde zijn kan.

Ik hoop dat gij hier over uwe gedachten eens zult laten gaan, en die mededeelen aan uwen ouden vriend

SAMUEL DE GROOT.

Een- en- twintigste brief.

***Mejuffrouw MARIA DE GROOT aan haare Zuster Mejuffrouw
PETRONELLA KLINKERT.***

WAARDE VEEL GELIEFDE ZUSTER!

Het is zo natuurlijk voor eene moeder, haare verdrietelijkheden, vooral zo die een eenig kind tot oorzaak hebben, in den boezem eener zuster, die zo als gij mijne groote vriendin zijt, uittestorten: ik weet dat gij CORNELIS bemint als uw zoon; en dat gij veele beuzelingen, door hem begaan, altoos in de beste plooi schikt: ik ontken geenzins dat mij dit niet onaangenaam zij, te meer, daar hij in de daad geen kwaad slag van een jongen is: maar de levenswijs die hij volstrekt blijft verkiezen, is zo verre af van het verstandig oogmerk 't welk zijn braave vader en ook ik niet minder, omtrent hem hebben, dat wij ernstig daar over, met hem, bijgestaan door mijns mans broeder, gesproken, doch niets gewonnen hebben: hij wil volstrekt een schrijver worden; en versmaad alle nuttige bezigheden die in een geregelde maatschappij noodig en voordeelig zijn: om u des in staat te stellen over zijne talenten te doen oordeelen zend ik u het inleggende geschrift: zo uw tijd u zulks toelaat, en zo gij gedulds genoeg hebt,

lees dan, bid ik u, wat daar in bevat is: zie zelve nu, welke verbaazende verwoestingen, waan en hoogmoed, bij zijn waarlijk eertijds gezond oordeel, hebben aangericht; zijne losse aanmerkingen over den Godsdienst, zijne flechte grondbeginzels, (die hij niet in derzelve uitkomsten doorzien kan,) zijne meer dan twijfeling nopens het aanwezen eener eerste oorzaak, zouden mij doodelijk bedroeven zo hij waarlijk wèl verstond wat hij schrijft; maar alle zijne tegen elkander instootende stelzels, zijne wanschapen vruchten, van een verwilderden geest, alles is onzinnigheid, dwaasheid, verwaandheid.

Daar nu evenwel de bron van dit alles ligt in de strafbaarste zonde, hoogmoed; daar kost mij dit alles veele bekommring, veele slaaplooze nachten; want ik besef zeer duidelijk, dat, indien de hemel het niet verhoede, de gevolgen daarvan voor hem in alle opzichten allerdeerlijkst worden moeten: hoe krimpt mijn hart van medelijden, en van verlegenheid wat te beginnen!

En dit alles moet ik zorgvuldig voor mijnen man verbergen, die mij zo als gij weet, veel te hartlijk bemint om dit mijn verdriet niet op zijnen zoon te verhaalen, wijl hij zeer wel weet dat ik buiten hem geen een onaangenaam oogenblik in mijn gantsche leven heb; gij weet, waarde zuster! dat mijn man met het beste hart en het gezondst verstand, niet altoos Heer is over zijne driften, en dat hij maar te veel reden heeft om over zijn' zoon niet voldaan te zijn.

Hadde mijn zoon ligchaamskwaalen, ware hij niet in het gelukkig bezit van welgestelde leden, ja hadde hij buiten zijn schuld zijn verstand verlooren; mijne droefheid zoude zeker onbeschrijfelijk zijn, en ik zou mijnen God met heete traanen om zijne herstelling bidden, het zij ten leeye of ten doode: de hoop immers zoude mij in het laatste geval het hoofd opbeuren, door mij te verzekeren dat mijn kind in het rijk der geesten overgebracht zijnde, menschengeluk zoude smaaken, na dat de in wanorde geraakte werktuigen eens ongelukkigen ligchaams geheel gesloopt, en zijne ziel onbelemmerd werken zoude: maar wat zal ik nu hoopen? God zelf wederstaat den hovaardigen; alles wat ik als eene tederlievende moeder met zachtmoedigen ernst zeg, vermaan, voorhoude, dit alles hoort hij geduldig; maar ik die hem door en door ken, zie dat hij zig in zijn hart erbarmt over de laage bekrompen geest zijner moeder, die door vooroordeelen belet wordt dat geene te zijn dat zij zijn zoude indien zij zijn voorbeeld volgde: hij vleit mij, geeft mij goede woorden, en heeft wel eens eene recht haatelijke bescheidenheid, die mij niets goed doet hoopen om dat hij nog zo jong is; de sterkste bestraffingen, de scherpste bedreigingen zijns vaders, hoort hij, maar trekt er de schouders voor op, en ik zie, dat hij, in zig zelven, zegt: 'Wel goede man! wat zal ik doen? - gij zijt niet wijzer; en gij meent het wèl met mij;' op de bespottingen die hij van zijne medemakkers ontvangt, (ook als zij hem vleien,) ziet hij met kleinach-

ting, of neemt dit op voor een tol die men zijner meerderheid betaalt: hij is nu eigenlijk die Wijsgeer, die boven alle bespottung en alle loftuitingen verheven is: hij is de wijze die de dwaazen moet verdraagen: hoe weinig zo een valsch vernuft ook met onzen verstandigen Dichter vader CATS ophebbe, hij wees hen eens op een zijner prentjens, en dit bijschrift:

De wijze draagt de zotten
Ook als zij hem bespotten.

De losbollen lachten; maar ik zuchtte bij mij zelve: gij kunt naauwlijks gelooven, waarde zuster! hoe ondraagelijk verwaand en hoe hij zijner goede opvoeding ontrouw is, als hij zig met lieden bevindt, waarop hij nederziet; ook als zij ouder, ja veel kundiger, immers veel verstandiger zijn dan hij zijn kan: ik bloos dikwijls van verlegenheid en schaamte als ik hoor wat hij, en op wat een beslissenden toon hij alles zegt; hoe hij hen overschreeuwt, ja dikwijls zig niet eens vervaardigt om hem die tot hem spreekt aantezien; daar tusschen praat, even of men niets zeide dat antwoord verdiende: hij acht alle Christelijke alle natuurlijke Godsdienst beneden zig; ja zelfs de stelzels des ongeloofs, zo men kan zeggen dat het ongeloof stelzels hebben kan, zijn beneden zijn grooten geest: hij is het in zo verre met de Godontkenners eens, dat er niets van Eeuwigheid bestaat, maar hunne bewijzen noemt hij beuzelachtig, zwak,

strijdig en des ongerijmd; hij zegt dat de redeneeringen deezer lieden en die der Christenen even weinig voor hunne zaak afdoen: hij zal eens een fragment schrijven, tegen de opstanding van CHRISTUS JESUS, dat wat beter steek zal houden dan de verhandeling van LESSING; en de Voorzienigheid fijner bespotten dan de schrijver der *Candide*; want, beiden zegt hij, werpen den zotten alleen zand in de oogen, maar bewijzen niets.

Daar des de hoogmoed zo ten eenenmaale zijne zinnen verblind heeft, wat kan ik naar mijne beginzels anders verwachten dan dat God hem eens zal overgeeven aan zijne eigene vrijwillige verkeerdheid! het is wel waar, daarin hebt gij gelijk, hij bedrijft geene buitenspoorigheden, maar hij heeft er noch tijd noch gelegenheid toe, al hadde hij er al eens aandrift voor: dan wie zal mij verzekeren, dat hij geen snood mensch worden zal, zodra hij in andere omstandigheden komt, of zijne nu nog slaapende driften ontwaaken, daar hij geene wet kent dan zijn wil en welbehaagen; en de vrees voor straf alles moet afdoen.

'T is waar, en dit troost mij, zijne schriften zijn zo zot, zo duister, zo onzamenhangend, dat hij volstrekt daar door geen nadeel doen zal, aan zwakke deugd of aan weinig onderwezen Godsdienst; maar wat zegt dit voor hem? ik ben zo bedroefd over dit alles, dat ik somwijlen half wensch dat hij een slechte knaap ware, uit overmaat van driften, verleidingen en temperament: hóe mij dit grieven

zoude, dat nog zoude ik verkiezelijker vinden; daar zou nog herstelling aan zijn; hij kon te recht komen: somwijlen wil ik mij zelve overtuigen dat hij in zijn harsens gekrenkt is.

Maar hoogmoed zonder verstand moet de bron blijven van alles wat hem zelf rampzalig zal maaken: hoe gelukkig acht ik onze goede vriendin Juffrouw STARING, wier zoon alleen verstand genoeg heeft, om zijn eenvoudig beroep te drijven en zijne cathegismus van buiten te leeren; die nooit een ander boek inziet dan zijn rekenboek en zijn' bijbel.

Mijn mans broeder heeft hem ernstig onderhouden, ja, dewijl hij toch studeeren wil, de keuze gelaaten om Dominé, Advocaat, of iet dergelijks te worden, maar hij weigert alles, hij wil door zijne pen schatten en lof verdienen, en onafhankelijk blijven leeven: hij ziet alle Boekverkoopers die niet eens weeten, of weeten kunnen dat hij in de wereld is, eerlang bij hem inkomen, om ten hoogsten prijze zijne vodden te koopen.

Wat zal ik beginnen! ik ben ten einde raad, en het huisverdriet treft mij te meerder, wijl mijn huis altoos een huis van vrede en stille eensgezindheid ware; nu heeft mijn man CORNELIS gedreigd, zo hij binnen een maand niet kiest, voor hem te kiezen of hem het huis uittezetten: het is zeker voor zijn' vader een ondraagelijk uitzicht, een' zoon te hebben die zonder de behoorelijke talenten zig met niets wil bemoejen dan met zijne boeken, niets schrijven dan dwaasheden van zijn eigen maakzel; en voor mij is

het eene bittere vernedering, mijn eenig kind zo verre van het gezond oordeel en de zucht om in de wereld nuttig te worden, verdwaald te zien: hij is jong; ik weet het; maar hij heeft op dit stuk eene koele bestendigheit boven zijne jaaren.

U mijne waarde zuster noemt hij eene verstandige vrouw; hij beklagt u alleen dat gij die zo veel weet, gevallen zijt op het verklaaren der Propheeten; en Predikanten in plaats van Philosophen levert: daar hij u des acht en bemint, wenschte ik wel dat gij hem eens geliefdet te schrijven: ik bepaal hier omtrent niets, zo gij alleen in het oog houdt wat wij begeeren, en hoe billijk dit ons begeeren zij: of er niet veel gekheid, om niets ergers te zeggen, in zijne opstellen is, zult gij best bij overtuiging zien, na gij het inleggende zult gelezen hebben: mijn man laat u en uwe dochter hartlijk groeten; zo uwe bezigheden het toelaaten, zoude ik u gaarn hier ontvangen met ons Nichtjen, gij zoudt ten hoogsten welkom zijn bij uwe liefhebbende zuster

MARIA DE GROOT, *geboren* HUISMAN.

Twee- en- twintigste brief.

***Juffrouw* ELIZABETH STAMHORST, *aan Mejuffrouw* CORNELIA WILDSCHUT.**

Zo gij, mijn lieve KEETJE nog onder de leevende wezens op onzen aardbol bestaat; zo gij niet krank of doodlijk verliefd zijt; indien noch uw hand gekwetst, noch uwe oogen ziek zijn, schrijf dan toch eens eindelijk aan mij, op dat ik mijne waarde ouders, die zo veel belang in hunne Nicht stellen, eenig bericht van u kan geeven, en ook in 't voorbijgaan, uw *dienstpresentatie* doen aan mijn' broêr, die wel niet op de groote lange lijst uwer minnaars staat aangetekend, maar die voor zijne lieve Nicht KEETJE nog geheel iet anders gewaar wordt, dan voor eene dagelijksche *Germain* nicht: ik denk immers niet, dat gij voornemens zijt om u met uwe afwezige familie niet te bemoelen? zulk een voorneemen is al te verkeerd om u daarvan te verdenken: het is des, (u niet schrijven meen ik,) ontstaan uit slofheid, en om dat gij het te volhandig hebt, dan dat gij aan het schrijven van een' brief zoudt kunnen denken.

Het is evenwel goed dat ik niet het minst ingenomen ben met dat kinderachtig punt van eer, 't welk zig zeer geraakt zou kunnen vinden om dat gij twee

mijner brieven zo vol genegenheid voor u, niet hebt beantwoord: zo het mij indedaad niet hinderde, ik zou er geen gewag van maaken, en alles aan den tijd overlaaten; maar gij kent mij, KEETJE lief, ik heb een liefhebbend, en aan mijn familie gehecht hart: het is voor mij in dit buitenleven zulk een aangename bezigheid aan mijne vriendinnen te schrijven, en van haar brieven te ontvangen, dat uw stilzwijgen mij, uit die oorzaak, nog meerder treft.

Doe dan boete, en beloof beterschap, want ik heb geen oogvol talent om u te beknorren: gij zijt zo lief, zo minzaam, zo innemend, dat ik mij uw engelengelaat alleen behoef te verbeelden, en de pen glipt mij door de vingers: het is zo natuurlijk dunkt mij dat eigen Nichten goede vrienden zijn! vergun mij des, dat ik uwe insluimerende vriendschap eens een stootjen geef, en beproef of zij nog te beweegen zij, om eindelijk eens een' brief van mij te beantwoorden.

Gij weet wel, KEETJE! dat de grond van mijn karakter gevoeligheid is? ik zal niet onderzoeken of dit tot mijn geluk of ongeluk veel zal toebrengen, en of gij, over 't geheel, met een geheel ander gestemd karakter meer kans hebt om gelukkig te zijn dan ik: de meesten zullen dit geloven en zig op de ondervinding beroepen; maar ik heb zo wel mijne eigene wijs van gelukkig te zijn, als alle anderen: en de beurt kan ook eens aan mij komen: het is ook alleen eene herinnering van het geen gij weet, om dat het nodig zij dat ik u zulks herinner.

Eene der rede, waarom ik gaarne aan mijne vrienden schrijf, is om dat ik mij die altoos als dan zo volmaakt voorstel, als doenlijk zij, om bij de Natuur te blijven: de andere, om dat ik als dan, door mij insgelijks van mijne beste zijde te vertoonen (zonder zulks opzettelijk te willen,) meer zin aan mij zelve heb: veronderstel dat wij altoos bij elkander waren, dan zouden misschien onze harten elkander teder beminnen, maar onze charakters, onze humeuren, ons verkiezen, en smaaken elkander zo al niet haaten, evenwel elkander uit den weg loopen en eindelijk onze harten medesleepen.

Van dit alles loopen wij geen gevaar; onze harten geeven den toon, en als wij over onze verkiezingen spreken, geschiedt dat met de onderwerping die wij der goede opvoeding betaalen, immers zo lang als wij door kibbelen en tegenspreken niet te warm worden en de naamen van KEETJE en BETJE, niet veranderen in die van Nicht of Mejuffrouw, en dit gebeurt te dikwijls bij jonge, oprechte, in staat volkomen aan elkander levendige meisjens.

Waarlijk KEETJE lief, zo gij over het briefschrijven dacht als ik, gij zoudt even gaarne een' brief aan mij als ik aan u schrijven: kom aan laat ik u nog een paar regels daarover mededeelen: als ik aan u schrijf, schept mijne verbeelding u zodanig als ik u liefst zag; alle die volkomenheden die ik u bijzet, drijven mij aan om ook beminnelijk in uwe oogen te willen zijn, en ik schik mij zo zeer naar u, als mogelijk voor mij is: ik vorm mij plannen van huislijk

geluk, wanneer wij bij elkander zullen zijn, en dewijl het geluk ons meerder treft in de verwachting, dan in de bezitting, ben ik ook nooit gelukkiger dan als ik aan u schrijf: er is maar ééne zwaarigheid, zij is deeze: de vriendschap kan niet van eene zijde komen; immers niet in stand blijven, zo zij niet wederkeerig is.

Zeg mij des openhartig, bemint gij mij ook? en bemint gij mij genoeg om zeer dikwijls aan mij te denken? naar mij te verlangen? brieven van mij te krijgen? wenscht gij mij bij u, als gij u wel vermaakt, vooral, als gij iet verdrietigs hebt? hebt gij mij, wanneer het papier reeds tot in het couvert toe, vol is, nog duizend dingen te zeggen? wel nu, zo eene vriendin ben ik voor u, en zo eene vriendin wensch ik in niemand zo zeer dan in u te omhelzen.

Ik weet wel, lieve Nichtjen, dat zo eene vriendschap, om dat zij weinigen bekend is, ook door weinigen kan begeerd worden; ik weet ook dat men met zulk eene vriendschap omspringt als de zogenaamde sterke Geesten met den Godsdienst, en onze slechte nog al niet domme jongens, met de deugd; dat is, men houdt haar voor een harsenschim, alleen goed voor weekhartige meisjes, maar voor geene denkende menschen: dit is het niet al: *Ik zal je nog meer zeggen*, zegt onze buurman, met veel beduidende miene, wanneer hij mijne lieve moeder, reeds een uur heeft zitten verveelen, met het verhaal van zijn kleinzoons kinderkuuren, die geen opraapens waardig zijn: daar zijn zelfs fijnen dweepers in deeze

vriendschap, die dezelve zo verre overdrijven, als de edele gezonde begrippen van den Christelijken Godsdienst; en zulke lieden brengen haar in een kwaad gerucht; ja, en dit doet nog veel meer nadeels, stellen haar voor oppervlakkige kijkers (dat is voor de meeste gaapstokken) vóór in een bespottelijk licht: nu zijn er meer *geloovigen* in den Godsdienst, en in de deugd uit vrees dat men hen voor uilskuikens zal houden, dan wel dat zij in staat zijn de minste schemering van bewijs daar tegen te kunnen opbaggeren: maar deeze vriendschap, terwijl zij onzen weg met roozen bestrooit, is ook ten uiterste nuttig, voor de beoefening des verstands, en de bevordering van goede zeden: de eigenliefde wil tog liefst door de vriendschap vermaand, geleerd, goed-, of ten minsten af-gekeurd worden: zij geeft eene gelijkheid aan beide zijden, en behoudt het recht om de vermaanster op haare beurt te vermaanen, te leeren, goed- en af-tekeuren, dit alles leert mij de ondervinding in den kring mijner vrienden en vriendinnen; vrienden, KEETJE! ja! want wij ontvangen hier met dezelfde gulle openhartigheid de braave jongelingen, als hunne zusters; dit alles vind mijne lieve moeder goed: ‘Hoor BETJE!’ zegt zij meermaal; dewijl mijn oogmerk is, u getrouwd te zien, en men geene goede keuze doen kan, indien men ons slechts een jongeling aanbiedt, die reeds het oogmerk heeft om ons tot zijne vrouw te neemen, geef ik u de vrijheid om in ons huis, alle zulke jongelingen te zien, die zig wèl gedragen; gij moet die leeren ken-

nen, om eens te kunnen vergelijken; gij moet die leeren kennen zo als zij zijn en niet zo als zij zig zouden voordoen, indien zij u of beminden, of geloofden te beminnen;’ en zo zeer als mijne Moeder zoude afkeuren, dat ik een van hen ter sluik zage, zo zeer begunstigt zij onder haar oog eene vrij uitgestrekte verkeerung.

Ik ontken niet dat ik meermaal misleid ben door zulke meisjens, die ik mijne bijzondere vriendinnen noemde; maar al doende leert men; en dewijl ik nooit verbonden was met slechte charakters, zo ontstond alles, of, uit veranderlijkheid, ongestadigheid, beuzelachtigheid, en nooit braken wij om eene gewigte fout: zulke teleurstellingen zijn ook al nuttig, en hadden wel eens wat verdrietigs maar nooit iet eigenlijk nadeeligs voor mij: mijn leven is zo onschuldig, en mijn vertrouwen zo onnozel, dat ik nooit iet te duchten had, ook als men mij van mijne zwakke zijde wilde ten toon stellen: men kan van mij zeggen dat ik wat romanescq ben, en zo weinig zonder twee of drie vriendinnen leven kan, als eene coquette zonder twee of drie douzijn flikflojers: ontvalt mij eene vriendin, ik moet altoos een paar andere overhouden; te meer, wijl de vriendschap dikwijls nog breekbaarer is dan kraakporcelen: zie eens, hoe voorzichtig ik het aanleg, om nooit verlegen te zijn: mijne overdrevene zucht tot briefschrijven is ook zo groot, dat het mij een ongemeen genoegen zoude zijn u ook als eene correspondentente te kunnen beschouwen: dit zou mij, die op het land

woon, eenigzins in de stad overbrengen, die ik wel niet genoeg bemin om daarin te willen wonen, maar waarvan ik echter gaarne iet hoor: en wie zou mij in deezen meer nieuws kunnen mededeelen, dan mijne lieve Nicht WILDSCHUT, die daar zulk eene schitterende vertooning maakt? mij dunkt dat gij mij ook wel wat, u zelf betreffende, zoudt kunnen verhaalen, en u daar door nog meer bij mij bekend maaken.

Ik lees ook veel liever een' brief dan een gedrukt schrift: mijn vader die, weet gij, zo geheel vader, zo geheel vriend en leermeester zijner kinderen is, heeft dit goedgekeurd, in zo verre men meer menschenkennis verkrijgen kan, door eene wèl geleerde, achtervolgde, openhartige briefwisseling, met verstandige lieden, dan uit zulke boeken die geschreven zijn met het oogmerk om die in 't licht te geeven, en hierom heeft hij zo veel op met de alom bekende brieven van Ladij MONTAGNE, en Madame DE SEVEGNI.

Deeze geheele brief, heeft ten hoofdoogmerk u te bewegen, om mij ook te schrijven: gij hebt, al leeft gij in een wereld van verstroojing, immers wel nu en dan een verlegen uur? gij werkt zo min als de vogelen des hemels; en spint even weinig als de leliën des velds, (zo als onze Dominé onlangs zig uitdrukte, toen hij de *beau monde* een zet wilde geeven:) gij kent misschien nog geen ander verdriet, dan de zelfverveeling; wel, beproef of gij ook dit niet kunt verdrijven, door nu en dan een weinig

regelen op het papier te zetten: uw vader is zo zeer overlaaden met bezigheden, uw moeder schrijft nooit geloof ik, des komt de correspondentie voor u op: gij weet niet, lieve Nicht, hoe veel vermaaks gij uw liefhebbenden Oom en Tante doen zoudt, indien gij hen eens eenige bericht u allen betreffende liet toekomen.

Mijne Ouders weeten ditmaal niet dat ik aan u schrijf: ik wensch zo gaarne dat zij dachten dat gij uit uw zelve eens schreeft: beiden zijn welvaarende, en mijn broër PIETER en ik zijn zo gelukkig onder hun bestuur en in hun bijzijn, dat wij met geene jonge lieden van stand zouden willen verwisselen: dit ons willen, stemt volmaakt overeen met de gevestigde neiging onzer ouders, die zig meer dan ooit gelukkig vinden in hun verblijf op het land.

PIETER wijdt zig zo geheel toe aan de belangens van anderen, dat hij geen' tijd heeft om veel aan de zijne te denken: hij is, weet gij, een groot vriend van alle lieve mooie meisjes, doch van vrijerij hoor of merk ik niets: die hem in 't voorbijgaan kent, is in gevaar om hem voor een rechten bemoeial aantezien; hij is evenwel te veel een man om eene beuzelachtige nieuwsgierigheid te koesteren: hij neemt, integendeel, veel meer moeite en onaangenaamheden uit den weg, dan de meeste jonge lieden van zijne talenten: zeker, KEETJE! hij heeft op de Academie zijn' tijd niet verlichtmist, en hoewel hij zo weinig snoeshaan als pedant is, zijn er hier omstreeks niet te min eenigen die hem gaarne voor niets beters

zouden omdraagen: onze meeste Edelen en Grooten, zien in hem een geducht voorstander der vernederde menschheid; en wee die hij *moet* aanvallen: onze Dames die meest allen trotsch en fijn zijn, houden hem voor een ruwen Apostel: hij gaat zijn gang, en vleit even weinig het volksken als hen die het met een ijzeren staf regeeren: daar komt hij zelf en verzoekt mij zo vriendlijk hem thee te schenken, waar toe hij veel te onhandig is, dat ik schielijk afbreek, en mij noem uw liefhebbende
Nicht

BETJE STAMHORST.

Drie- en- twintigste brief.

Mejuffrouw CORNELIA WILDSCHUT, *aan Mejuffrouw* ELIZABETH STAMHORST.

MIJNE LIEVE BETJE!

Gij zijt waarlijk wèl goed, gij hebt mij nu reeds drie brieven geschreven zonder dat ik nog één daar van heb beantwoord: neen zeker, gij hebt geen talent van grommen; gij merkt zelfs niet eens aan dat gij twee jaar ouder zijt dan ik, en dus ook uit dien hoofde meerder oplettendheid van mij verdiendet; zie, BETJE lief, ik wil geen vijgenbladen opzoeken, en

gij weet dat ik nooit onwaarheid spreek; geloof mij des als ik u zeg, dat alle uwe brieven mij ongemeen aangenaam zijn, en dat ik noch aan u noch aan mijnen geliefden Oom en tedergeliefde Tante schreef, alleen ontstaat uit gebrek aan stof; dit is waarlijk zo; houd mij, bid ik u, toch voor zo een verkeerd schepzel niet, dat ik zulke uitmuntende menschen als uwe Ouders zijn, onpligtmatig zoude kunnen behandelen: o ik weet nog zeer wel hoe mijne lieve Gouvernante, Mademoiselle DU SART, over mijn Oom en Tante dacht: en dewijl ik overtuigd ben dat zij daar volmaakt wèl over kon oordeelen, is haar getuigenis voor mij van het uiterste gewigt gebleven: ja, die Gouvernante heeft mij wat traanen gekost! en dikwijls denk ik nog aan haar; zie, ik zou dunkt mij, de helft van mijn goed hebben willen geeven om haar te behouden; maar de dood nam haar weg, en Moeder dacht dat ik, veertien jaar, en zo groot zijnde als zij zelve, geene andere noodig had: onze Moeders zijn wijzer dan wij, weet gij, en ook alles slijt met den tijd; en ik ben luchthartig, en denk dan alweêr, dat is niet anders! doch zeker BETJE, het was eene allerbeste vrouw, en zij liet mij nooit iet toe dat zij voor mij niet goed vond.

Zo dat, mijn lieve Nicht! gij kunt wel denken, dat ik aan mijn Oom en Tante geene wisjewasjens schrijven kan, die ik zelfs aan u niet zoude durven schrijven, ja, die ik voor te beuzelachtig beschouw om daarmede een' brief optevullen: ik weet niets, en ben, zo als gij wel denken kunt, verlegen om stof;

zie Nicht, ik zou moeten praten over mijne uitspanningen en vermaaklijkheden, die zo bedroefd eenzelvig en mij zo onverschillig zijn, want alles is zo oud, en dat is wel te begrijpen, ik heb die te dikwijls gesmaakt: kleden, kappen, bals, concerten, speelpartijen, en denk eens aan, BETJE! ik mag de kaarten niet luchten of zien, en evenwel, een mensch moet beleefd zijn in zijn eigen huis, en Mevrouw S.... speelt eeuwig en ervelijk Reversi, en dan moet ik de partij helpen volmaaken: ik kan niet begrijpen dat men zo verzot zijn kan op het spel; en als ik met onze jonge lui speel, is het klinkklaar om wat te snappen, te lagchen, en den een of anderen knaap voor den gek te houden; maar de smaak is vrij om te speelen meen ik, zo dat, over het spel kan ik u dan ook niet schrijven: ik vrees ook, Nicht, dat ik op zo een' brief van mij, een heele predicatie met eene scherpe toepassing ten antwoord zoude krijgen, en daar ben ik zo dood bang voor, als gij voor een kat, dat ik ook van zo een verstandig meisje niet begrijp: hede BET-lief, het zijn immers zulke lieve poesjens! ja ik hou magtig van mijn kat; hij heeft menschenverstand: en ik ben bang van zulke predicaties; ik vrees, dit is het maar! dat ik er mij nooit naar zal kunnen schikken: want ik ben zó zot niet, of ik zie wel dat gij heel anders zijt opgevoed dan ik; en veel meer voorraads hebt om gelukkig te zijn, voor u, meen ik: maar ik zeg, met uw' Tuinman, de mensch heeft zig selv' niet gemaakt, en ook het word ons niet gevraagd van welke ouders

men wil geboren worden: niet, Nichtjen, dat ik mijne Ouders beschuldig, of veracht, heden, BETH-lief, daar beef ik voor! mijn Vader is de braafste man die er leeft, en mijne Moeder de goedste vrouw die ik ooit kende: zij beminnen mij als de appels van hunne oogen: zij geeven mij alles wat ik wensch, en maaken mij zo gelukkig als zij kunnen; moeder zegt altijd: 'KEETJE moet wat plaisir hebben, zij is rijk genoeg, en jonge lui kunnen niet leven als ouderwetsche Benisten;' en Moeder houd ook van de vreugd: daar bij denk ik dan ook, misschien zijn zij beiden ook zo opgevoed, en mijne overledene Gouvernante zeide meermaal, de opvoeding maakt van den mensch het geen hij eens zijn zal.

Mijn Vader heeft een zwaar comptoir; die goede man kan niet, zo als uw vader, die stil op zijn landgoed woont, den geheelen dag in de boeken studeeren: en moeder houdt niet van leezen: en zij heeft zelfs niet gaarne dat ik lees: 'Zie, KEETJE!' zegt zij dan, 'al dat ge lees is nergens nut toe en zeer ongezond ook nog; ik zie niet dat leesachtige menschen, betere menschen zijn dan wij:' maar zeg ik dan: 'Hede Mama! mijne Gouvernante was zulk een uitmuntende vrouw, en zij las altijd om zo te spreken' - 'Dat was,' zegt mijn Moeder dan, daar op, 'om dat het haar kostwinning zo meêbragt, maar gij die geene kostwinning noodig hebt behoeft ook niet te leezen.'

Bij slot van rekening blijkt des alweêr, dat ik buiten staat ben om een' brief, zo als ik aan Oom en

Tante zoude willen schrijven, optestellen; en niet om dat ik hen niet met al mijn hart liefheb, en daarbij, ik ben verzekerd dat ik geen goeden stijl schrijf, en heel slecht speld: ik zou zeer verlegen zijn om in het Nederduitsch te schrijven: goed zegt gij, schrijf dan in 't Fransch: maar dat ben ik vergeten, want sedert Mademoiselle DU SART overleden is, heb ik geen drie Fransche briefjens gescheeven: en gij Nicht zijt zulk eene puntige schrijfster, en Oom is zo geleerd, en Tante ziet zo naauw, dat ik te beschaamd ben om zulke blijken van mijne onkunde te geeven: een mensch is toch altoos wat grootsch, BETJE! evenwel, ik zal probeeren hoe het gaat, misschien zult gij 't nog kunnen leezen.

Gij hebt ook zo veele vrienden en vriendinnen waar voor gij niets geheims hebt, en ik zou misschien gevaar loopen om mijn' brief bij hen te zien omwandelen, of dat hij in uwe geleerde cirkels als een grapjen zou vorgelezen worden: wat zou men zig ten mijnen koste vermaaken! vooral zo gij, Nichtjen, die toch den naam hebt van zeer satiricq te zijn, die met nooten verzeldet.

Wel zo KEETJE! vraagt gij nu; wel zo KEETJE! denkt gij waarlijk zo slecht over mij? - hoe slecht? neen, ik denk niet dat gij zulks uit slechte beginzels doen zoudt; maar de gevolgen zouden voor mij dezelfde zijn; en gij zijt zo alles voor uwe boezemvrienden: indien u zo een' brief deed lagchen, dan zoudt gij immers dit vermaak niet alleen kunnen genieten? daar bij zoudt gij kunnen denken, KEETJE

heeft er geen nadeel van, zij weeten niet van wie dien brief komt; dat kan zijn; maar ik zou dit evenwel zo kwalijk neemen, dat ik, al schreeft gij mij vijftig brieven in een maand, ('t geen voor u maar speelengaan is,) er geen een eenig van zoude beantwoorden.

Wat nu uwe beschrijving der vriendschap betreft, ik versta niet recht wat gij zeggen wilt; ik ben er ook niet nieuwsgierig naar om het te begrijpen; het zal met de vriendschap zijn zo als met alle die dingen daar ik zulk eene groote verwachting van had; als het nieuwtjen er af is, is er niets meer aan: daar bij komt nog, dat ik geen smaak heb in ongerust te zijn; en daar hebt gij mij voormaals al zo breedvoerig over geschreven: zie, BETJE-lief, als ik eene mijner gezelschaps Juffrouwen in zo een toestand zag, zo als gij mij die als de gevolgen eener intime vriendschap heel omstandig hebt ontvouwd, dan zou ik vast gelooven dat zij eene zwaare ziekte onder de leden had, of dat haar een groot ongeluk dreigde, en kwaad kon zien vóór het er nog was, zo als Mama mij verhaalt dat er zulke menschen zijn, en dat zulks komt om dat zij met een helm geboren werden: en dat zulke lui als zij ergens voorbijgaan, daar een doode komen zal, dat zo zeker vooruitzien, als onze slepers paarden die nooit voorbij zo een huis zijn gegaan, dan gedwongen: en dat zulke paarden ook met een helm geboren zijn: en dat een mensch wel zo goed kwaad kan vooruitzien als een slepers paard; en mijn Moeder zou niet jokken om al wat er in de

wereld is; en zij heeft het ook gehoord van heele geloofbaare menschen, die heel fijn en vroom waren: hebt gij wel ooit zo iet gezien Nichtjen? ik niet! en ik hoop dat onze lieve Heer mij daar voor ook zal bewaaren.

Neen BETJE lief, ik ben wel altoos heel blij met een' brief van u; het geeft weêr zo eens eenige verandering: ik doe hem ook schielijk open, en scheur er, (niet om dat ik zo beef; maar om dat ik onhandig en driftig ben,) meest altoos een brok af; en denk dan niet zo als gij, dat op dat brok nog iet zeer intims staan zal, maar dat er of de naam van *Boomlust*, of de dagtekening op gestaan heeft, en daarmee is dat uit: misschien zou mijn verlangen om dien te leezen nog sterker zijn, zo gij mij eens wat nieuwtjes mededeeldet uit uwe Provincie, zo als van de levenswijze, de kleding, de vermaaken, en soortgelijke dingetjens die mijn verstand bevatten kan; maar gij schrijft altijd zulke geleerde brieven, dat het wel predicatien lijken: ik zeg dat niet om u te berispen; ieder heeft zijn talent, en ik weet wel dat ik daar niet over moet oordeelen: gij spreekt zo veel van de Natuur, van de schoone Natuur en de vriendschap; maar zo als ik zeg, ik versta dat niet: ik kan des zo eene vriendschap van u niet aanneemen, om dat ik die niet kan beantwoorden: ik moet voor mijne gezondheid zorgen, en heb maar geen' zin in die slaapelooze nachten, die men uit klinkklaar verlangen naar een' brief, doorbrengt: de nacht is de mensch tot rust gegeven; en ik slaap zo graag, BETJE; nu

dat weet gij: maar slaapen is gezond, en ook ik heb niets te doen: ja dat was het eenigste dat mijne Gouvernante lastigs had; ik moest altoos vroeg op.

Wat nu betreft dat Tante van oordeel is, dat eene jonge Juffrouw zo wel jonge Heeren als Juffrouwen moet zien, en daar meê omgaan, om elkander te leeren kennen, komt volkomen overeen met het oordeel mijner lieve Moeder; en ik zie daaruit dat men den heelen dag niet behoeft te zitten leezen, om zo goed een zaak te begrijpen als mijne geëerde Tante: Mama leest geen ziertjen; maar er komen hier alle daag een schrik van jonge luî, en mijne goedaartige Moeder mag wel wit zien; zij is bij ons als of zij mijn zuster ware; och zij is magtig goed en inschikkelijk! ik hou ook dol veel van Moeder.

Dat onder zo veele jonge Heeren ook minnaars zijn, is zeer wel te begrijpen: maar zie, BETJE-lief, ik weet het niet, maar dit kan mij niet schelen: en ik kan u verzekeren dat mijn hart even weinig dan mijn hand gekwetst is; daar kunt gij gerust op zijn, al schrijf ik ook in geen half jaar weêr: ik mag hen allen wèl zetten, zij zijn vrolijk en grappig, of zij houden mij ten minsten wat gezelschap, en dat is wel naar mijn' zin.

Ik heb ook voor eenigen tijd reeds eene jonge Juffrouw, of zo gij wilt vriendin bij mij gehad; een rechte lieve vrolijke meid, die het in huis niet te zeer naar haar' smaak heeft: haar moeder verstaat niet dat zij in een boek kijkt, en zij is zo verzot op leezen en schrijven dat het danig en danig is; zij schrijft

ook gedichten, en ik geloof dat zij zelfs wel een boek zou kunnen maaken: ik had gehoord dat zij heel vrolijk en geestig was, en ik dacht, kom aan, dat zal eens wat anders voor mij zijn, en ik maakte kennis met haar; wat zal ik zeggen, het voldeed ook al niet; in 't eerst liep ik magtig hoog met haar; maar het was al gaauw gedaan: wij zijn niet kwaad op elkander, maar wij zien elkander zeer zelden, want NAATJE HOFMAN heeft, denk ik, even weinig over mij voldaan geweest dan ik over haar was: haar vader doet in de lijwaaten; braaver stiller burgers zijn er niet: en wat nu betreft dat, zo als gij gelieft te zeggen, de vriendschap ook goed is om iemand zijne fouten te zeggen; o daar behoeft men geene vrienden om te zoeken: deezen dienst zal niemand zig onttrekken: onze bedienden zouden zonder opslag van huur dien dienst omtrent mij wel willen verrichten; ik geloof zelfs dat gij, mijn lieve BETH, deezen liefdienst omtrent mij zoud kunnen verrichten in uwe hoedanigheid van Nicht; en ik houde mij daar nog meer van verzekerd nu ik het slot van uwen brief eens weêr overloop: zeker, het is niets dan verlegenheid en gebrek aan stof, dat ik niet aan mijn Oom en Tante geschreven heb; en ik zou even goed kunnen zeggen dat gij ook wel wat meer aan mijne Ouders behoortet te schrijven, te meer, daar u dit geen de minste moeite kost.

Zie daar, BETJE, dit is nu althans wel een lange brief; maar ik heb u nog vergeten te schrijven dat ik nu al weêr eene andere vriendin heb, en die is zo

geheel anders dan NAATJE HOFMAN; zij zou u wel bevallen, denk ik, Nicht; zij is allerliefst, en altoos zo in één humeur - maar ik ben zo moê geschreven; en ik moet nog aan Oom en Tante schrijven: ik groet zeer minzaam mijn' Neef, en ik wou wel dat hij ons ook eens bezocht, het zou hem nog wat vrolijker manken, en *Amsteldam* is nog al zo heel ondragelijk niet voor jonge lieden - Ik omhels u recht hartlijk, en blijve uwe

Liefhebbende Nicht en Dienaares,

C. WILDSCHUT.

PS. Mijne ouders groeten u hartlijk.

Vier- en- twintigste brief.

Mejuffrouw CORNELIA WILDSCHUT, aan Mijnheer en Mevrouw STAMHORST.

HOOGGELEERDE OOM EN TANTE!

Ik heb door mijn niet schrijven zeker wel een klein berispingjen verdiend; maar waarlijk, Oom en Tante, het is om dat ik beschaamd ben aan zulke wijze menschen te schrijven, en om dat Nicht BETJE zulke

mooje geleerde brieven schrijft, daar ik niet op weet te antwoorden: ik verzeker u, dat mijn hart geen deel heeft in dit schijnbaar verzuim, en ik zou zeer bedroefd zijn indien mijn Oom of Tante misnoegd op mij ware: gij kunt dan wel denken, dat ik daar magtig tegen aan zie, en van uitstel komt afstel. Het is mij alleraangenaamst te hooren dat Oom en Tante zo gezond en vergenoegd leeven: Oom en Tante zijn nu zeker al lang gewoon aan het buitenleven, maar het moet voor Neef en Nicht evenwel naargeestig zijn, zo altoos hetzelfde te zien, en geheel andere menschen te ontvangen dan wij in de stad: ik vind bloemen en boomen heel mooi, maar ik zou evenwel niet kunnen besluiten om nooit iet anders te zien: ik houd heel veel van uitgaan, dat geeft nog zo wat verandering in ons leven; en alles is al zo oud; zo dat, ik kan niet begrijpen, hoe of Nicht BETJE met zulk eene eenzelvigheid gezond en vrolijk blijven kan: ik althans zou dit niet lang goedmaaken; maar het is ook waar dat Nicht BETJE veele talenten heeft van leezen en schrijven, en muziek, en tekenen, en dat helpt: lieve Tante! wat zouden wij ons een genoegen maaken in het gezelschap van BETJE, zo gij toestond dat zij hier eens een helen winter kwame logeeren! mijn goede Moeder zegt: 'Dit zou Nichtje goed doen, het meisje moet zo stijf worden als een steenen beeld; zij heeft niets aan haar jonge leven:' mijn Moeder houd krachtig van Nicht BETJE, en zou alles in 't werk stellen om haar den tijd aangenaam te doen doorbrengen: zij kan, lieve

Tante! in ons huis ook wel leezen, want Vader heeft nog van Grootvader eene heele zaal vol boeken; en hier komen ook wel geleerde jonge lieden, ja zelfs Philosophen; de zoon van onzen braaven Boekhouder: (Tante, gij houdt zo veel van zijn vrouw, niet waar Tante?) is een groot Filosoof en een Poëet ook nog; o die zou net BETJES slag zijn; daar kon zij dan meê redeneeren over boeken, en over de starrehemel, en over de dieren, en dat die ook zo wel een ziel hebben als wij: nu, ik versta daar niets van en dan komt hier ook alle daag een jonge Heer VAN ARKEL, die zo aartig en zo vrolijk is, dat Mama omtrent zo veel van hem houdt als van mij: de jonge Heer VAN VEEN is hier, of hij zal hier komen; die is wat bedaarder, maar ook heel leesachtig, en Nicht zou de keuze hebben uit nog een half vijf- en- twintig - Wij zijn allen gezond, en mijne lieve Moeder is nog even vrolijk als of zij twintig jaar ware: Vader heeft altoos zijn hoofd vol, ik zie hem niet dan aan tafel, doch hij is ook in goede gezondheid - Nu zal ik afbreken en u verzekeren dat ik met de grootste achting de eere heb mij te noemen

HOOGSTGEËERDE OOM EN TANTE!

Uwe gehoorzaame Dienaars en Nicht,

CORNELIA WILDSCHUT.

PS. Lieve Tante! zoudt gij mij niet in een klein briefjen willen verzekeren dat gij niet misnoegd op mij zijt?

Vijf- en- twintigste brief.

***De Heer* CORNELIS DE GROOT, *aan Juffrouw* CORNELIA WILDSCHUT.**

Beheerscheressche mijner ziel! koningin van mijnen wil! brandpunt mijner liefde! reflectiespiegel der schoonheid! beminnelijke SYLVIA! dus noem ik u, o naamgenoot van de moeder der *Grachen*, de edele CORNELIA, maar als ik aan u mijn verliefd hart in al zijnen gloed vertoon, moet ik een zachter naam aan u geven en u aan mij voorstellen als eene Veldnimfe: is het vermetel dat ik mijne oogen tot u opheffe? de maatschappij twijfelt, het vooroordeel zegt JA: maar, maar mijne boezemvriendin! de reden in geener maniere.

Wat, mijne schoone! is er meer voor u te genieten in het oord des overvloeds? gij hebt u uit alle deszelfs stroomen verzadigd; er is des bij den rijkdom niets nieuws meer onder de zonne om u aantebieden: maar de liefde van een' man als ik ben zal u een genoeg verschaffen dat gij niet kent - ook niet bij naame; met en door mij zult gij in eene voor u nieuwe wereld overgebracht worden; ook tot uw' naam toe zal ik veranderen: en daar het gewest des vernufts veel onbegrensd is dan dat des rijkdoms, zult gij daar

in bewaard blijven voor die naare zelfverveeling die als een slang u den boezem doorknaagt.

Gij zult altoos meesteres van uw lot blijven; ik zal mij nooit tot uwen tiran opheffen: op uw wenk vlieg ik overal op de vleugelen der huwelijksliefde; nu met u naar de comedie, dan naar mijn studeerkamer: gij zult mijne DORIS van den grooten HALLER, ja gij zult mijne SYLVIA, en ik uw getrouwe CELADON zijn.

Ik zal lagchen als gij het wilt, en treurig zien zo dra gij het begeert, door die fijne overeenstemming der zielen die door de logge dwaasheid bespot maar door de ondervindelijke liefde geloofd wordt: dit is het niet al! bij het waggelend wiegjen zullen de negen Zanggodinnen u verpoozen, engelen zingen, en Apollo de maat slaan: onze zoonen zullen geheel onder mijne bestuuring, onze dochters onder uwe bescherming opwassen.

Denk niet, o SYLVIA! dat ik uwen rijkdom begeer! een waar Wijsgeer heeft weinige behoeften! maar dewijl ik mij aan het menschdom toewijde, is het billijk dat ik wèl gevoed, gehuisd, gekleed en boven alle aardsche beslommering ben.

De dichtkunst eischt een' geest van zorg en kommer vrij.

Een Wijsgeer achter een toonbank! een Dichter op de beurs! - welk eene ijsselijke verplaatsing! welk eene verwarring!

Mijne ouders heb ik over ons huwelijk niets ge-

zegd, wij verschillen altoos zo veel in gedachten, dat ik dit vooreerst uitstel, en ook ik heb mijn hoofd zo vol, dat ik er den tijd niet toe heb.... mijn dichtluim overvalt mij daar zo geweldig, dat ik u moet verlaaten en een heldendicht ga beginnen, waarvan gij de *Mecena* zijn zult - vale, vale!

CORNELIS DE GROOT.

Zes- en- twintigste brief.

***De Heer* CORNELIS DE GROOT, *aan den Heere* FRANS LIGTHART.**

Wilt gij, mijn beste FRANS! mij wel eens een' dienst doen? wij waren op school altoos goede vrienden, en uw vader bedient, weet gij, onze heele familie: dit onderhield onze kennis, te meer daar gij nu en dan bij mij komt om met andere jonge lieden over studie en litteratuur te spreken: gij zijt wel wat luchtig FRANS, maar ik houde mij gerust dat ik op u staat kan maaken; het geen ik u verg zal de jonge Juffrouw, alwaar gij op het comptoir zijt, voldoen: zij onderscheidt mij, van alle die losse jongens, die pronkers, die beuzelaars, die grootspreekers, die haar overal navliegen; knaapjens die niets weeten, en die zij ook alleen gebruikt als onderdaanen in geval

van noodzaakelijkheid; 't zij om haar ergens te brengen, of om een commissie uittevoeren: maar een jong denker alleen kan haar huis, haar hart, haare keuze eer aandoen: dit alles in een diep vertrouwen tusschen ons - Gij zwerft als boodschaplooper veel bij den weg, en ik heb den tijd niet om mij aantekleeden, veel minder om uitteloopen, zo het niet is om aan het huis uws patroons te komen; daarom zend ik u het plan van een geschrift dat geheel origineel zijn zal: ga bij de voornaamste Boekverkoopers, vooral, bij hen die in philosophische schriften handelen: verzoek om dit plan te mogen voorlezen, en noem voor eerst mijn' naam niet; maar zeg alleen, dat de schrijver zijn werk misschien zal afstaan voor 20 dukaaten het blad, eerste druk: om hem nu nopens het debit gerust te stellen, moet gij hem verzekeren, dat er geen woord theologie in zal komen, en dat de zedeleer daarin vervat, niet veel strenger zijn zal dan die, welke men al zingend in de opera hoort aanprijzen; zeg hem ook, dat de schrijver noch Staats- noch Prins-gezind, maar een burger der wereld is, die zijn vaderland overal vindt waar hij menschen ziet: verzeker hem ook, dat het geheele stuk, in spijt zijner wijsgeerigheid zo bevallig zal ingekleed, en zo aangenaam geschreven worden, dat *de Mondes* van FONTENELLE daar door zullen overschenen blijven; zeg hem met één woord, dat de schrijver een menschkenner is, die den heerschenden smaak zijner eeuw kent en voldoen zal: zo gij hem hiervan hebt overtuigd, (en dit zal u niet

moeijelijk vallen, als men mijn plan gezien heeft,) voeg er dan bij, dat ik aanneem voor hem alleen te werken, en eene associatie wil aangaan die voor ons beiden een goudmijn zijn zal: hij zou dit mijn werk met fraaje platen kunnen uitgeeven: over den titel zal ik zelf met hem spreken, die is dra gevonden; misschien geef ik het alleen den titel van: 'Vliegen-Republiek, ontdekt door een' wijsgeerig' navorscher der Natuur:' of iet dergelijks: wacht eene ruime belooning, mijn goede FRANS! ik zal mij in staat stellen om met glans in de wereld te verschijnen, en de weldoener mijns volks te worden: maar hierover zo gij tijd hebt eens nader; ik heb het er uitgescheurd om u deezen te schrijven - Vaarwel, FRANSJE! ik ben uw goede vriend,

CORNELIS DE GROOT.

Zeven- en- twintigste brief.

Juffrouw CORNELIA WILDSCHUT, *aan Juffrouw* ANNA HOFMAN.

Wel, lieve NAATJE, gij komt mij dan ook verbruit plaagen en kwellen! al haddet gij geen ander talent, daardoor zoudt gij uitmunten in den kring van alle mijne Saletvriendinnen, en goede bekenden: gij

weet immers dat niets in de heele wereld mij zo zeer verveelt dan de tijd, en dat geen schepzel mij zo lastig is dan ik mij zelve ben? hoe of dit nu met de eigenliefde overéén te brengen is, daar zie ik niet door; maar ik arme ziel, heb zo weinig in- en doorzicht; ik leef en denk zo weinig dat ik niet onderneem dit te verklaaren; ik zeg u alleen eene gewaarwording, en die laat ik mij door alle geleerden uit de vier hoeken der wereld niet ontpraaten; het is zo: hoor eens dan! daar ben ik pasjes negentien jaar, en er is niets nieuws meer onder mijn bereik: men zegt, dat ik zeer wèl zing, en mijne eige stem mishaagt mij; de muzijk zelve is al zo oud voor mij, en ik geloof, ter goeder trouw, dat ik in die bij u zo hooggeroemde kunst, nooit verder komen zal, dan dat ik een klein opera-airtje aangenaam zingen zal; dit is ook genoeg in mijn' staat: mijn Forte-piano, daar mag ik mij haast niet meer voor plaatzen, en nog voor drie maanden was het mijn alles: ik ben de publicque vermaaken, de comédie en al wat daar bij behoort, moede; 't is altoos het oude en het zelfde: gij weet, mijne ouders zijn de beste menschen die er te vinden zijn: dwang - die ken ik naauwlijks bij naam: ik kan niets zo gek, zo zot, zo vreemd bedenken, of het staat mij vrij; ja naauwlijks let men op het geen ik doe.

Nooit ben ik nog tegengesproken: wenschen en bezitten volgt elkander oogenblikkig op; dit doet mij wel eens begeeren tegengesproken te worden; dat zou ten minsten eenige levendigheid in het genot voord-

brengen; de lust om mijn' zin te doen vergaat des dikwijls: wil ik tot elf uren slaapen, 't is wèl; wil ik vroeg opstaan, 't is wèl; wil ik laat uitblijven, 't is wèl; wil ik ongekleed in mijn kamer eeten, 't is wèl; wil ik een partij geeven, 't is wèl; wil ik tot twee uren in den nacht bij mijn vuur zitten geeuwen, 't is wèl; zie, NAATJE, dit verveelt mij ijsselijk: menigmaal eet mijn Vader alleen, mijne Moeder ook, en ik insgelijks, en dat wel op het uur dat ieder behaagt: ik eet wat ik wil, niets is te duur, te raar, en of het goed voor mijne gezondheid is of niet, daar denkt niemand aan: uitspanning, vermaak, hoop, uitzicht, dit zijn onbekende dingen voor mij: ik benijde, (en evenwel nijd is mijne begunstigde ondeugd zo weinig, dit weet gij;) ik benijde somwijlen onze jonge derde-meid, wanneer die zegt: zondag is mijn uitgaansdag, o wat zal ik dan een plaisir bij mijn ouders hebben! wij zullen thee-melk, (of wat weet ik het,) kooken.

Toen mijne Tante BETJE nog te *Amsteldam* woonde, zag ik dikwijls dat zij met traanen van vreugd een arm ongelukkig huisgezin te hulp kwam: en, tusschen ons gezegd, hoe dikwijls ik met de grootste onverschilligheid een paar dukaaten met hetzelfde oogmerk wegschonk, ik had er tog geen groot vergenoegen door; voor twee dukaaten die ik gaf, kreeg ik twintig in de plaats: ik miste niets, mij dacht, ik gaf zo niets van het mijne: ook dit moet gij mij eens uitcijferen NAATJE-lief; want waarlijk ik acht het goud als het slijk op den Dam, dat is als niets: ik ben

overal te vinden daar wat te zien of te hooren is, en nergens eigenlijk tegenwoordig: ik vermaak mij alleen niet meer, maar ik kan het mij zelve niet eens meer wijsmaaken dat ik mij vermaak.

Uw gezelschap waarna ik zo plagt te wenschen vóór ik het genoot, zoek ik eigenlijk meer dan dat ik het verlang: zo gij aan mijne oprechtheid twijfeldet, gij hebt er hier, zo als Dominé X... zegt, een *duchtig* bewijs van: zodra ik weet dat gij vast komt, kan ik niet meer zo met al mijn hart zeggen, wat zal dit een aangename dag een vrolijken avond zijn! wij zijn reeds zo gewoon aan elkander; hebben zo weinig te zeggen; zijn zo schoon uitgepraat, (dit is zeker mijn schuld, maak daar geen compliment over,) zitten zo droomig, ja somwijlen moet *ik* een geeuw weghoesten, en ziet *gij* op uw horologie hoe laat het tog zijn mag: wij vraagen zo dikwijls wat willen wij doen? zo gij een liefhebster van het spel waart, ik zou waarlijk kaarten in gereedheid hebben; doch schoon gij alle spelen van de mode kent, hebt gij u daar zo sterk tegen verklaart, en zegt dat gij nooit uit verkiezing, maar dikwijls uit beleefdheid, *Whisq*, of *Reversi* speelt: ik doe u deeze belijdenis niet om u te doen besluiten mij weiniger te bezoeken, niets minder! ik hou *ijsselijk* veel van u, en ik wist het geen jaar meer goed te maaken zo ik u niet hadde: ik wenschte alleen dat dit alles anders ware, of dat gij eens wat nieuws bedacht: ik heb u naar wat lectuur gevraagd; eenige voor mij nieuwe romans: maar, mijn hemel! Ik ken die allen, ik heb allen doorbladerd,

en ook zij zijn zo niet in mijn' smaak: daar is nu die beroemde CLARISSA; wel mensch! ik heb geen geduld om het eerste deel te leezen; en ook alles is zo akelig en zo treurig! Juffrouw HOWE smaakt mij nog al het best, want haare brieven doen mij voor zo verre ik die las, nog eens lagchen: maar alle de overigen; neen ik heb er geen smaak in: en aan die twee Hollandsche romans! zie, ik mag er niet van hooren; zij zijn náár en náár zeg ik u; en is het ook doller te bedenken? daar komen Dominés ook in! zie dat sluit nu niet met al NAATJE, dat men Dominés plaatst in boeken die uit de grap geschreven worden; en dat nog zulke ernstige Dominés, die er alleen inkomen om iet goeds te zeggen: wel als ik wil hooren preêken ga ik in de kerk, en lees geen romans; zo dat, Juffrouw RIEN DU TOUT had wel gelijk, toen zij zeide: 'Het is of ik in de kerk ben:' maar wat mij aangaat, dan ben ik nog liever in de kerk, dat scheelt mij veel, dan kan ik nog ten minsten eens rond kijken, en met een goede bekende een beetje praaten over het geen ik zie: en ik zie ook nog dat men onze jonge lieden mooi beet heeft; die willen geen ernstige dingen leezen, en nu gaan die schrijfsters heen en stoppen halve zedepreêken in de romans, en dan móeten wij die wel leezen: daar zitten wij dan mooi te kijken! doch wij zijn ook niet gek, wij willen er niet van gebruiken, wij slaan dit alles over - Zeg eens NAATJE! hebt gij al die *Clarissa's*, al die *Grandisons*, al de *Julia Mandevilles*, enz. allegaêr uitgeleezen? van letter tot jota? wel wees dan zo

goed en leg eens een papiertjen bij iedere grappige brief; anders is het een wilt zoeken, en een brief van Mevrouw RYZIG diverteert mij nog al, zij doet mij schateren van lagchen, maar Mevrouw HELDER, die haar brieven sla ik over, zo ook de meeste; en als ik van LOTJE lees, word ik zo bedroefd, dat ik er niet van slaapen kan: ik hou niet van zulke histories, en men zegt dat dit eene waare geschiedenis is; en dat LOTJE wel zo waarlijk geleeft heeft als gij en ik nu leeven, maar het staat evenwel in een roman.

Om u nu te toonen dat ik u alles toebetrouw, zend ik u als een diep geheim, (en ik zou met u breeken zo gij mij verklapte,) een' brief dien de jonge Heer DE GROOT mij gezonden heeft: ik versta er niet heel veel van, maar een vrouw behoeft ook geen filosooph te zijn; al wat ik er uit kan opmaaken, is dat hij smoorlijk op mij verliefd is; dat hij geen geld maar veel verstand heeft; dat ik veel bewonderaars heb, maar daar geef ik heel weinig om; ik zou hem neemen kunnen, al ware het om eens in een anderen levenskring te komen; mij dunkt, het moet wel aartig zijn, als men alles, gelijk ik, moede is, waar men zig bevind, dat men een trap of twee in de levensmanier afdaalt, en kan zien hoe het daar gesteld is; dan zou ik ook menig pretjen kunnen neemen dat mij nu verboden is, als (houd u maar niet op!) strijdend tegen mijn fatsoen: zie NAATJE, daar heb ik ook zo een hekel aan; fatsoen, tut, tut! ik heb meer geld dan gij, of dan DE GROOT, maar ben niet

meerder van fatsoen dan gij; ik denk bijna nooit, maar het komt mij altoos voor dat eene goede beschaafde opvoeding alles gelijk maakt, en dat al dat gesnap van fatsoen, en beneden het fatsoen, en tegen het fatsoen, zotte klap is; en dat een braaf eerlijk welgezeten Boekhouders zoon, die er wèl uitziet en zo wèl is opgevoed, als ik zelve ben, niet beneden mijn fatsoen is; zeg mij eens of ik gelijk heb of niet; het komt mij maar zo voor, NAATJE: onderscheid van geld is er dikwijls; maar fatsoen, a, ba! wat is dat? niet NAATJE, dat ik met een ambachtsgezel zou willen trouwen; o neen! maar dat is om dat zo een man niet opgevoed is zo als hij 't voor mij moet zijn, indien men in den zelfden staat leven moet! nu althans ik heb daar mijne bedenkingen over: het komt mij voor dat zij die men zo een paar trappen beneden de rijke lieden plaatst, veel meer gelegenheid hebben om zig te vermaaken: 'Heden Nicht!' plagt mijne Tante BETJE te zeggen, als ik haar daar over aan het hoofd gonsde; 'hebt gij dan in uw' kring geen vermaaken genoeg voor een jong meisjen?' ja maar, ik zou veel liever met de naaimeisjens omsollen, uitrijden, en naar *Buiksloot* vaaren; een groote gedroogde schol kluiven, en een patertje langs den kant dansen, dan mij te diverteeren zo als wij, Tante, gewoon zijn: 'Gij zijt een kind,' kreeg ik ten antwoord; dit blijft evenwel zo; ik klungel veel liever in de keuken, hoewel ik niets kan klaar maaken, dan in de zijkamer; en mij dunkt, zo ik met een' man als DE GROOT trouwde, dat ik dan

nog veel meer gelegenheid zoude hebben om naar mijn' smaak te leeven: was ik dat moede, dan zou ik zo eens met hem naar de Roomsche Landen gaan, om zo wat kerken en schilderijen te zien; dat moet recht prettig zijn; dan kan ik ook als eene zuinige huishoudster met uw moeder naar alle markten pampelen, en uit economie duizend dingen koopen; ééns zo duur dan in de winkels; en waar voor ik nog geen gebruik heb; dan zou ik u altoos meêsleepen, NAATJE, al hebt gij daar zo een hekel aan, dat scheelde mij weinig.

Ik geloof niet dat alle rijke meisjes opgevoed en in den zelfden stand, en levende als ik, wel zo veele reden hebben om zig tot een huwelijk te bepaalen, als ik; ik wacht van mijne ouders hand geen tegenwerping; nooit is mij, hoe grillig, hoe twistig, nog iet geweigerd, en zouden zij dat nu beginnen, nu ik reeds negen jaar ben? wat nu de ouders van DE GROOT betreft, ik ben verzekerd dat zij zig vereerd zullen achten met de partij: een schatrijk eenig kind, van ordentelijke lieden, dat niet foei lelijk, en niet slecht van inborst is; zijne moeder is magtig fijn, nu dat is haar smaak, en dewijl ik daar niet zal inwoonen, is het mij ook heel onverschillig; de braave vrouw zal wel te spreken zijn als ik haar met mijne Geldersche Tante op nieuw bekend maak: mogelijk schrijven zij met haar beiden nog wel een predicatieboek! zeker NAATJE, mijne Tante is zo eene wijze als goede vrouw; geloof gij mij.

Denk evenwel niet dat mijn besluit vast genomen

is: o het tegendeel is waar, en ik denk hem ook heel lang te laten vrijen; dat zal mij zo wat bezigheden geven, en wat brieven doen schrijven aan den verliefden: nu zal ik capricieus, ongestadig, koud als ijs, dan zal ik weêr geheel redelijk, geheel bedaard zijn; en hem zo dikwijls ik wil aan den rand des wanhoops, of naar den hoogsten staat van geluk doen vliegen; dat neemt alweêr een paar jaar weg, en ik reken zes of agt maanden aler alles met ouders en vrienden geschikt is: zo zal ik dan eindelijk in dien nieuwen stand voortsleuriën tot mijn veertigste jaar denk ik; daarna zal ik misschien wel weêr wat anders opdoen, 't welk mij om zijne nieuwhed behaagt, en zo zal de levensweg zijn afgeloopen, zonder merkelijke zelfverveeling.

Om dat het schrijven mij nog al diverteert, ga ik maar wat voord: ik weet wel dat gij van mij niet veel bijzonders wacht, want gij kent mij zo tamelijk wèl; het kan u des niet ontschieten; de ouders van DE GROOT leven nog heel ouderwets en burgerlijk, zij bidden nog over tafel; zo doet Tante BETJE ook nog; en evenwel hier in huis is dat zo geen gebruik; mijne ouders bidden nooit dan in de kerk, maar die is er ook voor, dunkt mij: dikwijls als ik daar zo eens aan denk, zeg ik bij mij zelve: 't is tog raar dat de menschen zo verschillen in hunne denkbeelden over onzen lieven Heer en onze pligten! weet gij wat het ergst is, ik word dan droefgeestig, en dat is ongezond: daarom mag ik ook niet van sterven hooren; en als ik een begraavenisbriefjen lees, gaat er

een rilling door mijn geheele lijf: nu, ik ben God dank nog nooit ziek geweest; ik ben, mag ik zeggen, overal doorgerold: dan denk ik weêr, wel ik doe geen kriezeltje kwaad; alle jonge meisjes, in mijn' staat, leven niet geschikter; zij mogen wat grootscher, en wat viesneuziger zijn, dat is het al: en zo als gij weet NAATJE, (ik zeg het niet om kwaad te spreken) CHRISJE is eigenzinnig en kribbig: GRIETJE gierig en inhaalig; anderen hebben alweêr andere gebreken, zij zijn ook geen zier bemind, maar het zijn trotsche schepzels, die tegen een braaf burger meisje geen woord willen spreken: bij alle deeze nufjens, ben ik al een heel goed slag van een mensch... ik verzeker u dat ik nog nooit zo veele wijze woorden achter elkander schreef, zou dit komen om dat ik door een' Filosoof gevrijd worde?

Daar werd ik in mijn schrijven gestoord; het was die *petitmâitre* de *Vlaming*, hij heeft mij zo veel logens verteld over mijne schoonheid, dat ik boos werd en zei, dat hij wel geringe gedachten moest hebben van mijn verstand, om mij zo onbeschaamd voorteliegen; en dat meende ik óók: maar hij zei dat de mannen alleen oordeelen konden over de schoonheid en beminnelijkheid der fraaje sexe; altoos dat gemaal over schoonheid, en over mijne hemelsblaauwe groote oogen; ik kan u niet zeggen hoe mij dit alles verveelt: een andere gek, JAN HELMERS, valt bijna in flauwte als hij mij op het Forte-piano hoort rammelen: zie vrij zulke uilen, of zulke val-

sche jongens, want een van beiden zijn zij die dus durven spreken, eens aan! ik kan u niet half zeggen hoe zulke schepzels mij verveelen! het is toch maar waar, NAATJE, men vindt onder onze rijke jongens tog de meeste zotten, de meeste onkundigen, de minst aangenaamen; ik hoor door u, en Tante BETJE heeft het altoos tegen Mama gezegd, dat men in den, een weinig laager geplaatsten burgerstand het meest vernuft, belezenheid en oordeel aantreft: ik weet wel wat zij daar voor reden van gaf, maar dewijl gij die ook wel weet, zal ik die hier niet schrijven.

Het spijt mij, dat gij geen broêr hebt; indien hij zo vrolijk ware als gij, er even wèl uitzag, en wijzer was dan ik zelve, dan zou ik uw zuster wenschen te zijn - Morgen verzoek ik u om met ons naar de opera te gaan: het is *Azor*, ik heb hem wel twintigmaal gezien, maar dat beduidt niets, wij zullen wel jonge lui in de balcon krijgen om wat te babbelen; mijn Vader blijft zelden een acte: wilt gij niet? dan blijven wij t'huis; en zo wij het den heelen avond niet praatend houden laat ik FRANS roepen; een braaf burgermans kind, en die op het comptoir heel gezien is; o 't is zo een bol! geestig, droog, heel eenvoudig van aanzicht, maar een raare jongen, en zo trouw als goud; o ik durf al mijn geheimen aan hem toebetrouwen: hij is hier ook als kind in huis, Papa, vóór hij trouwde, had bij zijne ouders drie kamers, en 't zijn deugden van menschen; baas LIGTHART, je kent hem immers wel? die zulke fraaje dansschoenen maakt? onze Boekhouder, een norsig

man, houd zelf veel van hem; hij zal het ver brengen hoor ik, want hij is heel oppassend en zo goed als brood: de meisjens zijn ook dol naar hem, en waarlijk, NAATJE, zo gij geen andere kuuren in uw hoofd haddet, gij zoudt wel slechter partij kunnen doen; maar daar zult gij niet van hooren, en ik zeg u maar dat FRANS voor u door een vuur zou loopen, ja u heel lief heeft, al zegt de gaauwdief dat niet: ik weet wel NAATJE, dat wij nu nog maar goede kennissen zijn, zo als gij eens te verstaan gaaft; ei lieve zeg mij dan eens, wat is toch eene vriendin? mij dunkt dat ik ook moest zien eene vriendin te krijgen: maar buiten u zie ik niemand in mijn geheelen kring die mij genoeg aanstaat: ik begrijp ook zo weinig wat eigenlijk vriendschap is, maar ik geloof toch dat het iet zeer goeds en aangenaams zijn moet: ik zie zo veel nufjes die van daag vriendinnen zijn als DAVID en JONATHAN uit den bijbel, vrienden waren; zij zijn altoos bij één, zij schrijven alle daag briefjens, en als zij scheiden, is het als of de eene naar Oostindiën en de andere naar Lapland ging; doch dit duurt niet lang, zij breeken, en zeggen allerlei lelijke wisjewasjens van elkander; en dat vind ik afgrijselijk; en ook anderen lagchen er om, en zo word men een relletje voor de heele wereld; gij hebt immers geene bijzondere vriendin, NAATJE? althans gij spreekt er nooit over - nu, over dit alles mondling, want gij zult zeker, komen bij

Uwe genegene

C. WILDSCHUT.

PS. Onze JAN had gisteren den brief vergeten, ik vond dien nog op mijn tafel toen ik dacht dat hij reeds in uwe handen was: terwijl mij nu nog het een en ander te binnen komt, doe ik het couvert nog eens open: ik leg nog al te maalen over het geen men vriendschap noemt; en om u te beter in staat te stellen mij daaromtrent te onderrichten, zal ik u zeggen dat ik geheel niets weet te maaken van het geen men sympathie der ziel, zeilsteenige aantrekkingskracht van karakter noemt: als ik daar van hoor, zit ik als een malloot, ik kan er niet uitkomen; uit puure nieuwsgierigheid, en ook om wat omhanden te hebben, koos ik dan, als de lui, ook een vriendin; gij kunt wel denken dat het KOOSJE SANDERS is? net zo, maar wat is het? dat ik heel, heel veel zelve van haar houde, en zij van mij houdt, is waar: wij hebben elkander ons profiel gezonden; veele aartige dingetjens voor elkander gekocht; beursjens en handschoenen geknoot; een menigte briefjens gekrabbeld; doch in die briefjens konden wij het evenwel nooit verder brengen dan genegenheid en goedwilligheid; en *evenwel* dit dunkt mij was geen sympathie, was het wel, NAATJE? eindelijk heb ik het uiterste beproefd; ik gaf haar en zij mij onze naamletters, gemaakt van een hairlok, en met diamanten omzet: nu draagen wij ieder zo een' ring, maar waarlijk hij werkt niets bijzonders uit, ja dikwijls vergeet ik, (en zij zeker ook,) dat ik dien ring aanheb: wij noemen echter elkander intime vriendinnen; de duiker! daar zijn wij beiden zeer vast op; wij beginnen

altoos met een: '*Tendre & douce amie*,' maar ik schrijf dit juist zo als toen ik naar een exempel leerde schrijven, bij voorbeeld: 'Xerxes weende zeer en wist van geen bedaaren;' en dikwijls als ik zo een briefjen overlas, moest ik zien of ik dat: '*Tendre & douce amie*,' ook vergeten had, want ik ben schrikkelijk vergeetachtig: somwijlen denk ik, dat mijne vriendin mij nog onbekend is, en dat het er meê zal gaan als met een aanstaand man; of dat wij zo weinig gevormd zijn voor eene hooggestemde vriendschap als voor zeer uitschitterende deugden: misschien zijn wij beiden veel te rijk om wèl te kunnen liefhebben of veel te weten: misschien vind ik zo eene vriendin wel in den levensstand van DE GROOT; de tijd zal alles leeren, maar gij, lieve HOFMAN! zult uw licht voor mij immers niet onder een koornmaat zetten? gaarne zoude ik met mijne goede inschikkelijke moeder zo over alles praaten, maar die beste vrouw heeft zo veel in de wereld te doen, en maakt daar nog, hoewel zij in de twintig jaar ouder is dan ik, een zo aangenaam figuur, dat het wel is inteschikken, als zij haaren tijd niet met haare dochter verbeuzelt, door te praaten over dingen daar zij niets meer van weet dan ik; mijne Tante BETJE woont voorlang niet meer in de stad, anders! 't is maar jammer, dat zij vertrok toen ik nog te los en te onbedacht was om haar gezelschap meer dan uit beleefdheid te verkiezen - Nu, zo als gezegd is, kom bij de eerste gelegenheid, want deezen dag zal het u piet schikken denk ik, en wij gaan allen naar de opera.

Agt- en- twintigste brief.**FRANS LIGTHART, *aan den Heere* DE GROOT.****GELEERDE HEER!**

De eere mij door uwen brief aangedaan, gaf vleugelen aan mijnen natuurlijken ijver om u van eenigen dienst te kunnen zijn; mijne grootschheid groeide tot de hoogte eens Ceders, door mijne overdenking dat ik door u te dienen eens bij geheel Europa geen onverschillig persoon zijn zoude: de eerezucht is niet het uitsluitend erfdeel der rijken en grooten: hoe veele ALEXANDERS achter den ploeg! en hoe veele DIOGENESSEN in de gemeene werkplaatzen! hoe veele Lijknechten schonk ons het beschaafd *Osnabrug*, en het even zo bescheiden *Westfaalen*, die in weinige maanden hunne Heeren in geen ding te wijken hadden, waardoor die zig van het *volk* onderscheiden; ja die op veele groote huislijke en plaatsomwentelingen geen minder invloeds hebben dan weleer het kroost van *Lojola* op de grootste rijken der wereld: geen minder eerezucht bezielt mij; en daar van zoude ik blijken gegeven hebben, zo mijne Ouders - (stijve ouderwetsche menschen, dat weet gij, zonder smaak of ambitie) mij niet met al hun gezach belet hadden, mij als Ridder van den regenboog te laten aanschrij-

ven: evenwel! dank hebbe mijn nootlot, en dank uwe goedheid; ik zal nu in een aanzienlijker dienst dan die eens Burgemeesters of Raadsheers treden; ik zal der wijsbegeerte, der poëzij, der liefde, als lijfknecht ten dienste staan: oordeel over mijne bereidwilligheid en lees het volgende.

Zodra de bezigheden van het comptoir mij zulks toelieten, heb ik mij op mijn zondaags aangekleed, en ging er op uit met uw plan in eene welgeslooten Pruischleeren brieventas: mijn geduurig draaven en zwerven door *Amsteldam*, had mij in staat gesteld om de naamen der voornaamste Boekverkoopers te kennen^(*); ik heb er meer dan dertig bezocht, hen verzocht te spreken, en als mij dit vergund was, uw plan voorgelezen, met zo veel ernst, kracht en nadruk, dat gij zelf, Mijnheer! daarover voldaan zoud geweest zijn! hoe leed is het mij, u te moeten zeggen dat ik niet zo gelukkig geslaagd ben als gij verdiendet, en ik ook met gerustheid afwachte! ik ga u van den uitslag mijner commissie omstandig het verhaal geeven, mijn geheugen is niet zwak, en mijne verbeeldingskracht zal toereikend zijn om mij op de luisterrijkste wijze bijtestaan.

Bij den eersten Boekverkooper daar ik op een bovenkamer gebragt werd, was ik bijna gerust op eene gelukkige uitkomst: niets van den uitwendigen koopman; zijn houding, zijn gang, zijn gelaatstrekken, zijn hoest - zijn japon zelfs waren geheel

(*) De Leezer zal naderhand zien wat er van is.

wijsgeerig: dit zal de man zijn dacht ik: ja ik besloot een paar dukaaten per blad meerder te bedingen dan gij Mijnheer geëischt had: 'Ga zitten jongeling;' ik ging zitten: 'Zijt gij zelf een Auteur? gij zijt nog zeer jong!' - 'Ik ben evenwel al twintig jaar, en schrijf niet dan voor de post of het copijboek;' 'Zo! het is dan voor een ander dat gij mij komt spreken?' - 'Ja, en die ander is een groot Filosoof: om u daar van te overtuigen, zal ik u het plan van een werk voorlezen: over dit plan kwam ik u spreken; de schrijver zou het uitwerken, en 't voor een maatic honorair gaarn een' Boekverkooper schenken, die nog wat meer ken dan proef bladen nazien; dit is de reden, Mijnheer, dat ik bij u intrad, mij dacht dat gij die man waart' - 'Zo! wel ik heb thans niet heel veel voorraad; ik ben gelukkig met het geen ik uitgeef; ik heb bekwaame *werklieden*; ei lieve, Mijnheer, laat mij het geschrift eens inzien' - ik gaf het hem over: naauwlijks had hij er drie regels van geleezen, of zijn reeds strak gelaat rimpelde zig als of hij eenen onleesbaaren brief in Boerenvriesch geschreeven, voor zig had, waaraan hem echter veel gelegen lag: 'Het schrift is zeer geleerd; dat is zeer slecht, ik zal moeite hebben om het naartezien; evenwel voor lompe vlegels van zettters is het goed genoeg; hoe slechter schrift hoe minder drukfouten' - 'Gelieft Mijnheer dat ik hem iet daar uit voorleez'? - ik ken des geleerden schrijvers hand zo wèl als mijn eigen; en de Auteur zou her niet in handen van een ander willen laten, voor hij

wist dat het ter drukperse zoude gelegd worden' - Hij verzocht mij te leezen: maar nog geen dertig regels gelezen hebbende, werd ik gestuit door deeze vraag: 'Wat hamer is uw Auteur een zot, of komt gij hier om mij voor den gek te houden? - hoor hier, kameraad! zo gij niet goed vindt mij hier op te antwoorden, zou het u kunnen berouwen' - 'Mijnheer, ik verzeker u dat de Auteur een Wijsgeer is, en ik de eenvoudigste mensch die ooit geboren werd, zo dat, maak u niet boos; ik had gehoord dat gij zo een groot Filosoof waart, en uw gezicht verzekerde er mij van;' kort gezegd, Mijnheer! ik kreeg het daar te kwaad; hij vloekte schrikkelijk; ik ging bedaard de deur uit, en zei: 'Heden! die Filosoof is wel een buffel! als men de onnozele menschen zo maar bevloekt en bescheld, is het niet mooi zulke commissiën uitvoeren' - Zo wandelde ik voort en ging bij den buurman des eersten: ik deed weêr even beleefd en ter goeder trouw mijn boodschap; de man was danig beleefd, en magtig gemeenzaam; hij zag er wel zo wat windbuilig, en zo wat bloemzoet uit, maar dat stelde zig dies te beter voor mij in; hij neuriede eenige klanken terwijl hij van achter den toonbank huppelde - 'Het is,' zeide hij, toen hij mij in zijn kamer gebragt had, 'het is, hoop ik, geen Theologie? geen verklaring van den Bijbel?' - 'Er komt geen woord uit of over den Bijbel in' - 'Geen ouderwetsche zedeleer? want op een Fransche Almanach zit meer winst dan of de zwaarste quarto over Moreel of Theologie, ook als zij uit het Hoog-

duitsch vertaald zijn' - 'Het tegendeel is waar, Mijnheer, geen Moreel, geen Theologie' - 'Het tegendeel! wel ik geef, bij mijn ziel, geen ketterij noch atheïsterij uit! men zit er thans mede, de plak legt er op: hebt gij iet dat er dóór kan, geef het mij, ik zal u dat klaaren, zonder de minste advertentie' - 'Het geschrift is noch vóór noch tegen den Godsdienst; gij kunt het onschadelijk rondzenden, zo gij de vracht er van betaalen wilt' - 'Ha, ha! een Roman! goed! maar hij moet niet in den naaren smaak der langdraadige *Clarissa* zijn: hij moet sentimenteel weezen, of hij moet doen lagchen; want men leest tog doorgaans alleen om zig eens den lever te schudden, of ten minsten om zig vrolijk bezigtehouden; al het overige kan uitblijven; zie zo wat los en luchtigs, en vooral geene Sermoenen' - 'Geen Roman, Mijnheer, het manucrypt bevat echte hedendaagsche Philosophie' - 'Phi-lo-so-phie! mijn vriend, ons land is zo schraal in het voordbrengen van Philosophen, als rijk in dat van Poëeten; daar zijn geen Philosophische Leezers, zo een werk kan niet voord, dan in onze Accademiesteden, daar *maakt* men Philosophen en heeft men zulke werken noodig; maar anders is er geen vraag na; ten ware zij wat grappig geschreven zijn' - 'Heden! grappige Philosophie! zie, ik weet niets, maar grappige Philosophie! dit komt mij tog wat kluchtig voor' - 'Wat behelst dit geschrift dan?' - 'Mijnheer! het behelst een bewijs dat de vliegen ook zielen hebben, en dat er geene waare betoogbaare stelzels zijn,

dan de Leer der Invallen; en dit alles is door de gebeurtenis van NEWTON en den vallenden appel klaar betoogd' - 'Zo! dan is het iet satirisch' - 'Neen! het is de eenvoudige waarheid' - maar naauwlijks was ik aan die plaats daar gij bewijst dat de vliegen ook prijsverhandelingen maaken, of hij barstte in lagchen uit - 'Hoor eens kameraad! Is de schrijver ook een bewoener van het zottehuis?' 'Dat ik weet niet Mijnheer' - 'Is hij dat uitzinnig?' - 'Hij is somwijlen in verrukking van zinnen, en dan maakt hij zulke hoogdraavende verzen, dat niemand dan hij en zijn bijzondere vrienden die verstaan kunnen: ik ben in 't geheel niet aangelegd voor de Philosophie, en ik zou het zeer vermetel in mij vinden, zo ik oordeelde over iet dat ik niet kan, noch ook begrijp, maar dat weet ik, dat de Auteur voor een éerst denker gehouden wordt' - 'En door wie?' - 'Door zig zelve; hij kan daar best, zegt hij, over oordeelen' - 'Gij zijt een gaauwdief die de heele wereld wilt foppen, zo een snaakjen als gij zijt, zou mij voordeelig kunnen zijn, het spijt mij dat gij niet in mijn' dienst kunt treden,' (want ik had hem gezegd dat ik voor eenige jaaren mij verbonden had op een comptoir,) 'Zeg mij maar wie is de gek die u hier zond?' - 'Mijnheer vergeef mij dit, ik mag den geleerden schrijver niet noemen; maar wat biedt gij voor het geschrift?' - 'Wat? - een gulden bied ik aan u voor uw boodschap, onder voorwaarde dat ik het deezen avond mag houden om eenige mijner vrienden eens

hartig te doen lagchen' - 'Mijnheer ik ben onomkoopbaar' - Hij poogde mij nog meer te doen zeggen, maar ik had mijn' tijd noodig, ik groette hem des zeer beleefd en vertrok.

De volgende dagen viel er zo veel op het comptoir te doen, dat ik geen tijd had om uwe commissie uittevoeren, maar ik vergat die niet, want ik ben zo vereerd met uw vertrouwen, en met uwe gunst te mijwaards, dat ik er alweêr op uitsnoof: toen belandde ik bij een stuurschen vent: hij luisterde naar het voorlezen, en toen ik het uithad vroeg hij: 'Wat de Auteur eischte?' dat zal hier lukken, dacht ik; dit is mijn man; hij is wel wat norsch, maar dat is buiten mij: 'De schrijver eischt per blad, voor den eersten druk, en 200 exemplaaen present, 10 dukaaten' - 'Zeg aan uw' Auteur, dat indien hij mij 20 rijders wil geeven voor ieder blad dat ik zal verkoopen, ik nog de schande niet betaald zoude rekenen, die ik, als uitgeever van zo een raazend zot ding zoude moeten verwachten; zeg hem uit mijn' naam dat hij de onhandigste gek is die ik ooit als Boekverkooper heb leeren kennen; en jij, Sinjeur, zoud beter doen om eerlijke lieden zo niet van hun werk te houden' - Dat had FRANS alweêr weg! maar de eer om lijfknecht der Philosophie te zijn, deed mij geduld neemen - ik voude het papier weêr netjes toe, lag het in de brieventas, en ging met een langen neus de deur uit.

Zo ging ik nog al voort: maar het antwoord was bijna het zelfde: dat is raar, dacht ik, al die lieden

houden niet van Philosophische Verhandelingen! misschien om dat zij hunne koetjens op 't droog en hunne schaapjens op stal hebben: wat nu gedaan? ik bedacht iet! kom aan FRANS, zei ik, wendt het met uw manuscript op een anderen boeg: al die lieden zijn te rijk om iet voor de Philosophie te willen doen, dat zie ik al! ik zal eens bij een waar Boekwurm inloopen, misschien dat die man wijzer is: ik deed dezelfde boodschap, en zie hier het antwoord! 'Ik ben niet ongenegen om het geheele werk uittegeeven, doch uit voorzichtigheid en om dat de schrijver nog onbekend is, heb ik eene kleine conditie, ik zal drukken en uitgeeven, maar de Auteur moet alles voor zijn rekening neemen, en voor het leenen van mijn' naam eisch ik eene belooning van 25 dukaaten, te betalen zodra de eerste advertentie, (die ook voor zijne rekening zijn,) gedaan wordt: zo het debit een weinig groot is, wil ik wel voor 't werk van den Auteur vier seshalven voor het blad betalen: ik wil gaarne geleerde lieden voordhelpen, en begeer niet dat een schrijver van honger verga, terwijl ik uit een achterkelder op een markt of gracht verhuizen kan;' die man kwam mij zeer redelijk voor: ten minsten hij hield u niet voor een gek; ik nam aan, u dat alles te berichten en hem bescheid te doen: zo zeer aangemoedigd, dacht ik, kom aan, dat luwt! die man is geen vijand van de Philosophie, hij houdt de menschen niet voor stapel zot als zij Sijstemata van Invallen willen bouwen: maar misschien vind ik nog een beter man; en kan nog voordeeliger voorwaarden

bedingen: dit was een heele knevel! verbruid hij wilde hooren noch zien; naauwlijks hoorde hij het woord *manuscript*, of hij plafte mij als een opgedaane sluis dus in de rede: 'Ik heb niet nodig dat gij mij het ding voorleest,' (het plan meende hij, maar een plan is een ding, en een ding is een ding, nu dat zij zo:) 'ik ben een Koopman in boeken; ik heb het recht dat alle kooplieden hebben; dat is zulke waaren te verzenden die het best aan den man willen: en des den meesten winst geeven, zonder dat ik mij heb te bekreunen over het gebruik of misbruik daar van: de Koopman in kruiden en mineraalen, verkoopt zo wel vergiften als heelmiddelen; een Koopman in scherp, zo wel snaphaanen, pistoolen, degens, als degenstokken; een Koopman in Neurenburger waaren, zijne snuisterijen; een ander debiteert messen, scheermessen en lancetten, maar hij is zo gek niet van zig te bezwaaren, welk gebruik men daar van zal maaken, of wien men het in handen zal geeven: het raakt mij niet of de eene of andere malle jongen een kwaad gebruik maakt van mijne waaren: even weinig als het voor rekening van den Messenmaker komt, dat zo een vlasbaard de onhandigheid heeft om zig, als hij zig scheeren wil, de keel aftesnijden; of dat een kind zig een vinger afjaapt: ik ben ook gelijk aan een' Schipper, ik mag wel zotten en gekken overbrengen maar geen schurken, geen moordenaars; met Atheïsterij of Socianisterij houde ik mij des niet op; daar zit ook geen winst op, en men moet van heel de wereld leven: voor 't overige

moet ik, als een man die zijn huishouden voorstaat, met den algemeenen smaak raadpleegen; mijne werklieden, (dat zijn de schrijvers,) moeten mij niets geeven dan dat zij voor best bewerkt en goed van scheering en inslag houden, daar men wat aan heeft, en dat nog al gezocht wordt: zie jongman ik moet, zo als ik zeg, weeten wat voor mij best is, dat is, daar meest naar gevraagd wordt; het is eigenlijk de mode die ook in deezen het gebied voert: maar doorgaans is er minst vraag naar de kostelijkste waaren; luchtig, aartig gebloemd, ligt en digt bewerkt goedje, daar kan ieder naar bieden, en hoewel de beste waar altoos op den duur best koop is, zo kan men ieder dat niet beduiden; daar bij komt nog dat ieder naar zijn beurs moet te markt gaan: zo uw Auteur voor mij werken wil, moet hij maar eens bij mij komen: schrijft hij ook in de Fransche taal? en is hij boven zedelijke en godsdienstige vooroordeelen? kan hij moderne Moreel leveren? is hij min of meer poëet? o dan zal ik hem wel voordhelfen: dit zijn producten die het meest geeven en in 't geheim verkocht worden; dit is eigenlijk wat de aanzienlijksten des volks eischen, duur betaalen, en er doorgaans presenten van maaken aan de schoone Sexe' - Hier viel ik hem in de rede, en zei; dat ik hem dit niet kon verzekeren: 'Maar,' ging hij voort, (want de man rolde af als een braadspit,) 'anders zou dit wat zwaarigheid inhebben; de Auteur is nog misschien niet bekend? a propôs waar handelt het geschrift over?' - 'Het behelst een geleerd plan, en is

een staal van moderne Philosophie' - 'Zo iet misschien over de vaste lucht, over de straal-buiging, over....' - 'Neen Mijnheer! over de vliegen' - 'Neen daar doe ik niet in: dat zal goed zijn in eene Academiestad; want in een stad van negotie zou dit onbegonnen zijn; zedeleer en godsdienst werden nog zo wat aan den gang gehouden, door welgezeten naauwgezette burgers en ambachtlieden, en onze genootschappen geeven brood aan een stuk of vier mijner confraters, die in dichtkundige waaren negotieeren, anders verdient men er geen droog brood mede' - Hier haalde hij zijn' adem, en ik nam die gelegenheid waar om nog wat te zeggen - 'De ongenoemde schrijver is een groot Dichter: hij maakt versen, Mijnheer, die, zo als hij zegt, door PINDARUS niet zijn natevolgen:' maar gij doet niet in dichtelij, zie ik wel? - 'Ik weet niet,' ging hij alweêr voort, 'ik weet niet jongman, hoe het komt, maar ik voel genegenheid om uw' schrijver werk te geeven: is hij nog jong? heeft hij iet geleerd? waar, in wat hoek woont hij ergers? is hij getrouwd? heeft hij een hoope kinders? *ziet zijn vrouw er wèl uit?*' op alle deeze intressante vraagen antwoordde ik dat gij noch jong noch oud, maar tusschen de 18 en 60 jaaren waart; veel geleefd had, in geen hoek maar in een fraai huis in 't beste van de stad woondet, zo veel ik wist geene kinderen had, en op uw trouwen stond; en dat uw aanstaande vrouw de *Venus*, de *Minerva*, de tiende Zanggodin voor uw' geest was: 'Kom aan,' zei hij, 'hebt gij tijd?

zie daar een lijst van waaren die ik gaarne had, en ten welken prijze: NB. alles voor alle de uitgaven.'

Dewijl ik nu zeer gaauw met de pen speel, en ik uw belang wilde bezorgen, schreef ik de lijst bij verkorting af, en zal die hier copieeren.

Lijst van Boeken.

Begeerd door den Boekverkooper P... P... en de bepaalde prijzen waarvoor die moeten gemaakt worden.

I.

Een Roman, twee Deelen in Duodecimo, geheel iet nieuw, maar NB. zo sentimenteel als de *Jonge Werther*: per blad, 4 dukaaten.

II.

Het Huwelijk nadeelig voor eenen Staat, daar de Koophandel in verval is, en de Fabrieken stil staan: 3 duk.

III.

Het ouderlijk gezach een harsenschim, of raadgevingen aan een' jongeling, II. Deelen in Octavo: 3 duk. per blad.

IV.

Historie van het Geweten, II. Deelen: 1 rijder per blad.

V.

De vreedelievende man, of het voordeel der onverschilligheid, één Deel volle alphabet: 20 guldens per blad.

VI.

De bevalligheden in een vrolijke luim; vier Deeltjens in Duodecimo, om achterom te verkoopen, met plaatjens door de grootste Fransche meesters, en een klein fraai lettertjen: 4 rijd. per blad.

VII.

Het politicq Verrekijkertjen: dit moet heel raêr en heel bijzonder zijn: 2 duk. per blad.

VIII.

De oude goude trouw; een Oostersch verhaal, een klein stukjen: voor 't geheel 4 duk.

IX.

Duizend kleine gelegenheids versjes, ieder van zes regels, die men stil kan verkoopen, aan onze jonge vernuften, om in gezelschap iet voor de vuist te kunnen leveren, wel berijmd om van buiten geleerd te worden: 6 Rijd. voor de duizend.

‘Vind uw schrijver zig in staat om mij zulk goed te leveren, dan zullen wij zamen voordkomen, zo niet, dan heb ik geen werk voor hem, althans nu niet; maar de mode is grillig; en gij kunt wel eens aankomen of er vraag naar iet anders ware; want, zo als ik zeg, niet ik, niet mijne werklieden, maar de mode moet men raadpleegen.’

Zie zo is, hoop ik, uw commissie volbragt; ik heb niet verder willen gaan voor ik u deezen geschreven had; want gij zult misschien hier wel wat te doen vinden: zo gij echter het wilt, zal ik aanstaande saturday met de nachtschuit naar *Leiden* of

Utrecht gaan, en zien of ik daar een man kan oploopen die in Philosophische waar doet; en zo ik niets opdoe, en gij mij vrijheid kunt bezorgen voor een veertien dagen, zal ik het geheele land doortrekken, en geen een Universiteit of Accademie onbezocht laten, met uwe Philosophische Verhandeling; ja zelfs tot *Lingen* toe; want ik wilde u gaarne zo veel dienst doen als ik kan: gelukt het nergens, dan zoudt gij uw werk, als het af is, in het *Engelsch* gunnen vertaalen en mij geeven, ik zal wel iet bedenken om het bij eene verzending naar *London* intesluiten: O Mijnheer, men zegt dat de Engelschen zulke koppen zijn! dat men nergens denkt of denken kan dan bij lieden die vrij zijn, van alle vooroordeelen, en zig om een wisjewasje verzuipen, ophangen, of door den kop schieten: en iet dat uit *Engeland* komt moet des beste, echte Philosophie zijn, of ik versta er niets van; voor 't overige ben ik

Uw gehoorzaame Dienaar,

FRANS LIGTHART.

PS. Onze jonge Juffrouw, die mij wel zetten mag; om dat ik een goede slokkert ben, en die niet grootsch is, weet gij, is, sedert ik haar uw' brief gaf, stil en peinzend, en veel alleen; wat of dit nu beduid onderzoek ik niet, ik zeg het u maar.

Negen- en- twintigsten brief.

Mejuffrouw CORNELIA WILDSCHUT, *aan den Heere* CORNELIS DE GROOT.

MIJNHEER!

Ik herlas, (en dat wel zesmaal geloof ik,) uw' brief; dit is zeer tegen mijn gewoonte; want nooit gaat mijne nieuwsgierigheid zo ver, als ik van mijne vriendinnen brieven ontvang, is dit in ééns afgedaan, en wanneer mij een mijner nederige dienaaren schrijft, doorloop ik doorgaands in een oogenblik al dat geklad; is er iet in dat kan doen lagchen, dan lach ik, en zijn zij te mal of te droog dan draai ik het papier in elkander en smijt het op 't vuur; alles wat ik met moeite uit uw' brief versta is dit, dat gij wel zin zoudt hebben om met mij te trouwen; om dat ik geld en gij verstand hebt; en het verstand zonder geld u zo lastig is als het geld zonder verstand voor mij weinig beduidt: die inval van u is nog al zo heel gek niet: gij bemint eigenlijk mijn persoontjen niet, en ik ben geen oogvol sentimenteel, ik versta zelfs niet wel wat het zegt: verliefd ben ik zo weinig als gij op mij: maar ik zou heel gaarne eens van levenswijs veranderen: kort gezegd, zo ik trouw, dan zal het zeker uit zelfverveeling zijn; ik ben der wereld

moede en zo bang als de dood voor sterven; zo dat ik wil uit de modieusche overgaan in de burgerlijke, voor ik in de onzichtbaare wereld aanlande: men heeft mij wel eens gezegd dat als men uit rede trouwt en men eigenlijk niets tegen elkander heeft, dat dan de liefde van zelve komt: maar ik heb veele redenen om te trouwen, ergo, ik bedoel mijn geluk, en allen die mij tot nu hunne verliefde stuipen hebben medegedeeld, kunnen mij geen andere tijdverdrijven bezorgen, dan die ik van kinds af kende, en nu zo geheel oud en versleten voor mij zijn; ik ben verzadigd van alles wat rijkdom en vermaaken kunnen uitstorten over hunne gunstelingen; zo gij met Juffrouw HOFMAN eens spreekt, zal zij u daar veele omstandigheden van zeggen, die het mij niet lust te schrijven.

Mijne Moeder heeft een fraai buiten, (mijn Vader komt er nooit,) daar vond ik niet langer vermaak voor mij, dan de eerste dagen die ik er doorbragt: waarlijk ik ben niet geschikt voor het buitenachtige, en dat heb ik met veele menschen gemeen; ik zie eigenlijk niets, want niets trekt mijn aandacht, overal zijn er boomen, weiden, laanen, vijvers enz., maar niet voor mij; ik merk naauwlijks dat ik leef dan door die lastige zelfverveeling die mij altoos bijblijft; leezen! o hé! het geen ik versta ben ik moede, en het geen ik niet versta kan mij niet aangenaam zijn: somwijlen heb ik gedachten zo duister als de nacht, eigenlijk weet ik niet waar over; gij zoudt niet geloven welk een naargeestig leven het is niets te kunnen wenschen om dat men alles bezit of terstond

krijgt: het komt u misschien vreemd voor, dat ik op deeze wijs aan u schrijf, maar dat is om dat ik daar in iet nieuws voor mij gewaar worde; voor 't overige moet het u plaisir doen zo veel letters van mij te ontvangen; waarover kan u niet dan onverschillig zijn, want gij zijt zo weinig op mij verzot als ik op iemand uwer geheele kudde: luister evenwel: indien gij geen lastig humeur hebt, (doch dat zelfs zou iet geheel onbekend voor mij zijn, en mij gelegenheid kunnen geeven om eens gedwarsboomd te worden en dan iet met drift te begeeren,) zou het geen gij bedoelt, wel eens uw deel kunnen worden.

Ik laat u dan ook de vrijheid om te gissen dat ik wel nader kennis met u wil maaken; en te zien of wij elkander nog al tamelijk zouden bevallen; ik weet niet of mijn Vader, die het veel te volhandig heeft om zig met mij, zijne dochter, ooit te bemoejen, als het op huwelijken aankomt, door het algemeen vooroordeel zal bestuurd worden omtrent het geen men ongelijke huwelijken noemt: daar is zo veel voor als tegen te vermoeden: mijne Moeder, hoe zeer zij ook daar voor afkeerig zijn moge, zal alles toegeeven, ja met blijdschap zelfs, indien zij gelooft dat dit mijne verkiezing is: maar ik heb een Oom en Tante die in *Gelderland* wonen; en die hebben bijna zo veel invloed op mijne Ouders als ik op hun heb: mijn Oom is zo wijs als SALOMON en SOCRATES, en mijne Tante heeft, zegt men, meer verstands dan ABIGAËL: van dien kant wacht ik veel tegenstribbeling: dit is voor mij niet ongevalligs, het

zal mij ten minsten werk geeven en aanleiden tot uitvindingen die ons te pas kunnen komen.

Men zal mij tegenstand bieden, en ik zal mij daar tegen aanzetten: men zal mij beschuldigen, en ik mij verdedigen: hier uit zullen natuurlijk nieuwe dwaasheden voortkomen, en nieuwe gevolgen ook; is dat alles vervuld, en zie ik geene uitkomsten meer, dan laat ik mij misschien zes weeken na ons huwelijk van u scheiden, of misschien wordt ik, wat ouder zijnde, zo al niet wijzer ten minsten fijn, en dat zal ook alweêr prettig zijn, maar ik weet zelve nog niet of dit zo volgen zal: ondertusschen ziet gij dat ik u niet bedrieg, of niet ophouw; ik toon mij zo als ik geloof dat ik ben: gij kunt mij bezoeken wanneer gij wilt; mijne Ouders bemoejen zig nergens minder mede dan met hunne dochter: zij denken alles goeds van mij, of liever zij denken nooit aan mij, dan om mij alles te geeven wat mij behaagt: mijn Vader zegt dat de opvoeding der meisjens voor de rekening der Moeder opkomt: mijne Moeder zegt: 'KEETJE, ik heb u alles laten leeren waarin gij zin had, en dat eene jonge Juffrouw weeten moet: je kunt leezen, schrijven, borduuren, dansen, zingen, en je bent nu ook Lidmaat van de kerk, nu moet je weeten wat je pligt is; wil je bij Moeder blijven? goed; wil je trouwen ook goed; alleen je moet in je eigen kerk en geen weduenaar trouwen, dat geeft maar haspelerij in het huishouden.'

Daar ik nu weet dat wij van ééne kerk zijn, en gij geen weduenaar maar een gladde vrijer zijt, daar

zal dit ook van dien kant geen zwaarigheid maaken: wat nu het ja-woord betreft daar is nog geen denken aan, en misschien krijgt gij dat nooit: maar wij hebben de tijd ook wel, en onderwijl kunt gij uw *Lijden* schrijven, als wanhoopig minnaar: o me dunkt als ik zo veel wist als gij, dan kon ik mijn eigen roman schrijven, in een bewegelijken treurspelachtigen toon, ten ware gij liever alles van den grappigen kant uitwerktet; en gij zult eens zo vermaard worden in hoedanigheid van schrijver als van minnaar; zie, een paar jonge lieden zo als wij, moeten magtig veel opspraak maaken, ten minsten in onze eigen buurt.

Nog wat: ik hoor dat uw Moeder zulk eene deftige, goede, vroomme vrouw is; goed! ik hou veel van deftige, goede, vroomme vrouwen, mids dat zij zig niet al te veel met mij bemoejen, zo als mijne Tante BETJE, toen die nog in *Amsteldam* woonde: had zij mij wat meer mijn' zin laten doen toen ik tien jaar was, ik zou zeker met haar naar *Gelderland* gegaan zijn, want ik hielt magtig veel van haar: ik vertrouw dat gij uwe Moeder daar omtrent zult waarschuwen: ik blijf

Uwe Vriendin,

CORNELIA WILDSCHUT.

Dertigste brief.

Juffrouw A. HOFMAN, aan Juffrouw C. WILDSCHUT.

Uw' brief inziende, dacht ik, waarde vriendin! dat gij veeg waart: maar dewijl ik altoos het beste denk, verdween dit akelig denkbeeld, en begreep dat gij met u zelve ongemeen moest verlegen zijn geweest, en dit middel - het schrijven, bij der hand genomen hadt: hebt gij wel van TANTALUS hooren praaten? niet! wel hoor dan; (doch dit alles is gebeurd in dien tijd dat JUPITER nog een heel groot Sinjeur was:) men vertelt van dien TANTALUS dat hij, wijl hij 't een of ander schelmstukjen, 't kan niet scheelen wat, had uitgevoerd, door de Goden veroordeeld werd om zo lang hij leefde - na zijn' dood begrijpt gij, KEETJE - tot aan zijn kin in een helderen stroom te liggen, en hoe hij ook van dorst versmachtte nooit een druppeltjen proeven konde: en of dit nu nog niet genoeg ware, hing over dien stroom een schoonen tak beladen met de smaaklijkste appelen, of peeren, (daar wil ik afzijn,) maar dat die tak zo dikwijls hij naar deeze vruchte hapte, terug week, en dus altoos voor hem ongenaakbaar bleef is zeker: een onzer Dichters zinspeelt daarop, als hij aan zijn meisken schrijft:

Wat baat de schoonste vrucht wanneer men die verbiedt?
En TANTALUS versmacht in 't midden van den vliet!

Nu dunkt mij, KEETJE, dat uw toestand vrij veel naar dien van TANTALUS gelijk: het geen gij zelve alle oogenblikken ondervind, zal mij de moeite spaaren om de toepassing te maaken: gij kunt niet missen.

Het komt mij ondertusschen, onder verbetering voor, dat uw brief een soort van schei- of afscheidsbrief is; dat gij geneigd zijt; om met mij te breeken; zo een weinigje rusie zoekt, zo als dit doorgaans in zo een geval in gebruik is; ik prijs uwe voorzichtigheid: gij wilt niet dat dit in onze wereld aandacht opwekke; of dat de nieuwsgierigheid daar den neus in steeke: gij schijnt te wenschen dat ik u geduurig al minder bezocht; en eindelijk, op eene gantsch natuurlijke wijs uit uwen schitterenden kring verdween: zodra gij kunt voorwenden: 'Wij zijn goede vrienden, doch zien elkander zelden,' zal alles afgedaan zijn.

Nu zegt gij misschien: 'Wel zo, NAATJE, gij zijt ook wel wonderlijk! verzoek ik u dan ook in mijnen brief niet om met mij naar de opera te gaan?' wel hede KEETJE! men verwerpt immers geen oude schoenen voor dan men nieuwe heeft? ik ben ook nog al bruikbaar voor u, mijne inschikkelijkheid is groot genoeg weet gij om veele uwer grillen intevolgen, en veele uwer wenschen te voldoen: daar aan hebt gij het te danken dat ik u schoot- en patrijs-

hondjens, aapjens en perrekietjens, muisjens en inkhoortjens bezorgde, die u ieder ten minsten twee geheele dagen in verrukking hielden: ik spreek nu niet eens van de vogeltjens en goudvischjens die ik u bezorgd heb: ja nog onlangs eene snappende papegaai, die in weêrwil van al zijn vernuft, echter weldra naar de keuken zal moeten aftrekken: de laatste dienst die gij mij zult vergen, zal bestaan in u eene *intime* vriendin te leveren: ik zou u zo een beuzeling ook al zien opteloopen, indien ik niet wanhoopte om onder alle meisjens, van wat rang of stand, en hoe zot of verstandig die zijn mogten, eene te vinden die niet wel rasch uwe overige lievelingen onder de dieren zoude volgen, en afgedankt worden, zodra gij aan haar gewoon waart; ik ken niemand die u altoos zal kunnen doen lagchen; snappende, slaapende dat zou kunnen zijn, maar lagchend, onmogelijk.

Bedenk ook dat het niet genoeg zij iet te kunnen ontvangen, maar dat men het ook moet kunnen aanneemen; gij weet dit bij eigen ondervinding: kom aan, daar is nu bij voorbeeld de rijkdom: hij verheft zijne stem en zegt: verblijd u, o jonge Juffrouw! in uwe jeugd; wandel in de wegen van uw hart, en naar het aanschouwen uwer oogen: eet, drinkt, wordt verzadigd, want dit is uw deel: (evenwel dat jukt hij; het is uw deel niet,) en de vrucht des arbeids die anderen vóór u gearbeid hebben: maar uwe eigen belijdenis spreekt dit tegen; gij *geniet* niets - geen, zeggen de kinderen, geen sikkepitjen, terwijl

zij met het duimtjen en het vingertjen klikken, *niet dat*: al ontbood ik uit het vrolijk *Frankrijk* een meisjes, een neusjen van den zalm in de vriendschap, hoe rasch zoudt gij haar moede zijn! waarlijk KEETJE, gij hebt den rechten smaak niet van waare aartigheid: de geestigste brieven in de smaaklijkste werken niet dan eenmaal doorvliegen, zodra uwe nieuwsgierigheid gestild is, is dat uit: ik geloof dat uw gehoor voor schertzend vernuft even weinig geschikt is als voor de muziek: en dit is geen verwijt voor u; het is alleen eene aanmerking.

Toen ik op het naaischool ging, was daar een meisjes, zo goed lachs, dat zelfs het gegrom en gekijf der Naaivrouw bij haar niets uitwerkte, dan het stil gegigag in een schaatering te doen losbreken: een muts, die scheef zat; een lok hair die te kort of te lang hong; een Smouws die groente verkocht; het gehoetel van een paar moffinnen - wat niet al? kan haar doen lagchen: maar als de Naaivrouw haar bril van den neus viel, dan had zij een geheelen vrolijken dag: dit meisjes was vol goede hoedanigheden en had zeer veel verstand.

Men vind overal lieden die altoos alles in een belagchelijk licht zien: ook zulke dingen die naar het gezond oordeel niets belagchelijks kunnen hebben, maar veel eer ernst, of treurigheid moeten opwekken: zulke lieden lagchen zo wel over zedelijke als natuurlijke gebreken, zo wel over den gescheurden rok eens bedelaars, als over de galonnen van een' marktschreeuwer, over de lange Dominés pruik,

als het Fransche hoedjen: zo wel over het gesnap eens Hansworsts als over de aanspraak van een Lijkenbidder: ik heb voor de waarheid hooren verhalen, dat er in ons Land een tijd geweest is waarin door eene geheele Secte, het lagchen gehouden werd voor een werk des duivels, hoewel ik voor mij geloof dat zulk een kwaadaartig schepzel te veel bitterheids heeft om onder de luï die ligt lachs zijn, geteld te worden, althans hij heeft wel veel boosheids aangericht, doch nooit iet waarom men smaaaklijk lagchen konde: deeze Secte hield vooral het lagchen over tafel zeer gruwelijk, en hield hem voor verlooren die het strakke voorhoofd eens vertrok om een geestig gezegde; doch met de Secte is ook dit norsch geloofsartikel verdweenen: maar er zijn lieden onder ons opgestaan, die zig een geheelen avond den lever kunnen schudden door het comentariëeren van een paar schriftuurplaatzen, en als zij op de slang en BILIAMS ezel, of zelfs op de tien geboden vallen, is hun gelach allerluiddruftig: hun vernuft gaat zelfs zo verre, dat zij de schoone Bergpredicatie tot dat einde doen dienen; zo dat, zegt Vader BLANKAART, ik maar zeggen wilde, Juffrouw KEETJE, dat gij dien lachlust met veele en zeer onderscheidene menschen gemeen hebt.

Eer ik er nu op uitga om eene vriendin voor u optescharrelen, moet gij mij eens een lijstje geeven over welke dingetjens gij lacht of kunt lagchen: vindt gij dat een ronden rug, een scheeven neus, eene hakkelende uitspraak daar stof toe verleen,

dan moet ik uwe vriendin in de minstbeduidende classe des volks zoeken: wilt gij lagchen om de fijnen, het kerkgaan, de Dominés, dan moet ik in den burgerstaat een meisjes zien optelopen dat een beetje vernuft en geen grein verstand heeft; zij moet de teemerij der eenen, en de zwetzerij der anderen, zo wel als de marionettes naarbootzen: u verhaalen hoe veele krullen Dominé X.... in zijn hoogtijds paruik heeft, en soortgelijke fijne aanmerkingen overdraagen; zo een meisjes moet naauwgezette menschen en fijne deugenieten met elkander verwarren, enz., is u dit niet belagchelijk genoeg? dan moet ik (doch ik ken er zo weinig!) u een vrouwlijke *esprit-fort* zien te bezorgen, uit den hoogsten rang waarin ik verkeer.

Gun mij dat ik u een paar woorden zegge over het gesprek dat wij onlangs hadden toen wij, uit de kerk komende, nog eens omreden: er ontsnapte u eenige uitdrukkingen, die, zo zij de vruchten niet zijn van onbedachtzaamheid, u den zweem zouden geeven van eene kleine ongelovige te zijn; want om u een twijfelaarstertjen te kunnen noemen, daartoe hebt gij niet genoeg over den Godsdienst gehoord, of gedacht: ei lieve, mijne vriendin! zeg mij eens als het u gelegen komt, hoe ik u moet beschouwen? - waar gij plaatst gaat neemen?

Daar gij toch zo van alles moede zijt, daar verwondert het mij te meer dat gij nooit eens den inval krijgt om een goed geschreven boek intezien! het gezond menschenverstand zoekt altoos toevlugt bij

zulke schriften, als het van alles moede is, of begint doortedenken over de betrekkingen waarin men hier staat, en onze pligten, daaruit voordvloejende; uw gezegde dat gij met uw zeventigste jaar nog eens eene Mevrouw RIJZIG wilde zijn, doet mij u vraagen: waarom dit juist zo verre te verschuiven? Juffrouw LEEVEND was vóór haar trouwen zeer uithuizig, zeer verzot op het spel, en leefde *du ton*; maar zij verwaarloosde nooit haar' geest; zij las, zij dacht, en moest dus, dewijl haar hart onbedorven was, spoedig van alle die dwaasheden terug keeren, en worden zo als wij haar hebben leeren kennen.

Over DE GROOT, en al wat daar betrekkelijk op is, zou ik liever een quartiers uur met u praaten dan twee regels schrijven: waarlijk, ik kan mij dáár niet toe verledigen: 't is zo KEETJE, zijn brief aan u maakt het mij onmogelijk: nu zult gij wel weêr zeggen, dat ik trotsch ben, en zo veele dingen beneden mijn aandacht reken, die anderen ernstig zouden bezighouden; dat kan zijn, maar dewijl ik altoos ongeveinsd spreek, moest ik u dit zeggen, mijne trotsheid is, ik beken het, door u geraakt - zie hier waarom.

Als een meisjen in mijn' staat, zo gezocht, zo onderscheiden wordt door jonge lieden met u gelijk, dan moet zij denken, dat dit is om eenige begaafdheden die zij waarlijk bezit; dat haare gesprekken behaagen; dat zij daarom door al die rijke kindertjens van weelde gezocht wordt, die eenigen prijs stellen op zulke hoedanigheden, die zij zelve niet bezitten.

Ik voor mij hield mij altoos verzekerd, dat gij, KEETJE, mij nooit zoudt gezocht hebben, zo gij in uwen kring iemand die u voldeed had gevonden; en hoewel dit ook mij reeds een weinigjen vernederde, getrooste ik mij dit, te meer om dat gij dan echter stilzwijgend mijne meerderheid toestemdet: maar sedert ik overtuigd ben dat gij mij niet kent, noch ooit zult kennen; dat gij zo weinig lust hebt om uwen geest te vormen als om uw verstand aantekweeken, zelfs uit zelfverveeling u met niets nuttigs kunt bezig houden; nu schaam ik mij over mij zelve, daar ik mij moet beschouwen als de lijdzaame involgster uwer grillen: maar, en daar over ben ik misnoegd op mij zelve - dit had ik behooren te voorzien, sedert de eerste week dat gij mij geen rust liet.

Ik ben op u niet het minste t'onvreden: alles is mijn schuld: ik was dwaas genoeg om iet aangenaams te vinden in de verkeering met zo eene rijke, en *des* aanzienlijke jonge Juffrouw: dit geluk is mij ook genoeg benijd; maar ik heb mijn verdienden loon; ik beklaag mij in 't geheel niet, dan alleenlijk daarover, dat ik niet genoeg getracht heb u van eenig nut te zijn: ik, die mij onmogelijk naar u schikken kan, durf u niet vergen dat gij u naar mij zoudet schikken: het nieuwtje is er tusschen ons beiden schoon af: ik heb ook te lang mij alleen van die zijde vertoond die mij geen groote achting bij u kan verwerven; ik heb, zo als gij weet KEETJE, met u gebeuzeld, uitgegaan, gespeeld, gelagchen, en zodra ik merkte dat gij niet van leezen hield, u nooit meer voorgesteld

om in een verlegen uur u iet voortelesen: door dit alles heb ik het recht verbeurd van u nuttig te mogen zijn; en dit berouwt mij hartlijk; want geloof het of geloof het niet, ik ben gantsch niet onverschillig voor u: daar van ga ik u eene proef geeven, die u zal moeten overtuigen dat dit geen compliment is.

Dewijl gij des gaarne eene nieuwe vriendin haddet, nu spreek ik ernstig - en mij de levering daarvan wilt opdraagen: ik zal des om mijn eigen verzuim te vergoeden, u eene aanprijzen, in staat en gewillig om mijne plaats bij u waardiglijk te vervangen; dit lieve meisjen verdient alle uwe achting; en indien gij vatbaar mogt worden, alle uwe vriendschap: zo gij naar haar luisteren wilt zult gij gelukkig worden; uwe goedheid zal eene geleidster en uw ongevormd verstand eene leermeestresse vinden: zij zal u nuttig voor u zelve, aangenaam voor anderen, en overal bemind en geacht doen worden; gij zult smaak krijgen in leezen en in een weinigjen nadenken; en het eerst waarom gij lagchen zult zal zijn over uw' inval, om ter vermeerdering uwer vermaaken te trouwen met een' pedant vlasbaard, om dat die wat laager in den burgerstaat geplaatst is dan gij u door uws Vaders rijkdommen bevindt.

Kunt gij u nog wel herinneren dat wij, vóór gij uwe Gouvernante, Mademoiselle DU SART, kreegt, bij Madame BRUNET school gaande, daar ook met ons in de halve kost was, eene jonge Juffrouw, een paar jaar of zo ouder dan wij; SAARTJE SADELAAR? dat zij, door haar zoetaartigen inborst, meêgaand

humeur, door haare leerzaamheid, en honderd andere goede hoedanigheden de lieveling was van Madame BRUNET, zonder dat zij daarom allen haar minder beminde? nu dit SAARTJE SADELAAR, trof ik onlangs in dezelfde Loge aan, alwaar ik mij met Mijnheer WALTER bevond: wij hadden elkander, (voor jonge lieden) in geene eeuw gezien: ons genoegen was zo oprecht als groot, en weldra vernieuwden wij de oude kennis: daags daaraan bezocht zij mij; ik bragt nooit een aangenaamer nadenmiddag door: ik bevond haar nog dat zelfde lief karakter dat ons zo aan haar plagt te hechten, maar meer kundig, meer bedreven in alles wat eene jonge, welopgevoede Juffer eere aandoen kan: ik sprak ook over u: beiden deden wij met hartlijkheid uwe goede hoedanigheden recht; maar dit vertrouwt gij zeker van mij zo wel als van Juffrouw SADELAAR.

Zie daar dit is de vriendin die ik u lever; ik hoop dat zij u zo zal voldoen als noodig is om mijn goed oogmerk te bereiken; zij woont op 't Cingel bij.... haar Vader een Bouwmeester of Architect is bekend voor een zo braaf man als mijn Vader zelf; en haare Moeder verdient zo eene Dochter: overweeg nu eens of gij kennis met haar wilt maaken; en oordeel uit dit alles of ik mij ten onrechte noem uwe waare

Vriendin,

NAATJE HOFMAN.

Een- en- dertigste brief.***Juffrouw* CORNELIA WILDSCHUT, *aan Juffrouw* ANNA HOFMAN.**

Kom aan! nu moet ik bekennen, dat zij, die onze rijke malooten burger meisjes noemen, hoewel zij inderdaad niets anders zijn, of zijn kunnen, want mijn Vader is zo wel een burger man als uw Vader, even ligt geraakt en trotsch zijn, dan wij die wat ruimer zijn opgevoed, op de Heeren- en Keizersgracht wonen, en een koets tot onzen dienst hebben; zie zo, dat moest ik er eens eerst uitflappen; kijk, NAATJE, als ik een beetje ben opgewonden, dan kan ik in eene weinig beduidende briefwisseling ook nog vloot houden.

Welk eene langdraadige predicatie schrijft gij mij over niets dat wat zeggen wil! maar ik hou genoeg van u, dunkt mij, om u te vraagen: waardoor heb ik alle die scherpe, spotachtige verwijtingen verdiend? het is waarlijk grappig! gij wist reeds twee geheele jaaren, dat ik het beuzelachtigste, veranderlijkste meisje was dat ooit aan zig zelf is overgelaaten, om te doen al wat goed is in mijne eigen oogen: gij wist, en dat door mijne eigen bekentenis, dat niets, wat ook, mij lang op den duur voldoen kan; dat ik nu muizen, dan honden, dan lorretjens, dan

inkhoortjens *moest* hebben, en dat de heele ark van NOACH mij geen maand lang zoude kunnen diverteeren; dat ik van daag wit en morgen zwart verkies; dat ik zo ongestadig ben als de wind in de lente; kort gezegd, dat ik niets ben dan een beuzelaarster, met een goed hart en een goed humeur; en van dit alles hebt gij mij nooit iet gezegd; integendeel! gij hebt u dienstbaar gemaakt aan alle mijne grillen, en oogenblikkige verkiezingen; en nu, nu gij u inbeeldt dat uwe eigenliefde gekwetst is, wijl ik u over eene andere vriendin sprak; nu ik eenvoudig zeide dat wij dikwijls zo schoon uitgepraat hadden, dat wij wel stommetjen scheenen te speelen, en maar zelden meer eens recht hartlijk kunnen lagchen, nu begint gij de zedemeesteres te vertoonen, en vindt zo op ééns eene overgrootte menigte van gebreken en gekheden in mij, (die gij tot nu geheel onverschillig liet doorgaan;) en wat heb ik toch gezegd dan het geen de ondervinding ons tot vermoejens toe geleerd heeft? is het zelf niet historiesch waar? is dat mijn schuld? nooit verzocht ik u met het oogmerk om predicaties, zedelijke romans, of natuurkundige verhandelingen, te komen voorlezen: ik weet zelve wel dat ik daar niet veel aan zoude hebben: maar ik misleidde u niet; geen een eenigen avond: wist gij reeds in het begin onzer verkiezing niet, dat ik u uit allen verkoos, om dat ik mij in uw gezelschap het best diverteerde? kan ik helpen dat dat vernuft dat mij smaakte bij u is uitgeput? of dat gij u dat vernuft begint te schaamen? of niets meer weet waarover men lagchen kan?

A propôs, van lagchen! sedert wanneer hebt gij daar zulk een afkeer van gekregen? gij immers waart daar eene eerste vriendin van, en beweerdet dat lagchen gezond was; dat de goedaartigste menschen, die goed zijn uit temperament, zo al niet uit reden, vrienden van de vreugd zijn, en dat een hartlijke lach geenzins het kenmerk is van een gering verstand? en zo al voort, ik kan alles zo niet schrijven als ik het nu nog wel weet.

Van dit alles gaaft gij mij het voorbeeld: zie, NAATJE-lief, dit kunt gij niet ontkennen: hoe dikwijls naamt gij op uwe wijs notitie van de voorbijgangers als wij in onze zijkamer zaten! nu merktet gij de misselijke kleding onzer rijke burgers op: spottede met de Haarlemmerdijker en Kattenburger opschik, en dit alles zo aartig, dat het mij opgetoogen hield: dan hadden onze fijnen, onze katechiseermeesters, onze schoolmeesters, onze Achillissen een beurt; maar gij munttet nooit meerder uit, dan wanneer gij onzen fijnen buurman nabootstet; als die met een uitgerekte, kromme hals, halfverdraaide oogen, en vooruitstekende lange kin zijn gebed in de kerk doet: hoe dikwijls gaf de prachtige optooi eens gebogchelden, u aanleiding tot de kluchtigste vergelijkingen? hoe potzig verhaaldet gij het geval met dien baldaadigen straatjongen, die u met een, ‘Juffrouw-tje-lief wil je me wel een speldjen geeven?’ aansprak, en die, toen gij hem die gaaft, die speld gebruikte om een dronken blindeman in de beenen te prikken? maar genoeg om u te doen zien dat ik de waarheid

spreek: en nu uwen voorraad van soortgelijke vertellingen ledig is, of ik daar niet meer met mogelijkheid om kan lagchen, zoudt gij wel alles op mijne rekening willen schuiven; of mij wijs maaken dat gij dit alles alleen om mijnent wil gedaan, gezegd of uitgevonden had; kom aan, dat is nog zo kwaad niet bedacht.

Ik lach zo weinig als gij over den Godsdienst, al weet ik er bloed weinig van; schoon ik lagchen moet, dat (en dit is ook misschien mijn schuld niet,) men als op het comando af voor en na den eeten bidt: ook dan, als men zeker aan niets minder denkt dan aan onzen lieven Heer; en mijne Tante BETJE, die zeker eene vroome vrouw is, nooit dan als zij met haare eigen familie eet, wil laten bidden.

Ik lach even weinig als gij, over rampen en ongelukken, maar heb mij dikwijls recht vermaakt met mijn' Neef den stotteraar, daar die altoos de eerste is om verzen in een gezelschap optezeggen; of als onze goede kennis PIET, het bal opent, hoewel hij zo slecht danst dat men gevaar loopt, om met bont en blaauwgeschopte beenen, (zie hij danst als een paard,) naar huis te gaan; ten ware men, zo als uw vriend WALTER een paar laarzen aandeed, vóór men de contredans met PIET begon.

Gij behoeft des geene vriendin optezoeken voor mij die grappig met den Godsdienst kan omspringen; want hij komt mij zo weinig grappig voor in zig zelven, dat ik hem integendeel voor den droefgeestigsten, knorrigsten leermeester houde die ooit de menschen

wat nuttigs leeren wilde: hij zou mij veel eerder doen zuchten dan doen lagchen; en als ik maar eens eventjens aan hem denk, dan word mijn gelaat wel een half el langer, en ik heb dikwijls den lust niet om te zien of mijn hair wèl is opgemaakt; zo dat, in dit stuk kent gij mij met al uw doorzicht geen zier.

Wat nu een theätergek betreft: o hé! ik zeg u, dat ik wel wijzer menschen dan wij zijn, gekend heb, en nog ken, die eenige oogenblikken na zo een geestigen gek konden luisteren, zonder het zig te schaamen, ja hen heb hooren zeggen: 't is jammer dat zo een vernuftige vent zijn' geest op een theater uitgooit; hij zou in de meest aanzienlijke gezelschappen, zo hij maar een anderen rok aanhad, aangebeden worden; hij is waarlijk origineel! enz.

Wat reden hebt gij nu om alles op rekening mijner veranderlijkheid te stellen, als ik zeg dat wij niet langer zo vrolijk met elkander zijn? maar gij doet nog erger, gij durft onderstellen, dat ik laag genoeg ben van verschil met u te zoeken, om dus met één van u afte komen: neen, vriendin! ware dat mijn oogmerk, dan zou ik mij niet eens die moeite geeven; ik zou alleen eenvoudig ophouden u te ontvangen; gij mogt dat opneemen zo als gij wildet: ik heb wel van mijne Tante gehoord dat veele menschen juist die gebreken hebben waarvan zij zig uiterlijk het verst willen verwijderen, ja waar tegen zij het hevigst uitvaaren: mijne Tante gaf daar ook reden van, maar ik was veel te jong en te onbedacht, om die nu nog te wee-

ten: het zal echter zo zijn denk ik: en zou dit niet een weinig uw geval ten mijnen opzichte weezen? gij begint mij misschien moede te worden! dat zij zo, ik berisp u niet: of misschien hebt gij wel vrienden die u vermaanen, u niet langer met zo een wilde malloot optehouden als Juffrouw WILDSCHUT; die u andere vrienden aanprijzen, met wie gij beter zult instemmen, en die u een grooter voordeel in uw talent van briefschrijven zullen aanbrengen: doe uw' zin, maar leg mij niet te last dat ik u onheusch behandel, ja verstoot, om dat uw vernuft bij mij uitheeft: gij zelve weet wel beter; ik heb niets minder ten oogmerke dan u te slijten, en verzocht u immers even vriendlijk om bij mij te komen, en met ons uittegaan.

Zie, NAATJE, ik steek het niet onder stoelen of banken, uw brief heeft mij recht boos gemaakt; evenwel ik heb nog al weêr eene verpligting aan u, wijl gij mij genoeg hebt opgewonden, om u een' beter' brief te kunnen schrijven dan ik ooit dacht te kunnen doen; en gij hebt mij tevens eenige oogenblikken bezigheid verschaft, iet dat ik wel heel aartig vind; ik kan u zeggen, dat sedert ik u schrijf, de tijd omgevlogen is: mij dunkt dat ik een weinig meer vrede met mij zelve heb; ik ben dan, zie ik, evenwel niet zo olijd, als ik altoos nederig van mij zelve geloofde: ik kan mij dan ook, zo goed en kwaad als het zij, verweeren.

Wat nu SAARTJE SADELAAR betreft, ik herinner mij zeer wel dat alle meisjens magtig van haar hielden; 't was een recht engeltjen van gedaante en van

humeur: het heugt mij zelfs, dat, hoewel Madame BRUNET, haar boven ons allen beminde, wij geen oogvol nijdig daar over waren; wij zagen zelven wel dat zij het verdiende; maar om u de waarheid te zeggen, ik heb naderhand nooit meer aan het heele meisjes gedacht! o zeer gaarn zal ik kennis met haar maaken; en zo zij mij eens een' brief schrijft, zal die zeker zo zacht zijn als fluweel, en zo zoet als honig; immers dit geloof ik, dat zij zo weinig in staat is om eene vriendin te beledigen als te doen lagchen: kijk, NAATJE-lief, dat zeg ik op u, of gij er aan twijfeldet: ik zal niet rusten voor ik haar gezien, gesproken en de kennis hernieuwd heb - hier zou ik kunnen eindigen, maar dat lijdt mijn kroon geenzins.

Houdt gij mij waarlijk voor uw gekkin, dat ik zoude denken even ligt van man als van vermaaken te kunnen veranderen? of een huwelijksverbintenis breeken zo als men eene dagelijksche vriendschap verbreekt? maar onder ons, uwe Ouders zo wel als de mijnen, leeren ons dagelijks dat de man des huizes, niets minder dan onbetwistbaar alleenheerscher is in onze tegenwoordige eeuw, (en dat zal wel ten naasten bij altoos zo geweest zijn;) ik zie dagelijks dat de vrouw, vooral zo men haar om haar geld trouwde, en zo zij maar geen haneveer is, alles al vrij wel naar haar' zin weet te schikken; zig wel te vermaaken, hoe naauwgezet zij zig ook houde aan alle die pligten die eerlijke lieden als heilig moeten in acht neemen: daar ik nu niet bijzonder veel met

liefde en minnerij opheb, zal ik in waarheid eene braave vrouw van dien kant, uit al mijn hart blijven; wat ik ook moge verkiezen en opvolge: daar ik nu, van de Natuur een goed lijdelijk humeur verkreeg, en veel te veranderlijk ben om lang aan-één over iet boos te zijn, zal dat in mijn huwelijk zo wel wat schipperen: o hé! daar breek ik mijn hoofd niet mede, ik zal ligt zo gelukkig zijn als ik verdien te zijn: over dat beneden fatsoen trouwen, heb ik, voor zo een onverschillig creatuur als ik ben, dikwijls genoeg geijverd, en weet nog zeer wel dat mijne Tante BETJE eens tegen Mevrouw PETERSEN zeide: 'Mevrouw! in eene Republiek zijn wij *allen* burgers: onze Regenten hebben geen anderen rang: van onze Edelen spreek ik niet, daar hebben wij niets mede te maaken: een meisjes trouwt des niet *beneden haar fatsoen*, als zij een eerlijk, naarstig, wèl opgevoed jongeling trouwt, al hadde hij niet zo veel honderden als zij duizenden: gelijkheid der opvoeding maakt onze jonge lieden gelijk, en die ook alleen: die verwaarloost is opgevoed of die dienstbaar is, is beneden haar: dit zet den onoverklimbaaren muur; al het overige is gekke hoogmoed, die, wanneer men redelijk wil handelen, niets heeft intebrengeu' - ik vond zo veel smaaks in die woorden, dat ik hen allen diep in mijn' geest gedrukt heb: het kan zijn dat men beneden zijne omstandigheid trouwt, bij voorbeeld, als ik, zo rijk en zo weelderig opgevoed zijnde, trouwen wilde met een' ambachtsman, een bakker bij voor-

beeld, maar ik trouwde niet beneden mijn fatsoen: zo die man een half millioen erfde, of in de loterij won, zijn' winkel verkocht, een graankoper, of rentenier wierd, in onze wijk kwam wonen, en leeven zo als wij nu leeven, dan was hij mij volkomen in fatsoen gelijk, om dat hij dan in staat zoude zijn mij zo te doen leeven als ik gewoon ben: misschien druk ik mij wat gebrekkig uit, maar gij, die veel schranderheid bezit, zult wel zien hoe ik dat meen.

Nog eindig ik niet: ik moet u verzekeren dat ik u nog even zeer bemin, ja misschien meer dan ooit: wij hebben nu stof om te praten, te verschillen, en, zo als men dat noemt, te schaaken: gij kunt mij wel magtig veel voorgeeven, doch al doende leert men: het is toch raar, denk ik daar, dat, als men een weinigje boos is, men dan veel meer vernufts toont dan wanneer men in eene doodige weltevredenheid voortsleept: doe echter niet meer proeven op mijne bekwaamheid; het kon gebeuren dat er een geduurig stilzwijgen op volgde.

En nu ga ik wel haast SAARTJE SADELAAR eens bezoeken uit oude kennis wege: ik zal maar oprecht uitzeggen, dat ik zo veel goeds van haar hoor, en dat ik mij beschuldig haar nooit, na dat wij van school kwamen, bezocht te hebben: dat zal dan zo blaauw niet zijn, dunkt mij, althans mij kan het geen oortje scheelen, of haar braave Vader een tuinman of architect is, evenwel het is mij hartlijk lief dat het de menschen zo wèl gaat.

Nu is alles hoop ik tusschen ons afgedaan? ik hou niet van mokken: zo gij kunt, gij zult mij welkom zijn, en misschien zal onze verkeering bij deeze kibbeling gewonnen hebben; morgen ben ik niet t'huis, dit zeg ik u in voorraad of gij ook dan meendet te komen; dan ga ik uit; maar kom daags daar aan zo gij wilt, dan zal ik u wat van dat bezoek kunnen vertellen: vaarwel NAATJE-lief! - Ik blijf

Uwe Vriendin en Dienaares,

CORNELIA WILDSCHUT.

Twee- en- dertigste brief.

Mejuffrouw PETRONELLA KLINKERT, *aan Mejuffrouw* MARIA DE GROOT.

WAARDE HOOGGEACHTE ZUSTER!

Ik heb mij niet willen overhaasten om uwen bekommerlijken brief over Neef te beantwoorden; daar bij komt, dat ik, hoewel zo als men dat noemt, een bedrijveloos leven leide, in eene stille stad, evenwel altoos overladen ben met mijne zaaken, waar in, 't is

waar, onze LEENTJE, mijne lieve dochter, mij nog al meer helpt, dan wel in den smaak van de meeste jonge meisjes valt: ik heb eenige dagen meer dan gewoone drukte gehad, zo wel met het uitleggen van eenige duistere plaatzen, als met het koken van zalven, het maaken van dranken en het bezoeken van arme beschaamde lijdens en lijdereessen: het blijft wel degelijk mijn pligt mijne medemenschen en medechristenen te ondersteunen, te troosten en te verkwikken; maar nu zal ik er eens mijn tijd toe neemen om u mijne gedagten, zo als gij mij verzoekt, medetedeelen: ik weet, waarde zuster! dat, ofschoon gij veele dingen een weinig anders inziet dan ik, dat wij evenwel in de grondzaaken ééns zijn: laat mij des toe, mijne vriendinne, den loop mijner gedachten te volgen, want zo ik niet een weinig omslagtig schrijf, zouden u misschien veele dingen weinig zamenhangend kunnen toeschijnen; iet dat mij te minder ingang bij u zoude verwerven.

De Apostel PAULUS zegt: de ligchaamlijke oefening is tot weinig dingen nut, maar de Godzaligheid is tot alle dingen nut, hebbende de belofte des tegenwoordigen en toekomenden levens; het verwaarloozen van het onderzoek der Heilige Schriften, niet alleen bij hen die men Leken, maar ook bij veelen die men Leeraars noemt, lieden die ons doorgaans meerder zeggen wat anderen dan wat zij zelven daar over gedacht hebben: wij hebben zo weinig oorspronkelijke Predikanten als origineele Schrijvers: veelen zijn beëdigde Translateurs; maar door dit

gebrek van naauwkeurig onderzoek is het ook ontstaan, dat men deeze woorden van PAULUS zo kwalijk begrijpt: ik hoor dikwijls, (want gij weet dat ik veel ter kerk ga,) dat men de Godzaligheid alleen stelt in bidden, leezen, overdenken, psalmzingen, kerkgaan, avondmaal houden, en wat dies meer zij; en door ligchaamlijke oefeningen verstaat, het werken met de handen, dat evenwel ook een groote pligt blijft, als men daardoor ook bedoelt een ruimer bestaan met eerlijke behoeftigen te deelen; men noemt menschen die koopen, verkoopen, zaajen, planten, handwerken drijven ten onderhoud der maatschappij, lieden die diep in de wereld ingewikkeld en in het aardsche verward zijn; zo nu evenwel de diep doordenkende Euangelische Wijsgeer, PAULUS, door een bespiegelend leven de Godzaligheid, en door het arbeidend leven ligchaamsoefeningen verstaat, dan zoude hij van deeze beiden juist het tegengestelde geschreven hebben: de Godzaligheid zoude hij gezegd hebben is tot weinig dingen nut, maar de ligchaamsoefening is tot alle dingen nut, de belofte hebbende van het tegenwoordige en toekomstige leven.

Zo veel nuts te doen als mogelijk zij in zijnen kring, en dien kring zo wijd uitzetten als voor ons maar eenigzins doenlijk zij; dit te doen uit dankbaarheid, eerbied en liefde voor onzen Hemelschen Vader, is, naar mijn inzien Godzaligheid; hier onder is ook wel degelijk begrepen de pligt der maatigheid en alle pligten die op ons zelve betrekking hebben; gevolglich alles wat ik van het mijne neem

boven het geen ik tot voeding, onderhoud en verkwikking voor mij en de mijnen behoef, ontroof ik mijne medemenschen, en vernaauw des den kring mijner weldaadigheid, die ik echter verplicht ben zo veel doenlijk uittezetten, zal ik de Godzaligheid betrachten; zo dikwijls ik des mij toegeef aan ongeregelde driften, en mijne zedelijke kracht verzwak, beroof ik mij van het vermogen om wèl te doen: dit zo wel wanneer ik mij ergens over verstoor, als wanneer ik uit laffe traagheid het verdedigen der afwezende beschuldigd wordende vroomheid nalaat; ik beroof mijne medemenschen een uur waarop zij recht hebben.

Dit, waarde zuster! is mijne theorie, en zo ik wèl zie, strijdt die geenzins met de rechtzinnige leer des Euangeliums: in gevolge daar van acht ik mij zo wel bezig in het werk des Heeren, dan, als ik in mijn keukengewaad voor zieke of zwakke kraamvrouwen, of uitgeteerde kranken, een krachtige soupe zindelijk en wel toebereide, dan wanneer ik in mijn binnenkamer, in mijne stille eenzaamheid den zin der oude duister prophetiën tracht uitte vinden: sedert ik in dit ruime huis woon, heb ik eene kamer afgezonderd, en die noem ik bij mij zelve, (want over zulke dingen spreek ik nooit dan met u mijne vriendin en zuster,) mijn pronkkamer; daar heb ik een grooten voorraad van balsems, zalven, geleien, hartsterkingen en wat men al meer den zieken kan toedienen, vooral als een braaf doctor die voorschrijft of aanraadt, wanneer ik mij voor zulke ziekbedden

bevinde: in dit alles heb ik een zeer groot voordeel, want terwijl ik voor hen arbeide, kook, stoof, bak en meer dingen bezorg, geniet ik een genoegzaame beweging: mijn geheelen geest, gehuisd in een gezond, vaardig, voor mijne jaaren ongemeen vlug ligchaam, ontvangt daardoor eene helderheid en gerustheid, dat ik zonder mijn dierbaare gezondheid te krenken, eenige uren wijden kan aan het onderzoek van alles wat de Propheeten oudtijds noopens de komst des Heilands voorspeld hebben - onderwijl ondervind ik klaar en duidelijk, dat de Godzaligheid zeer zeker de belofte heeft van het tegenwoordige leven.

Toen ik uwen brief ontving, was ik met mijne verklaring van EZECHIEL gevorderd tot het IV. Hoofddeel: en schreef juist om aantetoonen dat men alles wat den Man Gods bevoelen werd te doen, verstaan moest als in een Gezicht geschied te zijn, en dat hij dit daarna als eene historie verhaalt: ik lees dat de Oostersche volken bij sommige gelegenheden hun brood bakten op drooggeworden mest en klei, 't geen voor hen omtrent het zelfde gebruik had als bij ons de turf; dat de Heere des zijnen Propheet beval een gerstenkoek op zulk een vast geworden en ineengewerkten hoop menschendrek te bereiden, en die als dan te eten in 't aanzien des volk, aan wien hij gezonden was, als een afbeeldzel van den zwaaren hongersnood waar mede het ondeugend, ondankbaar en hardnekkig Bondvolk gedreigd werd; maar hoe vol ik ook met die verklaring ware, zo staakte ik mijn arbeid terstond, en doorlas uwen welkomen brief: ik was

zo met u begaan, dat ik des volgenden daags met de schuit naar u toe zoude gekomen zijn, om u te troosten en ten minsten met de weenende te weenen, doch ik heb thans zo veele zieken en ellendigen die mij en mijner dochters hulp behoeven, dat ik daarvan moest afzien, en voornam u, zodra de tijd dit toeliet, breedvoerig te schrijven.

Even zo als ik omtrent ligchaamskwaalen en wonden handel, zo handel ik ook omtrent gemoedsziekten en gebreken; ik stop geene vervuilde bronnen, maar zuiver die, en genees geene wonden door het kwaad binnenwaards te drijven; maar ook, als zachte en verzachtende middelen toereikend zijn, bedien ik mij nooit van scherpe.

Ik zal dan weder een vrucht der Godzaligheid smaaken, ook nog in dit tegenwoordige leven; ik geloof voor mij dat bij de Opperste Goedertierenheid, de wortelzonde eigenlijk alleen strafbaar is, en dat alle haare gevolgen veel meer zijn aantemerken als gevolgen dan wel als eigenlijke straffen: bij voorbeeld, hoogmoed is de wortelzonde; haare gevolgen zijn, overgelaten te worden aan de eigene, woeste, blinde verbeelding van ons eigen vermogen: daar uit ontstaan weder nieuwe dwalingen; men wordt verijdeld in zijn verstand, vevreemd van het leven Gods, en des weldra is men zonder God en de wereld: daar nu 't verstand eerder zijn licht verliest dan het hart zijn gevoel, of het geweten zijnen prikkel, zo heeft men geen vrede, geen rust, geen geluk meer in dien toestand; maar de ziel kan dien niet draagen; dit

is een staat van zo zwaar een lijden, dat zij, om het gevoel daarvan te ontwijken, geduurig nieuwe tegenwerpingen maakt en nieuwe gronden voor haar ongelooft opdelft, die eindelijk zo harsenschimmig en zo dwaas, ja zo onnut worden, dat zij zelve die niet vertrouwt: lieden in dezen staat, verwarren zig hoe langs hoe meer; men wil echter niet teruggaan, en men omhelst dwaalingen zo geheel ontbloot van alle beginzels der rede als die van onzen Neef: nu moet men onderstellen dat de mensch, in dien toestand stervende, zijn geest in die zelfde verwarring blijft, of dat hij, ontslagen van een ligchaam waarin de aanleidende oorzaaken deezer verwarringen te vinden zijn, nogmaals tot het herstel zijner vorige natuurkrachten zal komen: in het eerste geval blijft zijn toestand die eens dwaazen, welke zig blijft verbeelden een Koning of Wijsgeer te zijn, en in die verbeelding zo gelukkig is als een gek zijn kan: in het tweede geval ziet hij met schaamte en droefheid op zijne jammerlijke verwrikking: nu ziet hij zig zelve zo als hij is: kan er voor den hoogmoed iet rampzaliger zijn? maar kan er ook wel een ijsselijker straf voor hem uitgedacht worden! hij staat gelijk met de redelooze dieren, en dit zal, dunkt mij, de hel zijn waarin hij uit zijne hoogte is nedergestort: hij eet in een zedelijken zin gras met de ossen, en wordt van den daauw des Hemels nat gemaakt; in dien staat moeten er, om met den Propheet DANIEL te spreken, *tijden over hem voorbijgaan*, (ei lieve, zuster, lees daar eens over het IV. Capittel van vers 33. tot het einde, en

herinner u wat de nu zalige LAVATER daar over gezegd heeft, in zijne uitzichten in de Eeuwigheid, die, hoe vol van zaaken waarin ik met hem verschil, zeer origineele bedenkingen in zig bevatten,) vóór dat hij zijne zonden leert afbreken door gerechtigheid, tot dat zijn verstand weder tot hem keert en hij, zijne oogen opheffende, den Eeuwigen looft, uitroepende: ‘Uwe heerschappij is eene eeuwige heerschappij, en uw koninkrijk is van geslachte tot geslachte; en, (NB. hier ligt de hoogmoed geheel verbrijzeld!) alle de inwoners der aarde zijn bij u geacht als niet; gij doet met de inwoners der aarde en des Hemels naar uw welgevallen; niemand kan uwe hand afslaan of tot u zeggen: wat doet gij?’ daar nu de zonde ophoudt moeten haare gevolgen ook ophouden; en daar hij nu leert ootmoedig en nederig van harte te zijn, moet hij ruste vinden voor zijne ziele; hij moet des uit zijnen laagen val terug komen: dan zal zijne gelukzaligheid bestaan in den hoogsten God te verheerlijken; nu ziet hij dat alle zijne werken waarheid zijn, en alle zijne wegen recht en gerechtigheid; en dat Hij magtig is te vernederen die in hoogmoed wandelen.

Om u nog meerder vertroosting medetedeelen, zo zal ik u, mijne waarde zuster! herinneren, dat God ons noch loont noch straft, dan naar en voor onze vrijwillige daaden: ik twijfel een weinig of dit wel zo orthodox als zedelijk gedacht zij, maar mij komt het voor, dat dit volkomen instemt met eenen Godsdienst die door den Apostel PAULUS een redelijke

Godsdienst genoemd wordt; zo wij volstrekt *willen* oordeelen over onze medemenschen, dan hebben wij geen ander leidraad dan zijne uiterlijke daaden; maar hoe bedriegelijk is dat oordeel! wij kunnen, wel is waar, met volle zekerheid bepaalen, dat iemand die schatten bijéén schraapt, en weigert den armen iet medetedeelen, een gieregaart is, maar over het aandeel dat zijn vrije wil, zijne geaartheid, of de omstandigheden daaraan hebben, kunnen wij niets bepaalds zeggen.

Men kan des ook niet beslissen of de dwaaze trotschheid uws zoons, een vrucht zij zijner harten of van zijnen natuurlijken aanleg; noch de maate berekenen van zijn tegenstandbiedende kracht om die zonde uitteroejen: wij kunnen niet zien waar zijne afhankelijkheid en waar zijne vrijheid begint of ophoudt; de Alweetende, en die alleen, doorgrondt en ziet dit alles zo als het is: alle bij Gode beloonbaare deugd is strijd.

Het niet genoeg overweegen deezer waarheid en vooral het verkeerd toepassen op anderen, maakt dat men meest altoos verkeerd, zo wel over de luisterlijkste daaden der menschen, als over de laakbaare, oordeelt; dat men zo los en te gelijk zo beslissend spreekt over de ongelijke uitdeelingen der Voorzienigheid in het schenken haarer weldaaden: wij oordeelen alleen over deugd en ondeugd, geluk en ongeluk, met opzicht tot de zedelijke waarde van anderen; maar voor den Alwetenden zijn wij van gisteren, en weten niets; dit te erkennen is Gode te eerbiedigen.

Ik denk meermaals: zo ik geleefd hadde bij de *Ephesers*, ten tijde dat JOHANNES zijne Openbaring schreef; als ik hunne werken gezien hadde, hun' arbeid, hunne lijdzaamheid, dat zij het kwaade niet konden verdraagen; hoe hun ijver voor de waarheid hen den geenen die zig Apostelen noemden, deden beproeven; zo wij, met één woord, alles hadden gezien dat nu ten hunnen lof getuigd wordt; wat dunkt u, zouden wij hen niet als heiligen van den eersten rang beschouwd en geëerd hebben? immers ja! maar wat vonnis velt evenwel nu de Heere die de geesten weegt en de eerste springveeren onzer gedachten en daaden doorziet? 'Dit heb ik tegen u dat gij uwe eerste liefde verlaaten hebt:' welk een smet in dit schoon karakter! ja van zo veel belang dat JESUS hen laat bestraffen, en dreigt zijn licht van hun te neemen zo zij zig niet bekeeren; maar zo wij te *Philadelphia* gekomen waren, hoe gering zouden wij gedacht hebben over die Christenen, die geene zulke schitterende hoedanigheden en geen zulken ijver tegen de dwalingen betoond hadden! hier vond men noch ophef van woorden noch uittarten der magten over hen gestelt; geen breeken van afgodsbeelden, geen vliegen naar den houtmijt! en hoe zouden wij hunne gematigdheid voor onverschilligheid hebben gehouden! wat zegt nu evenwel de Heere: 'Ik weet uwe werken; ziet, ik heb u eene geopende deur gegeven; en niemand kan die sluiten; want *gij hebt* kleine kracht en hebt mijn woord bewaard, mijn' naam niet verlochend; om dat gij het woord

mijner lijdzaamheid bewaard hebt, zal ik u ook bewaaren in de uure der verzoeking die over de geheele wereld komen zal; dan zal men bekennen dat ik u lief heb:’ hoe heilzaam is ook des weêr in deezen voor ons zwakke, kortziende menschen, de pligt die het Euangelie zo ernstig beveelt, niet te oordeelen over anderen; of zo dit zijn moet, een zachtmoedig oordeel te vellen, en niet alleen geen ondeugd te onderstellen daar wij haar vermoeden, maar zelfs als wij eene berispelijke daad zien, nog geene slechte beginzels te gelooven: daar nu de pligt van ieder mensch is, van zijn' vijand het beste te gelooven, moet zeker eene teder liefhebbende Moeder daarvan, als zij haar kind beoordeelt, niet afwijken.

Is het niet mogelijk dat eene voor ons onzichtbaare verwrikking van een enkel harsenvezeltjen; dat eene nog voor ons verhoolen ligchaamsongesteldheid, eenen doorgaanden misslag in zijne levenswijs, alle deeze dwaasheden, allen deezen hoogmoed kan voortbrengen? en dat de Doctor hier oneindig meer nuts zal kunnen doen dan de Zedemeester? een ongesteld ligchaam kan de grootste verwarringen in onzen geest veroorzaaken, en eene te passe komende aderlaating, of het gebruik van koude baden, hebben meermaals in weinig tijds al die ligchaamsongesteldheden weggenomen, zo dat de eertijds onzinnige geest weêr met nieuwen luister en werkzaamheid hervoott scheen.

Wat zoudt gij, mijne geliefde zuster! oordeelen

van een' man die zig indedaad gehoond achtte, dat een dwaas zijn aanwezen of zijne werken ontkende? zou des de Eeuwige, toorn uitgieten op die dwaazen die, zo als uw verdwaalde zoon, zeggen: 'Of daar is geen eerste oorzaak, of zij heeft met ons niets te doen:' die zulks waarlijk beweert, is in dit opzicht, in het verstand gekrenkt; hij weet niet wat hij raast: zo een mensch, volhardt het in zijne dooling, en heeft het buiten dit, groote talenten, moet men uit de zamenleving neemen, om anderen, min bekwaam dan hij, te behoeden: maar hoe verre hij schuldig sta voor zijnen Schepper weet niemand, ja, kan niemand weten, dan zijn Schepper alleen.

Toen CORNELIS zig tot het leezen en onderzoeken begaf, en dit was al zeer vroeg, had hij zeker, zo ik hem wèl ken, geen ander oogmerk dan om eens een groot, of misschien alleen om een bijzonder man te worden: maar zig zo al oefenende en door niemand geleid wordende, vond hij de leer: 'Daar is een God, die alles deed worden, die alles bestuurt; de bestemming der menschen is hoogst gewichtig en geheel verheven boven die der redelooze dieren,' zo eenvoudig, aanneemelijk, zo klaar, dat hij wel zag hoe hij in het ophelderen deezer leer geene groote geleerdheid of buitengemeene scherpzinnigheid zoude kunnen aan den dag leggen: dit slaat zijn hoogmoed neder; en hij beproeft, zo als veele dwaaze jongelingen, te onderneemen om iet aantevoeren dat men tegen zulke waarheden zoude kunnen opwerpen; eerst misschien uit liefhebberij en om zijne

redeneerkunst te oefenen: dewijl nu deeze bewijzen (zo noemt hij die) van zijn eigen maakzel zijn, heeft hij er ook veel meer zin aan dan aan die van anderen: zijn eenzijdig oordeel ziet weldra al het ongerijmde daarvan niet meer; hij geeft alles een oppervlakkigen zweem van geleerdheid, (want alles is nog maar jongenswerk, en niets anders,) dit doet hem over zig zelven verwonderd staan! dit heeft hij uitgedacht, dit heeft hij voorgedragen; en welhaast doet hij zig de eere aan, (want dit is bij zulke knaapjens iet roemrijks!) van te gelooven dat hij een ongelovige is: dit is niet genoeg, anderen moeten dat ook weeten: hij wil des disputeeren, maar dewijl alles onvast en strijdig is, zal hij van daag verwerpen het geen hij gisteren beweerde: hij werkt zig geduurig in de war en haspelt zo alles onder en door elkander.

Vermits hij nu evenwel nog eenig gezond verstand, bij vlaagen ten minsten, overheeft, en zijn inborst waarlijk goed is, vlei ik mij dat hij, vóór hij twintig jaar bereikt, zien zal dat hij een zot is die eenige talenten heeft, maar nog niets het minste betekent, en denkelijk nooit iet bijzonders in den kring der schrijvers betekenen zal.

Dewijl gij nu, mijne lieve zuster! mijn' raad vraagt, wil ik die met al mijn hart aan u geeven: laat hem uitraazen; laat hem geheele riemen vol schrijven, geef er geen acht op: beweeg uw braaven man om insgelijks te doen: misschien wordt hij door het overspannen zijner vermogens ziek, en men kan hem zulke middelen doen gebruiken die zijne geheele herstel-

ling bevorderen: doch bewaart zijne jeugd en goede gesteldheid hem daar voor, zo zal hij bij gebrek van een' Boekverkooper die iet voor hem zoude willen drukken, of bij gebrek van Leezers, of door algemeen bespot te worden, tot stilstand komen kunnen.

Ik beken, waarde zuster! dat ik mij der moeite gaf zijne opstellen te leezen, maar ik vind die zo zot, zo verwaand, zo slecht bewerkt, dat ik er mij niet genoeg over verwonderen kan: neen nooit dacht ik dat een jongeling die met dit al natuurlijk oordeel en den aanleg tot bekwaamheden heeft, zo verbaasd van dit alles kan afwijken.

Mist hij des in zijn oogmerk om groot of bijzonder te worden; ziet hij dat men zijne vodden ook zo ver beneden eenige waardij reket, dat alleen een paar losse stoute jongens die leezen om hem uittelagchen; zal hij zijne geleerde schriften zelfs tot de provisiekamers, en kruideniers winkels veroordeeld zien, dan zal die zelfde hoogmoed die hem nu tot een zotskap vernederd heeft, hem de kracht geeven om die schoone werken eigenhandig te verbranden: zodra hij den roes van zijn verstand heeft uitgeslapen, zal het uw werk zijn mijne zuster om zijn hart te vormen; hij zal kunnen zien dat hij niets is, en dat alleen een wèl aangelegden tijd, ieder in zijn beroep, en het naarstig beoefenen van nutte aangenaame talenten, hem eens een degelijk man, een waardig burger en een zoon uwer waardig maaken kunnen: ik ben verzekerd dat hij eenige sterkte van karakter heeft, en daar ik die vind hoop ik altoos: met een

zwak mensch is niets aantevangen: hij is beneden eenige waardij.

Ik durf u echter niet vleien, mijn waarde zuster! dat dit schielijk zal uitgewerkt worden, hij is nog te jong: ik beken, zijn schoonen tijd gaat verlooren en zijn vader heeft maar te veel reden tot misnoegen: mag ik u bidden gebruik al uwe waare meerderheid bij den braaven man, om hem te brengen tot geduld en zachtmoedigheid: ik begrijp wel dat uw zoon u veel huislijk verdriet veroorzaakt, en misschien nog zal veroorzaken; maar hebben wij ook eenig recht op het geluk van volkomen gelukkige moeders te zijn? ons leven, mijne geliefde! was tot nu zo vergeten gelukkig; de eenige ramp die mij nog immer trof, was het overlijden mijns waarlijk uitmuntenden mans, en u is nog nooit eenig verdriet, dien naam verdienende, wedervaren.

Zó kan ons leven niet ten einde loopen; maar als wij aan God en zijne Voorzienigheid gelooven en ons licht getrouw volgen, moet eindelijk alles ons waar geluk begunstigen.

Dat CORNELIS mijn' smaak in het uitleggen der oude prophetiën bèlacht, verwondert mij niet; ik ken wel verstandiger, bejaarder lieden die dit ook doen; maar mij geeft het eene nuttige voldoening voor mij zelve: ik weet wel MIETJE, dat gij meê al glimlacht; maar geloof mij, ik kan nog al meer dan gij misschien vermoedt voor mijn' smaak inbrengen, en bij eene andere gelegenheid zal ik daar eens over spreken.

Onze LEENTJE groet u en haar' Oom hartlijk: ik wenschte wel dat haare gezondheid wat beter ware, zij is een braaf kind; ik ben wèl genoeg voldaan; 't is jammer dat zij wat neuswijs is; dit misstaat jonge meisjes krachtig: het is ook oorzaak dat men haar geen recht doet, en dat zij geene vriendin heeft zo als zij verdiende te hebben: zij is, weet gij, eerlijk, getrouw, openhartig, en niet ongevoelig, maar dat oud vrouwtjensachtig bedillig voorkomen, staat veelen, en mij vooral, tegen: zij begint dit echter te zien; en dit is de eerste stap tot verbetering; wij, mijne zuster, hebben ons niet te verwijten dat wij blind waren voor de gebreken onzer kinderen: wij hebben des het recht om hen te vermaanen en te bestraffen, evenwel moederlijk: dit alles is tusschen ons - Groet uw' man en zijnen braaven broeder, Mijnheer GERRIT; en, zo gij dit goedvindt, geef den inlegenden aan Neef: alles wat gij doet is wèlgedaan - Ik omhsls u als mijne waarde zuster en geliefde vriendin, mij noemende,

Uwe toegenegte zuster

PETRONELLA HUISMAN,

Wed. JAN KLINKERT.

Drie- en- dertigste brief.***Dezelfde aan haaren Neef* CORNELIS DE GROOT.****LIEVE NEEF!**

Meermaals als ik aan uwe waarde Moeder schrijf, sluit ik eenige regelen voor u in, wyl gij mij verzekert dat dit u zeer aangenaam is: gij weet kind, dat ik dikwijls uwe zijde houde als het te doen is om uw zucht tot onderzoek te verschoonen: jonge lieden moeten iet hebben dat hen ter uitspanning strekt; en die de pligten van zijn' stand heeft waargenomen, mag ook daags eenige oogenblikken aan onschuldige liefhebberijen opofferen: zo dacht ik altoos, en nu denk ik nog even het zelfde: gij weet ook dat ik wel eens een gedichtjen of briefjen van u met genoegen las, en op dit stuk niet minder ben dan eigenzinnig; uwe waarde moeder, dit alles weetende, heeft mij ter overleezing gezonden zeker stukjen van u, 't welk u zelven genoeg voldoet om het uwe goede bekenden te laten zien, en waarin gij over de *vliegen* schijnt te handelen; over dat stukjen zal ik eenige regels aan u zenden.

Geheugt het u nog, meermaals, aan mijn huis, toen gij bij mij logeerdet, den Heer BURGERS gezien te hebben? ongetwijfeld! want het is nog niet lang geleden: die jongeling had voor ons beiden een aange-

naame zijde; gij bemindet zijne critique aanmerkingen over het gewijde boek, en ik zijne bedenkingen over het zedelijk en natuurlijk kwaad: er is iet zo bevalligs in zijn voorkomen, iet zo innemends over zijn geheele gelaat, dat ik de lieve jonge meermaals zoude hebben gekuscht, indien ik mijne neiging gevolgd hadde, als ik hem met de geestgesteldheid eens christens der eerste tijden, en het hart eens Engels hoorde spreken over de beminnelijke deugden der zachtmoedigheid, goedheid, en weldaadigheid: ‘Jongetje!’ dagt ik dan, ‘uw goedertieren hart, werkzaam in liefde des naastens, zal u vergeving verwerven voor veele zotte klapperij, bij dat weldadig wezen 't welk zeer wel weet dat gij in uw negentiende jaar nog geen mans genoeg zijt om te *denken* over onderwerpen waarover gij zo onbezorgd voordsnapt: de tijd zal u meer nuts doen dan alles wat ik zeggen kan: men is in die jaaren nog eigenlijk niets; de filosofie is een vrucht van langer overdenken en meerderen leeftijd.’

Deeze week bezocht hij mij, want hij is nog even zeer, schijnt het, met ons gezelschap gediend, hoewel ik hem alleen beleefd tegenspreek, zo dat noodig is, en nimmer vlei, iet waartoe ik geene vrijheid heb, ook om de gevolgen die dit voor jonge lieden hebben zou; ik liet hem dan dat opstel van u leezen, 't welk geen ander kenmerk van geleerdheid heeft dan dat het een bijna onleesbaar kribbelkrabbel vertoont: zo het geschreven is om niet verstaan te worden, dan kan ook het schrift niet te slecht zijn.

Hij wist niet van wie het was, en vroeg mij of het uit de grap als een aartigheid en bewijs van onbegrijpelijkheid geschreven was, om eens te toonen hoe verbaasd zot men iet onder een deftig voorkomen kan opstellen? ik had veel werks om hem te verzekeren dat het in goeden ernst gemaakt was, en mij gezonden als een staaltjen van nieuwe hooge wijsbegeerte; dat men voornemens was om het ter verlichting der tegenwoordige en verwondering der volgende geslachten uittegeeven, en dat ik gaarne zijne oordeelkundige aanmerkingen daarover zoude weeten.

De jonge Heer zag mij met de uiterste verbaasdheid aan, wilde mij als door en door zien, om te weeten of ik hem wilde betrekken door hem te vergen zijne kundigheden aan dat stukjen ten koste te leggen; ik wachtte bedaard zijn antwoord af: eindelijk zeide hij, mij bij de hand neemende, mijn lieve Mama! nu geloof ik vast dat het u oneindig gemaklijker zoude vallen alle oude duistere Prophetiën zo klaar te doen verstaan als de Bergpredikatiën, dan ééne zinsnede in dit zot ding: ik houde mij verzekerd dat alle Wijsgeeren en Geleerden die dikwijls niet beter overeenkomen dan de Staats- en Prinsen-partij, eenpaarig zullen bekennen dat het nergens anders dan in een gekkehuis kan geschreven zijn; misschien wel van den zelfden Auteur die ons het,

Heis op heis neêr in 't knekelhuis, enz.

heeft nagelaten; want al wat onze pikduisterste

schrijvers immer hebben geschreven, is duidelijk en klaar, hier bij vergeleken.

Daar stond ik toen! maar hij is mij veel te groot een platjen om aan hem te zeggen, (hoe ernstig hij mij daar op aanhield,) wie de schrijver was: hij zocht in zijn hoofd al rond, al rond, maar vond niemand die hem geleek; eindelijk zeide hij: het is immers van uw' Neef DE GROOT niet? o het jongetjen is wel wat wijsneuzig en wat groot van verbeelding; maar hij sprak altoos zo wèl, dat ik hem te veel gezond verstand toeschrijf om hem hier van te beschuldigen: ik bewaarde des mijn geheim voor mij, en daarmede was dit afgedaan; want noch de jonge Heer BURGERS noch ik spraken er vervolgens een eenig woord meer over.

Wat zal ik zeggen Neef? ik moet bekennen dat ik mij omtrent u deerlijk vergist hebbe: waarlijk ik dacht dat gij eenig natuurlijk verstand bezat, en zag, weet gij, altoos met genoeg dat gij in plaats van te loopen speelen met de schoolmakers, een boek verkoost: uwe Moeder dacht daar wat anders over; zij had veel liever gezien dat haar kind de gebreken der jeugd vertoonde; dat een jonge van elf jaar vrolijk, onbekommerd, los, wild, en altoos op de been was - 'Ik vrees,' zei zij wel eens, 'dat KEES niet gezond is' - 'Hij is niet jongensachtig, niet lummelig genoeg,' zei uw Vader - 'T is een wijsneus,' voegde er zijn Broeder, uw Oom bij, 'dat zal gek uitkomen: zuster heeft gelijk:' ik dacht altoos, dit mag geen kwaad, zo het gezond oordeel

maar staande blijft: gij laast ook altoos goede boeken, schreeft een' heel moojen brief voor een kind, en als gij voor LEENTJE eens een gedichtjen maaktet, was het recht zoet en met een mooje hand geschreeven.

Maar zeg eens KEESJE! ziet gij waarlijk niet dat uw hoogmoed u een heele lelijke trek speelt? ziet gij niet dat zij met traagheid en zorgeloosheid zamenspannt om u in allen opzichte te bederven? dat zij u arm, bespot, en gek maaken zal? ik zoude mij misschien met alle de zotternijen niet een woord bemoejen, wiste ik niet dat gij uwe Ouders daar door moejelijk maakt en bedroeft: stel u eens in hunne plaats, en denk zo als zij denken, en moeten denken over u, en zo gij dan nog blijft voordgaan zo als gij begonnen zijt, zal de goede gedachten die ik over uw hart vormde, zeer afneemen: dat kan niet anders, want een kind dat in staat is eene liefhebberij tot verdriet zijner Ouderen zo zeer voortzetten, dat het voor alles buiten die als niet bestaat, heeft geen goede inborst.

Gij loopt nog een ander gevaar: de luiheid is een langzaam voordwerkend vergif, dat zo wel de vermogens der ziel als des ligchaams ondermijnt; zij stort een jong mensch van het eene gebrek in het andere, en die gebreken zijn te gevaarlijker om dat zij niet in 't oog loopen en des ongemerkt langen tijd opgroejen: niets is zo lelijk in een jongeling dan slordigheid, en die trek tot het ongekleede leven: ik weet wel dat een opgepronkte jongen door u wordt uitge-

lagchen; dat beduid niets KEESJE; hij heeft ten minsten nog eenige versooning in de Natuur; hij wil behaagen, hij wil gunstige indrukken maaken; hij neemt des een weinig kunst te hulp, wijl hij zig dit niet zelf geheel en al toebetrouwt; maar een morsige sloddervos! spreek er mij niet van! en is de bron niet hoogmoed, als een knaap van uwe jaaren de betaamelijkheid reeds zo verre aan eene dwaaze drift tot bijzonderheid durft opgeeven?

Bijzonder zijn door deeze verwaarloozingen! o mijn jongetje! vlei u daar niet mede! in deeze Accademiestad vindt men veele zulke snaakjens, maar hun oogmerk is zo zeer verijdeld, dat men hen ook niet eens over den schouder aanziet: 't is waar, nog grooter uilskuikens spreken daar van bij gebrek van iet te zeggen te hebben; maar degelijke jonge lieden doen hen zelfs de magere eer niet aan om hen uittelagchen.

Ik heb er niet tegen dat gij uwe geschriften in druk geeft, maar zou niet gaarne zien dat gij uw eigen naam gebruiktet: het is voor eene braave, deftige familie, die nooit bekend was dan om haare degelijk nuttige leden, ten uitersten onaangenaam, een' jongeling te hebben die zig ten spot gaat stellen van alle spreeuwen, en te moeten hooren: 'Dat is de Tante van dien mallen Poëet!' of: 'Die zedige vrouw is de moeder van dien ingebeelden zotskap, die zig voorstelt de Wijsbegeerte met nieuwe stelzels te verrijken!' of hoe denkt gij dat het uw' Vader smaken zoude zo men hem vroeg: 'Is die nieuwmoo-

dische Atheïst uw zoon?’ mijne LEENTJE zegt, dat, zo gij uw' naam daar voorstelt, zij voortaan niet meer met u over den weg gaan kan, om dat alle menschen weeten dat gij haar eigen Neef zijt.

Neem er de proef van, zoek een jong Boekverkooper, en beweeg dien uwe werken te drukken: maar om u te overtuigen dat ik u als eene vriendin raade, blijf achter het schilderij; dan kunt gij de menschen niet verdenken van afgunst, (want gij denkt zeker al genoeg te beduiden, niet waar jongetjen! om afgunst optewekken?) en dan zullen wij elkander spreken: maar weet gij wat, KEESJE! niemand zal uwe zwaarmoedige stelzels leezen: in mijn jeugd kocht men het boek van DE LOVER, over de wezenlijkheid der dingen, om dat men eens hartig wilde lagchen en zig ten koste van den schatrijken Auteur vermaaken: maar dit kan hier niets uitdoen; men kan zelfs niet eens glimplagchen; ten minsten zo alles in den toon van dit wijsgeerig stukjen geschreven is, en ik heb grond om dit te denken.

Mogelijk denkt gij: hoe is het mogelijk dat mijne naauwgezette Tante mij toelaat mijne schriften over den Godsdienst uittegeeven! uwe naauwgezette Tante Vindt daar geen de minste zwaarigheid in, wèl gerust dat gij den Godsdienst zo weinig vóór- als na-deel doen kunt, door alles wat gij tot nog in staat waart op het papier te stellen: van dien kant ben ik des gerust.

Als gij dus verre gelezen hebt, zult gij misschien bij u zelven zeer voldaan gaan nederzitten, en u vereerd

achten door uitzinnig te schijnen bij een vrouw die de oude duistere prophetiën verklaart - weet gij wat dit bewijzen zal? dat uwe ziekte nog niet op het hoogst is: hoe dit zij, gij hebt geene vrijheid om uw levenswijs dus te vervolgen: niemand mag onnut zijn; de rijkste noch de armste; en dat gij, dus voordgaande, op zijn best onnut zijn, en blijven moet, vrees ik zal de ondervinding u eens te laat doen zien.

Keer nog te rug mijn jongetjen! en voor gij twintig jaar zijt is al dit gehaspel vergeten: uw Vader eischt niets onredelijks; uw Oom DE GROOT wil zelfs wel het zijne doen om uw' smaak voor de studien te begunstigen; wat wilt gij meer? zo men uw dwonge een liefhebberij optegeven die u zo ter harte gaat, ik zou misschien een woord voor u ten besten spreken; maar men gunt u die, mids gij u nuttig in de maatschappij maaken wilt; gij zoud zulk een lieve jonge, zulk een braaf kind zijn, indien gij dus niet alles aan uwen zotten afgod, bijzonderheid, opofferdet: waarom verzet gij u dan dus tegen ons allen? pleeg uwe reden raad; zie bij haar licht uwe pligten eens over, en gij zult alle uwe kladderijen verbranden, en uw' Vader verzoeken om u op een goed comptoir te bestellen: zo gij u als Koopman wèl draagt hebt gij schoone uitzichten: een eenige zoon, de zoon van den eerlijksten man des werlds, van eene familie die ten minste drie eeuwen in een goeden burgerstaat was! gij hebt een Oom die geene kinderen heeft, en met uwe Ouders in de grootste vriendschap

leeft, zie eens aan, hoe veele voordeelen hebt gij boven duizend jonge lieden! en die allen zoudt gij opgeeven om een bespottelijk Auteur te worden! daarom zoud gij u het sterk misnoegen uws Vaders, de droefheid uwer Moeder, de verontwaardiging uws Ooms, en met één woord ons aller ongeluk ten uwen opzichte, getroosten: zo gij hier toe overgaat, hoe lief zult gij dan zijn aan uwe Tante

PETRONELLA HUISMAN,

Wed. JAN KLINKERT.

Vier- en- dertigste brief.

De Heer CORNELIS DE GROOT, ten antwoorde.

WAARDE TANTE!

Men behoeve slechts de oude en nieuwe geschichtkunde op haaren drempel begroet te hebben, om mij toetestaan dat nooit een Wijsgeer, een Natuurkenner, een Wetgeever, nieuwe ontdekkingen deed, nieuwe wetten schreef, welken niet door zijne Tijden Landgenooten berispt, tegengesproken ja beschimpt, bespot werden: ik kan mij zelven der moeite spaaren om dit met eene groote menigte voorbeelden

te bevestigen, vermits ik de eer heb aan mijne zo kundige als vroom Tante te schrijven: zij tog weet dit even goed als ik zelf: eigenliefde en het oud legio vooroordeelen kwam terstond te velde; en de tijd alleen kon der waarheid recht bezorgen: alle beroemde mannen op wie ik thans oog, hebben geen beter loon ontvangen dan CORNELIS DE GROOT nu wordt toegedacht en toegedeeld; hunne schriften, thans zo bewonderd; die waarheden, toen of verdacht of haatelijk gemaakt; nu algemeen aangenomen, leeren mij met een wijsgeerig geduld alles afwachten, wat mij door mijne vijanden - vijanden mijns roems; door stikziende beoordeelaars en door onkundige vrienden gedreigd, voorzeggd, ja aangedaan zal worden: toen ook, waarde Tante, hield men voor onverstaanbaar alles wat beneden het ongeoeffend verstand was; hoe dwaas ware ik in mijne eigene oogen, indien ik mij op het geschreeuw van dwaazen en onkundigen, voor dwaas en onkundig hield! zijn deeze mijne Rechters? want wie beoordeelen mij? zo als ik zeg, lieden die niets weeten, of zig bezighouden met zaken beneden mijn aandacht; ja waar over een meisje praaten en eene vrouw schrijven kan: wat, bid ik u, heeft de Godgeleerdheid toch met mijne wijsbegeerte te doen? dat ten minsten de wijsgeer den Wijsgeer beoordeele; men kan buiten de wijsbegeerte geestig genoeg de Prophetiën uitleggen.

Men noemt mij Deïst - Atheïst, om dat dit bij het volksken haatlijke naamen zijn: nooit schaarde ik mij onder hunne standaarden: ik houde alle oude

en hedendaagsche Deïsten en Atheïsten voor zinneloozen; zij hebben der waarheid nog niet één duchtig bewijs tegen haar zelve weeten te geeven: noem, mijne waarde Tante, hen hoogmoedig, die de stoutheid hebben om over eene eerste oorzaak te twisten, over zijne eigenschappen te schrijven, daar zij tog bekennen moeten dat zij zig van zo een wezen geen denkbeeld maaken kunnen: zij zijn hoogmoedig en dwaas met één; want wat kan men zeggen - besluiten, over een onsterfelijk onbegonnen iet? zij die van gisteren zijn en niets weeten! maar wat hoogmoed ligt er in eene vlieg te beschouwen, en daardoor geleid te worden tot gevolgen, als die welke in mijn systema van Invallen gegrond, ja bewezen zijn? mijn oogmerk om tegen den Godsdienst te schrijven is niet aanwezig; nooit had ik dit voorneemen: de gemene luidjes moeten ook wat handgebaar hebben; mijne familie moet ook iet hebben om te leezen: ik gun hun met al mijn hart hunne bijbels en stichtelijke boeken; wil alle mijne catechismussen en zamenstellen van Godgeleerdheid, gaarne ten geschenke geeven: maar Tante, indien gij zo veel ophebt met uw Euangelie, wat berispt gij mij dan, ‘als ik alleen werk om de spijs die niet vergaat?’ en zo mijne ziel onsterfelijk zij, des te beter stemt dit mijn verkiezen overeen met mijn wezen; dan zal zij na veele omgewentelde eeuwen nog verrijkt worden door de overtuiging dat geheel *Europa* in alle taalen die schriften met verbaasdheid leest, waarover men nu spot; en die men voor onverstaanbaar houdt.

Uwe aanmerkingen over mijne kleeding zijn even zeer beneden mijn aandacht dan mijne kleeding zelve; hier over kan ik des niets zeggen: zo mijne waarde Ouders mij in vergelding mijner talenten en de eer die ik hen en hunne familie eens zal aandoen, mij niet gelieven te huisvesten en te voeden, ik heb niets te eischen; laten zij mij plaatzen waar zij willen; voor een wáár Wijsgeer is de plaats zijner wooning onder de toevallige dingen die niet tot zijn geluk behooren: of ik des in het algemeen groot zothuis der wereld, dan of ik in een gepreveligeerd gekhuis in de *Beverwijk* omwandel, is mij tamelijk onverschillig; daar zal ik ten minsten ongestoord kunnen studeeren, en niets anders is mijn wensch.

Dat mijne waarde Moeder, dat gij, mijne geliefde Tante, u bedroeft over mij; dat mijn Vader zig boos maakt en mijn Oom mij harde dingen zegt, smart mij hunnent wege, want ik acht en bemin u allen: het troost mij dat ik onschuldig ben, en dat de oorzaak daar van nergens dan in uw lieder eigen verstand te zoeken is.

Herinner u eens, mijne Tante! hoe onze vroomen, welmeenende voorouders zig bedroefden toen hunne veel wijzer kinderen de hervorming omhelsden; en denkt gij dat dit genoeg ware om hen te bewegen, hunne paternosters te blijven tellen, voor stomme beelden te prevelen, hunne Priesters te verrijken, en schatten te geeven om hunne nadagen in het vagevuur wat optekorten? dit verdient wel dubbeld uwe aandacht.

Maar mijn tijd, die zo schaars omkomt, is te kostelijk om mij met zulke kleinigheden optehouden: dit nog: ik heb mijnen Oom geweigerd in een der faculteiten te studeeren, wijl ik weet dat ik daar onnut zijn zoude en nooit *epoque* maaken, iet waartoe de drang mijner genie mij roept: bekommer u verder niet lieve Tante over mijn tijdelijk bestaan, noch over mijne bijzondere zaaken: ik heb obligatiën in mijn hoofd, en die zijn wat secuuder dan buitenlandsche: ik ben volkomen voldaan over mij zelven; en dat is in de volkstaal, en in die der vrouwtjens, een goed geweten te hebben; zo gij des mijn geluk wenscht, laat mij zo als gij mij vindt, de tijd en het vereischt oordeel zullen mij recht doen.

Ik had de Heer BURGERS voor veel grooter denker gehouden; dit is alles wat ik over zijn gezegde aanmerk: het is zijn schuld niet maar de mijne: mijn Nichtjen zal voor eerst geen gevaar loopen van met mij gezien te worden; ik heb de tijd niet om te lantersanten: groet haar hartlijk, en verzeker haar dat ik niet boos ben over haar compliment.

Mijn goede Vader slooft zig af om de winsten en verliezen van anderen te berekenen; arme man! zijn hart is zo goed! hij meent het zo wèl met mij! zo doet ook mijne Moeder: 't is waarlijk jammer dat ik niet beter geplaatst ben; want nu kan ik hen onmogelijk vergenoegen: ik schrijf deezen buiten hun weeten, en noem mij

WAARDE TANTE! *Uw gehoorzaame Dienaar en Neef,*

CORNELIS DE GROOT.

Vijf- en- dertigste brief.***Mevrouw FRANCINA WILDSCHUT, aan Mevrouw M. RICHTERS.*****WAARDE VRIENDIN!**

Gij had zeker veel eer honderd duizend guldens dan een' brief van mij verwacht, en gij hebt gelijk ook; maar ik heb mijne reden om de pen opteneemen en aan u te schrijven; en gij hebt zeker de tijd wel en zijt nieuwsgierig genoeg om deezen brief die wat lang en langwerpig zijn zal te leezen: ik geloof niet dat ik sedert mijn trouwen, en dat is nu reeds twintig jaar, een pen op het papier gezet heb, om een' brief te schrijven meen ik; ja 't is wel agttien jaar geleden, want KEETJE is nu haast negentien, en ik rekende van de bedplank af: ik ben het schrijven bijna vergeten, nu, dat is schande genoeg: doch als men getrouwd is komt het schrijven zelden of nooit te pas; en ik zou ook dit lastig werkjen niet begonnen hebben, zo ik een ander middel gezien hadde, om u, mijne oude vriendin, mijne gedachten medetedeelen: gij weet hoe ik altoos in de beslommering zit, en overhoop leg met de boojen; inzonderheid met onzen kok, dat een rechte smeerpoes en likkebroêr is, maar anders wèl genoeg voor zijn post; ik moet

zeeggen zo als het is: mijn man heeft alle dag vreemdelingen te eeten, en men moet veel doen om de eer van het huis optehouden; en wij zijn alle dag met *Engelschen, Franschen, Duitschers* of *Italiaanen* aan tafel, en driemaal 's weeks is het hier open hof; nu dat mag geen kwaad, hoe meer zielen, hoe meer vreugd; en mijn man wint geld als water; en hoewel ik nergens hand of vinger behoef aantet slaan, moet mijn hoofd tog alles bestuuren: ik kon wel een Juffrouw krijgen die het huishouden waarnam, doch dan had ik weêr een bediende te meer om te hassebassen; en ook wat zou ik dan met mijn' tijd doen? leezen? ik lees nooit: breiën? dat is mij te droomig; borduuren? dat is goed voor jonge luî: mijn KEETJE leest ook niet gaarne; nu, het meisje heeft meer verstand (tusschen ons,) dan ik, en weet ook veel meer; ik heb geen kosten gespaard, ik heb haar allerlei meesters gegeven, zo als zing- dans- leeschrijf- teken- en catechiseermeester; kind! zij heeft zelfs leeren speldewerken, en ik heb haar vroeg haar belijdenis laten doen, zo dat, ik reken dat haare opvoeding voltooid is, en dat wij geen andere Gouvernante meer noodig hadden; hoe wel mijn mans broêr en zuster daar anders over dachten: nu, 't was wêl gemeend: maar een meisje wordt nooit beter opgevoed dan door haar Moeder; en Zuster gaf mij daar van immers zelve het voorbeeld? niemand heeft een hand of vinger aan haare dochter gehad, en BETJE is het liefste meisje dat men zig verbeelden kan: gij weet dat ik zelden te kerk ga; het is mij

daar te vol, en men is half dood gedrongen voor men bij zijne koets is: ik berisp niemand, maar ik zie niet dat die stipte kerkgangsters zo veel beter zijn dan anderen die wel eens een slippert maaken: ik denk ook niet dat de meesten er veel van roojen: ik kan 't niet helpen, maar ik ben zo aan de drukte gewoon, en heb zo veel te bestellen en te bestuuren, dat, wanneer ik tot stilte kom, mij de slaap overvalt, 't geen anderen maar ontsticht: ik ga tweemaal 's jaars aan 's Heeren Tafel, maar dan kom ik altijd ziek t'huis, en ben dien geheelen dag kwijt: de kerken zijn goed voor de gemeene luidjens, die zijn aan al die vreemde luchten en uitwaasemingen gewoon; zij zouden ook des zondaags met hun leêge handen geen weg weeten, en zij hooren ook gaarne eens wat anders: ik zeg altijd, ieder moet weeten wat zijn pligt is: God de Heer die mij schatten gaf, stelde mij ook in de beslommering: ik moet mijns mans vrienden ontvangen, daar ben ik voor; de wereld is nu zo en niet anders; en de kaarten zijn een goede uitvinding, zij onderhouden de vriendschap; wij speelen ook (voor rijke luî,) niet hoog; en zo doende hebben wij altijd gezelschap, en allemaal deftige luî kinderen; en ik heb nog nooit een onvertoogen woord met mijn' man gehad, en 't is alles wèl wat ik doe; nu, al zeg ik het zelve, ik doe ook al wat ik maar kan ten besten van het huishouden, en bedoel niets zo zeer dan het geluk van mijn' man en onze dochter; doch om ter zaake te komen: gij Mevrouw-lief! hebt mij dikwijls uitgelagchen en

gekweld over de dorre, drooge, houtige wijs waarop WILDSCHUT en ik omgaan, zo dat het lijkt als of wij ons met elkander in 't geheel niet bemoejen, en die het niet wist en hier verkeert, zou nooit in de gedachten komen dat wij iet met elkander uitstaan hadden: ja! wat zal ik daar al veel op antwoorden? ik was nooit het geen gij en uws gelijken verliefd noemt: ik hield wel van hem, en ik wist dat hij een door eerlijk goed man, en een rijk Koopman was, en zeer verslaafd aan zijne negotie, en ik had het niet heel plaisirig na mijn Ouders dood, dit is ook de reden dat ik, KEETJE, zo veel vrijheid geef als zij zelve begeert; mijn kind moet zulke treurige eenzelve dagen niet hebben als ijk toen had, en dwang maakt altoos ongelukkig, zeg dat ik het je gezegd heb; het huwelijk werd mij zo sterk aangeraden, dat ik trouwde, en het heeft mij, God dank! nog geen uur berouwd: de man doet zijn werk, leeft naar zijn zin, en ik naar den mijnen, maar daarom even goede vrienden; ja zulke goede vrienden dat wij nooit elkander iet kwalijk neemen; wij weeten dat het hart goed is, en dat getrouwde luî geene complimenten in hun eigen huis behoeven te maaken: wij hebben ook al eene dochter, dat geen kind meer is, en zulk mal gelaat sticht niet; als ook dat men elkander uit puure liefde zo veel naamen geeft als er eertijds dieren in Blaauwjan te kijken waren: foei! zeg ik, dan zou ons KEETJE ons immers niet kunnen achten? voor 't overige ieder in zijne vrijheid, wij zijn geen kinderen meer die men aan den leiband

moet houden, maar mans genoeg om te weeten wat ons te doen staat: WILDSCHUT zegt mij nooit wanneer, en waar hij uitgaat, of t'huiskomt: ik doe ook zo, en ons kind heeft dezelfde vrijheid die wij hebben: elk onzer soupeert in die kamer, en wanneer hij wil: heden Mevrouw! ons leven is zo bedroefd kort, en daarom gebruiken wij dat zo als het ons best bevalt: al ben ik te één uur nog niet t'huis, zo gaat mijn man even gerust naar zijn bed, en denkt zo weinig dat ik in een appelflaauwte, of met de koets omgevallen ben, als dat ik mij niet wèl amuseer waar ik mij bevinden mag: wij houden niet van elkander te *geneeren*; en God de Heer heeft het huwelijk niet tot een staat van slavernij gemaakt, zo dat ik moet zeggen, dat er weinig getrouwde luï zo wèl leeven als wij: wel ik zou WILDSCHUT niet kunnen uitstaan zo ik geen vinger in den asch kon steeken, zonder hem ongerust te maaken; en ik zou den man ook geen genoeg geven, door mij omtrent hem ongerust te toonen; zulke wisjewasjens zijn niet van onzen smaak: daar heb je immers onze oude kennis, Mevrouw GOVERTS! men zou zig tot een Doctor lagchen zo men somwijle, gelijk als ik, daar bij ware: wanneer man-lief juist niet precis te tien uren aanschelt: dan is het: 'Heden, lief! hoe kun je mij ook zo ongerust maaken!' - 'Ik kan op geen menut bepaalen wanneer ik op de stoep zal zijn, en ik wou dat je voortaan zo een opschudding in de buurt niet maaktet, maar al je bedienden in huis hield' - 'Het is al tien uren hartje lief!' -

‘Dat's is onmogelijk!’ - het horologe komt voor den dag: ‘Zie vrouw ik ben nog tien minuten voor:’ Mevrouw kijkt ook op het haare - ‘Het is al negen minuten er over’ - de knecht moet ook kijken - hij gaat met Mijnheer gelijk - een paar meiden roepen, dat Mevrouw gelijk en dat het al lang tien aan de groote buitenklok geslagen heeft - Is men in een goed humeur, dan schikt dit nog al, maar heeft hij zijn voet dwars op den dorpel gezet, dan krijgt zijn vrouw nog knorren toe, en beiden gaan misnoegd aan tafel - weg, weg! met zulke gekheden! ik zou mij schaamen zo die bij ons voorvielen; wij gunnen elkander alle vermaak en genoegen, en dat noem *ik* liefde; en als een ongeluk komt is het tijds genoeg om zig te ontstellen: zie, bij zulke begrippen bevinden wij ons best; maar mijn lieve mensch, nu weet gij nog niet waarom ik u deezen grooten brief schrijf: doch nu zult gij het weldra gewaar worden: gelief dan te weeten, dat ik gister avond bij onze goede vrienden op den Binnenamstel gesoupeerd heb, en dat ik, t'huis komende, dacht, WILDSCHUT is ook nog uit, of misschien ligt hij gerust te slaapen, want het was bij twee uren: maar neen! hij zat op onze slaapkamer in zijn *sauteuil*, de tafel voor zig, en daar op een open brief - ‘Zo!’ zei ik, ‘nog op! zijt gij ziek? of hebt gij kwaade tijding voor het comptoir?’ - ‘Neen kind, maar,’ zei hij zo, ‘ik heb een' brief van Broêr STAMHORST, die moet gij morgen eens leezen, en dan zullen wij er eens over praaten’ -

‘Is uw zuster ziek,’ zei ik zo, ‘of een van de jonge luî? hebben zij mij of KEETJE noodig? dan gaan wij er met het kriecken van den dag naar toe: wel lieven tijd zij móeten wel ziek worden in die buitenlucht, en door dat gewandel, en gezit in den avond!’ zei ik zo ‘geen de minste amusementen, altoos met de kippen op stok, voor dag en daauw over huis; dan studeeren in de boeken: zuster is alles behalven sterk, en BETJE is toch, met al haar kleur, teêrtjes: het verwondert mij niet, indien zij eene zwaare borstziekte hebben; maar wij zullen hun allen bijstaan, en zien te genezen; ‘k zeg, dat komt van dat buitenleven’ - ‘Wees gerust, lief!’ zei hij zo, ‘zij zijn allen gezond’ - ‘Dies te beter,’ zei ik zo, ‘het is meer geluk dan wijsheid! nu, alles is een gewoonte: ‘t is wèl, morgen zal ik den brief leezen! maar’, zei ik zo, ‘je bent immers, hoop ik, niet veeg, dat je opblijft om mij iet te zeggen dat ik morgen even goed zou geweten hebben? dit is nog nooit gebeurd.’

Des anderen daags had ik zulke druktens, dat ik dien heelen brief vergat, doch gelukkig liet mijn man mij die brengen: de nieuwsgierigheid becroop mij, en ook ik lees gaarn een' brief van onze vrienden - Mijn Hemel wat is die STAMHORST een wijs man! die nut met zulke brieven doen wil, moet wat meer letters gelezen hebben dan ik of mijns gelijken: 't was allegaêr over mijn dochter: broêr denkt dat zij nog niet voor water en vuur bewaard is; dat ik

haar te veel gelds en te veel vrijheid geef; dat zij veel te veel uitgaat, en dat zij nooit een goed huwelijk doen zal, om dat zij geen verstand van huishouden heeft: onder ons gezegd, en gebleven, ik denk dat er kwaade tongen zijn, die KEETJE zo in een kwaad blaadjen bij haar' Oom brengen, en het is ook genoeg bekend, dat mijn mans familie liever gezien had dat hij eene andere vrouw getrouwd hadde dan mij: ja mijn lieve Mevrouw! de wereld is boos! ik moet evenwel zeggen, dat broêr heel vriendlijk over mij schrijft; en dat zuster na ons trouwen geen het minste ongenoegen heeft laten blijken: nu men kan ook God dank niets tot mijn nadeel zeggen, dan dat ik niet rijk was noch zo veel verstand heb als zuster; doch beiden is een gaaf, men kan daar niet zelf over beschikken; anders is er geen vinger op mij te leggen, en ik ben evenwel veel in de wereld, en had altoos den naam dat ik een mooie vrouw was; en schoone vrouwen en gescheurde kleêren hebben veel aanstoots; doch mijn concientie is zo vrij als of ik nog maar tien jaar was; en daarom weet ik ook niet, wat men tot mijn nadeel zou kunnen schrijven! WILDSCHUT kon het wel erger getroffen hebben! o Heer, ik ken die rijke en verstandige vrouwen, die als zij op de Heeregraft, of Binnenamstel geboren zijn, denken, dat een braaf burger meisjen alleen goed is om haar te dienen: ik ken rijke vrouwen die over haar mans vlak heen zitten: wel mijn lieve Mevrouw! de man heeft dikwijls het hart niet in zijn lijf om eens een avondjen uitte-

blijven; en somwijl zijn zij zo jalours dat er geen schrift van is, en de man dient zijn oogen wel in zijn' zak te steeken als hij over straat gaat! en is het onze schuld dat er zo veele lelijke meerkatten onder ons gevonden worden, die, als zij niet wat opgekapt en opgeschilderd zijn, geen opraapens waard zijn? ik zeg dat niet om haar te berispen, want een mensch heeft zig zelf niet gemaakt, en ik had ook nooit veel op met schoonheid; ik zie dat zo net niet, ik heb zo een fijnen smaak niet: maar het is evenwel zeer onaangenaam dat ik en andere burgerkinderen, zo weinig geteld worden, en dat men ons, om dat wij er doorgaands beter uitzien, zo bepraat: evenwel, mij gaat dit niet aan mijn koude kleêren, en ik zou er ook niet van spreken, kwam' het nu niet zo wel te pas.

Nu, een verstandige vrouw zou mijn man dienen als een vuist in zijn oog: leer mij PAULUS WILDSCHUT niet kennen! het zou hem bedroefd weinig monden, als hij, wanneer hij dof en doof en krom geschreven is, en als hij beneden kwam, dan zijn vrouw over de ziel of de zeden te hooren lollen; en wat de ziel is, en hoe zij werkt, en hoe vrij wij zijn: ik geloof zo wel als een ander, dat ik een ziel heb, en weet zeer vast dat ik ongedwongen doe wat ik doe, al kan ik dat niet uitcijferen: onze Dominé, uw oude kennis, was voorleden week hier ten eeten, met nog een' Heer die ik zijn' naam niet weet, en met Juffrouw HOFMAN, een jonge kleuter, die voor mijn KEETJE veel te wijs, en te verstandig is; wel

zij haspelden geduurig het geheele disert over de Philosophie en over de Schriftuur, en over de kracht der voorbeelden; ja, wat weet ik waar al meer over! zij waren het gantsch niet ééns: eerst ging het nog al vriendlijk; maar Juffrouw HOFMAN scheen over het een en ander wat anders te denken, en toen kwam het tot disputeeren; zo dat ik dacht: is 't wel de peine waardig om daar zo veel woorden over te maaken? en ook ik geloof voor mij dat men met al dat leezen, er toch niet recht achter is: maar wie gelijk had weet ik niet: dit weet ik dat het KEETJE en mij ijsselijk verveelde: toen KEETJE twaalf jaar was, wist zij haar' katechiseermeester al te antwoorden, dat een mensch uit twee deelen bestaat, uit ziel en ligchaam, en dat was voor haar genoeg.

Doch het schijnt nu wel in de mode over de ziel te disputeeren; zou jij wel gelooven dat de zoon van onzen Boekhouder, de jonge Heer VAN VEEN, ja zelfs onzen VAN ARKEL, daar over kunnen zitten snappen? ik ben heel blij dat KEETJE zo geleerd niet is, zij zou er toch niets aan hebben: ik geloof tusschen ons dat VAN ARKEL wel wat zin heeft aan KEETJE; nu 't is een aartige vrolijke jongen; en is hij zo rijk niet als wij, dat komt er niet op aan! hij is mij altijd welkom, ik hou niet van stijve jonge luî; en een jong Heer kan niet leven als een heremiet, dat is klaar genoeg.

Zo dat, Mevrouw-lief, mijn man kwam na het middagmaal bij mij in mijn kamer, nam een' stoel en ging zitten; dit is zeker in geen tien jaar gebeurd,

't was mij heel nieuw - 'Wel nu kind,' zelhij zo, 'wat zeg je van den brief?' - 'Wel,' zei ik zo, 'de brief is allervriendlijkst, maar ik begrijp niet hoe zulke verstandige menschen, naar zulke wisjewasjens kunnen luisteren! want men heeft hen zeker dit in 't hoofd gebragt: ik weet niet dat KEETJE zo veel uitgaat, en met alle soort van jonge luï loopt! zij kan immers niet altijd t'huis zitten; en alleen uitgaan voegt ook niet: had zij een broeder, of leefde onze HEINTJE nog, dan kon zij met die gaan, en had niemand anders noodig; en ook alles gaat onder mijn oog voord; er geschiedt niets of de heele wereld mag het zien; ook word het al tijd om haar uittetrouwen' - 'Dat is zo kind; echter zou ik gaarne zien dat zij wat meer bekwaamheden bezat, voor vrouwlijke kundigheden en handwerken; dat zij wat leerde huishouden, nu en dan eens eenig bestuur had over de dienstboden; iet van de uitgaaf verstond; de waarde van het geld leerde kennen; en zo veel niet verspilde aan alle die onnutte kostbaare beuzelingen die zo veel geld kosten, en die haar langer dan een paar dagen niet voldoen kunnen; dat zij de pligten van eene braave huisvrouw en moeder leerde kennen, op dat zij zelve eens in staat zoude zijn haare kinderen wèl optevoeden.'

'Zo!' zei ik, en ik wierd een weinig driftig, 'zo! zeg je dat op mij? heb ik onze KEETJE dan niet wèl opgevoed? nu nog moojer!' - 'Hoor eens vrouw, gij had nooit de gelegenheid die onze dochter heeft om tot dien post in staat gesteld te

worden, gij hebt geen schuld, en doet naar uw beste inzien, alles wat in uw vermogen is: maar KEETJE is in ruimer omstandigheden geboren, zij heeft tijd en gelegenheid om alles te leeren wat haar aangenaam en nuttig kan maaken: waarom doet zij niet als haar Nicht BETJE? die leest, die tekent, die speelt verscheiden instrumenten, spreekt verscheiden taalen, en is evenwel zo vrolijk en dartel als of zij niets meer wist dan een onkundig meisjen: KEETJE heeft in niets zin, zij is ongestadig, zij springt van 't een op het ander, ja uit zelfverveeling is haar goed humeur meermaals veranderd'- 'Welman, is dat,' zei ik zo, 'mijn schuld? weiger ik haar dan iet van alles wat gij daar opnoemt? heb ik haar niet zo prompt leeren leezen als of zij een voorlezer moest worden? kan zij niet zo veele boeken krijgen als zij zelve maar wil? moet zij een' meester in de Philosophie hebben, mij is het wel; geef haar zo een' meester, wij kunnen God dank den man rijklijk beloonen' - 'Dat is alles goed kind! maar KEETJE heeft geen smaak' - 'Geef haar een' meester in den smaak, ik zal dat zeer gaarne zien;' mijn man lagchte; ja zo ben ik, als hij eens een knorrige luim heeft, doe ik hem altoos lagchen: och 't is een goed kalf, de man heeft geen druppel kwaad bloed in zijn heele lijf - 'Hoor vrouwtjen, ik heb het altijd wel gezegd, dat gij KEETJE, na de dood haarer Gouvernante, eene andere moest bezorgd hebben; geen meisjen zo jong, vooral zo het KEETJE'S karakter heeft, kan zo vroeg zig zelf be-

stuuren' - 'Wel WILDSCHUT! hoe kan je het evenwel zeggen! was KEETJE toen niet bijna zo groot als ik ben, en wèl onderwezen in haar geloof en in andere goede dingen? en ook de Gouvernantes zijn goed, en nuttig, zo men het wèl treft, maar zij gouverneeren dikwijls de Moeder en Dochter; niet dat ik dat zeg van onze overledene. Mademoiselle! onze lieve Heer bewaar' mij, dat ik van een dood mensch zou kwaadspreken, zij rust bij God, de braave vrouw, en zij heeft haar best gedaan zo lang als zij hier was: maar, zo als uw zuster zelve moest bekennen, zulke Gouvernantes zijn witte raaven: het is als met de Doctoren, voor één goed Doctor vindt men twintig Kwakzalvers' - 'Zoudt gij KEETJE niet eene goede vriendin kunnen bezorgen die zij lief had, en die haar nuttig zoude worden?' - 'Wel kind! bazelje nu? hoe veele vriendinnen heeft KEETJE niet al versleten? daar is onder anderen Juffrouw HOFMAN; het is, zeggen alle luî, een schrander meisjen, zij maakt zelfs gedichten, en ik moet bekennen dat ik er verscheiden las die wel heel aartig waren: zij heeft zelfs aan KEETJE op haar verzoek eens een heele koffer met boeken gezonden, allegaêr heele mooje boeken, dat moet ik zeggen, en netjes ingebonden en met printen; maar KEETJE zond die rasch weêrom, na dat zij die zo hier en daar doorbladerd had: zij moet het weeten, alle menschen hebben juist geen' zin aan leezen; en het zou u niet zeer bevallen denk ik, zo KEETJE een wijsneusje en nufje wierd, zo als dat MIETJE VAN VEEN; zie

kind, ik kan geen nufjes uitstaan, dat wil ik wel bekennen: laats zei dat ding tegen Juffrouw HOFMAN: NAATJE! NAATJE! *dom is zo gezond, kind!* ik merkte wel dat dit op mij zag, maar ik zweeg, en dacht je bent een nufje dundoek, en gezondheid komt in eene groote huishouding wel te pas: niemand bedankt er ons voor als wij ziek zijn, dan Doctor en Apothecar: KEETJE loopt nu weêr heel hoog met eene spikspelder nieuwe vriendin, zij is de dochter van dien grooten Timmermans Baas of Architect, die hier eens geweest is om u te spreken over een huis, of ik weet niet waar over: 't is een lief stil meisje, en ik heb gaarne dat zij met KEETJE verkeert' - 'Hebt gij geen reden om te denken, dat onder de jonge lieden die hier zo veel verkeerden, wel de een of andere minnaar schuilt!' - 'Ja zeker denk ik dat; en wel een paar douzijn denk ik; een jong mooi overal bekend rijk meisje, een eenig kind, zou geen vrijers hebben!' - 'Merkt gij ook op dat zij iemand met onderscheiding ziet?' - 'Dat zou ik waarlijk hoopen! ja zeker doet zij, en ik ook, en alle menschen; het is zeer natuurlijk dat zij meer houdt van dien aartigen, vrolijken, moojen VAN ARKEL, dan van dat wijs borstje VAN VEEN; zo veel smaak heeft zij nog wel zonder meester in den smaak:' ik dacht dat is een nieuwe! die kun je in je zak steken, Mijnheer WILDSCHUT - 'Mij dunkt vrouw, dat gij niet veel met VAN VEEN ophebt, en ik zeg evenwel dat hij een zeer verstandig, braaf jongeling is' - 'En

evenwel kan VAN ARKEL, of de jonge DE GROOT, hem om en om praaten: en gij weet bij ondervinding dat men eene zeer goede keuze doen kan, al zoekt men geen geld of verstand: maar KEETJE moet haar' zin doen; zij trouwt om haar zelve, en zal den man die zij gekoozen heeft moeten verslijten, zo als hij is: en ook als VAN VEEN haar is opgelegd, zal zij hem krijgen' - 'Wij zullen haar echter in staat dienen te stellen om eene goede keuze te doen: ik ben niet harrewarrig, weet gij, doch ik zal nooit toestaan dat zij zig weggooje: ik twijfel zeer of ook VAN ARKEL wel in zulk een goed gerucht is als VAN VEEN' - 'Daar heb je 't weêr! nu ik zeg, wee den wolf die in een kwaad blaadjen staat! de jonge is veel te openhartig, zijn hart ligt op zijn tong; hij kan niet veinzen, maar het is wel een allerbest jong Heer, en ook overal en overal bemind; hij kan zeker wel een andere vrouw krijgen dan KEETJE, zo hij dat zocht; en ik heb nog nooit een vloek of onvertoogen woord van hem gehoord; hij is zo beleefd en vriendlijk, dat onze Dominé zelf moet getuigen, dat hij weinig zulke jonge lieden kent: hij doet wel eens, geloof ik, als andere knaapen van zijn jaaren, doch men moet eens geheel uit roezemoezen, en 't is beter vroeg dan laat: niet dat ik haar VAN ARKEL wil aanprijzen, in 't geheel niet! maar zij heeft nog tijd overig, en ook, ik meen dat zij in 't geheel niet aan trouwen denkt; KEETJE heeft het te wèl in haar ouders huis; nu 't is uw dochter, je kunt haar daar wel eens over spreken zo gij het goed-

acht:’ zo nam dit praatjen een einde: nu zou ik u vraagen, en daarom schrijf ik eenig en alleen, of het niet best ware dat ik WILDSCHUT en zijne familie maar met KEETJE'S huwelijk liet omspringen? ik denk al eens of de jonge DE GROOT niet in staat zijn zou om KEETJE zo wat filosofie en smaak te leeren; maar hij is jong, en de wereld zou daar mogelijk over praaten, en het zou mij onchristelijk of onmogelijk zijn daar altoos bijteblijven; wel mensch ik wierd ijl in mijn hoofd! ei lieve, gij zijt nog zo een oude goede vriendin van mij, en zoudt mij wel een goeden raad kunnen geeven; verschoon mij dat ik u zo een langen brief schreef, maar het ééne woord brengt het andere voort - Ik blijve

Uwe Dienaares en oude Vriendin

FRANCINA DE WIND,

nu, WILDSCHUT.

Zes- en- dertigste brief.

De Heer WILLEM STAMHORST, aan den Heere PAULUS WILDSCHUT.

MIJNHEER ZEER WAARDE BROEDER!

Nooit heeft onze zeer verschillende wijze van leven, of denken, onze wederzijdsche genegenheid in het allergeeringste verkoeld: reeds namen wij het oprechtste aandeel in alles wat ons wederzijdsch geluk betreft: hoe zeer ik mij des ook vleie dat gij daar aan even weinig twijfelt dan wij, zo zal ik echter in deezen brief u daar een vernieuwde blijk van te geeven.

Uw uitgebreide koophandel belette u om een zo oplettend man en vader te zijn, als gij uit hoofde deezer verpligtingen behoort te weezen: dit is eene waarheid, die gij, waarde broeder! ons altoos hebt toegestaan: hieraan is het ook toe te schrijven, dat gij de opvoeding uwer dochter geheel en al van u geschooven en aan haare moeder hebt overgelaaten; maar, al eens gesteld, dat deeze welmenende, deeze waarlijk braave vrouw daartoe de vereischte bekwaamheden haddet, zo is echter de manier van leven die men bij u houdt, den kring waar in zij verkeert, en de uitspanningen die zij verkiest, geenzins ge-

schikt om haar dien gewigtigen post wèl te doen waarneemen; ofschoon zij u overhaalde om na het overlijden van Mademoiselle DU SART, geene andere Gouvernante te neemen, maar KEETJE geheel en al aan haare bestuuring overtelaaten: uwe vrouw, indien zij KEETJE geheel verkeerd mogt hebben opgevoed, is echter wel verzekerd dat zij van niets het minste te beschuldigen is; men moet veel meer dien misslag in gebrek aan doorzicht dan in opzettelijk verzuim zoeken; ware het hoofd uwer vrouw zo goed gesteld als haar hart, zij zoude eene volmaakte Moeder zijn.

Gelukkig dat tot dus verre het lieve meisjes zeer bedaarde driften en een geleidelijken geest had; (voor zo verre ons dit bekend zij)^(*).

Ik geef u echter, mijn waarde broeder! in bedenking, of eene jonge schatrijke Juffer die met haar veertiende jaar geheel en al aan haar zelve werd overgelaten, zig zelve bij mogelijkheid kan opvoeden - regels maaken en daar naar haar gedrag bestendig volgen? of zo een kind wel schemerachtig weet wat geluk zij, en langs welke wegen men het kan bereiken? of zo een meisjes wel ooit gelukkig kan zijn in of buiten het huwelijk?

Uit eenen brief die KEETJE aan haare Nicht BETJE geschreven heeft, verstaan wij, onder anderen, dat zij zeer gekweld is door zelfverveeling enz., dat zij

(*) De Heer STAMHORST spreekt zeer voorzichtig, 'Voor zo verre ons dit bekend zij.'

niet weet wat met zig zelve aantevangen, en dat zij nergens minder zig vermaakt dan daar men dit van zulk eene jonge Juffrouw zoude Verwachten, enz. dit heeft mijne waarde vrouw en mij minder verwonderd dan bedroefd: de ondervinding heeft meermaals geleerd dat de zelfverveeling veel meer kwaads en buitenspoorigs veroorzaakt heeft dan opzettelijke zedeloosheid; en dat voor rijke jonge lieden duizenderleie wegen openstaan om tot wanorders te vervallen: uw dochter geeft te verstaan dat zij van alles moede is; dat alles reeds zo oud voor haar is; dat haare wenschen, zo rasch voldaan als gevormd, haar geen waar genoeg aanbrengen - en dit meisje is nog maar agttien jaar!

Hoe beklagen wij ons lieve KEETJE! nu moest zij eerst onder het oog eener verstandige moeder de wereld beginnen intetreden; nu moest zij eerst beginnen te genieten het welke rijkdom en jeugd in haare omstandigheden uitdeelen: dit is het levenssaijoen waarin de tijd op vleugelen wegsnelt, om dat de geest altoos bezig blijft met het vormen van plannen tot een aanstaand geluk; dan is men in de verwachting, in de vooruitzichten oneindig gelukkiger dan men ooit door de verkrijging daar van weezen kan: het genoeg, schemerachtig ontdekt, wordt niet afgebroken door ondervinding: en het ligtst opgehaald luchtkasteel heeft vaste grondslagen.

Zult gij, waarde broeder! in staat zijn om haar nieuwe begeertens, nieuwe behoeftens en des nieuwe vooruitzichten te bezorgen? hoe jammer is het dat

haare voortreffelijke Gouvernante overleed toen die reeds den aanvang der opvoeding gemaakt had! zij had reeds veel gewonnen: de neigingen tot traagheid en onverschilligheid waren reeds weggenomen; zij begon werkzaam, wat gezetter bezig te worden: maar dit alles is uitgewischt: beeft gij niet dat uwe dochter, zonder het oogmerk te hebben om van de deugd aftewijken, al zeer verre zal kunnen afdwaalen? te meer daar zij geduurig omringd is van knaapen die misschien hun voordeel zullen weten te doen met haare omstandigheden: en wiens is den schuld? KEETJE komt nu in dien leeftijd waarin de reden niet altoos door de Natuur gehoorzaamd wordt.

Ik overwoog eenigen tijd of ik de vrijheid zoude neemen om u op deze wijs te schrijven; ik zag er al het ongevallige van; maar mijne zucht tot haar geluk deed alle mindere bedenkingen wijken: men heeft ons verhaald dat uwe dochter in de vier laatste jaaren, (en juist zo lang zagen wij haar niet,) een ongemeen fraai meisje geworden is; dat ieder haar kent, dat zij overal verkeert, dat zij op alle publicque vermaken komt, dat de Vauxhall en de openbaare Bals haar dikwijls zien inkomen met zulke jonge lieden, met wie zedige Juffers niet zeer behoorden bekend te zijn; men voegt er bij dat haare Moeder niet altoos bij haar is.

Zoudt gij niet besluiten kunnen om met uwe vrouw die in waarheid deugdzaam en goedaartig is, over dit alles eens ernstig en minzaam te spreken? zoudt gij haar niet kunnen voorstellen om KEETJE

eene vriendin als Gezelschapsjuffer toetevoegen? indien gij in deezen gelukkig slaagt, is uw dochter in veiligheid: ik hoop, waarde broeder! dat gij ons op deezen brief zo een antwoord zult zenden als wij van u verwachten.

Wat ons betreft: wij leven vergenoegd en vrolijk; BETJE is een platje, maar doet eere aan de opvoeding haarer ouders; en indien zij dus blijft voordgaan, en niet al te vroeg in het huwelijk ons ontsnapt, zal zij eens haare uitmuntende Moeder gelijk worden: mijn zoon belooft veel; maar of hij zijne dagen wel in zulk eene kalmte zal doorbrengen als zijn Vader, dat is zeer bedenkelijk; hij is in zijn' aart billijk en rechtvaardig; en zijn vuurige geaartheid maakt hem, om BETJE'S uitdrukking te gebruiken, meer den DON QUICHOT dan den bedaarden verdediger der menschlijke natuur; als hij wat ouder is zal dat groote vuur wel wat verminderen: men vindt ook doorgaands meer deugd in warme genegenheden en hevige begeertens dan in menschen van een bloedlauw karakter: sterke driften kunnen bedwongen, maar koude driften kunnen nooit vruchtbaar tot eenig goed gemaakt worden; zijn stand van Advocaat zal hem intusschen hier meermaals gelegenheid geven om zijn Rosinant te beklimmen, en reuzen der onderdrukking te bevechten.

BETJE plagt altoos zo zeer uwe gunsteling te zijn dat dit mij de vrijheid doet neemen om u nog een weinig over haar te onderhouden: gij weet wel dat nooit blind was voor de gebreken mijner kinderen;

dat blijft zo: ik zie zeer wel dat zij veel satiricq vernuft heeft; en dat zij daardoor, ware haar hart niet zo goed of haar oordeel minder gezond, zig, in de zamenleving, die overal uit zeer gebrekkige menschen bestaat, veel minder gevreesd dan bemind zoude maaken: maar dat zelfde vrolijke, werkzaame, gaauwe meisjes, (hoe zelden dit ook anders in zulke charakters valt,) is mij veel te sentimenteel: mijne vrouw poogt haar daarvan wel te genezen, maar dit moet met geduld geschieden; en meer door schertzerij dan door staatige lessen; BETJE heeft met alle jonge lieden gelijk dat zij niet gaarn word uitgelagchen; en de groote gedachte die zij met recht van haare Moeder vormt, maaken dat deezer poogingen niet vergeefsch zijn: mijne vrouw is zo wel overtuigd van het groote nadeel dat zulke boeken, in welk een roem ook te voorschijn komende, den jonge lieden gedaan hebben, dat zij daar omtrent nooit iet verzuimt.

Niets is immers zekerer dan dat eene vrouw die door het huwelijk zig aan de Maatschappij nader verbindt, dikwijls in omstandigheden komen zal waarin zij meer vastheid van geest, meer onvermoeid geduld, meer gehardheid tegen ligchaamssmartten zal noodig hebben dan een oppervlakkig toeschouwer zig misschien kan verbeelden: en hoe onnatuurlijk is ook eene vrouw die geene zachte lenige zeden, vriendlijke bespraakzaamheid, ja eene min of meer kinderlijke blijmoedigheid hebbe! even zeer ben ik afkeerig van die sentimenteele nufjens die of ter goe-

der trouw of uit gemaaktheid zulk eene overdrevene gevoeligheid, bij het minste wisjewasjen, laten blijken.

Uwe zuster, mijne geliefde vrouw, is zo wel de vreugd, als de roem van mijn leven: zij blijft zo als zij was toen gij haar alle daag zaagt, en geduurig al meerder achtet; haar Bekkeriaanismus neemt ook geenzins af, en sedert eenigen tijd begint men te gelooven dat men eene goede Christinne zijn kan hoe weinig credit men ook voor den duivel hebbe: zij heeft hier spijt den besten Pastoor geheele bendel van spookten die in dit oord, nog (dat is in de ongeoefende harsens) veel kattensprongen maaken, gebannen en vernietigd: ja zelfs twee boeren meisjens, die men zeide dat bezeten waren, met hulp van een goed Geneesheer van alle haare zenuwkwaalen hersteld: men hoort bij veelen met dezelfde onverschilligheid een hond huilen als een kat maauwen; ja eet even gerust met dertien als met twaalf personen: zo dat, broêrtje, zij is hier zelfs nuttig geweest: onze Dominé heeft ook sedert dien tijd de handen ruimer gekregen om bijgeloof, het kind der vrees en onwetenheid, te verjaagen.

Vaar wel, groet uwe waarde vrouw van ons allen, en geloof dat gij een vriend hebt in uwen broeder

W. STAMHORST.

PS. Ei lieve WILDSCHUT, verneem eens naar zeker jong Heer - VAN ARKEL, die veel bij u ver-

keert: er woont sedert weinige maanden in dit oort eene Mevrouw LENTING, die mij weinig bevalt; men zegt dat VAN ARKEL haar broeder is, zij is eene vrouw van de groote wereld, en geeft hier den *ton*, voor zo verre zulks uitvoerelijk is: ik haast mij niet zeer om gemeenzaam met haar te worden; ik heb eene dochter.... adieu PAUWTJE! van uwe zuster

E. STAMHORST.

Zeven- en- dertigste brief.

Mevrouw RICHTERS, aan Mevrouw P. WILDSCHUT.

GEËERDE VRIENDIN!

Ik zeg altijd oude liefde of vriendschap, nu dat komt zo al op het zelfde uit - zo dat ik altijd zeg, oude liefde roest niet: ik heb u wel nooit een' brief geschreven, maar ik praat dikwijls met mijn' man van u, en dat komt om dat ik geen liefhebberij in 't schrijven, of ook de tijd daartoe niet heb; want al heb ik zo eene drukke, woelige huishouding niet als gij, mijne vriendin, ik kom altoos tijd te kort, en het gebeurt mij dikwijls dat ik tot 's avonds toe geen been buig, en evenwel niet weet wat ik heb uitgevoerd: mijn man wint zo veel geld niet als uw

man, en alles is peper duur, en in een huishouden is zuinigheid de boodschap; en de boojen zijn boojen, en een vrouw moet overal het oog over houden, en dat neemt een danigen tijd weg, zo als gij zelf weet: als ik nu maar hoor dat er ergens eene verkooping is zo ben ik daar voord bij, want ieder is op zijn profijt, en een koopjen is zo goed voor mij als voor een ander; en ik zeg altijd het kan te pas komen en het eet geen brood: nu zegt mijn man, (je weet hoe of de mannen over onze zaken redeneeren Tante!) 'Kind je doet geen voordeel met al die oude lorren te koopen, zij neemen een hoope plaats weg, en zijn immers van geen gebruik? als gij iet noodig hebt koop het nieuw, dan weet gij wat gij voor uw geld hebt;' doch ik ben er beter achter; mij ontsnapt niets: weêr of geen weêr, ik ga daar zelve heen, en ontzie geen moeite noch tijd; ieder moet weeten hoe het met zijne zaaken gesteld is, en ik kan dat commissiegeld aan de Uitdraagers wel uitwinnen; ik doe ook te hooi en te gras nog wel eens wat aan goede vrienden over: zo dat, Mevrouw, ik heb zelden tijd en ben veel uithuizig om ons voordeel te behartigen: andere vrouwen vinden nu weêr smaak in visites te doen, of te spelen, of na de comedie te gaan, en dit is in 't geheel niet van mijne studie, al ware de comedie nog in stand; niet om dat ik daar kwaad in zie, maar zo als ik zeg, ik ga liever op verkoopinggen, dat is mij comedie genoeg: maar elk zijn' zin: wij zijn zulke rijke luî niet, en veel kleine winstjes maaken een groot; ik zeg altijd, een kas vol

linnen is een onbekenden schat, en men heeft altoos linnen noodig: 't is waar, ik ben eene groote liefhebster van oude porceleinen; doch porcelein is altoos zijn geld waardig; en hoe vreemder het is, hoe meer het moet kosten; dat is wel te begrijpen, maar nu zal ik evenwel eens een amerij neemen, en zien of ik al mijn schrijven verleerd heb: onder oude vrienden komt dat zo na niet, al is alles zo niet op zijn elf en dertigste; ik laat altoos mijn' man schrijven, die niet veel anders te doen heeft, dan zo wat rencenseren, maar ik dacht dat ik uit oude vriendschap beter zou doen zo ik hem daar buiten liet; hij is schrikkelijk bemoeiachtig, en daar kan ik mij wel eens wat haastig over maaken; want dat staat zo lelijk in een' man, Tante.

Ja wel, SYNTJE, was dat een kostelijk huwelijk voor u, en uw man moet wel heel veel van eene mooie vrouw gehouden hebben om zo beneden zijn staat te trouwen; zie dat steek ik onder geen stoelen of banken, en ik noem er mij altoos bij: nu, gij hebt u wel naar uw staat leeren voegen, want ik hoor dat gij leeft als of gij begomen een Burgemeesters vrouw zijt, en dat gij gekleed gaat als een Prinses; ik gun u die vreugd van ganscher harten; en ben vergenoegd met mijn' staat: ja ik zou niet willen ruilen; want ik zou mij zo op zijn Mevrouw's niet kunnen schikken; of zo veel vreemde menschen aan mijn tafel hebben willen: wel mensch! het is bijna den eenigen tijd die men overheeft om eens met zijn' man een woord te spreken, en ook ik hou niet van

dat vreemde gestoet: ik ben er ook niet naar behuisd; want wij hebben wel een groote wooning, maar dewijl ik altoos in voorraad koop, zo zijn al mijn kamers vol; en de mijne heeft zo veel plaats noodig voor zijne boeken en de dingen daar hij proeven meê neemt, zo als hij dat, noemt, dat somwijlen er geen plaats is om eens een onnozele japon optehangen; en ook wij hebben maar twee meiden, en onze MARRY kan wel een burger pot klaar maaken, maar dat is het ook al; zo dat, ik ben wel te vreden in mijn doen; en vrede is best: wat nu betreft dat ik u wel eens heb uitgelagchen over uwe manier van leeven, met uw' man, met Mijnheer WILDSCHUT, dat kwam niet uit een boos hart, maar veel meer om dat ik er niets van begrijp; en dat mijn man en ik nog zo op zijn oud burgers leeven, al maaken wij juist ook zulk een aapengelaat niet; maar zo als gij zegt, men kan elkander wel liefhebben buiten dat: en hij zou mij ook nooit eens dwars aanzien, als ik zo niet voor mijn huishouden zorgde, en alle verkopeningen bijwoonde, om een winstjen te doen; doch daar is hij als vuur tegen, en als ik eens verkouden ben of eens wat kiespijn heb, dan is zijn eerste woord; 'Dat komt moeder om dat gij zo in alle weêr uitloopt, en op de verkooping tusschen alle open deuren blijft staan;' en ik zwijg dan meestal; maar als hij mij bestraft over mijn aankoopingen, en zegt! 'Wat zul je tog met al die nesten doen? het is immers rommeling! hoe grooter hoop hoe kwaader koop! hadden wij nog kinderen uittetrouwen, ik zou zeggen,' (zegt hij

dan,) ‘Het kan te pas komen;’ maar dan zeg ik ook wel eens: ‘Nu man! jij mag nog wel spreken! komt er wel ooit een nieuw snufjen van een boekjen uit, of jij moet het hebben? heb je niet even zo veel zin om op eene verkooping van printen en tekeningen te gaan, als ik om bij het verkoopen van meubelen te zijn? en zeg ik er ooit iet van? is ‘t niet altoos wèl wat je doet?’ en dan gaat hij zo wat pruttelend weg, en wij zien elkander niet dan, zo als ik zeg, aan tafel, en dat is ook de tijd dat men wat aan elkander heeft, en daarom zou mij open tafel houden, danig tegen de borst zijn.

Dat KEETJE veel vrijers krijgt is wel te denken, en men maakt zijne kinders niet groot voor zig zelve, en een goed huwelijk is een goede zaak; en een mensch is niet volmaakt; onze lieve Heer zal om KEETJE'S wil geen mirakel doen, zij zal ook al te vreden moeten zijn als het tamelijk wèl is: ik hou het met u, SYNTJE; een moeder is best in staat om haar kind optevoeden, en een moeders hand dekt warm; en vreemd is tog altoos maar vreemd; en zo als gij zegt, Mevrouw STAMHORST gaf u daar van zelf het voorbeeld, zo dat, gij had gelijk dat gij dit zei, als ook van den smaak: ja die smaak! de mijne praat ook altoos van smaak, en goede smaak, als hij een print of een ding bekijkt; en dat de luê geen smaak hebben; was dat waar, dan zouden er zo veele lekkerbekken niet zijn! wat zegt gij Mevrouw?

Maar die twee jonge Heeren, waar van gij spreekt,

ken ik zelve bij naam niet; doch ik denk, het zal zo al oud ijzer om oud loot zijn, zo is het ten minsten hier in *Rotterdam*, en de ouwers mogen God den Heer wel danken als zij een jong meisje in een goed huwelijk zien: gij hebt ook gelijk, dat gij niet op geld ziet; als men daar op ziet en op niets anders, is het onmogelijk dat men wèl getrouwd zijn kan; en daarom nam ik den mijnen die niets had, en dat was zijn schande niet, hij was met zijn tien grootgebracht, en ik zei: ‘Hoor man! nu ben je mijn man, en nu moet je ook je geld gebruiken, zo als je wilt; maar je moet geen koopman blijven; dan is men te dikwijls in gevaar van bedrogen te worden;’ en toen werd hij rentenier, en had tijd om te leezen en te studeeren, want dit was toch zijn grootste dingstigheid; en dat is wel goed, zo doende houdt men de mans uit kroegen, koffijhuizen, en uit die zuipcolleges die niet voor twaalf uren in den nacht scheiden, en een braave vrouw veel verdriets veroorzaaken, en een heele huishouding in de war brengen, want dan moet er nog gegeten worden, en het is twee uren eer de meiden naar bed kunnen, en zij moeten ook haar nachtrust hebben, zo wel als wij; en dan staat de melkboer te schellen, te schellen dat het huis davert; maar ieder slaapt nog, en het is tien uren aleer het ontbijt gedaan is: er komt niets uit de handen, en ik zou in zo een leven ook te veel verzuimen voor mijn huishouden, want de Makelaar wacht niet als het uur geslagen is, en mij zou dus menig koopjen ontglippen: zo dat ik zeg altoos,

die zijn' man in huis kan houden met boeken en printen, en kopere pompen, en cirkels, is eene gelukkige vrouw: zo een man is ook niet slijtachtig; als ik den mijnen een paar pantoffels laat maaken, en een mooje zomer en winter japon, is hij voor 't geheele jaar gekleed; want om in zijn tuin te wandelen en te zitten studeeren is dat genoeg: nu zijn er menschen die zeggen: ‘T is goed dat Juffrouw RICHTERS rijk is, anders kon haar man zo een Heer niet zijn:’ maar wat is hij dan toch voor een Heer? hij is een deftig burger kind, en nu een braaf stil burger man, die geen andere hovaardij heeft dan op zijn hair, en dat mag ik heel wel zien; en wat zijn verteering aangaat, ik zeg altijd, een man die niet zwiert of speelt, kan nog al wat boeken en printen op een jaar koopen; en ook, het raakt niemand dan mij; ik heb kind nog kraai, want het is nu agttien jaar dat wij trouwden, en ik heb nog maar ééns getwijfeld; en waarom zou ik mijn geld aan Neefjens en Nichtjens maaken? zij zouden dan nog meêr verlangen dat Tante mede den hoek omging; en daar zijn zij nu voor bewaard: zie, een mensch is zwak, en de begeerelijkheid baart de zonde; en ik doe hen liever nu en dan eens een geschenk; zo als ik gaf mijn Nicht RYERS van de week nog een kostelijke bruine kast, daar wel hier en daar een wormgaatjen in is, doch als zij hem met dat Haarlemmer potjensgoed wat opwrijft, en er andere pooten onder laat maaken, kan die kas nog wel honderd jaar en langer duuren; men maakt nu het goed

zo hecht en sterk niet meer: ik gaf aan haar zuster (om geen scheel oog te geven,) een heele stapel porcelein, daar wel hier een hoekjen uit, en daar een kopjen van gelijmd is, doch alles komt te pas, en het is beter dat ik in mijn leven geef dan dat zij altoos staan hunkeren als zij in mijn huis komen; maar mijn man is mij de naaste; en ook wij leeven er oud burgers en wèl van.

Ja, ja, ik ken Mevrouw STAMHORST wel, 't is eene heele verstandige vrouw, hoor ik; nu de uwe is ook niet misgedeeld: maar wij, SYNTJE, waren zo niet in de gelegenheid om wat te weeten: ik zeg dat niet om mijn braave ouders te berispen; zij hadden het verre gebragt, en stonden van den ochtend tot den avond achter den toonbank, en dat is maar het waare, zo doende komt men voord; zo dat, ik zou, dunkt mij, Mijnheer WILDSCHUT en zijne familie maar met KEETJE'S huwelijk laten begaan, valt het niet wèl uit, dan zal men niet kunnen zeggen dat het uw schuld is, en dit zou, dunkt mij, voor een moeder die zo veel van haar kind houdt, een bitter verwijt zijn; en het zou ook een droevige belooning weezen voor een moeder die geen kosten gespaard heeft om haar kind gelukkig te maaken: hun is dat werkjen wel toebetrouwd.

Ik doe u de groetenis niet van den mijnen, om dat hij niet weet van uw' brief: ik blijve

Uwe Vriendin en Dienaares

MARGARETA PETERSEN,

nu RICHTERS.

PS. Ei lieve zend mij eens een stapel catalogussen van inboëlen! ik lees die zo gaarne; maar zie zulke te krijgen daar de Makelaars de prijzen bij gezet hebben, dan zijn zij nog veel moojer.

Agt- en- dertigste brief.

***De Heer* JACOB VAN VEEN, *aan Juffrouw* CORNELIA WILDSCHUT.**

MEJUFFROUW!

Indien ik het geluk hadde van u ooit eenige minuten alleen te spreken, zoude ik de vrijheid niet nemen om u met eenen brief lastigtevalen: ik heb des geen ander middel overig om mij bij u bekend te maaken; en dit wensch ik dies te meerder om dat mijn hart het grootste belang daarin stelt: ik bemin u - zie daar eenvoudig wat ik u wenschte te betuigen: indien gij mij een eenigzins aanmoedigend antwoord gelieft te geeven, zal ik Mijnheer en Mevrouw WILDSCHUT daar kennis van geeven, in het aangenaam vooruitzicht van eens in een nader betrekking met hun te komen: ik weet wel Mejuffrouw! dat gij bezocht en gevolgd wordt van veele jonge lieden die mij in geest, in aartige vrolijkheid, en misschien ook in nog andere begaafdheden over-

treffen, maar dewijl ik het eerlijk oogmerk heb om u door goede reden en een goed natuurlijk verstand te behaagen, hoop ik dat gij wel eenige kleinigheden die mij ontbreken, over het hoofd zult zien: verre zij het van mij u voorin te willen nemen tegen zulken die gij boven mij schijnt te verkiezen in uwe verkeering, maar mag ik u als een vriend herinneren, dat de schitterendste hoedanigheden niet altoos met een geregeld gedrag en eerlijke beginzels gepaard gaan: de beledigende vrijheden die zeker Heer gaarne omtrent mij zoude gebruiken, indien ik zulks toeliet, hebben geen deel altoos in het geen ik u over 't algemeen herinner: ik zie zo duidelijk zijn oogmerk dat ik het hem ook daarom te eerder vergeef: mogt ik met een gunstig antwoord vereerd worden! dit durf ik u verzekeren dat ik u bemin om u zelve, en niets anders bedoel of behoef te zoeken dan u zelve; zijnde mijne omstandigheden in eenen zo goeden staat, dat ik het fortuin van den Heere WILDSCHUT niet behoeve, en ook niet begeer: gaarne onderhield ik u nog wat langer, doch ik vrees u te verveelen, en dit is de eenige rede dat ik zo spoedig de eere heb mij te onderschrijven,

MEJUFFROUW!

Uw ootmoedige Dienaar,

J. VAN VEEN.

Negen- en- dertigste brief.***De Heer* CORNELIS DE GROOT, *aan* FRANS LIGTHART.**

Ik bedank u ten hoogsten, mijn goede jonge, dat gij u zo veele moeite om mij hebt willen getroosten: uwe voorzichtigheid en schranderheid beiden hebben deeze gewigtige zaaken uitgedacht, bestuurd en voltooid: ik zie meer en meer dat de Natuur u ook al niet op de rechte plaats gesteld heeft: zijt gij geschapen om den Mammon te dienen, om *Amsteldam* te doorkruissen met opeengestapelde geldzakken; nu naar den woekerenden Cassier, dan weder naar den vrekken Koopman, den snoevenden Makelaar, of den altoos iet te bedillen hebbenden Cargadoor! alles gaat verkeerd op onzen planeet: hier zie ik een' zoon van MINERVA als loopjongen bij MERCUUR, en ginds een lieveling der Zanggodinnen, afgebeeld door den rijken PLUTUS: de gekken hebben de kaart, en de wijzen komen overal een quartier te laat: wij die geboren werden om der menschheid te verlichten en tot haare natuurlijke waarde weder opteleiden, zijn in vernedering en ongeacht: onze eeuw is de winter der eeuwen: ach! konde ik als een bergrot dit alles verstijvend en verdoovend jaargetijde doorslaapen, om bij gunstiger gelegenheid alle onze vermogens te

oefenen! hoe grillig mijn vriend is het alles dwingende noodlot, en wij redelijke, denkende, vrije menschen, wij zijn deszelfs slagtoffers: geduld! ERASMUS kwam ten minsten twee eeuwen te vroeg: CORNELIS DE GROOT trof het zelfde lot: neen, men verstaat mij niet; de wereld is nog niet genoeg voorbereid! wat beseft men toch in ons log en dom Vaderland van verhevene bovennatuurkundige voorstellingen! dit zijn druiven in *Siberien*: maar zo lang de koophandel in ons Land duizenden aan het werk houdt, zo lang er geen gras groeit op onze beurs; zo lang de geldgod op het hooge altaar staat; zo lang zal ook de Wijsgeer in een' hoek wonen en zullen de schoone kunsten brood bedelen; zo lang de luxe het doeleinde zij, en zij alle zedelijke krachten onderdrukt houdt, zo lang zal ons Vaderland niet uitmunten in de jaarboeken der wijsbegeerte.

Daar dit mijn goede eerlijke Vader van den ochtend tot den avond, jaar uit jaar in, met niets anders bezig houdt dan met het optrekken van sommen..... is dan de mensch gemaakt om gedurende zijn geheele leven niets anders te schrijven dan 6 en 9 is 17; trekt 7 af rest 10? voldoet men dus aan zijne bestemming? maar ik bedwing mij om des mans wille.

Na rijpe en zorgvuldige overweging heb ik dan het grootmoedig besluit genomen om alle mijne geschriften bijéén te pakken en te verzegelen: ik zal in mijn testament dit artikel plaatzen: 'Dat ik alle deeze mijne letterschatten, legateer aan de volgende eeuw, wanneer het men-

schenverstand gerijpt zal zijn en ik nut doen kan.’

Een Wijsgeer heeft eigenlijk geen Vaderland; de geheele wereld is 't voor hem; hij is de tijdgenoot van alle nog niet geborenens zijns volks; hij is edelmoedig genoeg om ook dan te zaajen als hij niet zal maajen maar anderen: ik wil echter voor mijn eeuw en Vaderland niet onnut zijn: ik zal als een liefhebbend Vader mij naar de kindsche begrippen voegen, ik zal speelende onderwijzen; ik zie des af van mijn oogmerk om met den Boedverkooper te spreken, en eene keuze te doen in de mij aanbestelde werken: neen ik zal zelf leeren, ik zal eene geheele nieuwe verhandeling schrijven en onderzoeken: ‘Hoe verre het recht der ouders over hunne kinderen zig uitstrekt.’

Ik zal op eenen geheel nieuwen, edoch wijsgeerigen trant betoogen waar de Natuur en het gezond oordeel de eigenlijke paalen gesteld heeft; ik zal zo eenvoudig zijn, dat ook een zeer dagelijks verstand mij zal verstaan; ik zal eene der oudste, der schadelijkste vooroordeelen, waardoor ooit vrijheid en geluk verwoest is met tak en wortel uitroejen; waardoor zulken, die reeds zelf groot - ouders zijn konden, nog geen persoon uitmaaken: ja waardoor vijftig jaarige lieden ten graave daalen zonder nog ooit de rechten van den mensch gekend te hebben.

Reden en liefde zullen als dan maar geenzins gierigheid of eerezucht de echtverbintenissen sluiten: een jongeling van verstand zal ik voor mondig verklaa-

ren, ook als hij naauwlijks veertien jaaren bereikt heeft: de jonge dochter zal over zig beschikken zodra de Natuur haar heeft ingeluisterd dat haare bestemming ligt in vrouw en moeder te worden; ik zal den norschen vader beletten haar tyran te zijn; hij zal zig voldaan moeten houden met het genot zijner eigene driften, die niets minder dan het aanwezig worden van een redelijk schepzel bedoelden: wat doelwit heeft een vader als hij zijn' zoon eene kostbaare opvoeding geeft dan eigen roem? en waarom spreekt men met zo veel lofs over de zorgvuldigheid eener moeder voor haar kroost? haar kind neemt slechts de plaats in van haare pop, of schoothond! het is des aan de Natuur alleen dat wij dankbaar zijn moeten, zij doet alles voor ons; zij moet ons leiden en regeeren, zij moet ons aanwijzen wanneer en met wie wij een huwelijk moeten aangaan; zij stemt met harre keuze geheel in met het noodlot; hierdoor verliezen de ouders niets van het geen hun wettig toekomt: geen kind is in staat om als zijne ouders en zijne buuren beiden gebrek lijden of in gevaar zijn de laatste voor en boven de eerste, alle hulp toetebrenge, die de omstandigheden eischen; de Natuur drijft hen met eene onweêrstandelijke kracht naar den lijdenden Vader, naar de weenende Moeder; hij denkt niet eens meer aan zijn gebuur, doch dit alles is instinct, geenzins beredeneerde dankbaarheid: hij kan niet anders handelen.

Dit is echter alleen de onvolmaakte schets van mijne verhandeling: maar ik zal het in een zo sterk licht

plaatzen, dat het alle vooroordeelen van deezen aart zal overschijnen: ik zal dit alles staaven, ook met plaatzen uit dat boek, waar voor nog veele Wijsgeeren eerbied hebben; vroomme luidjes zeggen ons immers dat men in dat boek alles vindt het welk men er in zoekt: eene aanprijzende voorrede zal ik niet behoeven; mijn werk zelf moet mij bekend en geacht maaken: zie mijn vriend, ik ben nog jong, maar ik heb met opmerking in de wereld geleefd; alles is der mode onderdanig; de Theologanten zijn daar niet van uitgezonderd: onze Grootvaders lazen de schriften van LAMPE, VOET, COCCEUS, SMYTEGELD, VAN DEN HONERT, der BRANDEN, der DRIEBERGEN, enz. toen kwamen de *Engelschen* op de baan, en thans hebben de *Duitschers* alle plaatzen bezet: kort gezegd, zo als het deeze Schrijvers gegaan is gaat het ook met de Secten: hoe veele kleine gemeenten van Kettters zijn versmolten! de geest spreekt niet meer door de Quakers: de Broedergemeenten laaten de lammetjes die zij zig in *Ys-* en *Groenland* verzameld hebben, van gebrek vergaan: de *Rhynsburgers* zijn verzameld tot hunne Vaderen, en hunne kinderen hebben den geest niet om hen na te kunnen volgen: de *Haakjens en Oogjens*, de *Kruikjens*, de *Baardmannetjens*, de *Huiskopers-Menotiten*, hebben zig met de kinderen der wereld verbonden, en leeven slechts als geschikte braave Christenmensen: de *Menoniten van de Zon* vinden niet langer zulk een monster in GALENUS: kort gezegd, alles komt en vergaat indien men de menschen maar

niet tegenspreekt, of uit het land jaagt: de afkomelingen der *Refugez* zullen zeker om het woord te hooren, zig niet in gevaar stellen van als muitemakers gedood, en zo zij Leeraars zijn, geradbraakt en verbrand te worden; LODEWYK de XIV. was des geen groot menschenkenner, toen hij de lieden wilden dwingen tot het *Roomsch Geloof*.

Dit alles hebben wij aan de nieuwmodische wijsbegeerte te danken; zij alleen is onze beheerscheresse, en haare paden zijn lieflijk, haar juk is ligt, en haare lessen zijn lessen der Natuur zelve! laat mij begaan! in een paar eeuwen zal men mij verstaan, en men zal van mij als wij nu van een' ERASMUS spreken.

Maar in weêrwil van alle mijne plannen en alle mijne verhandelingen ben ik verliefd: mijne Ouders zijn niet rijk; mijn Vader heeft alles gewonnen wat wij bezitten, en nog dagelijks slooft hij met onvermoeiden ijver: nooit ziet hij mij zonder mij te begrommen, vermids ik niet kan besluiten om mij tot eenig beroep te begeeven: het verdriet van altoos begromd te worden, en altoos gereed te moeten staan om duizend beuzelachtige vraagen te beantden, daar bij mijn wensch om geheel in vrijheid te zijn op dat ik leven konde, zo als ik verkies, en daar men toch buiten het geld niet toe geraaken kan, hebben iet duisters over mijnen geheelen geest verspreid: ik kan alleen door een voordeelig huwelijk meester over mijn' tijd en persoon worden: eerst meende ik op eene geleerde vrouw te moeten verlie-

ven; die mijn handlanger in de kunst zoude kunnen zijn, en die aan mijne wijsgeerige verhandelingen, bevalligheid zoude kunnen bijzetten; ik dacht, onze schriften zullen een goudmijn voor ons zijn; ik sloeg mijn oog op zekere jonge Juffrouw die gij wel kent; ik verklaarde mij bij haar, maar haar antwoord was zo dubbelzinnig en tevens zo spotachtig, dat ik wel begreep hoe zij eerder in staat zijn zoude om een hekeldicht op mij, dan een boek met mij te maaken: ik begreep dat dit meisje meer geest dan oordeel bezat, meer in staat om de dingen belagchelijk voortestellen dan om doortedenken: dit is het niet al: ik heb ook opgemerkt dat de meeste meisjes, hoe los, hoe vrolijk, hoe geestig, hoe verstandig ook, doorgaands een weinig devoot zijn: de Godsdienst blijft bij haar altoos in eerbied: zij maaken zig een slecht denkbeeld van mannen die nooit ter kerk gaan; zij houden ook staande dat een eerlijk man niets tegen het Christen geloof hebben kan; het Euangelie stemt zo volkomen in met haare zachte zielen, met haare minzaame geestneigingen, het ondersteunt haare natuurlijke bloêheid zo zeer, dat zij nog onder de waare blijdschap moeten geteld worden; ik stel vast, dat, als bij ons, *mannen!* ook reeds het geheugen verwoest ligt, dat er ooit een boek in de wereld was 't welk men godlijke schriften noemde, en waaruit nu, helaas! nog bezoldigde lieden op gezette dagen het volk onderwijzen, onze vrouwen als dan nog even zeer met dat boek zullen bekend blijven, het bewaaren en in het verborgen tot haarer vertroosting

en aanspooring ter deugd zullen leezen, zo als nu bij voorbeeld de kinderen der kerksche lieden de werken van voornaame hedendaagsche Wijsgeeren leezen: het is niet te ontkennen dat men voor één' Christen man tien Christen vrouwen vindt: dit alles is zeer goed, en zo de mannen mij gelooven wilden, zij zouden hunne beminden altoos in die gedachten laten: zij verlochenen doorgaands met harren Godsdienst ook de deugden en hoedanigheden haarer Sexe, en om zijnent wil getroosten zij zig ook de moejelijke pligten, ja doen die met vermaak: die des een vrouw bemint en uit gevoelens van zijn hart trouwt, kan nooit op haare deugd gerust zijn, indien zij geen' Godsdienst heeft: maar als men even als ik eene vrouw zoekt om geld, en om eene huishoudster te hebben, en gezelschap in een verlegen uur, dan is eene godsdienstige vrouw al vrij lastig: zo zij uit onze reden of geschriften bemerkt dat de man een vrijgeest is; sta vast! nu zal zij hem door den hekel slaan, en dan weder traanen storten: nooit iet tegen haaren Godsdienst te kunnen uitslaan zonder op de vingers te krijgen; nooit eens een stoute zet te kunnen doen zonder door haar vernuft achterhaald te worden; al haare achting, al haar vertrouwen te verliezen, en meermaals het voorwerp eens vernederend medelijden te worden, of met haar om vredens wil te moeten medepraaten, dit is ijsselijk! te moeten zien dat Dominés en Catechizeermeesters haar te hulp komen om het verstand der gaauwste kinderen te bederven - dat weegt nog wat zwaar-

der; te moeten hooren dat de moeder haare kinderen waarschuwt voor allen die in geen God geloven, neen daar tegen ben ik niet opgewassen.

Zo ik derhalven mijn geluk wil vaststellen, moet ik zo eene vrouw niet zoeken: geen Juffrouw HOFMAN, nu ik weet dat zij waarlijk Godsdienst heeft: even weinig wil ik eene ongodsdienstige uit beredeneerde beginzels hebben: ik moet een vrouw hebben, en zo zijn de meesten, die ter goeder trouw gelooft dat zij eene Christinne zij, om dat zij gedoopt is, belijdenis deed en nu en dan naar de kerk slentert; een vrouw die gelooft dat haar man verstand genoeg heeft om te weeten wat hij al en niet geloven moest, nooit met hem een woord spreekt over Godsdienst, hem verdedigt als hij in verdenking komt, door te zeggen mijn man is een Christen zo goed als een ander; hij doet den armen wel, hij leeft geschikt, speelt nooit, leest altijd: een vrouw die onze kinderen de kleine vraagjens en de kleine KNIBBE leert, en als de jongens twaalf jaar zijn, ze geheel aan onze bestuuring overlaat: een vrouw die door haare menigvuldige wisjewasjens, uitgaan, en bezoeken geeven, al haar leven door bewaart werd voor dat lastig nadenken; die als zij krank wordt in de kerk laat bidden, een' Leeraar ontbiedt, en in vrede sterft: zo eene vrouw geloof ik in Juffrouw WILDSCHUT te zullen vinden: zij is schat rijk; dit dient mij wonderlijk wel; als zij mij maar bezorgt van boeken, pennen, papier, en een dagelijkschen rok, kan zij met haar geld alles doen wat zij wil: één ding vrees ik maar:

haare vriendschap met Juffrouw HOFMAN kan niet voordeelig voor mij zijn: deeze mogt eens in 't hoofd krijgen om haar te willen verbeteren en een degelijke Christinne van haar te maken; maar eene jonge *ongevormde* vrouw die een verstroojend leven verkiest en haar' man bemint, om dat die goed en geleidelijk is, zal zeker haar man meer gehoor geeven, dan haare vrienden.

Zie daar, FRANSJE! dit alles vertrouw ik u uit erkentenis voor den dienst mij bewezen: kunt gij mij niet eens laten weeten wanneer de jonge Juffrouw alleen t'huis is? dan zou ik haar een bezoek geeven en de gelegenheid waarneemen om haar alleen te spreken, waartoe men zo zelden aan dat huis geraken kan - Ik blijf

Uw Vriend,

CORNELIS DE GROOT.

Veertigste brief.

De Heer PAULUS WILDSCHUT, aan den Heere WILLEM STAMHORST.

MIJNHEER EN HOOGGEACHTE BROEDER!

Ik geloof niet dat iemand u meerder waardeert dan uw broeder WILDSCHT; of ook grooter prijs stellen

kan op uwe goedkeuring en vriendschap: hoe zeer wij ook in verkiezingen mogen verschillen en hoe verre onze wijs van leeven en denken van elkander gescheiden zijn, zo zie ik echter zeer wèl, dat, indien men smaak kan vinden in uw eenpaarige geruste levenswijs, men veel meer kans hebbe op ongestoord genoeg, dan iemand die zig in mijnen kring en bezigheden bevindt.

Ik behoef u niet te herinneren, dat ik nooit eene zaak, van gewigt ondernam zonder uw en mijner geliefde zusters raad inteneemen, dan alleen in het huwelijk, 't welk gij beiden mij even zeer hebt poogen te ontraaden, en indien mijn hart minder in dat huwelijk gedeeld hadde, ik zou dunkt mij ook dit stuk onvolvoerd gelaaten hebben: het was mij genoeg eene braave vrouw te trouwen, wijl ik geene schatten behoefde te zoeken, en ik beken er ook bij dat ik op eene mooie vrouw gesteld was; beiden vond ik in Juffrouw DE WIND, ieder die haar kende kwam met mij daar in overéén; gij zelf vond dit buiten alle bedenking.

Gij maaktet ook geene de minste zwaarigheid dan van den kant haarer zeer gebrekkige, ja verwaarloosde opvoeding: maar een man in mijne omstandigheden kan niet alles wat gij wenschet bij elkander aantreffen: eene uitmuntende opvoeding is nog zeldzaamer dan aanzien en schoonheid, ja dan rijkdom zelf.

Een Koopman zo als ik ben, moet veel inschikken indien hij in de hoofdzaak gelukkig slaagt: wij leeren

ons ook in het huislijk leven naar veele dingen voegen die voor lieden, minder in de noodzaakelijkheid om allerlei soort van menschen te zien, misschien ondraagelijk zijn zouden: wij zijn zo overladen van bezigheden, dat wij even weinig deelen in aanals onaan-genaamheden des huislijken levens: altoos bezig in den koophandel, altoos omzet door lieden boven en beneden ons in den burgerstaat, altoos vol hoop dat onze ondernemingen zullen gelukken, of bevreesd dat wij aanmerkelijke schaden zullen lijden, hebben wij weinig tijd, bedaardheid of zelfs lust overig om zeer oplettend te zijn op het geene in onze eigene huizen omgaat; en als wij daar vrede, vrolijkheid en eensgezindheid vinden, als men onze negotievrienden met beleefdheid ontvangt, als men ziet dat onze vrouw de eer van haar huis met oplettendheid waarneemt, dan zijn wij wel te vreden, en als wij een uur van uitspanning hebben, besteeden wij dat in zulke gezelschappen die ons het meest bevallen; wij maaken als Kooplieden geene complimenten omtrent elkander: toen een Burgemeester eens bij zekere gelegenheid aan mij vroeg: 'WILDSCHUT, weet gij wel tegen wien gij spreekt?' antwoordde ik hem - 'Ja zeer wel, ik spreek tegen een' Koopman op de beurs!' op dezelfde wijs handelen ons onze minderen - dat is minder rijken dan wij, zo het rechte *Hollanders* zijn: maar genoeg daar van; in dezelfde hoedanigheid van Koopman, of liever Comissionair, zijn wij ook verplicht alle vreemdelingen met wie wij handelen aan ons huis te zien,

beleefd te ontvangen, en dikwijls aan tafel te noodigen: mij paste daarom ook geene vrouw die een te fijnen smaak had om niet altoos een vrolijk gelaat te toonen, maar naauwkeurig alles afmeetten wat er gedaan en gezegd wordt, en zo veel vernufts bezat dat zij mijne vrienden altoos van de ongunstigste zijde zoude beschouwd hebben: zo een vrouw is maar te genegen om zig boven veele vreemdelingen, die juist niet allen aan het hof zijn opgevoed, of onze taal wèl spreken, of twintig modens ten achteren voor den dag komen, met een opgeschort neusjen te beschouwen; en te gereed om een in 't oog vallend onderscheid tusschen hen te maaken, bij wien ik een even groot belang heb dat zij mijne vrienden blijven: het gevolg zoude misschien zijn, dat zij, door eene waare of ingebeelde onbeleefdheid hen door Mevrouw aangedaan, misnoegd geworden, mijn comptoir verlieten, en daar bij vind ik mijne rekening in 't geheel maar niet; als Koopman moest ik des eene vrouw hebben die woelig, luchthartig, min of meer los was, en altoos in een goed humeur bleef; ook dan als er een *Deen* of *Bremer* met zijne beslikte laarzen, en een grooten vlegel van een waterhond, in de zaal stapt: die een *Franschman* slecht Hollandsch kan hooren koeskoezen zonder daarin iet vreemds te vinden; een vrouw, wier goed hart alle menschen poogt te verpligten; die de menschen neemt zo als zij zijn, er er niet eens op let of men haar wel eerst uit alle schotels voordient; en niet zuinig kijkt al hoort zij geen enkeld woord dan het

geen den handel betreft: ik heb, in deezen, rede om over mijne keuze voldaan te zijn; nooit heeft die mij ook berouwd.

Ik zoude in duizend opzichten eene vrouw kunnen hebben die voor mij niet geschikt was: mijn vrouw bemint mij van harten, maar talmt mij nooit aan 't hoofd; zij is even min jalours van mij als ik van haar ben; en beiden hebben wij ook daar geen grond ter wereld toe: nooit is het: 'Gaaf gij al weêr uit? - hoe laat komt gij t'huis? moet de koetst u niet haalen? waar zijt gij, zo er iet voorviel? nooit gaat gij eens met mij uit!' en soortgelijk gegons en gezaag dat lastig is voor een' man van mijn' smaak, die vrij is, en wil dat ieder doe wat hem behaagt, zonder mij daar rekenschap van te geeven; en ik stel haar ook in staat om op de minste wijs zig alle genoegens, vermaaken en kostbaarheden te bezorgen: in zo verre, ik herhaal het, heb ik de vrouw die voor mij best geschikt is: maar ik ontveins voor u geenzins, dat ik eene geheel andere moeder voor mijne dochter zoude wenschen: dit, ik zie het zelf duidelijk dóór, is geen gering artikel: zo lang onze waardige Mademoiselle DU SART leefde, was die wensch min dringend en noodzaakelijk; KEETJE is goed en vrolijk; zo zij groote gebreken heeft zijn die mij onbekend; maar hoe zoude ik die ook kennen? ik zie het meisjes nooit dan aan tafel, en nimmer zijn wij alleen: en wat weet een vader van meisjes optevoeden? die lieve schelmtjes zijn zo teêr als kraakporcelein, en zo slim, zo minzaam

slim als vosjens; spreekt men eens een hard woord, dan beeven zij; is men te toegeevend, dan volgen zij haare eige hoofdjens, en maaken alles goed met een kinderkuschjen, of believeen ons in duizend kleinigheden, die het ouderlijke, vooral het vaderlijke hart zo dierbaar zijn.

Gij weet, waarde broeder! dat ik haare alle meesters gaf die zij maar begeerde; zij kan van alles een weinig, en ik geloof dat haar Moeder haar reeds voor twee jaar tijd lid van de kerk maakte: een weinig zeg ik, en dit spijt mij om haaren wil, zij heeft eigenlijk nergens, bepaald, en lang aan elkander smaak in; en ik gooi niet gaarne geld in 't water.

Ik wenschte wel dat het den Hemel behaagd hadde onze Gouvernante te laten behouden, maar wie kan tegen Zijnen wil? ik heb ook mijn vrouw gesproken over het menigvuldig geld dat zij aan haare dochter geeft, maar ik kreeg ten antwoord, dat men jonge rijke meisjes die een goed hart hebben, in staat moet stellen daar aan te voldoen, en dat KEETJE zeer goed arms is; dit is, dunkt mij, zulk een goed werk, dat ik het antwoord van mijn vrouw niet kan weêrleggen: koopt zij een hoope snuisterijen, waaraan zij niet veel heeft! alle menschen moeten leven, en ook dat zal met de jaaren wel wat overgaan: mijn vrouw heeft mij ook gezegd dat zij eene vriendin heeft; eene Juffrouw HOFMAN, die wel zo veel leest als onze lieve BETJE; eene groote Poëtes en die verscheidene taalen spreekt, en in staat zou zijn om een goed boek te maaken: zij heeft ook nog eene nieuwe

vriendin, eene Juffrouw SADELAAR, een stil, verstandig, beminnelijk meisje, daar KEETJE tegenwoordig wel het meest op gesteld schijnt; maar zij is niet bijzonder vriendinachtig, en in lang zo sentimenteel niet als haar Nichtjen, en dit is zeer naar mijn' zin: ik weet ook niet naar wie onze dochter dat weeke, murwe hebben zou, ten minsten haar Moeder geeft haar daar het voorbeeld niet van: 't is waar, zij gaat met veele jonge luî gemeenzaam om; doch onze levenswijze is zo verschillend van de uwe als een stil Landhuis met *Amsteldam*: KEETJE is in de groote wereld, en daar kan men niet leven als in een klooster: zij gaat veel uit met mijne vrouw, en dewijl ik geen' zoon, en ook geen' tijd heb, heb ik verpligting aan die hupsche jongens die mijn vrouw en kind overal brengen daar zij niet alleen gaan kunnen: dat eenigen hunnen oogen hebben om eene mooje, lieve jonge Juffrouw te zien zo als zij is, dit is natuurlijk, en mij niet onaangenaam, te meer, om dat het geschikte, ordentelijke, hoe wel misschien wat luchtige jongens zijn, die in alle fatsoenlijke huizen, ook daar men niet speelt, toegang hebben.

Ik zie zo wel als gij, mijn broeder! dat mijne vrouw onze dochter die opvoeding niet geeven kan die haar zou in staat stellen om op eene redelijke, verstandige wijs gelukkig te zijn: ongelukkig! zal dan KEETJE niet op dezelfde wijs als haare goede Moeder gelukkig zijn? immers dit vermoed ik, uit eenige kleine voorvalletjens.

Mijn vrouw begrijpt schemerachtig, dat zij van zo

een rijk meisje, welks familie in onzen trant leeft, geen zo woelige huisvrouw moest maaken, die, zo als zij zelve, altoos praat of hassebast met de bedienden, en daar door niet zo geacht of onderscheiden wordt als in een huishouden, alwaar een vrouw haar afstand zonder trotschheid weet te bewaaren: maar dit trekt zij zo verre, dat zij haare dochter geheel en al buiten alle huislijk bestuur houdt, minder wijl zij geloofst zelf alles best te doen dan wel om dat KEETJE nog te jong is, en haar plaisir moet neemen; deeze bron van bezigheid is des ook voor haar gesloten, en zij is reeds zo bekend met de vermaaken der zamenleving, en alle de divertissementen die onze vrolijke stad voor rijke lieden bereidt, dat zij die meer uit sleur en gewoonte dan uit begeerte bijwoont: haar opluikende smaak, is met haare Gouvernante gestorven; en ik kan met al mijn geld voor haar geene nieuwe geneugtens of begeertens koopen.

Gij drukt u zo sterk uit over de gevolgen die dit alles eens op KEETJE'S gedrag en geluk hebben kan, dat ik huiverde onder het leezen: ach! zeide ik, waarom heb ik in de keus eener vrouwe niet ook een weinig gezien of de aanstaande Moeder? maar, denkt een jong deftig man, als hij eene schoone minzaame vrouw voor zig begeert en die vindt, wel altoos aan het aanstaande? zo dit een gebrek in mij is, het is niets bijzonders; allen, immers verre het grootste getal, handelen zo als ik.

Mijne vrouw is niets te wijten: zij kan niet geeven dat zij niet ontving; zij meent het wèl, en zou zig

doodlijk ergeren, indien men haar zeide dat zij alles aanwendde om haar kind ongelukkig te maaken; maar ik heb den schuld: hadde ik maar mijn best gedaan om dat gebrek zo veel mogelijk te vergoeden, en niet toegestaan dat men een veertien jaartig meisjen aan zig zelve geheel en al overliet! er zou nog wel eene Juffrouw DUSART hebben kunnen gevonden worden; als men de deugd en de talenten beloont en vereert, komen er altoos lieden te voorschijn, die door eene karige betaling, en kleinachtende behandeling worden afgeschrikt, en liever zig bekrompen met een handwerk brood verschaffen, dan dat zij dit in aanzienlijke huizen willen eeten.

Maar ik heb toegegeven en ben dies te meer te beschuldigen, wijl ik wel zag dat mijn vrouw zo eene Leermeestresse niet kon opvolgen; doch ik heb altoos zo veel in mijn hoofd, en ik ben zo gewoon in het huislijk leven, alles aan mijner vrouws besturing overtelaaten, dat ik eindelijk haar' zin ook in deezen opvolgde: ik vleide mij ook dat met alle mogelijke en goede meesters KEETJE het wel wat stellen zou; te meer wijl zij tog een goeden voorraad van lessen en veele goede gewoonten had; hoe dikwijls heb ik ondervonden, dat het geheel wat anders is zijn recht in de maatschappij te handhaven, en verongelijkten vergoeding te bezorgen bij vermogenden, dan eene geliefde vrouw en dochter iet te weigeren: niemand houdt mij voor een beuzelende jabloêr; ik zeil altoos buiten 's huis half wind, maar in mijn huis ben ik niets: o zo ik een haneveer van een wijf hadde, die

mij, op een trotschen toon, naar háár zin had willen zetten, ik zou uit hoogmoed gedaan hebben 't geen mijn pligt is; doch gij kent mijn vrouw; zij heeft wel weinig opvoeding, doch zij is goed, zacht, inschikkelijk, en zo gelijk van inborst als vrolijke gezonde menschen die alles naar wensch gaat, doorgaands zijn: ik heb echter gister avond met KEETJE gesproken: mijn vrouw was uit, en ik liet het meisje zeggen, dat zij in mijn kamer zoude komen; zij kwam; maar was een weinig onthutst, mogelijk om dat dit nog nooit gebeurd is.

‘KEETJE!’ zei ik, ‘ik moet eens met u spreken, kind; zeg mij eens openhartig, of gij u ook eenige kundigheden en bekwaamheden bezorgd hebt voor dat geld 't welk gij mij kosttet? zingt gij, speelt gij niet meer? ik hoor het althans zo weinig als of gij geen muziek geleerd, of uw stem verlooren haddet; ik zie u nooit eens met een boek in de hand; leest gij niet? gij hebt zo veel tijds, en gij plagt met uwe Gouvernante zulke fraaje boeken te leezen!’

KEETJE. Lieve Vader ik kan niet altoos speelen, en zingen; en onze Gezelschapsdames amuseert niets zo zeer dan de kaart: Mama speelt ook gaarne, en ik doe meê uit beleefdheid; want ik heb geen den minsten trek tot het spel; maar men moet doen als anderen.

IK. Nu dat is voor zo ver goed: doch de voormiddagen zijn ten minsten voor u; zelden gaan wij voor drie uren aan tafel, en mij dunkt dat u de

tijd dan heel lang moest weezen, of gaat gij voormiddags ook uit?

KEETJE. Meest altoos Vader; en dat wel vóór ik ten vollen gekleed ben; dan kom ik t'huis, en mijn geest is niet geschikt tot iet anders dan het toilet.

IK. Zo! maar dewijl u niets eigenlijk vermaakt, (zo als gij dikwijls zegt,) waarom beproeft gij niet of het leezen u eenige aangenaame uren zoude kunnen bezorgen? uws Grootvaders bibliotheek is beroemd wegens de schoone, nuttige, aangenaame boeken die er in zijn; gij hebt immers nog al de sleutels der kassen? vond gij daar niets van uw' smaak? historien bij voorbeeld?

KEETJE. Ik neem zo weinig belang in het geen er in de wereld omgaat, en ook de historien zijn zo droog, het is altoos van oorlogen, van tractaten, van vechten, van verraaderijen, enz. neen dat is mij der peine niet waard; en ook waarom zou ik dit alles leezen?

IK. Lees dan zedelijke schriften, lees poëzij, lees goede romans, lees het bevattelijkste in de natuurlijke historie, of wat u meer in de hand zal komen.

KEETJE. Hoor, Vader! ik kan het niet ontkennen, ik houde niet van leezen, en hoe veel boeken Juffrouw HOFMAN mij ook bezorgd hebbe, zij smaakten mij niet: het is mij onmogelijk twee bladzijden achter één te leezen: ik versta ook niet alles, en dan leg ik het boek weg, want het verveelt mij; en onze goede kennis, de jonge Heer VAN ARKEL, zegt ook

dat eene jonge Juffrouw wel andere bezigheid heeft dan haar oogen door leezen te bederven, dat dit goed is voor bejaarde matroonen die geen kaartspel beminnen, en voor wie de wereld de verboden boom is.

IK. VAN ARKEL! ik hoor u en uw Moeder dikwijls praten van VAN ARKEL; wie is die VAN ARKEL? ik zou haast uit dit zijn zeggen opmaaken, dat hij u geene goede lessen kan geeven.

KEETJE. Hede Vader! hij is ook geen meester! het is een zeer fatsoenlijk jong Heer, die overal bemind, en geacht wordt; maar voor 't overige ken ik hem niet meer dan de andere Heeren: Moeder houdt dol veel van hem, om dat hij altoos zo vrolijk en geestig is, en hij kan VAN VEEN dikwijls zo wel als DE GROOT, stom praten.

IK. DE GROOT is een zotte pedant: ik begrijp niet hoe men zo een gekskap dulden kan, en zo ik het niet om zijn braaven Vader liet, ik zou niet verstaan dat hij in huis kwam! als de jonge hier is kan ik somwijlen mij zelven op het comptoir niet verstaan.

KEETJE. Dat komt Vader, om dat VAN ARKEL hem altoos voor den gek houdt, en hem zijn verzen doet voorlezen.

IK. Ja die braave lieden zullen nog verdriet aan dien jongen beleeven: zo gaat het, men bidt onzen lieven Heer om kinderen, en als men die heeft doen zij ons chagrijn.

KEETJE: (*schreiënde:*) Ik denk niet Vader dat ik mijne Ouders verdriet aan doe, ik was liever dood.

IK. Mijn lief meisje, schrei niet! ik zeg dat niet op u, gij zijt een engel, en had gij uwe Gouvernante behouden, gij zoudt zeer zeker haare moederlijke zorgvuldigheid beloond, en haar voorbeeld gevolgd hebben: maar mijn kind, hebt gij reeds alle die goede gewoonten verloren? gij waart evenwel tien jaar? uw Moeder heeft geen tijd om uw goeden smaak te vormen, en ook zij had in haare jeugd de gelegenheid niet die gij hebt.

KEETJE. Ik beken Vader, dat ik sedert mijn veertien jaar niet veel voordeel deed met uwe goedheid; doch als men zo altoos met meesters alleen is, en gaarne de wereld ziet, loopt men doorgaands over de lessen zo maar heen, en is al blij dat het uur om is: ik zie zelve wel dat ik verkeerd doe, maar ik kan het niet helpen; en ook ik zie zo veele menschen en wij hebben zulk een verstrooid leven; dat ik daar zelden zeer ernstig over denk, en ook de meeste jonge Dames zijn zo als ik, wij hebben elkander niets te verwijten.

IK. Dit is de vraag niet, KEETJE! ik zelf doe u geen het minste verwijt: dit wilde ik u vraagen: zoudt gij mij niet iemand, bij voorbeeld Juffrouw HOFMAN, kunnen opgeeven die zig liet overhaalen om hier te komen wonen, dan had gij eene vriendin bij u, en ik weet dat die Juffrouw een zeer verstandig, belezen mensch is: haar fortuin is niet groot, men zou haar een goed pensioen geeven, en voords op den zelfden voet als u behandelen: wat zegt gij?

KEETJE. Juffrouw HOFMAN is eene goede vriendin van mij; en zij is, dat zegt de geheele wereld, zeer verstandig en belezen; maar Juffrouw HOFMAN zou mij nooit mijne Gouvernante kunnen vergoeden: wij zijn veel te gelijk in jaaren: ik ben gewoon haar zo gemeenzaam te behandelen als zij mij behandelt: indien onze verkiezingen niet strookten, zou ieder de zijnen volgen, en ik zou misschien willen uitgaan of iet anders doen, als zij verkoos te leezen of eenig handwerk te maaken; of zij zou misschien uit willen als ik in 't hoofd had ongekleed t'huis te blijven; neen Papa dat zou niet gaan.

IK. Nu dan Juffrouw SADELAAR?

KEETJE. O dat is de liefste jonge Juffrouw die ik ken: maar zij is een enig kind, en is rijk; zij zou ook geen' zin aan onze levenswijs hebben: maar ook haar Vader en Moeder zouden daartoe nooit te bewegen zijn: och Vader, wat is dat eene lieve huishouding!

IK. Zoud gij dan ook besluiten kunnen, om eens voor eenige maanden bij uw Oom en Tante te gaan logeeren? mij dunkt, mijn kind! dat zou zo goed voor u zijn! en gij weet hoe uwe Tante mij gebeden heeft om u na uwer Gouvernantes dood bij haar te hebben: gij weet welk eene uitmuntende vrouw zij is, en hoe lief zij u altoos had: gij zijt immers met BETJE recht groote vrienden? BETJE is vrolijk van humeur, en uw Neef PIET niets minder dan een stijve druilloor: mij dunkt gij kondet daar zo veel plaisir hebben als gij wildet, en had met een de gelegenheid

om uw verzuimden tijd wat in te haalen: gij weet hoe men bij uw Oom en Tante leeft, en zij zien veel menschen ook, (hier stond zij wat voor, zij wist niets te antwoorden; maar eindelijk zeide zij:)

KEETJE. Neen Vader daar bedank ik voor; ik zou daar te veel afsteeken, en alle oogenblik tot mijn vernedering met BETJE vergeleken worden: ik zou geene oogen durven opslaan als men over geleerde dingen sprak; want ik begrijp er tog niets van; en men wordt niet gaarn met kleinachting beschouwd: ik hou wel veel van Nicht, doch onze humeuren verschillen te zeer; en zij is mij zo verre voor uit, dat ik met haar geen vloot houden kan: en ook Mama zou nooit besluiten om mij, haar eenige dochter zo lang te missen, ik heb Mama ook zo hartlijk lief, zij is zo goed tegen mij, dat, al hadde ik daar zin aan, ik zou hier blijven.

Nu wist ik niets meerder te bedenken: het kind had geen ongelijk; en ik zag met vreugd dat het nog alle haare oprechtheid behouden had, en geene blaauwe uitvlugten zocht.

IK. Nu kind, ik zal mijne gedachten nog eens laten gaan over alles wat wij gesproken hebben; maar waarlijk KEETJE, neem nu en dan eens een goed boek in de hand; ik weet gij hebt zelden tijd daar toe, doch men moet evenwel daar een weinig tijds toe weeten te vinden: wees vooral omzichtig in de keuze uwer vrienden en vriendinnen, of zo gij wilt uwer goede bekenden: ik zeg u vooraf, dat gij mij van verdriet zoudt doen sterven, indien gij uw

oog liet vallen op een slechten knaap, en dat in zo een geval hij de vruchten zijner bedoeling niet zal inzamelen; neemt gij integendeel eens een braaf jongeling, daar wat van te maaken is in de negotie, en die met u gelukkig en met ons in vriendschap leeft, dan zal ik boven uw beider ruimste verwachting mijn genoeg daar over toonen.

KEETJE. Doelt mijn lieve Vader niet op VAN ARKEL?

IK. En dit ware eens zo? maar ik doel op al die kwanten die mij met de grootste reden onaangenaam zijn; en ik hoop, KEETJE, dat gij mij niet in de noodzaakelijkheid zult brengen, om mij van mijn vaderlijk gezach te bedienen? gij zult nooit tegen uwen, maar ook even weinig tegen mijnen zin uittrouwen, maak daar staat op.

KEETJE. Het doet mij zeer leed, Vader, dat gij VAN ARKEL in zulk een kwaad licht beschouwt.

IK. Ik heb nooit goede gedachten van bekwaame jonge lieden van goeden huize, (en dat hoor ik is hij beiden) die, als zij vijf- en- twintig jaar zijn, nog niets om handen hebben; niet rijk zijn en in een onzer grootste logementen wonen: merkt gij ook KEETJE dat hij speelt?

KEETJE. Ja Vader, hij speelt, zo als wij allen; maar hij doet het alleen uit beleefdheid en zeer laag: geloof mij ook dat ik daar nooit zo naauw op let: wij hebben altoos zo veel te lagchen en te grappen, dat gij het zo niet geloven zoudt: zeker Vader, gij zijt tegen VAN ARKEL ingenomen, maar zo gij hem

kendet zo als wij; vraag het aan Mama, zij zal u net het zelfde zeggen.

Ik kuschte KEETJE en ging zonder iet meer te zeggen heen.

Het stelt mij gerust dat mijn vrouw altoos bij al die vreugd is, en hoewel zij juist geen groot doorzicht heeft, zo heeft zij echter een gezond verstand, en haar hart is zo deugdzaam, dat zij niet in staat is KEETJE een kwaad voorbeeld te geeven; zulke vrouwen beleeven ook doorgaans heel veel vermaaks aan haare kinderen, meer dan die philosophische moeders die haare kinderen naar de voorschriften van LOCKE of ROUSSEAU opgevoed hebben.

Ik zeg dat niet op u, zusjen-lief! gij hebt een zonderling talent voor dat werk, en zo men niet zelden uws gelijken vindt, men zou u zo niet overal als een voorbeeld aanhaalen: zulke bekwaamheden zijn maar aan weinigen ten deele gevallen; en men moet niet vergen dat eene vrouw anderen mededelee dat zij zelve niet ontving.

Ondertusschen ben ik u hoogst verligt voor het belang dat gij in KEETJE neemt: hoe gaarne, lieve zuster! zoude ik zien dat gij eens een' brief aan KEETJE schreeft, het lieve kind houdt krachtig van haare Tante STAMHORST; zij zegt altoos, mijne Tante is de eenige geleerde (zij meent zeker kundige,) vrouw, voor wie ik niet bang ben.

Laat onze lieve vrolijke BETJE ook maar voorzichtig zijn met haar overvloejend sentimenteel hart: het is ook een mooi gaauwdiefjen, en hoewel KEETJE

zeker, zo het mij blijft wèl gaan, veel rijker zijn zal dan BETJE, zo is echter die altoos eene schoone partij, vooral in uwe Provincie: ik weet niet of een huwelijk uit drift, uit oogenblikkig welgevallen, 't geen men als men jong is noemt uit liefde trouwen, wel veel vaster grondslag van geluk legt dan het trouwen uit reden, dat is om dat beide famillien dit zo best vinden: en zou een verliefd meisje van zeventien jaar nog niet eerder te herstellen zijn dan een sentimenteel meisje die eene keuze gedaan heeft? maar genoeg; ik mogt de stoute meid aan mijn' hals krijgen, en mij niet met glans kunnen verweeren; kusch haar hartlijk voor haar liefhebbenden Oom.

Dat PIETER-baas zo een bol is, ontschiet mij niet: ja zuster! gij zijt maar gelukkig met uwe kinderen: uw zoon heeft zijn' academietijd wèl waargenomen, en zo als men mij verzekerd heeft, nooit zig een' naam poogen te maaken door zulke bedrijven waarom men een Schoenlapper of Kruier in het cachot zou brengen: ik heb wel eens gevreesd of hij er zijne levendigheid niet zou bij inschieten, maar uw brief zegt mij het tegendeel: gij kunt het nooit verantwoorden dat gij zo een knaapjen bij u op uw landgoed houdt; zulke Advocaten hebben wij in groote steden noodig, daar is gelegenheid om alle dag recht en gerechtigheid te verdedigen: rijkdom is niet minder de tyran der onvermogenen bij ons, dan adel en Drostschappen bij u, want waardoor wordt het recht meerder gebogen dan door geschenken? de onderdrukten, de armen, de weduwen, de

weezen, de listig bedrogenen bidden zeer alle daag God den Heer om een anderen NOORDKERK, maar hij zou om eens dien grooten man te kunnen navolgen, den kop wat minder warm moeten hebben; nu de jaaren zullen dat driftig bloed wel wat bekoelen: zo ik niet geheel en al aan mijn comptoir verslaafd ware, dan zou ik heel wel eens een week van huis kunnen, en u in uw kluizenaars leven bezoeken; want aan DE GROOT is alles volmaakt toebetrouwd; door vlijt, kunde, eerlijkheid en gewoonte is hij tot een der beste boekhouders gemaakt, en ik behandel hem ook veel meer als een vriend dan als mijn eerste comptoirbediende; zijn braave vrouw kent gij zo wel, dat (ik spreek tegen zuster,) ik daar niets over zal bijvoegen.

Tusschen ons gezegd, indien de zoon van DE GROOT zulk een hamerschen pedanten gek niet ware, maar smaak had in de negotie, en zo KEETJE hem beminde en hij haar, ik zou er niets tegen hebben; zijne moeder zou van KEETJE alles maaken kunnen wat zij goed vond; maar de jonge is een geleerde gek, die niets doet dan zig voorbereiden om te *Delft* of in *de Wyk* eens een plaats in het zothuis te gaan bewoonen: hij is noch dom noch slecht, en hij ziet er uit als een uil: en zie daar nu, DE GROOT heeft een Moeder die hem met alle verstand en Godsdienst heeft opgevoed, en wat is de jongen toch geworden? een malle rijmer en papierbekladder: ik zelf ken verscheide jonge lieden die met hun veertien jaar nog niets wisten, in de wereld gestooten werden,

en zig zelven zo wèl hebben opgevoed dat er alles goeds van te wachten is.

Het comptoir is thans meer mijn vermaak dan mijn last, en de zondag valt mij langer dan de heele week, hoewel ik des voormiddags daar nog op blijf: want ik ben geen Jood, maar al ga ik niet druk te kerk een oprecht Christen, en mijn vrouw en dochter doen mij altoos plaisier als zij met een bediende of zes daar heen gaan; ik herinner mij daar BETJE, dat gij nog al bijzonder over den Sabbath dacht toen wij jong waren: gij weet dat ik toen veel ter kerk ging, niet om dat ik kerks, en nog veel minder om dat ik fijn was, maar ik was met mijn' tijd verlegen, en wandelen of rijden of vaaren zonder oogmerk, was nooit mijn smaak: ging ik al eens meê, dan was het om te doen als alle anderen; maar als ik een uur buiten de stad was, dan stond ik stil en zei: wat doe ik nu hier eigenlijk? de boomen en bloemen en weiden en velden zijn, ik beken het, fraai, maar het hapert aan mij, en zelfs als ik te *Seist* in het bosch van Burgemeester VAN BEEK wandelde, en alles deed om mij te beduiden dat ik mij moest vermaaken, ging dat niet: ik rookte een pijp, nam een kop coffij, en 't was gedaan; zo dat de kerk nam toen altoos nog een paar uren van dien lastigen zondag weg, ik weet wel zusje-lief dat mijn smaak in deezen met den uwen zo zeer verschilt als onze wijs van leeven; maar zo ben ik: toen ik nu begreep dat men mij tot Diacon wilde neemen, bleef ik t'huis, en bedankte vervolgens voor die bediening: het Diaconschap mag

het fortuin maaken van hun die het niet bezitten, doch het ondermijnt meermals het fortuin van hun die het hadden.

Om zulks in zo een groote stad wel waarteneemen, behoort men zelf niets om handen te hebben en daarom zou ik altoos rijke renteniers daar toe verkiezen; die hebben tog niets te doen dan leêgloopen, of leêgzitten; en dus zouden zij nog van groot nut in het werkend leven zijn: zij hebben tijd om in de kerk te gaan collecten te doen, en het arme brood uittedeelen: maar lieden die een groote negotie doen, of een beslommerenden welgeklanten winkel hebben, waarin dan ook bestaande, kunnen zonder hun zeer groot nadeel dat amt niet verrichten, indien zij immers door de leverantien aan de Godshuizen dat niet zo wat weeten te vinden: ik weet wel dat het moet bediend worden, doch daar zijn altos genoeg gemoedlijke liefhebbers toe: op bedendag ga ik eens ter kerk en geef dan mijn honderd rijers in 't zakjen: en ik denk, dat die brood aan den armen geeft even nuttig is als hij die het uitdeelt; men verwijt mij wel eens dat ik den Sabbath schend: is dit zo? gaarn zou ik uw oordeel daar ons over inneemen: zie, mijn oogmerk is niet kwaad; deezen voordemiddag is, evenwel, wèl besteed, ik schrijf u deezen op zondag, maar heb niets daarvan aan mijne vrouw gerept, dan alleen dat ik schrijven zou; zij heeft mij verzocht u allen te noodigen; en zo Neef PIET lust heeft om eens eenige weken te *Amsteldam* doortebrengen, wij zullen hem zo veel vermaak aandoen

als wij kunnen - Vaarwel waarde broeder en zuster, ik hebbe de eer mij te noemen,

Uw Vriend, Dienaar en Broeder,

PAULUS WILDSCHUT.

Een- en- veertigste brief.

***Juffrouw* CORNELIA WILDSCHUT, *aan Juffrouw* ANNA HOFMAN.**

WAARDE VRIENDIN!

Dewijl gij of niet goedvindt of geene gelegenheid hebt om mij te bezoeken, kan ik niet langer uitstellen u te schrijven dat ik mijn oogmerk om kennis met SAARTJE SADELAAR te maaken, volvoerd heb: ik liet des op maandag door onzen JAN belet vraagen, en het antwoord was: dat ik de jonge Juffrouw zeer aangenaam zijn zoude: zodra ik des van tafel kwam, ging ik daar heen; uitgelokt door het mooje weêr, verkoos ik te voet te gaan; dit beleefd antwoord gaf mij eenen vrolijken voordemiddag, en dus ook een meer dan gewoon goed humeur.

Vermids het schrijven mij sedert onze kleine kibbelerij meer dan ooit bevalt, en ik niets te doen heb,

zal ik u zeer omstandig alles mededeelen en u ook tevens de gelegenheid geeven om mij nader te leeren kennen; ik gevoelde dan iet dat mij zo weinig overkomt, wenschen, begeerten, verlangen; want ik had uitzicht op iet nieuws: om nu levendig te bevatten wat daar voor zaligheden in gelegen zijn, moet men den last der walging beproefd hebben! des namiddags om vijf uren ging ik daar heen: ik had het wonder naar mijn' zin, maar was evenwel een weinig onthust; waarom weet ik niet wel, doch dit was echter zo: ik dacht, ik overleide, ik had nieuwe gewaarwordingen, de weg viel mij zeer kort, dewijl ik wat te doen had: eindelijk schelde ik aan, en eene netjes gekleede dienstmaagd leidde mij den gang door, die uitliep op een fraaje tuin: aan het eind over het woonhuis zag ik een ruim aangenaam zomervertrek, beschaduwd door drie groote zwaare boomen: dit was de oorzaak dat ik niet gezien werd: mijn gehoor werd verrascht, door eene zachte lieflijke stem; maar ik onderscheidde niet wat zij zong, of dit mijn schuld ware, dan of de zangster niet luid genoeg doorsloeg, dit weet ik niet; maar wel dat ik de dienstmaagd een wenk gaf van mij nog niet aantedienen; zij zweeg en ik trad voorwaards; SAARTJE zag op, en scheen mij dáár niet gewacht te hebben, ik was mijn compliment geheel vergeten, en zeide niet veel, maar zij ontving mij op de beleefdste wijs, en gaf mij van ter zijde te kennen dat mijn bezoek haar zeer aangenaam was: zij zag dat ik een weinig onthutst was, doch wist door verschei-

de kleine gesprekjens, en aanmerkingen over onverschillige zaaken mij weldra mij zelve gelijk te maaken; zij vroeg naar mijne ouders: sprak over u; over de kinderlijke genoegens die wij op het school gehad hadden; binnen weinige minuten waren wij bekend en vrij: toen verzocht zij mij in de kamer te gaan die geschikt was om mij te ontvangen; maar ik gaf te kennen dat ik liefst hier bleef en met haar thee dronk; mij dacht dat ik in huis niet zo met haar geheel alleen was: dit scheen haar voldoende om dat ik het verkoos: nu zag ik eens rond - wat zal ik zeggen! alles was eenvoudig wèl geschikt, en in de keurelijkste netheid, naderhand zag ik een fraaje boekenkas in een' hoek staan, waarvoor een groene zijden gordijn hing; en aan SAARTJE alleen toebehoorde; zij had zitten naajen, maar om zig met mij des te meerder te kunnen bezighouden, lag zij dat werk ter zijde: zij schelde, en men bragt ons daarop alles wat men nodig heeft om thee te drinken; vervolgens raakten wij in gesprek over den *ouden tijd*, mijne lossigheden en grillen, en uwe stoutigheden, gedurende ons verblijf op het school; vroegen elkander naar verscheide andere jonge Juffrouwen; kort gezegd, wij hadden een gesprek van jonge lieden die in veele dingen meer belang stellen dan onverschilligen of bejaarder menschen begrijpen kunnen: en ik verzeker u dat SAARTJE u hartlijk lief heeft; zij moet u des beter kennen dan veelen met wie gij dagelijks verkeert; ik merkte dit in duizend kleinigheden die ik niet kan naschrijven.

Na dat wij thee gedronken hadden, vroeg zij mij

of ik geliefde te speelen? en lag de kaarten op de tafel: dit verwonderde mij, en ik wist niet of dit alleen uit beleefdheid was dan of zij vreesde dat zij het niet praatend zoude kunnen houden; evenwel ik zeide dat ik nooit uit verkiezing speelde; dit was des afgedaan: wij traden in den tuin, die ik des te schooner vond, om dat alles Natuur en alles in de volmaakste orde was; zij zeide mij dat haar Vader niets gespaard had om haar dit genoeg te geeven, en dat de grond hem veel kostte; doch zeide zij, mijne Ouders zijn niet rijk genoeg om een Buiten te hebben, en ook mijn Vader kan nooit uit de stad dan om zijne zaaken; maar wij hebben zo veel doenlijk zij, hier het Buiten gebragt, en dit is de reden dat gij alles hier zo goed en wèl onderhouden vindt als mogelijk is; zij sprak over het geluk en de gerustheid van het buitenleven, op eene wijs die mij deed geloven dat zij waarlijk meende dat ik met haar denzelfden smaak had; in huis keerende, haalde ik een lub uit mijn' zak, (die ik misschien in een geheel jaar niet gezien had,) SAARTJE vatte haar werk ook weêr aan, dewijl ik, zeide zij, dit zo verkoos.

Zo al sprekend zeide ik eindelijk, mag ik u wel vraagen, hoe komt het dat gij, Juffrouw SADELAAR, mij, of ik u in al dien tijd dat wij van het school zijn, niet eens elkander bezocht hebben? dit kan ik zeide zij, glimplagchend, u wel beantwoorden van mijnen kant; ik ga zelden dan bij mijn familie uit; ik vind in huis zo veel aangenaamheden en zo veele bezigheid, dat ik zelden aan uitgaan denk, als om niet mijn' Vader, indien het goed weêr is, buiten te

wandelen; iet dat mij ten hoogsten vergenoegt, en goed is voor de gezondheid van meisjes die veel in huis blijven; des zondags rijden wij veel uit vooral als mijne Moeder ons wil vergezellen; meermaals zijn wij te *Seist*, of op andere aangename plaatzen; en ook mijne liefde en dankbaarheid voor mijne Ouders, die mij alleen hebben, verpligt mij om zo veel bij hen te blijven als mogelijk is, dewijl zij dan ook best te vreden zijn: mijn Vader heeft groote en veel noodige bezigheden, mijne Moeder is wat zwaklijk, en hier komen veele lieden die ik dan zelf moet ontvangen; dit neemt ook tijd weg; in de comedie ga ik zeer zelden, en nog minder op andere plaats: ik heb u, geloof ik, daarom nooit ontmoet, maar heb dikwijls aan u gedacht: om u een bezoek te geeven, dat dacht mij zou wat vreemd geweest zijn; uwe levenswijs verschilt zo zeer van de mijne, ik had alle reden om te vermoeden dat gij u nooit meer SAARTJE SADELAAR zoud herinnerd hebben, zo als dat gaat wanneer men zo jong elkander niet meer ziet; ik hoorde haar zo gaarne spreken dat ik haar niet eenmaal inviel: mag ik u wel eens vraagen lieve SAARTJE, of gij veel leest? veel, zeide zij, is betrekkelijk, maar ik geloof dat ik voor een meisje veel lees; vooral des winters avonds voor mijne Moeder, die ik geen grooter vermaak kan aandoen dan dit: 'Dan leest gij zeker altoos predicatiën of stichtelijke boeken,' antwoordde ik - 'Dat is zo, maar misschien geheel andere dan gij gelooft; daar zijn predicatiën en stichtelijke boeken die ons noch leeren noch stichten zouden, om dat onze smaak een weinig anders en

onze stemming nog meer met die van sommige lieden verschilt; zie Mejuffrouw, mijne Ouders zijn nog het geen men ouderwetsche burgers noemt: wij leezen zelfs nu en dan een uur in den bijbel:’ ik werd rood, maar zij deed of zij zulks niet bemerkte; en ik wilde niets voor haar verbergen: ‘Wel mijn Hemel!’ zeide ik, ‘Ik leef in een geheel andere wereld; bij ons leest men noch heilig noch onheilig; daar is altoos zo veel drukte, zo veel geloop, zo veel beschiks, wij staan zo laat op, wij zitten zo lang voor het toilet of aan tafel, met één woord, er is geen oogenblik toe te vinden!’ dat ontschiet mij niet veel, gaf zij ten antwoord; evenwel, (maar dit is misschien uw smaak niet, en dan is het wat anders,) mij dunkt dat een jonge Juffrouw in uwe omstandigheden voor haar zelve tijd overig moet hebben.

Ik wist hier op niets te antwoorden; en ook ik geloof dat SAARTJE mijn antwoord niet behoefde, toen zij bemerkte dat ik zelfs geen zweem van eenige oppervlakkige kundigheden had: ik heb, hervattede zij, voor mijne jaaren en omstandigheden nog al veel te doen, maar dat zijn evenwel zo veel verlooren uren, zo veele ledige vakken in onze dagen, dat men waarlijk wel een goed geschreven boek nodig heeft om de zelfverveeling te ontvlieden; zij brengt de eene tot het spel, de andere tot een uithuizig leven, en nog anderen tot het leezen; en mij dunkt dat de laatsten maar in 't geheel de kwaadste keuze niet doen: evenwel ieder zijn' zin, ik spreek maar voor mij, en bevind mij wonder wèl bij deeze keuze.

En daar zat ik toen als een nietsbeduidende mode-

pop, naauwlijks in staat om mij zelve te verdragen, en zo geheel vernederd in mijne eigene oogen; ik gevoelde alles, ik stemde alles toe, maar schaamde het te belijden; het zwijgen viel mij lastig, en hoewel SAARTJE heel veel van een engel in haar uitzicht heeft, zo durfde ik evenwel niets zeggen; ik kon haar, hoe gaarne ik wilde, niet verzoeken dat zij mijne vriendin wierde; dat zij mij op den weg dien zij betrad wilde medenemen: en waarom? uit mistrouwen op haar? niets minder! ik mistrouwde mijn eigen los, ongestadig, ongelijk karakter: ik zei in mij zelve: zo ik wist dat deeze indrukken blijven, dat deeze smaak, deeze verkiezing zig vestigen zoude! maar hoe rasch kan dit alles verdwijnen, ik wil mij in het oog van zo een meisje niet bespottelijk maaken, haare achting schat ik nu reeds te hoog, maar ik ben zulk een droevig schepzel, ik heb mij nu reeds min of meer met DE GROOT ingelaten, en nu ik Juffrouw SADELAAR hoor, dunkt mij, dat zij mij veel meer smaakt dan hij mij bevalt, hoewel ik niet onverschillig voor zijn persoon ben, want zijne brieven versta ik niet te bestig: ik besloot des den vriend aftewachten, en te zien welke indrukken hij bij mij hebben zoude, bevalt hij mij niet langer, de zwarigheid is klein; ik kan hem zijn afscheid geeven zodra ik wil, en 't is alles afgedaan.

Vóór wijscheidden, verzocht ik haar dat zij mij de eer wilde aandoen van mij insgelijks te bezoeken; zij antwoordde mij met de grootste minzaamheid dat zij mijne beleefdheid niet onbeantwoord zoude laten; maar dat zij nogmaals herhaalen moest hoe weinig

tijds zij voor zig zelve had en hoe zelden zij uitging; dat indien ik haar de eere wilde aandoen, om nu en dan een ledigen namiddag bij haar te komen doorbrengen, zij mij ten hoogste verpligt zijn zoude, en zij hoopte dat dit ons beiden nuttig en aangenaam zou weezen: het was half agt, de koest stond voor de deur, en ik, na haar allerhartlijkst omhelsd te hebben, vertrok.

Mijn voorneemen is om, zo dit lieve SAARTJE zo beminnelijk in mijne oogen blijft als zij nu is, haar dikwijls te gaan bezoeken; en blijft dit zo, dan ben ik in haare handen even als een stuk ongevormd wasch; ik kan als dan nog iet meerder worden dan ik nu ben; wie weet of ik nog niet eens smaak krijg in zulke bezigheden en oefeningen die mij nu onbekend zijn, of tegenstaan.

En nu ben ik geheel met u bevredigd, om dat gij mij de kennis van Juffrouw SADELAAR bezorgd hebt; gij kondet mij nooit onder grooter verpligting brengen dan gij nu deed: ik bemin u te zeer om eenige vergelijkingen tusschen NAATJE en SAARTJE te maaken; en ik denk zelve dat dit niemand op de heele wereld minder zoude voegen dan mij; evenwel moet ik u tusschen ons eens zeggen, dat indien gij uwe meerderheid over mij ten beste gebruikt haddet, zo gij mijne gekheden en gebreken niet onaangeroerd haddet gelaten, ik nu misschien een beter mensch zijn zoude; gij zocht altoos u zelve, en nooit dacht gij aan mij; achttet gij mij dan zo verre beneden uwe aandacht, en geloofdet gij dat ik niet wijzer te maaken ware? maar dan waart gij ook nooit mijne vriendin; of ligt al de

schuld aan mijnen kant? maar hoe komt het dan evenwel dat ik, nu ik kennis met Juffrouw SADELAAR gemaakt en met haar gesproken heb, ik mij in een licht beschouw, waarin ik mij nog nooit zag?

Wat nu VAN ARKEL betreft, ik verzeker u dat hij mij weinig meer dan onverschillig is, en ik zou misschien sedert hij uit de stad gingt, niet eens meer aan hem denken, doch mijn Vader heeft op het aanstaan van mijn Oom en Tante mij eens, (en dat voor 't eerst van zijn leven,) over het een en ander, mij betreffende, gesproken, en mij zo veel over VAN ARKEL gezegd, dat ik of ik wil of niet aan hem denk; ik geloof dat men hem bij mijn' Vader al heel slecht heeft afgeschilderd, en dewijl ik van mijn' vijand zelfs geen kwaad wil hooren, zo is het zeer natuurlijk dat ik ook van iemand die zo wèl aan mij als aan alle meisjes behaagt, en van wien ik nooit dan met achting en beleefdheid onderscheiden werd, ook geen kwaad wil hooren; ik denk dat mijn Vader hier over te breedvoeriger uitvoer, om dat hij mij gaarne met VAN VEEN getrouwd zag; doch men kan VAN VEEN immers recht doen zonder VAN ARKEL te verongelijken? zoudt gij niet door uwen vriend WALTER hem eens wat kunnen doen observeeren? indien hij zo een slechte knaap is als men vertelt, dan moet dit niet zeer moejelijk vallen voor een jong Heer die ook in de wereld leeft: sedert VAN ARKEL en DE GROOT uit de stad zijn, is het hier niet half zo vrolijk; Mama zegt het zelve; gij weet hoe VAN VEEN is, en de andere jongens zijn meer windbuilen en schreeuwers dan wel plaisierig: Mama zegt altijd: daar is maar één VAN

ARKEL, en zijne grappen met KEES DE GROOT doen ons menigmaal een heelen namiddag lagchen.

Hij zal geloof ik juist geen heilig van de hoogste vlugt zijn; doch dat is zijn zaak, en ik weet nog niet eens recht of hij wel eenige gedachte op mij heeft, hij is ten minste al zo oplettend omtrent Mama als omtrent mij; maar de jonge Heeren die zo in de wereld zijn opgevoed, en veel menschen zagen, zijn zo los, zo aangenaam, zo beleefd, dat men het wel zien moet hoe groot het onderscheid is tusschen onze Amsteldamsche jonge lieden, die tot niets dan tot koopen en verkoopen worden opgeleid; gij kunt niet gelooven NAATJE hoe VAN ARKEL u onderscheidt: engel van een meisje! dit is zijn gemeenste uitdrukking; en hij zegt dat hij, zo alle verstandige meisjes die leezen u gelijk waren, gij de eerste zoudt zijn om die boven alle anderen te kiezen; hij heeft mij ook gevraagd waar gij woont, en misschien heeft hij u al eens bezocht: of u dit wel zeer aangenaam zijn zal kan ik niet denken; gij hebt veel te veel met hem op, en ik geloof zelve dat gij hem verre boven alle uwe goede bekenden plaatst, maar zo hij evenwel eens een lichtmis en speeler ware! het zou mij spijten, want hij is goed van humeur; of hij nog al iet heeft om van te leeven, hij schijnt geen affaire te hebben; maar wat kan mij dat scheelen! ik heb er nog nooit aan gedacht, voor dat men zo veele woorden over hem gemaakt heeft - Ik wacht u met den eersten, en blijve

Uwe Vriendin,

KEETJE WILDSCHUT.